ISAAC ASIMOV

Magie

COLECȚIA DEFINITIVĂ DE POVESTIRI FANTASTICE

LUCMAN

ISAAC ASIMOV

MAGIE

Titlul original: MAGIC. The Final Fantasy Collection by ISAAC ASIMOV
Traducerea: Smaranda NISTOR

Pentru milioane de cititori, Isaac Asimov şi literatura SF sunt sinonime. El a fost geniul transcendent, profetul încoronat, patriarhul genial şi cel mai prolific autor al domeniului. Pe parcursul carierei sale de cincizeci de ani, „bunul doctor” a văzut cum literatura pe care o iubea (mai mult, la crearea şi dezvoltarea căreia a contribuit) creşte, transformându-se dintr-o mică subcultură într-un imperiu mondial al imaginaţiei, care a schimbat nu doar cărţile, ci şi filmele, entuziasmele şi chiar visele noastre. Pe parcursul acestui proces, copilul timid din Brooklyn a devenit cel mai renumit autor de SF din câţi a cunoscut lumea.

Alcătuirea unei liste cu cărţile sale şi cu onorurile primite ar fi prea mult. Să observăm doar, simplu, că Isaac Asimov a fost cel mai faimos, cel mai respectat, cel mai citit şi cel mai iubit autor SF şi de proză fantastică din toate timpurile. În cele cinci decenii de carieră, a scris peste patru sute de cărţi, a câştigat toate premiile posibile inventate de cititorii şi de colegii săi, a bucurat şi inspirat milioane de oameni. A murit în 1982, cu condeiul în mână.

INTRODUCERE

Asimov şi literatura fantastică?

Aşa cum ştie aproape toată lumea de pe planeta noastră, Isaac Asimov a fost cel mai talentat, cel mai prolific şi cel mai renumit scriitor de SF din câţi au existat vreodată. Cum poate *nu* ştie toată lumea, Asimov s-a delectat şi şi-a delectat cititorii scriind şi povestiri fantastice, în toţi cei cincizeci de ani ai carierei sale.

La fel ca marii scriitori victorieni, pe care îi admira nespus şi cărora le semăna întru totul în seriozitate şi în diligenţă, Isaac Asimov a scris nu doar ca să amuze, ci şi ca să instruiască — să incite, să încânte, iar uneori, pur şi simplu, ca să farmece şi să uimească. Povestirile lui fantastice au pornit adeseori de la un joc de cuvinte, nu numai de la ilustrarea unei idei. Invariabil însă au respectat profund înrădăcinatele tendinţe ale autorului spre raţionalism şi logică. Vrăjitorii lui Asimov erau logicieni; iar dragonii lui respectau legile termodinamicii.

La fel ca marii victorieni, Asimov a lucrat la masa de scris până-n ziua morţii sale. Ni s-a părut un omagiu pe potrivă, aşadar, să completăm monumentala operă la care a muncit toată viaţa şi să adunăm într-un singur volum, pentru ultima oară, toate povestirile fantastice pe care le-a scris în enorm de productiva sa carieră. Unele maliţioase, altele înduioşate, în toate scapără umorul şi toate dezvăluie o altă faţetă fascinantă a proteicei personalităţi care a fost Asimov.

Au fost cuprinse, într-o notă ceva mai serioasă (dar nicidecum sumbră), şi eseurile critice pe care le-a scris Asimov pe tema literaturii fantastice. Către sfârşitul vieţii sale, Asimov s-a arătat preocupat de perspectivele şi situaţia iubitului său domeniu SF, perfect conştient că devenise inseparabil legat de literatura fantastică, atât pe

piaţa cărţii, cât şi în imaginaţia publicului. Într-adevăr, la doar puţină vreme după moartea sa, „Scriitorii de Literatură SF din America”, organizaţia pe care a ajutat-o să se nască şi să se dezvolte, a devenit în mod oficial „Scriitorii de Literatură SF *şi Fantastică* din America”. În eseurile adunate aici pentru prima oară, Asimov îşi exprimă speranţele şi temerile faţă de acest „mariaj”, care s-a făcut şi din interes, nu doar din dragoste, şi explorează — aşa cum numai el ar putea-o face! — instabila, permeabila, dar şi foarte reala graniţă dintre cele două domenii.

În sfârşit, şi foarte oportun, am inclus acele articole care nu au fost cuprinse în nici o antologie până acum şi care trec dincolo de domeniul formal al fanteziei, pentru a atinge diverse subiecte „neştiinţifice”, cum ar fi norocul şi nemurirea, astronomia biblică, soarta finală a Universului… şi perspectivele de supravieţuire ale Americii. Fantezie? Bunul doctor spera că nu.

Speranţa noastră este că această antologie memorială, a celor mai iubite fantezii şi scrieri despre fantezie ale lui Asimov, îşi va ocupa locul cuvenit pe raft în tovărăşia *Aurului*- ultima antologie de povestiri SF ale lui Asimov. Împreună, ele formează o parte integrantă şi esenţială a moştenirii pe care ne-a lăsat-o îndrăgitul autor.

În unul dintre eseurile sale, Asimov citează faimosul dicton al prietenului său, Arthur C. Clarke, care spunea că „ştiinţa, suficient de avansată, nu se poate deosebi de magie.” Acelaşi lucru ar putea fi spus despre încântătoarele poveşti ale bunului doctor: fantezia ocazională, elegant prezentată de un scriitor stăpân pe arta lui care se întâmplă să fie şi om de ştiinţă, este… ei da, *Magie!*

EDITURA

PARTEA ÎNTÂI - POVESTIRILE FANTASTICE FINALE

SĂNĂTATE!

Am strănutat.

George s-a tras mai la o parte şi a spus grav:

— Iar ai răcit?

Mi-am suflat nasul, fără cine ştie ce rezultat benefic pentru mine şi am zis (cu vocea mai degrabă înfundată din cauza batistei):

— Nu-i răceală. E vechea mea sinuzită.

M-am uitat lung la zaţul din ceaşca de cafea, de parcă era vina lui că n-avea nici un gust. Am continuat:

— Asta-i a patra criză acută de sinuzită pe care-o fac anul ăsta şi de fiecare dată îmi pierd gustul şi mirosul, pe o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp. În clipa asta n-am deloc gust, aşa că prânzul pe care tocmai l-am luat putea să fi fost la fel de bine din carton, tot nu-mi dădeam seama.

— Te-ar consola cu ceva, zise George, dacă ţi-aş spune că totul a fost absolut delicios?

— Câtuşi de puţin! i-am răspuns ţâfnos.

— Eu personal nu sufăr de asemenea tulburări, spuse George. Aşa e când duci o viaţă curată şi ai conştiinţa curată.

— Îţi mulţumesc pentru simpatie, i-am răspuns, dar prefer să cred că nu ţi se întâmplă asemenea nenorociri pur şi simplu fiindcă nici un microorganism care se respectă n-ar consimţi să trăiască pe ţesuturile tale mizerabile.

— Remarca ta răutăcioasă nu mă jigneşte, dragă amice, spuse George, vizibil abţinându-se cu greu. Îmi dau seama că aceste tulburări de sănătate îţi afectează dispoziţia şi te fac să spui lucruri pe care, atunci când eşti în deplinătatea facultăţilor tale mintale (presupunând că ai avea aşa ceva), nici prin cap nu ţi-ar trece să le spui. Ceea ce-mi aminteşte de bunul meu prieten Manfred Dunkel, pe vremea când

concura cu bunul lui prieten, Absalom Gelb, pentru a cuceri farmecele încântătoarei Euterpe Weiss. Am spus posac:

— La naiba, cu bunul tău prieten Manfred Dunkel, cu bunul lui prieten Absalom Gelb şi cu prada lor colectivă, Euterpe Weiss!

— Asta-i sinuzita care vorbeşte, bătrâne, nu tu!

Manfred Dunkel şi Absalom Gelb [a început George] urmaseră amândoi cursurile Institutului de Opticianerie din New York şi între cei doi tineri se legase o trainică prietenie. Ar fi imposibil, fireşte, ca doi tineri bărbaţi să se cufunde în misterul lentilelor şi al refracţiei optice, să atace serioasele afecţiuni ale ochiului care sunt miopia, prezbitismul şi hipermetropia, şi să stea împreună la masa de polizat fără a ajunge să se simtă ca doi fraţi.

Au studiat diagramele ochiului împreună, au desenat altele pentru cei familiarizaţi mai mult cu alfabetul chirilic sau cu cel elin, au ales ideograme pentru orientali şi au discutat, aşa cum numai doi specialişti o pot face, complicatele amănunte ale avantajelor şi dezavantajelor pe care le prezintă utilizarea diverselor accente — grave, ascuţite, circumflexe — şi a sedilelor, pentru pacienţii francezi; a umlauturilor, pentru cei germani; a tildelor, pentru cei hispanici, şi aşa mai departe. Aşa cum mi-a spus Absalom odată, foarte emoţionat, absenţa acestor accente era o dovadă clară de rasism şi conduce la corectarea imperfectă a ochiului, pentru cei care nu aveau descendenţă pur anglo-saxonă.

De fapt, o homerică dispută pe această temă a umplut, în urmă cu câţiva ani, rubrica de scrisori din *Jurnalul American de Cazuistică Optică.* Poate-ţi mai aminteşti un articol scris împreună de cei doi amici ai noştri, în care denunţau vechile diagrame. Era intitulat „Ochi! Jos cu semnele

învechite!”[1] Manfred şi Absalom s-au ridicat umăr la umăr împotriva conservatorismului unit al breslei şi, cu toate că n-au reuşit să-şi impună punctul de vedere, s-au apropiat unul de celălalt mai mult ca niciodată.

După absolvire, au deschis împreună firma Dunkel & Gelb, dând cu banul pentru a stabili care nume să fie trecut primul. Afacerea lor a prosperat peste măsură. Dunkel, probabil, se pricepea un pic mai bine să polizeze suprafeţele până la perfecţiune, în timp ce pe Gelb nu-l întrecea nimeni la conceperea ochelarilor în stilul *art-deco.* În toate privinţele, cum le plăcea chiar lor să spună, vedeau la fel.

Deloc surprinzător, prin urmare, că atunci când s-au îndrăgostit, s-au îndrăgostit de aceeaşi femeie. Euterpe Weiss a venit să-şi schimbe lentilele de contact, iar când cei doi juni au dat cu ochii de ea (nu putem spune că i-au făcut ochi dulci, în legătură cu maniera desăvârşit profesională în care cei doi i-au studiat drăgălaşele măsuri oculare), şi-au dat seama că le-a ieşit în cale perfecţiunea.

N-aş putea spune, nefiind optician, că mi-era chiar foarte clar în ce consta acea perfecţiune, dar fiecare dintre cei doi mi-a dezvoltat îndelung şi liric subiectul — pe rând şi separat, fireşte — şi mi-a vorbit curgător despre axe optice şi dioptrii.

Cunoscându-i pe cei doi prieteni încă din vremea adolescenţei, când îşi purtau prima lor pereche de ochelari (Manfred era uşor miop, în timp ce Absalom era uşor hipermetrop, iar amândoi erau moderat de astigmatici), mi-

[1] Joc de cuvinte intraductibil, pornind de la primul vers al poemului *Old Ironsides,* scris de Oliver Wendell Holmes în cinstea fregatei *Constitution,* simbol al desprinderii Americii de Imperiul Britanic: „Aye! Tear that tattered ensign down” — „Ahoi! Daţi jos stindardu-acela zdrenţuit”. Asimov a înlocuit primul cuvânt cu *eye* („ochi”), care se pronunţă la fel ca *aye* în limba engleză, iar cuvântul *ensign* are atât sensul de „stindard”, „drapel”, cât şi pe cel de „semn”, „simbol”, (n.t.)

a fost teamă de ce-avea să se-ntâmple.

Din păcate, mi-am zis în sinea mea, cu siguranţă că nici măcar o prietenie sfântă din copilărie nu va rezista, în momentul în care cei doi, deveniţi bărbaţi în toată firea, vor începe să se întreacă pentru Euterpe, care, aşa cum spunea Manfred, cu mâinile împreunate la piept, era „o adevărată desfătare pentru ochi” sau, aşa cum spunea Absalom, cu mâinile ridicate spre cer, „în ce-o priveşte pe Euterpe, ochii n-au ce să mai ceară.”

Dar mă înşelam. Chiar şi în legătură cu divina Euterpe, cei doi opticieni, mai apropiaţi unul de altul decât ochii cei mai apropiaţi, şi-au arătat o amiciţie perfectă.

S-au înţeles între ei ca marţea şi vinerea Manfred să fie liber să iasă în oraş cu Euterpe, în caz că se putea aranja o asemenea întâlnire, iar Absalom urma să-şi încerce norocul lunea şi joia. În zilele de sâmbătă şi duminică, înţelegerea era să lucreze împreună, cei doi ducând-o pe demoazelă la muzeu, la Operă, la cenacluri de poezie şi la nevinovate cine luate într-un local nepretenţios. Viaţa le era un ameţitor carusel de plăceri.

Dar miercurea, zici? Ah, aici se vede atitudinea luminată a celor doi prieteni şi rafinamentul lor elevat: miercurea, Euterpe era liberă să iasă în oraş cu cine poftea.

Pasiunea lui Manfred era pură; la fel şi cea a lui Absalom. Amândoi voiau ca Euterpe să aleagă singură, chiar dacă acest lucru ar fi însemnat ca vreun necioplit care nu era optician să i se uite galeş în ochi… să-i suspine la ureche… să-i susure minciuni…

— Cum adică, te întrebi cine-o sărută acum?! De ce te bagi cu lucruri fără legătură, când eu încerc să-ţi fac o relatare coerentă?

Totul a mers bine, pentru o vreme. Nu trecea săptămână fără ca Manfred să nu joace o partidă interesantă de cărţi, la cazino, cu tânăra domnişoară, în timp ce într-o altă seară, Absalom îi cânta o melodie înduioşătoare, suflând într-un pieptene învelit în hârtie. O, ce zile fericite!…

Cel puţin aşa credeam eu.

Într-o zi, a venit să mă vadă Manfred. Mi-a ajuns să-i văd faţa tulburată, ca să-mi pară că ştiu exact ce s-a-ntâmplat.

— Bietul meu băiat, i-am zis, să nu-mi spui că Euterpe s-a decis şi, una peste alta, îl preferă pe Absalom!

(Eram neutru în privinţa chestiunii, bătrâne, deci pregătit să-mi arăt compasiunea indiferent care dintre cei doi ar fi rămas cu ochii-n soare, ca să zic aşa…)

— Nu, mi-a răspuns Manfred, n-am să-ţi spun aşa ceva. Nu încă. Dar nici nu mai poate dura mult, unchiule George! Sufăr de un handicap. Ochii mei sunt roşii şi umflaţi, iar Euterpe cu greu ar putea respecta un optician ai cărui ochi se îndepărtează de normalitate.

— Ai plâns, bietul de tine…

— Nici vorbă! zise Manfred mândru. Opticienii sunt oameni tari, care nu plâng. Pur şi simplu am făcut un guturai. O răceală, mai bine zis.

— Răceşti des? l-am întrebat cu simpatie.

— În ultima vreme, da.

— Şi Absalom? El nu răceşte?

— Ba da, îmi răspunse Manfred, dar nu aşa de des ca mine. Lui îi mai înţepeneşte spatele, din când în când, ceea ce mie nu mi se-ntâmplă niciodată, dar ce folos?! Unui bărbat cu spatele înţepenit, ochii îi rămân limpezi şi curaţi. Geamătul ocazional, neputinţa periodică de-a se ridica în picioare, astea n-au importanţă. Dar când Euterpe se uită la ochii mei care curg, la roşeaţa vaselor mele sclerotice, la inflamaţia conjunctivei, precis o inundă un sentiment de repulsie.

— Oare? Nu tu mi-ai spus, dragă Manfred, că e o dulce domnişoară cu ochi duioşi şi compătimitori?

La care Manfred mi-a răspuns mohorât:

— Nu îndrăznesc să risc. Stau acasă când sunt răcit, iar în ultima vreme asta a însemnat că Absalom a văzut-o mult mai des decât mine. E un flăcău înalt şi mlădios, pe care nici o tânără fată nu-l poate asculta cum cântă din pieptene

şi hârtie, fără să se simtă mişcată. Mă tem că n-am nici o şansă în faţa lui.

Apoi şi-a îngropat faţa-n mâini, având grijă să nu-şi apese prea tare ochii cu palmele.

Eu însumi eram mişcat, de parcă zece piepteni în zece batiste din hârtie începuseră să intoneze imnul naţional.

I-am spus:

— Dragul meu băiat, poate voi reuşi să te fac imun la răceli, o dată pentru totdeauna.

A ridicat spre mine o privire plină de speranţă:

— Ai tu vreun leac? Vreo metodă preventivă? Dar nu-i cu putinţă…

Flacăra care-i scânteiase pentru o clipă în ochii înroşiţi dispăru brusc — lăsându-i din păcate tot atât de roşii.

— Ştiinţa medicală rămâne neputincioasă în faţa simplei răceli.

— Nu neapărat. Aş putea nu doar să te vindec, băiete, ci să mă ocup şi ca Absalom să sufere tot timpul de răceli.

Spusesem acest lucru doar pentru a-l pune la încercare, doar mă ştii ce simţ moral strict am, şi sunt mândru să pot spune că Manfred a trecut testul cu brio — ca un adevărat optician.

— Niciodată! a exclamat. Da, cer să fiu eliberat de această piază blestemată, dar numai ca să pot lupta cinstit şi să-mi înfrunt adversarul de pe picior de egalitate. M-aş urî pe mine însumi, să-l împing în situaţia de care eu tocmai am scăpat. Mai degrabă primesc s-o pierd pe celesta Euterpe, decât să fac aşa ceva!

— Va fi precum doreşti, i-am spus, strângându-i mâna şi bătându-l prieteneşte pe spate.

Azazel… dar nu cred că ţi-am mai pomenit de micuţul meu extraterestru, nu mai înalt de doi centimetri, cel pe care-l chem din vastul adânc al spaţiului şi care vine de fiecare dată când îl chem. A, ţi-am pomenit deja?… Cum adică, să spun adevărul ca să-l facă de ocară pe

Încornoratul?! Ăsta-i *adevărul,* naiba să te ia!

În fine, Azazel se bâţâia în sus şi-n jos pe marginea mesei, zvâcnind din codiţa lui sârmoasă şi cu muguraşii de corniţe albăstrindu-i-se uşor din cauza concentrării.

— Ceri sănătate, a spus Azazel. Ceri normalitate. Ceri o stare de echilibru.

— Ştiu ce anume cer, o, Divină şi Universală Omnipotenţă! i-am răspuns, încercând să-mi ascund nerăbdarea. Cer să-mi văd prietenul capabil să evite răcelile. Te-am adus să-l cunoşti. L-ai studiat.

— Şi asta-i tot ce vrei? Să scape de răcelile astea dezgustătoare, lăcrimoase, mizerabile şi flegmoase la care sunteţi supuşi voi, subanimalicii locuitori ai unei planete mâncate de viermi? Crezi că poţi lumina un singur colţ de încăpere, fără s-o luminezi pe toată? Ţin să te anunţ că echilibrul celor patru umori din specimenul pe care mi l-ai arătat e strâmb rău.

— Echilibrul celor patru *umori?* Sanctificatule, ideea umorilor a dispărut o dată cu Herodot!

Azazel mă săgeta cu privirea:

— Ce crezi tu că sunt umorile?

— Cele patru fluide despre care se credea că stăpânesc trupul: sângele, flegma, bila albă şi bila neagră.

— Ce idee dezgustătoare! Sper că specia din care faci parte îl priveşte cu foarte întemeiată oroare pe acest Herodot. Cele patru umori sunt, desigur, patru atitudini mentale, care, atunci când sunt foarte atent echilibrate, nu pot face altceva decât să aducă permanentă normalitate şi sănătate deplină, chiar şi nefolositoarelor trupuri ale unor paraziţi insignifianţi ca voi.

— Păi şi-atunci, n-ai putea să echilibrezi foarte atent umorile din parazitarul meu prieten?

— Cred că pot, dar nu-i uşor. Nu vreau să-l ating.

— Păi n-o să-l atingi, că nici măcar nu e de faţă.

— M-am referit la contactul astral. E nevoie de un ritual de purificare ce durează aproape o săptămână şi e chiar

dureros, pe alocuri.

— Sunt convins, o, Esenţă a Perfecţiunii, că evitarea atingerii astrale nu poate fi decât un fleac pentru tine!

Ca de obicei, faţa lui Azazel s-a luminat la auzul linguşelii, iar cornițele i s-au întărit:

— Îndrăznesc să spun că pot! spuse el, şi-a putut.

A doua zi, m-am văzut cu Manfred. Vizibil strălucind de sănătate, mi-a spus:

— Unchiule George, exerciţiile acelea de respiraţie pe care mi le-ai recomandat au mers perfect. M-am vindecat de răceală între două reprize de inspirat adânc. Ochii mi s-au limpezit, au redevenit cristalini şi relaxaţi şi pot iar să privesc întreaga lume în faţă. De fapt, nu ştiu ce se petrece, dar mă simt sănătos peste tot. Mă simt ca o maşinărie bine unsă. Ochii mei sunt luminile din faţă ale unei minunate locomotive, care aleargă cu toată viteza peste câmpie.

După care a adăugat:

— Chiar am un chef nebun să dansez pe seducătoare ritmuri spaniole! Exact asta am să şi fac, uimind-o pe divina şi eterica Euterpe!

Şi a ieşit din încăpere în paşi de dans, desenând arabescuri delicate pe podea cu vârful picioarelor şi exclamând „Ai, ai, ai-ai!”[2]

Nu m-am putut abţine să nu zâmbesc. Manfred nu era chiar atât de înalt ca Absalom, nici chiar atât de mlădios şi, chiar dacă toţi opticienii au trăsături de-o clasică nobleţe, ale lui Manfred se opreau la un anumit nivel de clasicism. Arăta mai bine decât statuia lui Apollo Belvedere, dar nu chiar atât de bine ca Absalom.

Strălucirea asta de sănătate înfloritoare, mi-am zis eu, va restabili echilibrul de şanse.

Întâmplarea a făcut ca tocmai atunci să trebuiască să

[2] Din nou joc de cuvinte, bazat pe identitatea de pronunţie cu cuvântul *eye* = ochi. (n.t.)

plec din oraş pentru o vreme, din cauza unei neînţelegeri cu un agent de pariuri, care s-a nimerit să fie un tip mai degrabă josnic şi total opac la argumente logice.

Când m-am întors, am constatat că Manfred mă aştepta.

— Unde-ai fost? m-a întrebat acru.

M-am uitat lung, îngrijorat, la el. Părea sănătos şi în formă, cu ochii limpezi şi senini, cu toate acestea… cu toate acestea…

— M-am dus să scap de nişte treburi, i-am răspuns prudent, fără să intru în detalii. Ce-i cu tine, dragul meu băiat, ţi s-a-ntâmplat ceva rău?

Manfred a izbucnit într-un soi de râs sugrumat.

— Rău? De ce-ar fi rău? Frumoasa, Euterpe a hotărât pe cine alege, şi nu sunt eu acela. A primit să se mărite cu Absalom.

— Dar ce s-a întâmplat? Nu-mi spune că te-ai…

— Că m-am îmbolnăvit? Bineînţeles că nu! M-am străduit să mă îmbolnăvesc, dacă vrei să ştii. Am mers prin ploaia rece. M-am încălţat cu ciorapi uzi. Am fraternizat cu oameni care aveau guturai şi care sufereau de rinită. Doamne, Dumnezeule, am flirtat până şi cu conjunctivita!… orice, numai să mă îmbolnăvesc!

— Nu te înţeleg deloc, Manfred! De ce ţi-ai dori să te îmbolnăveşti?!

— Fiindcă Euterpe are un foarte puternic instinct matern. Din câte se pare, e ceva obişnuit la fiinţele umane de sex feminin. Iar eu habar n-aveam!

Mi-am compus o expresie gravă. Eu *aveam* habar. La urma urmei, femeile au copii şi, aşa cum bine ştie toată lumea, copiii mai mereu se îmbolnăvesc, se smiorcăie, le curge nasul, strănută, tuşesc, fac febră, se învineţesc şi capătă tot felul de alte beteşuguri deloc plăcute la vedere. Ceea ce nu pare să afecteze niciodată dragostea de mamă; ba chiar dimpotrivă, din câte s-ar părea.

— Ar fi trebuit să mă gândesc la asta… am cugetat cu voce tare.

— Nu-i vina ta, unchiule George. Deşi am încetat imediat exerciţiile de respiraţie adâncă, tot degeaba. Bietul Absalom a fost cu pocinogul, l-a înţepenit spatele de tot. Pur şi simplu nu s-a mai putut ridica din pat.

— Bănuiesc că nu putea să se prefacă, nu?

Manfred m-a privit oripilat.

— Să se prefacă?! Un optician?! *Dragă* unchiule George! Normele profesionale n-ar permite un asemenea lucru. Şi nici vechea noastră prietenie. Plus că, odată, când am dat buzna în camera lui, obligându-l să se ridice în capul oaselor, geamătul lui de agonie era cu neputinţă să fi fast simulat.

— Şi asta a influenţat-o pe Euterpe?

— Incredibil de mult! Stă la căpătâiul lui tot timpul, îl îndoapă cu supă de pui şi are grijă să i se schimbe frecvent compresa călduţă de pe ochi.

— Compresa călduţă de pe ochi? Asta ce rost mai are?

Am înţeles, din ce-mi spuneai, că e bolnav cu spatele, nu cu ochii.

— Aşa e, unchiule George, dar Euterpe ştie, din moment ce noi am învăţat-o, că orice tratament începe de la ochi. În orice caz, zice că e datoria ei să aibă grijă de Absalom, să-l ajute să-şi revină, să-i redea starea de bine şi bucuria de-a trăi, motiv pentru care se va mărita cu el.

— Bine, bine, dar şi tu erai un adevărat martir al răcelilor! Pe tine de ce nu te-a…

— Pentru că eu am evitat-o în acea perioadă, nevoind s-o supun la contaminare, nevoind să zăresc privirea rece de repulsie pe care mi se părea că o voi desluşi în ochii ei. În ce hal m-am putut înşela! În ce hal!

Şi începu să-şi dea cu pumnii-n cap.

— Ce-ar fi să te prefaci că…

Dar m-am oprit, văzând expresia semeaţă ce i se ivise iar pe chip.

— Un optician nu trăieşte în minciună, unchiule George. Plus că, din nu ştiu ce motiv, indiferent cât de suferind m-aş

pretinde, constat că nu conving pe nimeni. Pur şi simplu arăt prea sănătos... Nu, unchiule George, trebuie să-mi înfrunt soarta. Absalom, să-i dea Domnul sănătate, că e un prieten adevărat, mi-a cerut să-i fiu cavaler de onoare.

Şi asta a fost. Manfred şi-a făcut datoria de cavaler de onoare, rămânând burlac în toţi anii care-au trecut de-atunci. Sunt momente când mă gândesc că se prea poate să se fi împăcat cu tristul lui destin. În fond, Absalom are acum trei copii tare dezagreabili; Euterpe s-a îngrăşat, vocea i-a devenit stridentă şi se poartă mai degrabă extravagant.

Nu de mult, i-am atras atenţia lui Manfred asupra acestor lucruri, dar el s-a mulţumit să ofteze şi să spună:

— Se prea poate să ai perfectă dreptate, unchiule George, dar când un optician iubeşte, n-o face cu uşurătate... ci pentru totdeauna.

Suspinând sentimental, George s-a oprit din povestire, iar eu am spus:

— Ciudat, dar singurul optician pe care-l cunosc cât de cât bine n-a fost niciodată văzut fără o femeie; nici n-a fost văzut vreodată de două ori cu aceeaşi femeie.

— Fleacuri, mi-a răspuns George, fluturând din mână. Ţi-am spus povestea asta doar ca să te conving că te pot vindeca de sinuzită. Pentru neînsemnata sumă de douăzeci de dolari...

— Nu! i-am retezat-o eu. Scumpa mea soţie, pe care o iubesc nespus, e medic şi-i face o plăcere perversă să mă doftoricească. Dacă aş rămâne fără simptome, probabil ar înnebuni! Poftim, ia cincizeci de dolari, dar promite-mi că mă laşi în pace.

Au fost bani cheltuiţi judicios.

CRITICUL DE LA GURA SOBEI

Căzusem niţel pe gânduri în timpul cinei cu George, dar până la urmă am spus:

— N-ai vrea să ştii ce părere avea Samuel Taylor Coleridge despre critici?

— Nu.

— Perfect! Atunci am să-ţi spun. Zicea aşa: „Cei care fac recenzii sunt de obicei oameni care şi-ar fi dorit să fie poeţi, istorici, biografi etc., dacă le-ar fi stat în putere; şi-au încercat talentele cu una sau cu alta, dar fără succes; prin urmare, se fac critici.” Percy Bysshe Shelley a spus aproape acelaşi lucru. Mark Twain zicea: „Îndeletnicirea criticului în literatură, muzică şi dramaturgie e cea mai decăzută dintre ocupaţii.” Laurence Steme a spus: „Între toate bârfele ce se brodesc în lumea asta calpă… Nu-i alta mai chinuitoare ca ponegreala criticii.” Cu douăzeci şi trei de secole în urmă, artistul grec Zeuxis afirma: „E mai uşor să critici decât să creezi.” Lord Byron a spus: „Criticii toţi sunt pe-un calapod… Cu doar atâta ştiinţă cât să-i citeze greşit pe ceilalţi.” Tot el spunea: „Mai degrabă să cauţi roze-n luna lui Prier şi gheaţă-n Cireşar; s-aştepţi statornicie de la vânt sau tărâţelor să le ceri făină; să crezi în ce spune-o femeie şi în ce laudă un epitaf sau în orice alt lucru care-i fals, decât să te încrezi în critici.” Aş putea vorbi întruna pe tema asta…

— Vorbeşti întruna, spuse George. Cum faci? Înveţi pe de rost chestiile astea?

— Da, mai am o mulţime.

— Lasă-le-n pace, nu le mai spune.

— Am şi două observaţii proprii. Prima e că toţi criticii de profesie ar trebui să se facă gunoieri. Ar face o muncă mult mai utilă şi ar avea o poziţie socială mai înaltă. A doua e că fiecare critic ar trebui aruncat în foc.

— Ca să devină criticul de la gura sobei, nu?[3] Şi toată povestea asta, înţeleg, doar fiindcă una dintre lamentabilele tale producţii a primit o recenzie onestă, din partea unui biet truditor obligat prin profesie să-ţi citească bazaconiile.

Moment în care mi-a trecut prin minte o idee strălucită.

— George, ai cunoscut vreodată un critic pe care să fi-ncercat să îl ajuţi?

— Cum adică?

— Păi, mi-ai tot împuiat capul cu poveşti despre micuţul tău demon, cum naiba l-o chema, şi despre nenorocirile pe care le-a abătut, prin mijlocirea ta, asupra unor victime nevinovate. Nu se poate să nu fi existat vreo ocazie în care să nenorocească pe cineva care s-o merite din plin... un critic de profesie, cu alte cuvinte.

George spuse gânditor:

— Într-adevăr, ar fi cazul lui Lucius Lamar Hazeltine.

— Un critic?

— Da, dar mă-ndoiesc că ai auzit vreodată de el. De regulă, nu lucrează cu genul tău de maculatură.

— Şi ai încercat să-l ajuţi?

— Exact.

Pentru prima oară în lunga istorie a cunoştinţei noastre reciproce, n-am făcut nici un efort să-l opresc de la a-mi povesti.

— Vreau toate detaliile! am spus cu nesaţ.

Lucius Lamar Hazeltine [a început George], deşi critic de profesie, este un tânăr neobişnuit de arătos. De fapt, n-am cunoscut pe nimeni altcineva care să arate mai bine decât el, în afară de mine, când eram oarecum mai tânăr.

Înfăţişării lui ireproşabile îi atribui eu, în întregime, performanţa de-a rămâne critic de profesie timp de zece

[3] Aluzie la cartea *Săgeata neagră* a lui Robert Louis Stevenson, a cărei prefaţă poartă subtitlul „Criticului de la gura sobei”. (n.t.)

ani, fără a se alege cu cicatrice pe faţă şi cu nasul spart. Aşa cum bine ştii şi tu, mai bine ca oricare altul, criticii de profesie au permanent în faţă posibilitatea de-a se vedea loviţi, cu mărinimoasă vigoare, de autori care au obiecţii la a fi descrişi drept „stridenţi producători de borhot verbal.”

Hazeltine, însă, cu ochii lui senini şi albaştri, cu cârlionţii lui aurii, cu tenul lui trandafiriu, cu nasul lui perfect şi bărbia masculină, semăna atât de mult a înger din ceruri, încât vedeai scriitor după scriitor cum se-apropie clocotind de intenţii rele, doar ca în final să şovăie şi să dea bir cu fugiţii! Nici unul nu voia să-şi asume răspunderea pentru distrugerea perfecţiunii. Cu siguranţă că-şi blestemau apoi slăbiciunea şi trebuie să le fi dat prin cap, până la urmă, că dacă măcar unul dintre ei, unul singur, consimţea să-l pocească niţel pe Hazeltine, perfecţiunea lui ar fi dispărut şi restul putea sări asupra lui cu neînfrânată ură.

Dar nici unul nu voia să-şi asume rolul netrebnicului din piesă.

Pentru o vreme, frăţia scriitoricească şi-a pus toate speranţele în Agatha Dorothy Lissauer. Poate-ai auzit de ea. Scrie romane de suspans cu crime şi asasinate, care scormonesc nemilos în mecanismele interioare ale psihopaţilor. Romanele ei sunt atât de pline de amănunte din soiul cel mai respingător, încât până şi criticii se simt irezistibil atraşi de ea.

Unul dintre ei a spus: „La capitolul mizerie, nu te poţi atinge de Agatha.” Iar un altul a spus: „Un dezgust îngrozitor umple fiecare frază.”

Fireşte că o tânără femeie crescută în delicateţe va jubila, încântată să-şi vadă opera descrisă în acest mod, deci, la o întâlnire a Asociaţiei Scriitorilor de Romane Poliţiste, a fost singura care s-a ridicat în apărarea artei criticilor literari — spre marea uimire a tuturor onorabililor scriitori din auditoriu, care-au rămas cu gura căscată.

Dar Lucius Lamar Hazeltine i-a deschis ochii într-un târziu, arătându-i cât de amarnic se înşală. Adevărat, îi

ignorase complet prima duzină de cărţi, dar noul roman al Agathei, intitulat *Spală-ţi mâinile în sângele meu,* a părut să-i atragă atenţia. Iată ce-a spus Hazeltine despre roman, printre altele: *„Spală-ţi mâinile în sângele meu* încearcă să deranjeze stomacul şi au fost momente în care am simţit o foarte uşoară senzaţie de greaţă, dar nimic mai mult. Îmi mărturisesc surprinderea că o tânără femeie nu e în stare de ceva mai bun. Cartea ar fi putut la fel de bine să fie scrisă de un bărbat."

Citind aceste lucruri, Agatha Dorothy Lissauer a izbucnit în lacrimi, dar apoi, cu buzele strânse şi cu o privire rece şi neîndurătoare în minunaţii ei ochi, a pornit să colinde toate grajdurile cu chirie din oraş, în căutarea unei cravaşe potrivite.

Ştia că Hazeltine făcea parte din Congregaţia Criticilor, o asociaţie a breslei care se reunea într-o clădire obscură din sălbăticiile sudice ale cartierului Bronx — criticii considerând, în mod destul de întemeiat, că nimeni nu va îndrăzni să se aventureze acolo după ei. Dar drei Lissauer, căzută pradă unor simţăminte furtunoase, numai la prudenţă nu-i stătea gândul. Era ferm hotărâtă să afle unde era Congregaţia, să aştepte până apare Hazeltine şi apoi, fără pic de îndurare, să-l biciuiască până la sânge.

Lucru pe care neîndoios că l-ar fi făcut, încurajată de urale pofticioase din partea membrilor Asociaţiei Scriitorilor de Romane Poliţiste — până în clipa când s-a trezit faţă în faţă cu el. Îl văzuse în fotografii, dar niciodată în proximitate tridimensională.

La vederea minunatului său chip, totul s-a schimbat. Aruncând cravaşa din mână, Agatha a izbucnit în plâns. Nu ştiu dacă am menţionat că dra Lissauer era de-o frumuseţe la fel de celestă ca Hazeltine, doar că avea părul roşcovan şi ochii de-un căprui divin. Nasul îi era cârn, buzele roşii şi pline, tenul delicat ca de piersică şi, ce mai încoace şi-ncolo, cei doi s-au îndrăgostit pe loc unul de celălalt.

M-am întâlnit cu Hazeltine nu mult după aceea. Eram prieteni buni, parţial deoarece aproape nimeni nu ţi-ar sta de vorbă cu un critic, iar faptul că eu consimţeam s-o fac îl determina să mi se arate veşnic recunoscător… ei, doar mă ştii cum sunt, bătrâne. Hazeltine nu se zgârcea cu ospitalitatea dejunului, iar eu sunt genul de persoană care crede cu adevărat în democraţie. Nu voi refuza niciodată o trataţie, indiferent cât de umilă ar fi mâna care mi-o oferă.

— Lucius, i-am spus, felicitări! Aud că ai cucerit inima celei mai frumoase scriitoare din lume.

— Da, aşa e, mi-a răspuns el, cu o expresie straniu de încordată pe faţă. Iar ea a cucerit inima celui mai frumos critic din lume… respectiv a mea. Dar e o dragoste fără speranţă. Nu se poate împlini, George!

— De ce nu? am zis nedumerit.

— Ea e scriitoare. Eu sunt critic. Cum am putea, aşadar, să ne iubim?

— Ei, cum! în maniera obişnuită. Dacă vă luaţi o cameră la motel, cu un pat confortabil, puteţi…

— Nu mă refer la manifestarea fizică a iubirii, George, ci la frumuseţea spirituală din interior. Cum poţi spera ca scriitorii şi criticii să se iubească unii pe ceilalţi? E ca şi cum te-ai aştepta ca uleiul să se amestece cu apa, ca focul şi nisipul să existe împreună şi ca delfinii să coabiteze cu cerbii. Aş putea eu să mă abţin de la a-i recenza cărţile?

— Sigur că poţi, Lucius! Nu trebuie decât să le ignori.

— Nu se poate. O dată ce-am recenzat *Spală-ţi mâinile în sângele meu,* se cheamă că am stabilit un precedent, deci trebuie să-i scriu critica la toate cărţile viitoare, inclusiv la cea pe care-o scrie acum, o poveste de iubire ce urmează să poarte titlul *Spânzură-mă cu intestinele mele.*

— Mă rog, dacă trebuie neapărat, zi şi tu ceva drăguţ. Scoate în evidenţă greaţa şi dezgustul.

Hazeltine mi-a aruncat o privire oripilată.

— Cum aş putea face aşa ceva, George?! Se vede treaba că uiţi de jurământul criticului, împământenit încă de pe

vremea grecilor antici. Tradus în limba noastră, sună cam aşa: „Chiar dacă subiectul e divin, amplu descris şi neîntrecut, scrobeşte-ţi şira spinării şi emite ceva neplăcut.” Nu pot să-mi încalc jurământul, George, deşi îmi distruge dragostea şi mă sfâşie-n bucăţi!

M-am dus s-o văd pe dra Lissauer. N-o cunoşteam, dar m-am prezentat în calitate de prieten apropiat al lui Lucius Lamar Hazeltine. Combinată cu aerul meu de înaltă demnitate, prezentarea a făcut minuni, aşa că în scurt timp domnişoara îmi înroura pieptul cămăşii cu lacrimile ei.

— Îl iubesc! Îl iubesc! a exclamat ea, găsind o porţiune uscată pe mâneca mea, unde să-şi şteargă ochii.

I-am spus:

— Atunci de ce nu scrii ceva care să-i placă?

— Cum aş putea? m-a întrebat ea, privindu-mă oripilată. Cum să încalc jurământul scriitorului?

— Există un jurământ al scriitorului?

— Oho, încă de pe vremea sumerienilor! Tradus în limba noastră, sună cam aşa: „Fii mereu atent şi analitic, cu dosul palmei către fiecare critic.”

Îmi plângea inima pentru aceşti doi oameni înstrăinaţi şi am simţit că trebuie să apelez la Azazel, pe care am purces să-l chem din continuum-ul de înaltă tehnologie în care trăieşte.

Minunea-minunilor, era bine dispus! Faţa lui mică şi roşie, cu muguraşii de cornite în frunte, îmi surâdea, iar codiţa-i de două degete se legăna înainte şi înapoi.

— O, Minune a Cosmosului! l-am întâmpinat eu. Pari fericit.

— Chiar sunt, zise el. Am scris un *cancik* care s-a bucurat de universală aprobare.

— Ce-i ăla un *cancik?*

— O remarcă spirituală. Toată lumea a râs. E un mare triumf pentru mine.

— Ce n-aş da să pot spune acelaşi lucru despre două

inimi tinere care se frâng inexorabil… dar, fireşte, din moment ce *cancikul* tău s-a bucurat de aprobare universală, înseamnă că în lumea ta nu există critici.

— Poftim?! a exclamat Azazel, brusc indignat. Cum să nu existe?! Vezi cum îţi iese la iveală bicisnica ignoranţă? Cum să n-avem printre noi aceste fosile ale Hadesului? Ba bine că nu! Uite, nu mai departe de săptămâna trecută, în timp ce discutam despre un *cancik* pe care-l comisesem… adică-l compusesem, s-a găsit un critic care să spună: „Balegarum odorata individuali puturossum.” Îţi vine să crezi că poate exista atâta ignoranţă şi josnicie în persoana cuiva, încât să spună un asemenea lucru?

— Ce înseamnă în limba noastră?

— Nu mi-aş murdări buzele ca să-ţi explic.

Începuse să se înfurie şi vedeam clar că predispoziţia lui spre cooperare începe să dispară, aşa că m-am grăbit să-i prezint situaţia.

A ascultat atent, după care a spus:

— Deci ai un critic şi vrei ca eu să-i ameliorez purtarea.

— Da.

— Imposibil! Nici măcar eu nu pot face aşa ceva. Un critic nu poate fi ajutat în nici un fel, indiferent de nivelul la care-a ajuns tehnologia.

— Bine, dar atunci n-ai putea, cumva, să-l faci să fie altceva decât critic?

— Din nou, imposibil. Trebuie să înţelegi că un critic este total incapabil să reuşească în orice alt domeniu. Dacă ar avea măcar o urmă de talent spre orice altceva, crezi că ar alege să fie critic?

— Asta cam aşa e… am spus eu, scărpinându-mi gânditor bărbia.

— Totuşi, stai un pic să reflectez! Mai este o persoană implicată. O scriitoare.

— Da, l-am aprobat eu cu entuziasm renăscut. N-ai putea, cumva, s-o faci să scrie ceva suficient de neinteresant încât să n-o critice nimeni?

— Ei, ştii că asta nu se poate! Nici un lucru de pe lumea asta nu poate fi nici suficient de neinteresant, nici suficient de bun, pentru ca un critic să se abţină de la a-l face praf şi pulbere. În ce altceva constă esenţa criticii? Totuşi…

— Totuşi…? am zis încordat.

— Dacă nu pot schimba un critic şi nu pot schimba un scriitor, pe fiecare ca atare, pot totuşi să-i schimb împreună. Adică… pot să-l transform pe critic în scriitor şi pe scriitor în critic, făcând apel la legea conservării profesionale, şi poate că fiecare dintre cei doi, văzând cum e de cealaltă parte a gardului, ca să zic aşa, se va apropia de celălalt privindu-l cu alţi ochi.

— Minunat! am exclamat. Cred că ai găsit soluţia, o, Stăpâne al Nemărginirii!

Cam o săptămână mai târziu, m-am dus să-l văd pe Lucius Hazeltine şi, în mod evident, virusul începuse să lucreze.

Hazeltine a lansat un suspin în direcţia mea şi mi-a spus:

— M-am săturat să fiu critic, George. Dizgraţia socială care mă asaltează din toate părţile, dispreţul şi insulta, toate mă macină. Nici măcar extatica plăcere de-a găsi noi moduri în care să mă arăt exagerat de ticălos şi josnic în aprecierile mele literare nu mai e destul pentru a compensa.

— Bine, dar ce-o să faci în loc? am întrebat îngrijorat.

— Voi fi scriitor!

— Lucius, dar tu n-ai talent de scriitor! Te descurci cât de cât cu invectiva critică, dar… cam asta-i tot.

— Am să scriu poezie. E floare la ureche.

— Eşti sigur?

— Bineînţeles! Bagi acolo o rimă sau două, numeri iambii şi, dacă-i poezie modernă, nici nu trebuie să aibă sens. De pildă, uite-o bucăţică pe care tocmai am scos-o, proaspătă şi caldă. Am intitulat-o „Vulturul hoitar”. Auzi aici:

Strânge-un stârv în ghearele-i încovoiate;
Se-apropie de Soare, fără doar şi poate,
Pe cerul azuriu tăind rondele spiralate;
Pândindu-şi prada de pe vârf de munte
Cade ca trăsnetul şi-alunecă s-o-nfrunte.

Cu un aer preocupat, i-am spus:

— Lucius, sună cam derivativ.

— Derivativ? Cum adică?

— Există un poem intitulat „Vulturul”, care începe cu „Strânge-un stârv în mâinile-i încovoiate.”

Hazeltine îmi aruncă o privire nimicitoare:

— Un vultur strânge-n mâini?! Toată lumea ştie că vulturul n-are mâini! Dacă nu cunoaşte un lucru atât de elementar din istoria naturală, poetul în cauză nu poate fi decât de-o neghiobie ieşită din comun. Cine-a scris poemul de care spuneai?

— Lord Alfred Tennyson, de fapt.

— În viaţa mea n-am auzit de el!

(Normal că n-auzise niciodată, din moment ce, la urma urmei, era critic literar.)

— Stai să-ţi mai citesc câteva bucăţi, spuse Hazeltine şi începu să intoneze:

Copiii mei, veniţi de ascultaţi
Istoria aceasta, de nu vă supăraţi,
Despre tărâmul soarelui-răsare
În patruzeci şi unu, pe şapte din decembre,
Aproape toţi care mai ştiu sunt oale şi ulcele…

L-am întrerupt:

— Ce titlu i-ai pus, Lucius? Cumva „Kimmel şi Short dormeau în cizme”[4]?

---

[4] Aluzie ironică la cei doi antieroi americani ai atacului japonez de la Pearl Harbour, respectiv generalul Kimmel şi amiralul Short, pe care un comitet al Congresului S.U.A. i-a declarat vinovaţi de

Hazeltine m-a privit lung, cu ochii îngustaţi:

— De unde ştii?

— Şi eu mă-ntreb cum de-am ghicit.

După care a continuat, recitând mai întâi, „Asta-i ultima mea soacră, zugrăvită pe perete…” şi apoi „În Anzio debarcarăm noi, yankeii, iar când veni şi ziua încleştării…”

M-am văzut nevoit să-l opresc, când s-a pornit să declame ceva care urma în mod evident să fie o baladă foarte lungă. Începea aşa:

Un marinar bătrân aţine
Pe unul din cei cinci.
„Pe barba-ţi sură, ticălos bătrân
Ia mâna de pe mine.”[5]

N-am ştiut cum să plec mai repede. Parcă nu suna atât de rău ca pe vremea când era critic, dar nici cu mult mai bine.

M-am dus s-o văd pe dra Lissauer. Am găsit-o în biroul ei de-acasă, aplecată ca o salcie plângătoare deasupra unui manuscris.

— S-ar părea că nu mai sunt în stare să scriu, dragă George, a murmurat ea încet. Întregul proces nu pare să mă mai pasioneze. Ultima mea carte, *Spânzură-mă cu intestinele mele,* merge bine, în ciuda crudei şi nedemnei recenzii pe care i-a făcut-o iubitul meu Lucius, dar asta nouă n-are nici un haz. Se numeşte *Jupoaie-mă până la os,* dar nu mă simt în stare să pun nici un pic de inimă în jupuială.

— Doamne, Agatha, şi ce-ai de gând să faci? am întrebat-o.

„eroare de judecată”. (n.a.)

[5] După prima şi a treia strofă din „Balada bătrânului marinar”, unul dintre cele mai cunoscute poeme ale marelui scriitor romantic englez Samuel Taylor Coleridge (1772-1834). (n.t.)

— M-am hotărât să devin critic. Am trimis Congregaţiei Criticilor un *curriculum vitae* cu dovezi documentare că mi-am bătut bunica şi că am furat în nenumărate rânduri laptele copiilor. Cred că asta mă califică direct pentru profesia lor.

— N-am nici o îndoială. Dar eşti convinsă că vrei să devii critic literar?

— Nu chiar. La urma urmei, eu sunt scriitoare şi ce ştie un scriitor despre literatură? Nu, nici vorbă, voi fi critic de poezie.

— De poezie?!

— Bineînţeles! E floare la ureche. Bucăţile sunt de obicei scurte, aşa că nu te-apucă durerea de cap până le termini de citit. Iar dacă mai sunt şi moderne, nu trebuie să te chinui să le înţelegi, fiindcă nu-i obligatoriu să aibă sens. Desigur, voi găsi un post la *Săptămânalul Librarilor,* care publică recenzii anonime. Sunt convinsă că mă voi simţi împlinită, dacă nimeni nu va şti niciodată cine-a spus nemerniciile pe care am de gând să le spun.

— O clipă, dragă Agatha, probabil n-ai auzit încă, dar iubitul tău Lucius nu mai este critic. Acum scrie poezie.

— Minunat! a exclamat dra Lissauer. Am să-i recenzez cărţile!

— Cu blândeţe, sper, am zis eu. Mi-a aruncat o privire oripilată.

— Ai înnebunit? Vrei să mă dea afară de la *Săptămânalul Librarilor?* Niciodată!

Bănuiesc că întrevezi deja sfârşitul.

Cartea de poezie a lui Hazeltine a fost publicată sub titlul *Reminiscenţe parfumate* şi a fost recenzată anonim de dra Lissauer. De data aceasta, îi venise rândul lui Hazeltine să umble prin grajdurile cu chirie din oraş, în căutarea unei cravaşe cu flexibilitatea necesară. A dat buzna în birourile *Săptămânalului Librarilor* şi, până s-a reuşit convocarea escadronului de poliţie care să-l scoată de-acolo, Hazeltine o găsise pe dra Lissauer ascunsă într-un colţ.

— Da, da, a recunoscut ea. Eu am scris recenzia.

Hazeltine a aruncat cât colo cravaşa şi-a izbucnit în plâns. În timp ce-l târau afară, a spus:

— Merită cu prisosinţă o bătaie, dar nu m-am simţit în stare să las urme pe aşa o piele minunată.

Dar lucrurile au rămas la fel. În ciuda metamorfozei, continuă să fie unul critic şi celălalt scriitor, iar dragostea lor, la fel de profundă şi de pasionată ca întotdeauna, trebuie să rămână pe veci neîmplinită.

Ascultasem povestea cu cea mai mare atenţie şi, o dată ajunsă la final, am spus:

— Stai să văd dacă am înţeles bine, dragă George. Lucius Lamar Hazeltine, care a fost înainte critic literar, suferă în continuare, da?

— În chinurile iadului!

— Perfect! Iar Agatha Dorothy Lissauer, care a devenit critic, suferă şi ea, nu?

— Dacă nu cumva chiar mai mult decât Hazeltine.

— Şi vor continua să sufere câte zile vor avea?

— Sunt convins că da.

— Mda, nimeni nu poate spune despre mine că aş fi un om rău sau ranchiunos. Toţi cei care mă cunosc vorbesc frumos despre dispoziţia mea senină şi despre capacitatea mea de a uita şi a ierta. Dar şi mie mi se-ntâmplă, totuşi, să fac unele excepţii. George, e unica ocazie în care nu-i nevoie să-mi ceri nimic. Uite douăzeci de dolari. Dacă Azazel are ce face cu banii pământeşti, dă-i jumătate.

DOAR O SLUJBĂ

O remarcasem tot timpul cât durase cina, hotărând în final că era de neconfundat: o indubitabilă aură de prosperitate plutea în jurul lui George.

Nu cine ştie ce, să fim bine înţeleşi! Pur şi simplu mâneca de la haină îi arăta mai puţin tocită, cravata avea un nod mai îngrijit, iar obrajii îi erau mai trandafirii ca de obicei. De fapt, era inutil să încerc să depistez toate micile schimbări care alcătuiau impresia respectivă. Era vorba de impresie, ca întreg.

Nimic pe lumea asta nu l-ar putea face pe George să arate altfel decât ca un trântor hămesit, dar porţiunea înfometată părea să aibă astăzi, nu ştiu cum, o palidă scânteie de vitalitate care-o lumina.

— George, să nu-mi spui că ai comis gestul disperat de a-ţi găsi o slujbă!

L-am văzut cum se înfioară şi soarbe grăbit o gură de vin. Apoi mi-a răspuns semeţ:

— Mama ta nu te-a învăţat niciodată că există subiecte pe care nu se cade să le aminteşti, între oameni civilizaţi? O sl… o sl…

— O slujbă, i-am venit eu în ajutor.

— Pot să spun cuvântul! mi-o reteză el cu asprime. Pur şi simplu sunt o fiinţă umană mult prea civilizată, ca să-l rostesc în legătură cu mine însumi.

— Bine, George, atunci cum se explică aerul acesta cu desăvârşire inexplicabil pe care-l afişezi, de a nu fi complet şi iremediabil falit?

— A, acum am priceput. Te-a impresionat nepăsătorul meu aer de munificenţă… mda, de fapt am făcut o mică investiţie care mi-a adus un câştig destul de frumuşel.

— Inclusiv până la a cere nota de plată, care mai devreme sau mai târziu va ajunge tot la mine?

— Pe de altă parte, spuse George, apropo de slujbe… îmi amintesc de vremea când un prieten de-al meu îşi dorea cu disperare o slujbă şi, practic, ar fi dat orice pentru o slujbă, dar îi era absolut imposibil s-o păstreze, când ajungea s-o obţină.

— Spuneam, dragă George… dacă mergi cu munificenţă până la a cere nota de plată…

— De ce insişti să mă întrerupi cu palavre fără rost, când eu încerc să-ţi spun povestea lui Vainamoinen Glitz?

George ştie exact cum să-mi pună capac. Niciodată nu dă greş.

— Vainamoinen! am exclamat. Ce nume mai e şi ăsta, Vainamoinen? Oricum, n-ai nici cea mai vagă idee cine-a fost Vainamoinen!

— Bineînţeles că am! Tocmai ţi-am spus. Prietenul meu, Vainamoinen Glitz, deşi toată lumea îl striga Van.

— Asta chiar că-i ridicol! Nu există om în afara Finlandei pe care să-l poată chema Vainamoinen. Vainamoinen este eroul de legendă al finlandezilor; un muzician; un magician; un semizeu…

— Vainamoinen al meu era doar un guguman simpatic, foarte cu vino-ncoa' în ochii sexului frumos, şi tot atât de bogat pe cât e ziua de lungă. De fapt, numele lui complet era Vainamoinen Glitz al III-lea.

— Vrei să spui că şi pe tatăl lui şi pe bunicul lui…

— Da, aşa se presupune. Posibil să fi avut în sânge uşoare urme de indian *choctaw.* Mi se pare că Vainamoinen e un cuvânt *choctaw,* care înseamnă „războinic viteaz". Dar, apropo de finlandeză, fii bun şi slăbeşte-mă cu obsesia asta a ta, pe tema unui foarte banal nume *choctaw* sau *chickasaw,* că altfel îmi pierd şirul.

Am dat din umeri.

Văd că eşti nerăbdător [a început George], aşa că, hai să intru direct în subiect, fără nici o altă introducere.

Îl cunoscusem bine pe tatăl lui Vainamoinen (numele

acestuia fiind Vainamoinen Glitz Junior) şi îl privisem cu încântare pe Van cum se face mare. A avut parte de educaţia aleasă a unui tânăr de condiţie bună, dat fiind că tatăl lui, deţinând concesiunea standurilor de ziare de la Pentagon, era, desigur, multimilionar.

Van nu duce lipsă nici de curaj, căci n-am să uit vreodată ce dezamăgit a fost, când războiul din Vietnam s-a terminat chiar înainte ca el să ajungă la vârsta înrolării. Ardea de nerăbdare şi entuziasm să intre în Garda Naţională.

Dar n-a fost să fie. Şi-a servit ţara, în schimb, inspectând diversele zone de recreere şi amuzament ale minunatei noastre ţări, revenind doar când şi când în oraş, căci, aşa cum chiar el spunea: „Relaxarea asta permanentă e muncă grea, dragă George, aşa că îmi face bine să revin la câte-o cină ocazională cu tine."

Lucrurile ar fi putut merge foarte bine pentru el, fiindcă începuse să fie unul dintre marii experţi ai ţării în materie de plaje, cluburi de noapte, teatre şi alte aşezăminte importante, dar s-a-ntâmplat s-o întâlnească pe Dulcinea Greenwich. Ei, hai, bătrâne, nu-ncepe iar să dai ochii peste cap, în legătură cu prenumele domnişoarei! Mi-a spus că tatăl ei citise odată o carte intitulată *Don Quijote,* dar cred că-mi turna braşoave — doar şi tu ştii, la fel de bine ca mine, că nimeni n-ar putea scrie vreodată o carte cu un nume aşa de caraghios. Nu s-ar vinde!

Van a venit la mine fremătând de emoţie.

— George, mi-a spus, am cunoscut o femeie minunată. Cea mai grozavă din lume! E plină de viaţă! E puternică! E inteligentă!

— Inteligentă? am spus eu.

Îl mai văzusem trecând prin vreo duzină de relaţii amoroase şi nu mi se păruse niciodată că inteligenţa ar fi reprezentat criteriul perfecţiunii feminine pentru el.

— Păi, mi-a răspuns hlizindu-se, zice că s-a îndrăgostit nebuneşte de mine… iar dacă nici ăsta nu-i semn de inteligenţă, atunci spune-mi tu, care altul?

— Van, când cineva arată atât de bine ca tine şi e atât de putred de bogat, cum ar putea să nu fie iubit? Dacă domnişoara te iubeşte, nu înseamnă neapărat că-i inteligentă, înseamnă, pur şi simplu, că încă nu e moartă.

— Ba nu, nu e genul ăla de femeie, şi cinismul nu te prinde deloc! Celelalte tinere domnişoare, care mie mi se părea că sunt atrase de şarmul şi nonşalanţa mea, voiau toate să se mărite cu mine şi să obţină alocaţii mari şi poliţe de asigurare cu dublă despăgubire. Îţi aminteşti?

— Îmi amintesc.

— Ei, bine, Dulcinea nu vrea nimic.

— *Nimic*?!

Am înregistrat declaraţia respectivă cu cea mai profundă suspiciune.

— Mă rog, nu vrea decât un singur lucru.

— Aha!

— Nu e ce crezi tu. Vrea să-mi găsesc o slujbă.

Nu voi nega, bătrâne, că m-a apucat tuşea, când l-am auzit şi că mi-a trebuit ceva timp să mă conving că nu voi muri sufocat. Până la urmă, când lucrurile din jur au încetat să mai joace în faţa ochilor mei înlăcrimaţi, am reuşit să şoptesc îngrozit:

— O *slujbă*?! De ce vrea să-ţi iei o slujbă?

— Crede, răspunse Van îmbufnat, că asta o să facă din mine bărbat.

— Păi tu *eşti* bărbat!

După care am continuat, cu un sentiment de profund respect, dat fiind că dintotdeauna m-au impresionat cei care au talentul şi inspiraţia să se nască bogaţi:

— Ba chiar mai mult decât atât: eşti un bărbat bogat şi, dacă există ceva care să definească mai sigur un bărbat decât paralele, banii şi portofelul gros, tare-aş vrea să ştiu care-o fi lucrul ăla!

(Am păreri foarte categorice în această privinţă, bătrâne, căci, deşi situaţia mea m-a aruncat într-o anume umbră de sărăcie, simt şi gândesc ca un om bogat, la fel ca oricare alt

american.)

— Zice că am cucerit-o cu farmecul meu, a continuat Van, şi că mă iubeşte din tot sufletul, dar nu-i place că sunt un trântor risipitor.

— Tu, trântor? După cât ai muncit cu plajele şi cu staţiunile de odihnă?!

— Din nu ştiu ce motiv, nu vrea să ţină cont de asta. Vrea să-mi iau o slujbă care începe dimineaţa la nouă şi se termină la cinci, indiferent cât de umilă, şi să mă ţin de ea nu mai puţin de şase săptămâni, dovedind astfel că sunt un om întreprinzător… ca să folosesc expresia ei.

— Trebuie că-i dusă cu sorcova.

— Ba nu, George. E o fiinţă cu idealuri înalte şi inima mea îi aparţine. M-am hotărât: îmi voi găsi o slujbă şi-i voi demonstra că pot să întreprind la fel de bine ca oricare alt întreprinzător de pe lumea asta.

— Şi la ce fel de slujbă te-ai gândit, dragă Van?

Van a clătinat din cap.

— Aci m-ai prins, George. N-am nici studii, nici calificare, deci nu pot decât să sper că va exista cineva care să mă angajeze fără să-l deranjeze faptul că ştiu foarte puţine lucruri… de fapt, că nu ştiu nimic.

Un zâmbet curajos i s-a desenat pe faţă.

— Sunt, desigur, expert şi inspector certificat în materie de plaje. Poate-mi va fi de ajutor. La revedere, George, mă duc pe baricade!

Sărmanul Van! Ce-a urmat după aceea a fost deplorabil. Deplorabil! De-ar fi să-ţi descriu în amănunt, bătrâne, aş da-n vileag un basm de grozăvii, ce sufletu-ţi grăpează şi-l îngheaţă…

(Te rog să nu reciţi după mine! Iar mi-a furat careva replicile?… Tatăl lui Hamlet, zici? N-am auzit în viaţa mea de el!)

În orice caz, n-a reuşit. Nu i-am urmărit îndeaproape evoluţia, desigur, căci sunt un om ocupat, cu un milion de lucruri de făcut tot timpul. Uite, numai formularul de pariuri

la cursele de cai, de pildă... dar mă îndepărtez de subiect.

Ocazional, se întâmpla să mă invite la cină şi mi-era clar că nu mai face faţă tensiunii. Bronzul de pe faţă începuse să-i pălească şi a mărturisit că nu mai juca polo pe iarbă aproape deloc.

— Dacă-ţi mărturisesc, dragă George, mi-a şoptit cu o voce cavernoasă, că luna trecută am căzut de două ori de pe cal la polo, ai să-nţelegi ce vreau să spun. Dar te rog să ţii secret, nu vreau să mai ştie nimeni.

— Păi cum să rămână secret?! Crezi că jucătorii ceilalţi nu te-au văzut când ai căzut de pe cal?

— Jucătorii de polo nu vorbesc niciodată despre asemenea lucruri, dragă George. E interzis prin codul poneiologic.

Problema era cu afurisita aia de slujbă, fireşte! Le încercase pe toate, mi-a spus. Întâi a obţinut un post ca degustător de şampanie la clubul lui de noapte preferat, dar se îmbătase încă din prima seară de muncă, îl insultase pe director şi fusese evacuat din incintă fără nici un menajament. S-a oferit să-mi arate locul unde încasase lipsa de menajamente, dar nu era o privelişte de care să fiu interesat.

A obţinut apoi un post de casier, dar i-a fost imposibil să descopere cum se umblă cu registrul. Toate acele cifre, mi-a spus, îl făceau să se simtă amorţit, că doar de-aia li se zice cifre (credea el)[6]. A găsit după aceea de lucru la o benzinărie, dar i-a fost imposibil să-şi dea seama cum se scoate capacul de la rezervor. A obţinut o slujbă la biroul de informaţii al magazinului Bloomingdale's, dar şi-a dat demisia după o oră, scos din sărite că mai toţi clienţii păreau să aştepte informaţii de la el. Mai trebuie să

[6] Calambur intraductibil cu două cuvinte din familii diferite: *number =* cifră, număr, şi *numb =* amorţit/(a) amorţi. În engleză, prin adăugarea terminaţiei -er la infinitivul scurt al unui verb, se obţine un substantiv derivat; în cazul de faţă, *numb+-er=* amorţitor, care amorţeşte, (n.t.)

continuu?

— Se pare, a zis Van, că n-o voi avea niciodată pe fata visurilor mele. Viaţa mea, dragă George, va fi pustie şi golită de semnificaţie. Inspectatul plajelor o să mă lase rece. Probatul vreunui nou club de noapte nu-mi va aduce decât veselie găunoasă. Ce folos că pot explora în profunzime culmile trândăviei, dacă o pierd pe femeia de care sufletul meu este indisolubil legat?

Şi lacrimile îi curgeau şiroaie, direct în şampania din faţa lui, diluând-o într-un mod absolut îngrozitor.

Mi se rupea inima de mila lui, bătrâne. Mi-am dat seama că, dacă se va retrage într-o viaţă de jale şi tristeţe, erau mult mai puţine şanse să beneficiez când şi când de-o masă pe socoteala lui. Adevăratul altruism, precum bine ştii, începe cu tine însuţi, deci trebuia neapărat să fac ceva pentru el.

Adică să-l chem pe Azazel… Ţi-am pomenit vreodată de extraterestrul meu de doi centimetri, la care pot apela prin intermediul unor metode ezoterice numai de mine ştiute?

Ţi-am pomenit?… Sigur o spui doar în glumă…

Fie cum o fi, fapt e că l-am chemat pe Azazel.

Azazel, cum probabil bănuieşti, s-a înfuriat la culme. A sosit încă zbierând cu vocea lui de contralto şi fluturând zănatic din mâini. Apoi s-a uitat în jur, m-a privit pieziş şi mi-a spus:

— Lighioană ineptă, acum ţi-ai găsit să mă chemi?

— Acum am nevoie de tine, o, Minune a Universului!

— Dar tocmai mă uitam…

Şi se porni să-mi descrie chestiunea, în obositor de plicticos amănunt. Din cât se pare, există în lumea lui nişte dihănii cu şase picioare, care se deplasează cu salturi şi tumbe în direcţii aleatorii, iar pe înaintarea lor se pariază cu importante sume de bani. Prima care se năpusteşte peste o linie de sosire e declarată învingătoare. Azazel insista că mârţoaga lui, cu un nume nepronunţabil, tocmai era pe

punctul să câştige.

— Dacă nu mă întorc în exact momentul în care am plecat, mi-a zbierat el în ureche, pierd şaptezeci de *dvorşaci*!

— Bineînţeles că te vei întoarce în exact acel moment. Ceea ce am de gând să-ţi cer e culmea simplităţii, deci nu-ţi va lua decât încă un moment, o, Campion al Cosmosului!

(Fiind o creatură atât de mititică, adoră să i te adresezi de această manieră respingător de flatantă, iar pe planeta lui de baştină, din câte îmi dau seama, lumea i se adresează cu suveran dispreţ.)

I-am explicat care-i situaţia.

— O slujbă? În lumea mea avem cuvântul *klastron,* pentru orice treabă înjositoare care se cere făcută de cei cu statut social inferior, împotriva obiecţiilor pe care le-ar putea avea şi împotriva voinţei lor.

— Da, am spus eu cu convingere, asta-i ce înţelegem şi noi prin „slujbă”!

— Săracul! zise Azazel, vărsând o lacrimă micuţă, care căzu pe faţa de masă şi arse o mică găurică în ea. Chiar îşi doreşte un asemenea lucru?

— N-are încotro, căci altfel n-o poate avea pe femeia mult-visată, femeia de care sufletul lui este indisolubil legat.

— Ah, dragostea, dragostea! oftă Azazel, lăsând să-i cadă încă o lacrimă micuţă. La ce extremităţi îi duce până şi pe cei mai înţelepţi! Ţin minte că odată, de dragul unei iubite *zapulnice* — înaltă de doi metri, ceea ce ridica o problemă, poţi să mă crezi pe cuvânt — l-am provocat pe tovarăşul ei de mijloc la un… mă rog, nu contează. Înţeleg că vrei să fac în aşa fel încât să-şi găsească o slujbă pe care s-o poată păstra.

— Exact.

— Şi că n-are nici o pregătire?

— Nici una.

— Înseamnă că trebuie să lucrăm în plan pur emoţional.

Trebuie să aranjăm în aşa fel lucrurile, încât să fie un patron etern mulţumit de prietenul ăsta al tău şi să le mai aranjăm puţin, încât prietenul tău să fie etern mulţumit de slujba lui. O relaţie tare complicată.

— Dar nu prea complicată pentru Dezlegătorul Pulsarilor.

— Nu, bineînţeles că nu, a zis Azazel nu foarte convins. Totuşi, problema are unele aspecte dificile. Din moment ce nu ştim cine-ar putea fi acest patron, va trebui să aranjez un câmp general de acceptanţă… ceea ce nu-i deloc uşor.

Trebuie să mărturisesc, bătrâne, că a fost una dintre puţinele dăţi când mi-a fost teamă să nu-mi pierd încrederea în Azazel. I-a trebuit o groază de vreme, a bombănit o mulţime şi, cu toate că nu ştiu ce face când e angrenat în tehnologia avansată a societăţii lui, mi se părea că arată ca şi cum ar fi săpat la drumuri, tot clătinând din cap şi tot luând-o de la capăt.

Când, în sfârşit, s-a cutremurat tot, oftând din rărunchi: „Gata, s-a rezolvat”, a spus-o pe un ton care m-a umplut de îndoială, l-am mulţumit cu căldură, fireşte, dar nu eram deloc convins că reuşise.

Numai eu sunt de vină, bătrâne. Îndoiala mea a fost aceea care a dus la dezastru. Nu, nu-s pe cale să vărs o lacrimă micuţă în paharul meu cu şampanie. Şi nici nu e şampanie, dacă-mi dai voie să-ţi reamintesc. E vin alb. Din cel ieftin.

Am cugetat cu multă luare-aminte, bătrâne. Aveam senzaţia că pe Azazel nu se poate conta şi, în plus, nu voiam nici să-l văd pe Van găsindu-şi o slujbă. Admit că slujbele trebuie şi ele să fie ocupate, dar în nici un caz de mine sau de cei pe care-i consider amicii mei şi-i îndrăgesc. Aşa că mi-a venit o idee.

L-am căutat pe Van la club.

— Van, eu n-am întâlnit-o niciodată pe Dulcinea asta a ta şi mi-ar face mare plăcere s-o cunosc.

S-a uitat la mine cu o expresie pe care n-o pot descrie

altfel decât ca dizgraţioasă suspiciune.

— E prea tânără pentru tine, mi-a răspuns.

— Van, mă judeci greşit. Femeile sunt în deplină siguranţă cu mine. Oricât m-ar implora, oricâţi bani mi-ar oferi, aşa cum fac adesea, te asigur că, exceptând pura bunăvoinţă şi dorinţa de a le uşura suferinţa, pentru nimic în lume n-aş vrea să am de-a face cu ele.

Sinceritatea şi onestitatea mea evidentă şi-au făcut efectul.

— Ca să vezi… a zis el. Bine, am să vă fac cunoştinţă.

Ceea ce s-a şi întâmplat, în cele din urmă, şi uite-aşa am ajuns s-o cunosc. Era o fată mai degrabă mărunţică, zveltă, cu o siluetă perfectă şi părul castaniu-închis. Avea nişte ochi negri foarte atenţi. Se mişca iute şi radia tot timpul un aer de energie stăpânită. Era, de fapt, exact opusul lui Van, care nu lua nimic în serios şi lăsa viaţa să treacă netulburată pe lângă el. Dulcinea, pe de altă parte, îmi făcea categoric impresia că ia viaţa de gât, o scutură bine şi-o zvârle în direcţia în care doreşte ea să se mişte.

Sincer să fiu, n-am simţit niciodată imboldul să mă însor, dar şi să-l fi simţit — dacă se poate imagina o idee atât de absurdă! — în nici un caz n-aş fi ales pe cineva ca Dulcinea. A te afla în preajma ei era ca atunci când te apropii prea mult de pălălaia unui foc de tabără — devine neplăcut de cald. Desigur, extremele se atrag şi eram perfect dispus să-l las pe Van s-o ia de soţie pe Dulcinea. La urma urmei, ar fi scos-o din circulaţie şi ar fi devenit mult mai plăcut pentru alţi bărbaţi pe care i-ar fi întâlnit.

— De când tânjesc să vă cunosc, dragă domnişoară Greenwich!

Spusesem acest lucru în cel mai curtenitor mod posibil, pronunţându-i numele „Grin-ij” — aşa cum ar fi făcut orice persoană civilizată.

— Se pronunţă „Grin-igi” şi poţi să-mi spui Dulcie. Sănţeleg că tu eşti George, amicul despre care-mi tot pomeneşte Van.

M-a cântărit din ochi, de parcă se pregătea să mă jupoaie.

— Amic apropiat, am spus eu.

A pufnit dispreţuitor, apoi a continuat:

— Mda, după ce se rezolvă povestea cu slujba, voi putea să mă ocup şi de alte chestii care se cer puse la punct. Chiar va trebui să mă ocup, din câte văd.

Îţi mărturisesc sincer că nu mi-a plăcut deloc tonul ei, dar am spus:

— Tocmai despre povestea cu slujba aş vrea să discutăm. De ce, Doamne, Dumnezeule, ţii morţiş ca Van să-şi ia o slujbă?

— Pentru că un bărbat nu se cade să fie un pierde-vară şi să-şi risipească viaţa pe fleacuri şi prostii.

— Un *bărbat?* am spus eu. Şi o femeie nu?

A clipit repede de câteva ori.

— Şi o femeie trebuie să-şi dea silinţa.

— În cadrul unui cuplu, n-ar trebui ca unul să rămână şi să aibă grijă de casă, în timp ce perechea sa iese să lupte cu jungla din jur?

— Propagandă misogină flagrantă!

— Nici vorbă! Am spus „în cadrul unui cuplu”. N-am specificat sexul. Poate fi oricare dintre cei doi, dacă se pricepe mai bine să facă treaba respectivă. Să înţeleg că dumneata eşti feministă.

— Categoric! Provin dintr-o lungă filiaţie de feministe. Una dintre străbunele mele i-a stâlcit mutra generalului Ambrose Burnside, care-a avut neobrăzarea de a-i face cu ochiul. Poţi să fii convins că i-a scărmănat perciunii!

— Exact. Ceea ce-mi dovedeşte că eşti mult mai capabilă decât sărmanul Van să-ţi porţi singură de grijă în această lume nemiloasă. Van este o fiinţă atât de dulce şi de blândă…

— Da, aşa e, m-a întrerupt ea.

Vocea i se mai înmuiase un pic şi în ochi îi apăruse ceva ce părea să semene a sentiment uman. După care a

continuat:

— Mieluşelul meu cel drăgălaş…

Mi-am stăpânit fiorul şi-am completat sec:

— În timp ce dumneata eşti tare ca piatra.

— Tare ca oţelul călit în vatră, îmi place să cred.

— Atunci de ce n-ai fi *dumneata* aceea care să-şi ia o slujbă?

— Hmmm…

— De fapt, cred că ar trebui să intri în politică. Avem nevoie de o americancă tare-n toate cele: în pumn, în cap, în vorbă şi în faptă, capabilă să le spună ce să facă nehotărâţilor ăstora care se-ntorc după cum bate vântul.

— Hmmm…

— Şi, dacă intri în politică, ce poate fi mai nimerit decât să ai un soţ bogat, care-ţi poate da banii necesari pentru toate acele apariţii la televizor? N-ar fi nici pe departe bani pierduţi, căci, o dată aleasă, vei găsi o mie de metode prin care să-ţi iei banii înapoi… unele aproape cinstite.

— Hmmm…

— Iar Van este exact genul de pereche de care ar avea nevoie o femeie-politician… puţin mai la stânga şi cu un pas mai în spate. Zâmbind în faţa obiectivului, fermecându-le pe alegătoarele mai în vârstă, ridicând o privire plină de adoraţie spre dumneata, când îţi ţii discursurile. Ultimul lucru pe care ţi l-ai putea dori ar fi ca el să-şi ia o slujbă. Va avea nevoie de tot timpul disponibil pentru a susţine o cauză nobilă, care să te pună într-o lumină favorabilă pe dumneata… de exemplu, adăposturi pentru caii de polo bătrâni, unde să-i înveţe pe toţi „să necheze nu”[7].

— Hmmm… se pot înţelege multe din ce spui.

— De obicei, da, am recunoscut eu.

— Lasă-mă să mă mai gândesc.

---

[7] Joc de cuvinte intraductibil, pe baza identităţii fonetice dintre *nay* = nu şi *neigh* = a necheza, nechezat: *to say nay* („a spune nu”, una dintre clasicele lozinci ale mişcării americane pentru drepturi civile) se pronunţă exact la fel ca *to say neigh.* (n.t.)

— Fireşte, dar să treci cât mai repede la fapte. Altfel, Van s-ar putea să-şi găsească o slujbă şi n-ar fi deloc indicat, având în vedere sarcina grea care-l aşteaptă în calitate de Prim-Domn al ţării.

— Prim-Domn…

Dulcinea a rostogolit pe limbă cele două cuvinte, a şoptit încet „Doamna Preşedinte”… apoi a spus energic:

— Voi discuta cu el deseară.

Ceea ce a şi făcut, iar rezultatele au fost precum prevăzusem.

Van mi-a telefonat a doua zi, în culmea emoţiei:

— George, Dulcinea vrea să se mărite cu mine! Nu mai trebuie să-mi iau nici o slujbă, de-aia care începe la nouă şi se termină la cinci. Zice că voi avea destule de făcut după ce mă însor cu ea şi nu mai poate aştepta ca dorinţa ei fierbinte să se vadă împlinită… mă rog, se referă la mine, când vorbeşte de dorinţa ei fierbinte, desigur.

— Fără îndoială, am spus eu.

Bineînţeles că ar fi putut la fel de bine să fie Casa Albă, dar nu vedeam nici un motiv să-i menţionez acest lucru lui Van, într-un moment atât de fericit al vieţii lui.

În mai puţin de o lună, avea loc nunta. Eu m-am numărat printre cavalerii de onoare, iar şampania a fost superbă. Şi nu trebuie să menţionez decât că am reuşit să evit obligaţia de a săruta mireasa, ca să înţelegi că a fost o ocazie în care cerul însuşi s-a arătat binevoitor.

Fericita pereche a plecat în luna de miere, după care s-a retras în conacul de la marginea oraşului.

Amândoi erau ocupaţi, căci Dulcinea Glitz, cum o chema acum, s-a ţinut de cuvânt şi-a intrat în politică. Nu ştiu cât de atent urmăreşti tu politichia, bătrâne, că te văd toată ziua cu nasul în maşina electronică de scris, dar, în răstimp de numai câţiva ani, Dulcinea îşi croise drum cu brio spre consiliul municipal, iar acum candidează pentru un post în Senatul statului.

Trebuie să-ţi spun că eram foarte mândru de mine. În sfârşit, nu mai depinsesem de Azazel, ci făcusem totul de unul singur — ba încă şi foarte dibace, trebuie să recunoşti! Îmi era clar că, în acest caz singular, Azazel o dăduse-n bară. Nu exista nici un câmp de forţă emoţională care să-i ademenească pe patroni spre a-i solicita serviciile lui Van; nici un dor nebun de a sluji prin muncă, dinspre partea lui Van. O, nu, el şi fiinţa lui iubită pur şi simplu s-au căsătorit!

Totul era bine.

Cel puţin aşa credeam eu, până când m-am întâlnit cu Van, acum o lună sau două. Bronzul i se dusese; mâinile îi tremurau puţin; mergea cam adus de spate şi avea o privire hăituită în ochi.

Le-am ignorat pe toate şi am exclamat jovial:

— Van! Nu te-am văzut de-un secol!

S-a întors să se uite la mine şi a părut să-i ia ceva timp, până m-a recunoscut.

— George, tu eşti?

— Nimeni altul!

— Ce mai faci, dragă George? Ce dulce durere e să te revăd... îmi aminteşte de vremurile bune de-altădată... vremuri ce nu se vor mai întoarce niciodată, din păcate.

Şi lacrimile începură să i se scurgă pe obraji. Am încremenit de uimire.

— Van! Ce-i cu tine, dragul meu prieten? Nu-mi spune că te-a silit să-ţi iei o slujbă, până la urmă!

— Nu, nu! Şi rău îmi pare că nu. Sunt ocupat în alte feluri. Trebuie să mă consult cu şefii grădinari în chestiunea terenurilor şi a grădinilor, să am grijă ca bucătarul să pregătească meniurile, să complotez cu intendenta pe tema petrecerilor pe care trebuie să le dăm tot timpul, să le angajez dădace gemenilor noştri, pentru care draga de Dulcie şi-a luat două zile libere ca să-i facă. În general, munca e foarte, foarte solicitantă şi, colac peste pupăză...

— Da?

— Colac peste pupăză, Dulcinea mai face şi politică, dacă

vrei să ştii! Cineva se pare că i-a sugerat chestia asta odată. Lua-l-ar dracu' de băgăreţ! Dacă aş şti cine-a fost, i-aş trage una peste ţeastă cu ciocanul meu de polo! Că şi-aşa nu-mi mai foloseşte la nimic, acum. N-ai idee cine-o fi netrebnicul care i-a băgat prostia asta în cap?

— Cred că a fost ideea ei. Mi-e imposibil să-mi imaginez că există cineva atât de nebun încât să-i sugereze aşa ceva. Dar lămureşte-mă, de ce nu e bine că face politică?

— De ce nu e bine?! Fiindcă mă face să nu mai exist deloc ca individ. Tot timpul sunt întrebat de jurnalişti în ce măsură îi influenţez deciziile, dacă ajung vreodată să mă culc cu ea, dacă-i adevărat că mă consult cu un astrolog, ca să aflu momentul potrivit în care să-şi ţină cuvântările… Nimeni nu-mi ştie numele mic şi, în fond, de ce l-ar şti? Tu ştii numele mic al doamnei Margaret Thatcher? Bineînţeles că nu. Detest chestia asta! O detest! O detest!

Mi se rupea inima de mila lui.

— Dar ei i-ai spus lucrul ăsta, dragă Van?

— De nenumărate ori! Dar ea zice că sunt perechea ideală a femeii-politician şi că într-o zi, când se va retrage după al doilea mandat de preşedinte, voi putea să vizitez din nou plajele şi cluburile de noapte.

— Mi-e tare greu s-o spun, dar… dragă Van, nu te-ai gândit să divorţezi? Fiind politician, nu suportă scandalul, deci mai mult ca sigur că te va lăsa să pleci în linişte şi, probabil, chiar să păstrezi custodia copiilor. Atunci, vei fi din nou un om liber.

Van a dat din cap şi mi-a răspuns cu tristeţe:

— De multe ori m-am gândit la asta. Aş lăsa-o până şi să păstreze ea custodia afurisiţilor… scumpilor noştri copilaşi. Dar nu pot, George, nu pot!

— De ce nu poţi? Sunt convins că nu ţi-ar face necazuri.

— Nu ea e problema, George, ci eu, eu, eu, eu, eu! Cu fiecare „eu” rostit se izbea cu pumnii în piept, până ce o criză de tuse l-a silit să se oprească.

După ce şi-a revenit, a continuat:

— Pentru mine, căsnicia asta e ca o slujbă. În clipa în care Dulcinea şi cu mine am ajuns în faţa preotului, am exultat în sinea mea: „Asta-i o slujbă… slujba pe care i-am jurat Dulcineei că o voi obţine şi o voi păstra!” De fapt, simt că n-am voie să renunţ la slujba asta, indiferent ce s-ar întâmpla, iar Dulcinea are acelaşi sentiment. Nu ştiu de ce. E ceva mistic… precum vezi, nu voi putea fi liber niciodată. Niciodată!

Aşa că asta e. Acum înţelegi unde-a fost greşeala. Azazel şi-a *făcut* datoria. Iar când m-am amestecat eu — cu cele mai bune intenţii din lume, te asigur! — am aranjat un mariaj care, date fiind circumstanţele, s-a dovedit a fi slujba căreia nici el, nici Dulcinea nu-i puteau pune capăt şi pe care el, cel puţin n-o putea suferi. E mare păcat, într-adevăr, dar pur şi simplu aşa se întâmplă când prea multe bucătărese ajung să strice borşul — ca să parafrazăm o vorbă din bătrâni.

Am dat din cap cu tristeţe.

— Îmi pare că mai de fiecare dată strici borşul, dragă George. Ce nu-i în regulă cu tine?… Mă rog, în altă ordine de idei, din moment ce ai pornit pe drumul spre prosperitate, nu vrei măcar bacşişul să-l plăteşti tu?

George a părut revoltat.

— Tocmai ce ţi-am spus o poveste tristă, o tragedie îngrozitoare… acum ţi-ai găsit să discuţi despre un lucru atât de sordid ca banii?!

Avea dreptate, desigur, aşa că am băgat şi bacşişul la grămadă cu restul consumaţiei şi am plătit tot. Apoi i-am întins cinci dolari, ca să-i arăt cât de rău îmi pare că i-am rănit sentimentele.

Greu lucru, să renunţi la obiceiuri. Mi-ar fi foarte greu să pun capăt obiceiului de a-i da bani lui George, iar lui George i-ar fi încă *şi mai greu* să pună capăt obiceiului de a-i primi.

E FRIG AFARA, DRAGĂ

George şi cu mine luam prânzul împreună şi chelnerul tocmai îi pusese în faţă o farfurie plină cu ciorbă de fasole uscată — o zeamă după care se dă vânt. O dată introdusă o parte din zeamă în propria-i persoană, a oftat de plăcere şi, uitându-se pe fereastră, a spus:

— Se simte o adiere de zăpadă în aer.

La care eu am zis:

— Dacă pentru tine fleoaştele astea de zăpadă care cad în fulgi groşi din cer se cheamă „adiere", atunci mă tem că ai dreptate.

— Nu fac altceva, a zis George de sus, decât să-ncerc să aduc un pic de poezie într-un enunţ altfel complet banal: anume că ninge. Dar a-ncerca să-ţi vorbesc ţie despre poezie e ca şi cum aş încerca să-i recit versuri unui cal.

— Mai puţin faptul că un cal n-ar plăti pentru prânzul ăsta.

— Şi nici tu n-ar fi nevoie să plăteşti, dacă nu s-ar întâmpla să fiu cam strâmtorat cu banii în momentul ăsta.

Era un moment care dura de când se ştia George pe lume, cel puţin până în clipa de faţă, dar, cu toate că ar fi fost reconfortant de nepoliticos să i-o spun, m-am abţinut.

— O imagine ca asta, am spus în schimb, mă umple de fiori, când mă gândesc cu oroare la vremea rece care urmează. Totuşi, pot să mă consolez cu ideea că se va termina în doar câteva luni, după care mă voi putea amuza gândindu-mă cu oroare la canicula care urmează. O schimbare periodică a ororii, bănuiesc, ne face bine şi ne alimentează acel sentiment necesar de divină nemulţumire.

— Mă întreb, zise George, de ce se spune despre nemulţumire că ar fi divină?

— Fiindcă tocmai nemulţumirea faţă de starea lucrurilor a fost aceea care i-a îndemnat pe oameni să creeze

civilizaţie şi cultură. Mulţumirea ar duce la stagnare şi bagatelizare, aşa cum se întâmplă în cazul tău. Dar până şi tu, George, dacă poveştile cu care mă torturezi sunt adevărate, sesizezi divina nemulţumire din alţii, după care te străduieşti să le îmbunătăţeşti soarta. Desigur, dacă aceleaşi poveşti pe care continui să mi le bagi pe gât rămân adevărate, s-ar părea că amestecul tău în vieţile prietenilor tăi conduce, de regulă, la catastrofă.

George s-a înroşit la faţă.

— Lată cum, într-o singură afirmaţie scurtă, ai aruncat de două ori umbra îndoielii asupra feliilor de viaţă pe care ţi-am făcut favoarea să ţi le dezvălui.

— Într-adevăr, ar fi şi greu de pus la îndoială felii de viaţă în care intră şi-o fiinţă extraterestră de doi centimetri, pe care poţi s-o chemi printr-o distorsiune din superspaţiu şi care poate să facă tot felul de lucruri mult superioare tehnologiei umane.

— Şi mă deranjează şi afirmaţia cum că ajutorul meu bine intenţionat conduce invariabil la catastrofă. E o afirmaţie atât de departe de adevăr, încât sunt sigur că îngerii din ceruri varsă lacrimi pentru tine în chiar acest moment.

— O fi, dar le varsă pentru tine, nu pentru mine. Tu înşiri poveştile şi descrii catastrofele. Eu nu fac altceva decât să le semnalez.

— Realitatea e, bătrâne, că mi s-a întâmplat, într-un caz, să produc un mariaj fericit şi plin de dragoste, încărcat de fidelitate şi simţ moral, a cărui încheiere mi se datorează în exclusivitate mie. Cazul la care mă gândesc este cel al Eufrosinei Mellon şi al soţului ei, Alexius. Voi începe acum să-ţi spun povestea lor.

Sincer să fiu, nu vreau să-mi povesteşti nimic.

Pe Eufrosina Mellon [a început George] o chema Eufrosina Stump, înainte de căsătorie, şi o ştiam de mică. Era o copilită tare ruşinoasă, care, când vedea pe cineva

străin, se ascundea imediat după cea mai apropiată mobilă, din spatele căreia se uita apoi pe furiş, cu ochi mari şi sfioşi. Această timiditate a ei n-a putut fi niciodată învinsă şi, pe măsură ce copila creştea, s-a concentrat pe reprezentanţii sexului opus.

Lucru cu-atât mai bizar cu cât, făcându-se mare, Eufrosina s-a transformat într-o femeie splendidă, cu desăvârşitele proporţii ale unui trup de zeiţă. O zeiţă mărunţică, adevărat, de doar un metru cincizeci şi şapte înălţime, dar bărbaţii tineri din proximitate observau imediat fenomenul.

Nu puţini dintre ei au încercat să înfiripe o prietenie şi, în cazul în care ar fi reuşit, atunci, după părerea mea, ar fi pornit să dezbată împreună profunde subiecte filosofice. Dar n-am putut verifica niciodată dacă aşa s-ar fi-ntâmplat, şi nici ea, de altfel, căci nici unul n-a reuşit să înfiripe prietenia necesară, fără de care o asemenea discuţie nu poate avea loc.

Eufrosina avea grijă să se îmbrace în aşa fel încât să estompeze splendorile cu care o înzestrase natura, dar a constatat că, din acest punct de vedere, bărbaţii tineri au un fel de al şaselea simţ. Flăcăul, care abia dacă era în stare să dibuie omleta pusă-n farfurie chiar sub nasul lui, reuşea totuşi să străpungă, cu ochii minţii, prin straturile de stofă cu care se înfăşură Eufrosina, pentru a detecta minunăţiile de dedesubt.

Îi eram naş, desigur, căci, aşa cum ţi-am mai spus şi alteori, soarta m-a binecuvântat cu un mare număr de fine tinere şi frumoase — indubitabil datorită virtuţii şi respectabilităţii ce mă caracterizează. Până şi Eufrosina făcea excepţie, în cazul meu, de la suspiciunea, altfel universală, cu care trata intenţiile sexului opus.

Aşezată la mine-n poală, suspina cu faţa îngropată în umărul meu, în timp ce eu îi mângâiam părul auriu.

— Pur şi simplu nu suport să fiu atinsă de creaturile acelea, am auzit-o spunând, şi simt că au acest respingător

imbold tactil. Nu pot să nu observ că, în general, se spală pe mâini înainte să se apropie de mine, de parcă ar avea senzaţia că se vor bucura de mult mai mult succes cu mâinile curate.

— Şi nu-i aşa?

Eufrosina s-a cutremurat de un fior.

— Mâini murdare chiar că n-aş putea îndura, dar nici mâinile curate nu-s cu mult mai bune, unchiule George.

— Şi totuşi, uite că stai la mine-n poală, iar eu te mângâi pe păr şi, mi se pare, ocazional şi pe umăr şi pe braţ.

— Nu-i acelaşi lucru, unchiule George! Tu eşti din *familie*!

Am continuat s-o mângâi. Familia îşi are privilegiile ei.

Având în vedere atitudinea ei, aşadar, îţi poţi imagina ce stupefacţie mi-a provocat vestea că se mărită cu Alexius Mellon, un tânăr cu voce groasă ca de bas, fără cine ştie ce talent poetic — de fapt, fără talent poetic deloc — şi care-şi câştiga existenţa (destul de binişor) ca agent comercial voiajor.

Când a venit la mine cu vestea cea mare, îmbujorată şi chicotind prosteşte, i-am spus:

— Ţinând cont de vederile tale asupra sexului masculin, dragă Eufrosina, cum de te-ai hotărât să te măriţi?

— Ştiu eu ce să spun? mi-a răspuns ea timid. Cred că pur şi simplu am un suflet romantic. Îmi dau seama că e riscant să te laşi călăuzită de raţiuni mercenarotice. Toată lumea spune că „bogăţia e oarbă” şi că vei greşi cumplit, dacă te laşi sedusă de ea. Am încercat să mă ţin departe de Alexius şi să-i încui uşa spre inima mea, dar toată lumea spune că „banii îşi bat joc de lacăte” şi exact aşa a şi fost. Şi… of, probabil nu-s decât o fată prostuţă, dar, după ce toată viaţa m-am străduit atâta să mă feresc de bărbaţi, într-o dimineaţă pur şi simplu m-am trezit gândindu-mă la Alexius şi mi-am dat seama că nu mai pot face nimic… mi-au picat cu tronc banii lui. În ziua aceea am fredonat întruna „Banii-s cel mai dulce lucru” şi, când Alexius m-a cerut din nou, i-am răspuns: „Da, dragule, ne vom căsători şi îţi promit «să-ţi

cheltuiesc, să te respect şi să mă supun».”
Am zâmbit şi i-am urat tot norocul din lume, dar, după ce-a plecat, am clătinat din cap cu tristeţe. Văzusem destule la viaţa mea, ca să ştiu că scânteierea aurie a banilor poate aduce o lună de miere splendidă, dar, când sarcinile serioase ale vieţii încep să se facă simţite, banii singuri nu mai sunt de-ajuns. Cu adâncă părere de rău presimţeam o mare deziluzie pentru drăgălaşa mea fină fără minte, care citise prea multe poveşti de dragoste şi bani.
Exact aşa s-a şi-ntâmplat. Nu trecuseră bine şase sau opt luni de la căsătorie, când m-am trezit cu ea, albă toată la faţă şi cu un aer oţărât.
— Felicitări, dragă Eufrosina! Ce mai face dragul de Alexius?
S-a uitat în stânga şi-n dreapta, de parcă voia să se asigure că nu ne aude nimeni, după care a spus:
— E plecat într-una din călătoriile lui de afaceri, slavă Domnului!
Buzele îi tremurau şi, până la urmă, cu un vaier plin de disperare, mi s-a aruncat în braţe.
— Ce este, draga mea? am întrebat-o, reluând jocul mângâietor despre care constatasem că-mi face întotdeauna mare plăcere… şi poate că şi ei.
— Alexius, fireşte!… O vreme, banii au fost de-ajuns. Am cheltuit după pofta inimii şi ne-am simţit bine. Părea că n-avem nici o grijă pe lume, după care, nu ştiu cum, el a început să se schimbe. A început să-mi dea de înţeles că într-o căsnicie e nevoie şi de… dragoste. Am încercat s-o iau în glumă, spunând vesel că „Oamenilor cu bani le ajung banii, nu le mai trebuie şi altceva”. Dar, pe măsură ce treceau săptămânile, văzând că devine tot mai insistent, mi-am dat seama că m-am măritat cu un dependent de dragoste. E ca o boală, unchiule George! Până săptămâna trecută, dormeam în paturi separate, unul de-o parte a camerei, celălalt dincolo, cu o mobilă masivă între noi… aşa

cum ar face orice pereche normală de tineri însurăţei. Şi pe urmă, aşa, pe neaşteptate, m-am trezit cu un… un… un pat dublu în dormitor! Alexius a zis că paturile separate îi fac pe soţi să se înstrăineze. Doamne, unchiule George, nici nu mai pot spune că dorm în patul meu! Şi, uneori, când se suie în pat, mâna lui o atinge pe-a mea. De fapt, se tot întinde spre mine. Oare ce pofte nesănătoase nu-i dau pace? Tu ai idee, unchiule George?

— Crezi, Eufrosina dragă, că te-ai putea obişnui să-ţi placă atingerea mâinii lui?

— Niciodată! Alexius pare să fie cald tot timpul, iar eu mă simt întotdeauna delicios de răcoroasă. Nu-mi place atâta căldură masculină şi i-am spus-o, iar el a zis că sunt rece ca un… Mă rog, nu-ţi pot spune ce cuvânt a folosit, doar că începe cu „pie” şi se termină cu „troi”.

— Cred că pot să-l ghicesc şi singur.

— Unchiule George, crezi că nu mai are aceleaşi sentimente oneroase faţă de mine? La urma urmei, nu se poate să-i spui tovarăşei tale de patrimoniu, cu care-ai cheltuit împreună o jumătate de an, că e rece ca un ştii tu ce, decât dacă nu mai ai aceleaşi sentimente oneroase faţă de ea!

— Hai, hai, Eufrosina dragă, nu te mai supăra aşa. Cât timp lipseşte Alexius?

— O, e într-o călătorie foarte lungă! Trebuie să facă un tur prin toată regiunea de sud-vest. S-ar putea să nu se întoarcă decât peste o lună.

— Lasă pe mine, draga mea, şi voi găsi eu o cale de rezolvare.

— Ştiam eu! a zis ea, cu feţişoara ei drăgălaşă privindu-mă plină de speranţă încrezătoare. Doar faci parte din *familie*!

Iată un caz de competenţa lui Azazel, mi-am zis, drept care l-am şi convocat. A apărut ca de obicei, pe policioara pe care i-o fixasem în perete, exact la înălţimea capului

meu. Era, ca de obicei, nepregătit pentru convocare şi, tot ca de obicei, mi-a prins privirea fără nici un avertisment şi-a emis obişnuitul lui zbierat pătrunzător. Pretinde că întotdeauna reacţionează aşa, când se trezeşte pe neaşteptate faţă în faţă cu un monstru oribil, deşi, din ce motiv trebuie să zbiere când dă cu ochii de mine, asta nu mi-a explicat niciodată.

Părea un pic mai roşu ca de obicei, de parcă tocmai se întrerupsese din cine ştie ce întreprindere solicitantă şi, de fapt, ţinea în mânuţa-i mititică un obiect care semăna a ganteră. Chiar şi în timp ce zbiera dând cu ochii de mine, continua s-o ridice şi s-o coboare ritmic.

— Îţi dai seama că m-ai întrerupt în timp ce-mi făceam exerciţiile de gimnastică?!

— Scuze!

— Şi ce să fac eu cu scuzele tale?! Acum va trebui să renunţ la exerciţiile pentru astăzi. Să sar peste ele. Nici nu ştiu cum o să fac ca să mă menţin în formă.

— Dar de ce trebuie să le sari, o, Măreţ şi Exaltat Cârmuitor al Universului? Nu te poţi întoarce exact în momentul în care ai plecat, ca să le continui?

— Nu, e prea complicat şi oricum n-am nevoie de sfatul tău tâmpit. O să le sar şi gata! Dar vreau să-ţi pun o întrebare…

— Da, Atotputernicia Ta?

— Până acum, m-ai întrerupt din jocuri de noroc… când tocmai eram pe punctul să câştig. M-ai întrerupt şi când eram pe cale să primesc diverse onoruri, când făceam duş, când eram angajat în ritualuri complicate cu anumite reprezentante ale speciei mele. Cum se face că niciodată până acum nu m-ai întrerupt din gimnastica mea zilnică? Dacă tot trebuie să mă-ntrerupi, acesta e momentul cel *mai potrivit.* Ai grijă s-o faci din nou.

Şi a pus jos gantera pe care-o ţinea în mână, trăgându-i un şut s-o dea la o parte. Am bănuit că nu prea se dădea în vânt după gimnastica zilnică.

— Ce mai vrei, de data asta? m-a întrebat acru.

L-am spus istoria Eufrosinei şi a lui Alexius Mellon; după ce a ţistuit de câteva ori, în final a spus:

— Aceeaşi veche, veche poveste! Chiar şi în lumea noastră, nechibzuitele nebunii ale tinereţii dau naştere unor negrăite nefericiri... dar mie mi se pare că această Eufo... Eufa... mă rog, cum o cheamă, n-are decât să i se alăture tovarăşului ei, în satisfacerea impurelor pofte care-l pervertesc.

— Păi tocmai asta e problema, o, Tu, Cel cu Puteri Infinite! Este o domniţă pură şi neprihănită.

— Ei, hai, lasă-mă cu oximoronele! Asta, fireşte, în caz că domniţele din lumea ta seamănă cât de cât cu cele din lumea mea. Am avut de-a face, la vremea mea, cu o incredibilă colecţie de *zybule* glaciale... şi când zic *zybule,* mă refer la animalele domestice femele...

— Ştiu la ce te referi, Covârşitor de Puternicule, dar ce ne facem cu Eufrosina?

— De fapt, mie mi se pare că e foarte simplu. Din moment ce are obiecţii faţă de căldura masculină... ai putea să-mi aduci o fotografie de-a ei sau un articol de îmbrăcăminte... ceva pe care să-mi concentrez energiile?

Marele noroc făcea să am una dintre fotografiile ei mai revelatoare, la care Azazel s-a strâmbat îngrozitor. Nu i-a luat prea mult timp, totuşi, să facă lucrurile pe care le avea de făcut, după care a plecat. Am observat că lăsase gantera în urma lui. De fapt, o am în buzunar şi ţi-o voi arăta ca dovadă a existenţei lui Azazel... Nu, nu ştiu ce-ar însemna pentru tine o dovadă „reală”, ca să folosesc expresia ta, dar dacă nu vrei să te uiţi, voi continua povestirea.

Două săptămâni mai târziu, m-am întâlnit din nou cu Eufrosina. Arăta mai nenorocită ca niciodată şi m-am temut că, indiferent ce făcuse Azazel, nu reuşise decât să înrăutăţească lucrurile. Iar Azazel nu consimte niciodată să desfacă un lucru pe care l-a făcut.

— Alexius nu s-a întors încă? am întrebat-o.

— Va fi acasă duminică, a răspuns ea fără chef. Unchiule George, nu ţi se pare că în ultima vreme s-a făcut cam frig?

— Nu în mod deosebit faţă de cum o cere anotimpul, draga mea.

— Eşti sigur? Mie aşa mi se pare, nu ştiu de ce. Pur şi simplu tremur de frig toată ziua. Sub paltonul ăsta gros port cel mai călduros taior pe care-l am, dedesubt am nişte desuuri drăguţe şi călduroase, mi-am tras până şi şosete groase din lână peste ciorapii lungi, pe deasupra lor m-am încălţat cu botine, şi *tot* mi-e frig.

— Poate nu eşti suficient de bine hrănită. O farfurie cu ciorbă aburindă de fasole uscată te-ar încălzi imediat! Şi pe urmă, dac-aş fi în locul tău, m-aş băga în pat. Dă radiatorul mai tare în cameră, bagă-te sub câteva pături şi-ai să te simţi ca pe o plajă însorită din sudul Pacificului.

— Eu ştiu? mi-a răspuns ea, încreţind din năsucu-i adorabil şi clătinând din cap. Exact când sunt în pat mi-e cel mai frig. Mâinile şi picioarele, mai ales, parcă-s nişte sloiuri de gheaţă. După ce se întoarce Alexius acasă, nici n-o să vrea să se bage-n pat cu mine, aşa sunt de rece!

Făcu o pauză, apoi adăugă posomorâtă:

— Ăsta o să fie singurul lucru bun. Măcar o să vadă că sunt cu adevărat rece ca un cum-a-zis-el.

Au mai trecut două săptămâni şi m-am trezit cu o bătaie în uşă; cea mai veselă bătaie în uşă pe care mi-a fost dat s-o aud vreodată; toc-toc-toc-ul unui deget fericit! Din câte-mi amintesc, eram adâncit într-o complicată manevră de ştiinţe matematice, în legătură cu unele statistici cabaline, deci n-am fost prea încântat de întrerupere, dar, când am deschis uşa, Eufrosina s-a năpustit ca un vârtej înăuntru, practic în paşi de dans.

Am rămas cu gura căscată.

— Eufrosina, ce s-a întâmplat?

Şi, în încercarea de a-mi explica extazul ei, am adăugat:

— Alexius ţi-a lăsat ţie toţi banii şi-a fugit de-acasă?

— Nu, nu, unchiule George, bineînţeles că nu! Alexius e acasă de-o săptămână întreagă, dragul de el!

— Dragul de el?! Vrei să spui că şi-a învins tendinţele dependenţei de dragoste şi a revenit la fericitele sentimente oneroase?

— Habar n-am despre ce vorbeşti, unchiule George! a spus ea, cu bărbia ei micuţă ridicată mult. Tot ce ştiu e că, în ziua în care s-a întors acasă, eu mă băgasem în partea mea de pat şi mi-era mai frig ca niciodată. Eram vânătă şi tremuram ca varga. Apoi s-a băgat şi el în pat, pe partea lui, şi am avut senzaţia că-i pot simţi căldura chiar şi de la distanţă. Nu ştiu cum a reuşit, dar corpul lui părea să emane o căldură minunat de plăcută, care pur şi simplu m-a învăluit şi pe mine. Ah, ce senzaţie minunată! Normal că m-am apropiat de sursa de căldură. El parcă era un magnet, iar eu, pilitură de fier. Am simţit cum alunec spre el şi practic ne-am izbit unul de altul, iar eu l-am înconjurat cu sărmanele mele braţe reci ca gheaţa. A ţipat ca din gură de şarpe, când l-am atins cu mâinile şi picioarele mele reci, dar nici prin cap nu-mi trecea să-i dau drumul! L-am ţinut mai strâns ca niciodată! Iar el s-a întors cu faţa la mine şi mi-a spus: „Biata de tine! Ce rece eşti...”. Şi şi-a pus mâinile lui calde şi moi pe spatele meu îngheţat şi-a început să le mişte în sus şi-n jos. Îi simţeam căldura mâinilor prin cămaşa mea de noapte, în sus şi-n jos, în sus şi-n jos. Unchiule George, pur şi simplu am adormit în braţele lui, fericită. Niciodată n-am dormit mai bine, iar dimineaţă n-am vrut în ruptul capului să-l las să se scoale. Mă tem că a trebuit să se lupte cu mine, ca să se dea jos din pat. „Nu pleca! O să mi se facă frig!” — aşa i-am spus. Dar a trebuit să plece. Şi a fost exact la fel în fiecare noapte. Ce fericire! în braţele calde ale lui Alexius al meu cel cald, unchiule George, am senzaţia că până şi banii şi-au pierdut importanţa. Banii au ceva aşa de rece...

— Sst, copilă! am spus eu, căci o asemenea afirmaţie mi

se părea şocantă.

— Zău, vorbesc serios! a insistat ea.

— Spune-mi, draga mea, date fiind toate acele îmbrăţişări şi atingeri şi senzaţii de căldură, ai…

M-am oprit, incapabil să găsesc vorbele potrivite pentru ruşinoasele gânduri care-mi trecuseră prin cap. La urma urmei, sunt suficient de bătrân ca să fi explorat temeinic răutăţile vieţii.

— Da, am făcut-o! a zis ea mândră. Şi nu cred că e ceva rău în asta. O, moraliştii n-au decât să spună cât poftesc că banii ar fi cel mai preţios dar de la Dumnezeu pentru oameni şi că „la rădăcina tuturor relelor stă dragostea”, eu zic altceva, că dragostea e cel mai cald lucru din lume.

— Şi la vară ce-ai să faci? am provocat-o.

— O să transpir niţel, ei şi? mi-a răspuns ea şi atunci am ştiut că era pierdută pentru totdeauna.

Nu cunosc un mariaj mai fericit decât cel dintre Eufrosina şi Alexius Mellon. Le era cald în fiecare noapte, transpirând un pic vara, iar în cele din urmă au avut şi doi copii.

Iar Eufrosina s-a schimbat complet. Nu-i mai era absolut deloc teamă de bărbaţi, nici suspicioasă nu mai era în ceea ce le priveşte intenţiile. De fapt, le primea cu dragă inimă intenţiile şi luase obiceiul să vorbească într-un mod foarte dispreţuitor despre aceia dintre ei care păreau îmbibaţi de curtenie demodată.

Se îmbrăca în aşa fel încât să atragă atenţia bărbaţilor şi reuşea, într-adevăr, să-i atragă în număr mare.

Mi-a mărturisit mai târziu că, din pură curiozitate, încercase să se încălzească alături de unul sau de altul dintre ei, dar după a cincisprezecea sau a şaisprezecea tentativă — a recunoscut că pierduse socoteala — renunţase. Nici unul dintre ei nu avea căldura paradisiacă a lui Alexius.

Chestiunea îi suscită oarecum spiritul iritabil şi s-a văitat că dragostea, la fel ca banii, ar trebui împărţită; că

dragostea, spre deosebire de bani, nu se poate înmulţi decât oferită pe gratis. A repetat lucrul ăsta chiar şi după ce i-am atras atenţia că banii, abil învestiţi, aduc mari profituri.

Aşa că a rămas cu Alexius şi dacă nici ăsta nu-i un final fericit, atunci spune-mi tu altul mai bun.

— Mie mi se pare, dragă George, că Eufrosina nu poate fi decât foarte nefericită, fiindcă nu se alege cu nici o plăcere din relaţiile ei ilicite. Plus că rămâne monogamă prin forţa împrejurărilor, dat fiind amestecul lui Azazel, mai degrabă decât din propria-i voinţă.

— Aşa cum spuneam, mi-a răspuns George, se arată un pic *iritată* de nereuşita experimentelor ei, dar ce importanţă are? Un pic de nefericire e un preţ modic, faţă de atingerea moralităţii. Şi, după ce nebunia dragostei va părăsi corpul ei obosit, ceea ce se mai întâmplă, din când în când, vor exista banii, întotdeauna banii şi pentru întotdeauna banii! Ca, de pildă, atunci când îţi spun că mi-ar prinde bine o bancnotă de cinci dolari, pentru câteva zile.

Cele câteva zile durează şi ele cât toată viaţa lui George, dar i-am dat oricum cei cinci dolari.

CĂLĂTORUL ÎN TIMP

— De fapt, cunosc pe cineva care-ţi seamănă teribil, mi-a spus George.

Stăteam amândoi la Café des Modistes, după o consumaţie mai mult sau mai puţin aleasă. Îmi făcea mai degrabă plăcere să profit de ocazia de-a sta degeaba, în ciuda termenelor urgente de predare care mă aşteptau acasă — aşadar, n-ar fi trebuit să răspund la provocare, dar mi-a fost peste puteri: am un profund respect faţă de unicitatea caracterului meu.

— Ce vrei să spui? Nu mai există nimeni ca mine!

— Mă rog, a admis George, nu scrie atât de mult ca tine. Nimeni nu scrie atât de multe ca tine. Dar asta numai fiindcă are o *oarecare* consideraţie faţă de ceea ce scrie şi nu este de părere că şi cea mai banală greşeală tipografică pe care-o comite ar fi proză nemuritoare. Totuşi, *scrie* sau, mai bine zis, *scria,* întrucât acum câţiva ani a murit şi s-a dus în locul acela din Purgatoriu special amenajat pentru scriitori: unde inspiraţia te loveşte de-a pururi, dar nu există nici maşini de scris, nici hârtie.

— Mă dau bătut în faţa cunoştinţelor tale despre Purgatoriu, am spus eu ţeapăn, dat fiind că-l întruchipezi în propria-ţi persoană, dar de ce-ţi aminteşte de mine acest domn scriitor, în afară de simplul fapt că era scriitor?

— Motivul pentru care asemănarea mi-a sărit în ochiul interior, scumpul meu amic, e acela că şi el, deşi dobândise faimă şi bogăţie, la fel ca tine, se plângea necontenit că n-ar fi îndeajuns de apreciat. M-am încruntat.

— Eu nu mă plâng că n-aş fi destul de apreciat.

— Nu? Tocmai ce-am petrecut un prânz obositor, ascultându-te cum te vaiţi că nu capeţi răsplata pe care-o meriţi… şi bănuiesc că nu te refereai la o bătaie soră cu moartea.

— George, ştii foarte bine că nu făceam altceva decât să mă plâng de câteva dintre recenziile mai recente, scrise de nişte pseudoscriitori înguşti la minte şi invidioşi…

— De multe ori m-am întrebat ce-o fi ăla un pseudoscriitor…

— Un scriitor ratat sau, altfel spus, un critic literar.

— Poftim, ce-ţi spuneam eu! Comentariile tale îmi amintesc de răposatul meu prieten, sărmanul Fortescue Quackenbrane Flubb.

— Fortescue Quackbrain Flubb? am repetat, destul de incredul.[8]

— Exact. Alde Trăncănilă, aşa-i spuneam între noi.

— Şi el cum îţi spunea ţie?

— În diverse moduri pe care nu le mai ţin minte, spuse George. Eram amici din tinereţe, întrucât frecventasem amândoi acelaşi liceu. El era cu câţiva ani mai mare ca mine, dar ne-am cunoscut la reuniunile asociaţiei absolvenţilor.

— Pe cuvântul tău? Nu ştiu de ce, dar nu te-am bănuit niciodată că ai avea studii liceale.

— Da, într-adevăr, am fost amândoi elevi la „Liceul Aaron Burr”, alde Trăncănilă şi cu mine. O, de câte ori n-am intonat vechiul imn al liceului, cu lacrimi de nostalgie curgându-ne pe obraji! Ah, frumoşii ani de liceu!

Şi, cu vocea tremurată, începu să cânte îngrozitor de fals:

Când peste-al nostru liceu soarele strălucea
Cu scânteierea lui aurie,
Acolo sus, peste iubita noastră Veche Hazna,
Flutura cârpa negru-albăstruie.

— Vechea Hazna?!

[8] Calambur fonetic: *Quackbrain,* care se pronunţă aproximativ identic cu *Quackenbrane,* s-ar putea traduce prin „Trăncănilă” (în sens figurativ, *quack* înseamnă „a flecari, a turui vrute şi nevrute”, iar *brain* înseamnă „creier”), (n.t.)

— O poreclă afectuoasă. Universităţii Yale i se spune „Moş Eli”, Universitatea Mississippi e „Tanti Miss”, iar „Liceul Aaron Burr”…

— E „Vechea Hazna”.

— Exact.

— Şi „cârpa negru-albăstruie”?

— Culorile liceului nostru, spuse George. Dar sunt sigur că vrei să auzi povestea lui Fortescue Quackenbrane Flubb.

— E ultimul lucru din lume pe care-mi doresc să-l aud, am spus.

Ajuns la mijlocul vieţii, Fortescue Quackenbrane Flubb [a început George] era un om fericit; sau măcar ar fi trebuit să fie, căci obţinuse tot ce şi-ar putea dori orice om rezonabil.

Avusese o îndelungată carieră ca scriitor de succes, scoţând cărţi care, în ciuda faptului că se vindeau bine şi erau populare, se bucurau de mult respect în ochii acelor pseudoscriitori care-şi spun critici literari.

Văd pe faţa ta, bătrâne, că te pregăteşti să mă întrebi cum e posibil ca un om să fie un scriitor de succes, să poarte un nume ca Fortescue Quackenbrane Flubb şi, cu toate acestea, ţie să-ţi fi rămas complet necunoscut. Ţi-aş putea răspunde că este o dovadă a egocentrismului tău desăvârşit, dar n-am s-o fac, deoarece există o altă explicaţie. La fel ca orice alt scriitor cât de cât dotat cu simţul realităţii, alde Trăncănilă se folosea de un pseudonim. La fel ca orice alt scriitor dotat cu un dram de sensibilitate, nu voia să ştie nimeni în ce fel îşi câştigă existenţa. Ştiu că tu îţi foloseşti numele adevărat, dar tu n-ai pic de ruşine!

Pseudonimul lui Trăncănilă, desigur, ţi-ar fi binecunoscut, dar m-a pus să promit, odată, că voi păstra un secret absolut asupra lui, chiar şi după ce el va fi trecut în lumea fără maşini de scris a Purgatoriului, iar eu, desigur, trebuie să-mi respect cuvântul dat.

Dar alde Trăncănilă nu era deloc un om fericit.

Ca fost camarad absolvent al liceului Burr, mi-a mărturisit:

— Ce folos, dragă George, că plouă cu bani pe capul meu, într-un potop nesfârşit? Ce folos că faima mea înconjoară lumea? Ce folos că toţi cei din jur, fără excepţie, mă tratează cu maximă consideraţie?

— Dragă Trăncănilă, am spus solemn, eu cred că toate astea sunt de mare folos.

— Aiurea, mi-a răspuns el, poate dintr-o perspectivă lumească; poate dintr-o pură perspectivă materială. Sufletului meu nu-i sunt de nici un folos.

— Dar de ce? am întrebat eu.

— Fiindcă, a zis el lovindu-şi pieptul cu un bufnet dogit, arzătoarea amintire a insultelor şi umilinţelor din tinereţe rămâne nerăzbunată şi, de fapt, pe veci de neplătit.

Am rămas ca lovit de trăsnet.

— Nu-mi spune! Nu pot crede că ai fost insultat şi umilit în tinereţe!

— Ba bine că nu! în Vechea Hazna însăşi. La „Liceul Aaron Burr”.

— Dar ce s-a întâmplat? am spus, nevenindu-mi să-mi cred urechilor.

— Era în 1934, când intrasem în primul an de liceu şi începusem să simt în forul meu interior divina inspiraţie. Ştiam că într-o bună zi voi fi un mare scriitor, aşa că m-am înscris la un curs de compunere, pe care-l ţinea boşorogul de Yussif Newberry. Ţi-l aminteşti pe Yussif Newberry, dragă George?

— Nu cumva moş Zeflemeală Newberry?

— Unul şi-acelaşi. Îi intrase în cap că, prin organizarea unui astfel de curs, va avea la dispoziţie un tezaur nesecat de talente, din care să extragă nestemate scrise cu care să umple revista literară bianuală a liceului. Îţi aminteşti de revista aceea, George?

M-am cutremurat din cap până-n picioare.

— Da, văd bine că-ţi aminteşti. Am primit ca temă să

scriem o compunere, drept primă probă de capacitate, iar eu, din câte-mi amintesc, am scris o odă închinată primăverii, elocventă până la a-ţi tăia respiraţia, ba şi poetică pe deasupra. Când Zeflemeală a întrebat cine vrea să-şi citească producţia literară, am fost primul care să ridice mândru două degete. Zeflemeală m-a poftit să ies în faţa clasei, iar eu mi-am apucat manuscrisul cu o mână care, mi-aduc aminte, asudase de emoţie, şi mi-am citit efuziunile cu o voce răsunătoare. Anticipasem să parcurg toate cele cincisprezece pagini într-un entuziasm crescând din partea auditoriului şi să închei într-o revărsare zgomotoasă de urale şi aplauze. Anticipasem greşit. După nici o pagină şi jumătate, Newberry m-a întrerupt. „Ăsta”, a spus el, enunţând clar fiecare cuvânt, „e cel mai neîndoios gunoi posibil, bun doar de îngrăşământ, deşi nici aşa nu-i sigur că ar avea vreo utilitate.” La care toată clasa de tineri sicofanţi a izbucnit într-un râs homeric, iar eu m-am văzut nevoit să-mi reiau locul în bancă fără a-mi fi terminat lectura. Dar asta nu e tot. Newberry nu pierdea nici o ocazie, după aceea, să mă umilească. Nimic din ce scriam nu-i plăcea şi avea grijă să-şi facă dezgustător de publică această neplăcere, întotdeauna spre deliciul clasei, care astfel m-a transformat în ciuca bătăii de joc a tuturor. În cele din urmă, ca temă finală pentru acel trimestru, fiecare trebuia să scrie o povestire, un poem sau un eseu, destinat publicării în bianualul literar. Eu am compus un eseu voios, debordând de umor scânteietor şi de remarci spirituale şi imaginează-ţi că, spre marea mea surpriză, Newberry l-a acceptat! Natural, mi s-a părut corect şi judicios să-l caut pe moş Zeflemeală după ore şi să-l felicit pentru discernământul lui. „Mă bucur, domnule profesor”, i-am spus, „că veţi fi obţinut un produs mai bun decât norma uzuală, prin utilizarea eseului meu în bianualul literar.” La care el mi-a răspuns, dezvelindu-şi colţii galbeni într-un mod extrem de neplăcut: „L-am acceptat, F.Q. Flubb, numai fiindcă a fost singura contribuţie care-şi dă silinţa, cu oricât

de puţin succes, să fie amuzantă. Acceptarea lui forţată, Flubb, e picătura care a umplut paharul — nu voi mai ţine acest curs.” Şi s-a ţinut de cuvânt. Dar, deşi au trecut patruzeci de ani, amintirea tratamentului la care-am fost supus în cadrul acelui curs de la Vechea Hazna rămâne încă vie. Cicatricele încă mai dor, dragă George, şi nu le voi putea şterge niciodată.

— Dar, dragă Trăncănilă, gândeşte-te cum trebuie să se fi simţit boşorogul de Zeflemeală, când tu te-ai ridicat pe culmile gloriei literare! Cu siguranţă, maniera în care te-ai înălţat aproape de vârful lumii scriitoriceşti trebuie să-l fi ars la lingurică mult mai mult decât te-au ars pe tine trecutele lui umilinţe.

— Cum adică, *aproape* de vârful… mă rog, nu contează. Se vede că nu eşti la curent cu istoria ulterioară a liceului. Nemernicul şi mizerabilul care-a ţinut cursul în cauză a murit cam la cinci ani după ce-l urmasem eu, procedând astfel, se vede treaba, în încercarea de-a evita să fie martor la triumful celor umiliţi de el, întrucât fulgerele celebrităţii n-au început să-mi lumineze fruntea decât la trei ani după moartea lui. Aşa că asta e, am rămas veşnic frustrat de faptul că nu-i pot plesni dispreţuitor din degete sub nas acelui maestru al datului peste nas. Dar ce vrei? Nici măcar zeii nu pot schimba trecutul.

— Oare? am zis eu încet.

— Poftim?

— Nimic, nimic!

Dar, fireşte, mă gândeam la Azazel, minusculul meu prieten dintr-o altă lume sau poate dintr-alt Univers ori alt continuum, a cărui capacitate tehnologică o depăşeşte atât de mult pe-a noastră, încât nu e departe de-a părea un fel de magie. [A, cineva pe nume Clarke zici că a spus ceva asemănător. Mă rog, din moment ce n-am auzit în viaţa mea de el, nu poate avea absolut nici o importanţă.]

Azazel dormea, când procedura mea de chemare l-a adus

din lumea lui sau poate din Universul ori continuum-ul lui, şi, fireşte, nu-ţi voi da amănunte despre procedura respectivă. O minte necizelată ca a ta s-ar vătăma iremediabil, dacă ar încerca să cuprindă subtilităţile endorcismului. Nu-ţi vreau decât binele, dragul meu prieten!

Am aşteptat cu răbdare ca Azazel să se trezească, ţinând cont că e înclinat să se arate un pic cam ciufut dacă-l scoli, iar un Azazel ciufut e un Azazel periculos, cu toată dimensiunea lui miniaturală. Aşa că n-aveam ce face altceva, decât să-i privesc braţele şi picioarele mişcându-se în cadrul unor evoluţii complicate, pe care habar n-aveam cum ar trebui să le interpretez. Probabil că visa ceva şi reacţiona la ceea ce visa.

Când mişcările i-au devenit violente, a deschis ochii şi s-a ridicat în capul oaselor, într-un soi de tresărire.

— Ştiam eu! l-am auzit gemând (un geamăt ascuţit şi sibilinic, ca ţiuitul unui minuscul robinet de abur). N-a fost decât un vis!

— Ce să fie, o, Minune a Universului?

— Întâlnirea mea cu frumoasa Zibulka. Oare nu se va împlini niciodată în realitate?

După care a adăugat trist:

— Desigur, e cam de aceeaşi mărime cu tine, aşa că refuză să mă ia în serios.

— Nu te poţi face mai mare, o, Miracol al Erelor?

— Bineînţeles că pot! zise Azazel, dezvelindu-şi colţişorii într-un minuscul mârâit. Dar substanţa mi se subţiază ca fumul, devine fantomatică şi, când încerc s-o îmbrăţişez, nu simte nimic. Nu ştiu de ce, dar reprezentantelor sexului frumos le place să simtă ceva, într-o asemenea situaţie. În fine, ajunge cu tribulaţiile poetice ale tragediei mele personale. Ce mai vrei de data asta, mizerabile specimen de flecăreală găunoasă?

— O călătorie în timp, o, Tu, Cel Care Uimeşte Astralitatea!

— Călătorie în timp! zbieră Azazel. Imposibil!

— Chiar aşa? Eu nu sunt fizician, o, Tu, Cel Măreţ, dar savanţii din lumea mea vorbesc despre călătorii cu viteză mai mare decât cea a luminii şi despre găuri de vierme.

— Din partea mea, pot să vorbească şi despre sirop de tuse şi lopătari de baltă, că mi-e totuna. Călătoria în timp e o imposibilitate teoretică. Las-o baltă!

— Foarte bine, am oftat eu, dar asta înseamnă că alde Trăncănilă îşi va petrece puţinii ani de viaţă care i-au mai rămas incapabil să se răzbune pentru insultele şi umilinţele încasate de la nemernicii din trecut, nemernici care nu i-au înţeles marele talent, d-apoi să-l mai şi aprecieze!

La care faţa lui Azazel s-a transformat, din obişnuitu-i roşu ca sfecla, în ceva mai apropiat de rozul delicat al unui interior de pepene verde.

— Insulte şi umilinţe ai spus? Ah, cunosc prea bine demonii ce pun răbdarea la-ncercare, prin grija unor netrebnici. Ai un prieten, aşadar, care îndură ce-am îndurat şi eu.

— Nimeni, am spus eu prudent, nu poate îndura ce-a îndurat spiritul tău grozav, o, Mângâiere a Năpăstuiţilor, dar a suferit oarecum şi încă mai suferă.

— Foarte trist. Şi doreşte să se întoarcă în timp, ca să-şi răzbune răbdarea pusă la-ncercare prin grija unor netrebnici.

— Exact, dar ai spus că e imposibil să călătoreşti în timp.

— Aşa şi e! Dar pot acţiona asupra minţii. Dacă ai sau poţi obţine un lucru care s-a aflat multă vreme în contact cu el, pot să-i aranjez în aşa fel funcţionarea minţii, încât i se va *părea* că a călătorit în trecut şi s-a întâlnit faţă în faţă cu foştii lui torţionari, după care poate proceda cum pofteşte.

— Perfect! am exclamat. Întâmplarea face să am în posesia mea o bancnotă de zece dolari, pe care i-am împrumutat-o din portofel cu ocazia ultimei noastre întâlniri, şi sunt destul de sigur că s-a aflat în contact intim cu el timp de cel puţin o lună, dat fiind că pe alde

Trăncănilă îl poţi numi oricum altfel decât larg la pungă.

Şi aşa a şi fost, căci m-am întâlnit cu Trăncănilă cam după o lună şi m-a tras deoparte.

— George, azi-noapte am avut un vis extraordinar! Mă rog, am *impresia* că a fost un vis, fiindcă, dac-ar fi să fie altceva, înseamnă că m-am ţicnit. Părea atât de *real,* de parcă m-aş fi întors în trecut! Cu patruzeci de ani în urmă.

— Înapoi în trecut, zici?

— Aşa părea, dragă George. Se făcea că eram călător în timp.

— Povesteşte-mi în amănunt, dragă Trăncănilă.

— Am visat că eram din nou la Vechea Hazna. Mai bine zis, *vechea* Veche Hazna, nu cel de azi, dărăpănat şi pierdut printre blocurile de sărăntoci din mijlocul oraşului, ci aşa cum arăta acum patruzeci de ani, când era o clădire demodată şi respectabilă, cocoşată doar de trecerea anilor. Mergeam pe coridoare şi mă uitam pe geam în sălile de clasă, privindu-i pe liceeni cum trudesc. Puteam să simt până şi ecoul Marii Crize. Mai ţii minte Marea Criză, George?

— Bineînţeles că da!

— Am citit ştirile de pe avizier. M-am uitat peste ultima ediţie a ziarului şcolii. Nimeni nu m-a oprit. Nimeni nu m-a observat. Parcă nici nu existam pentru ei şi mi-am dat seama că eram eu, cel de azi, rătăcind printr-o perioadă din trecut. Şi, brusc, am devenit conştient de încă un lucru: undeva în clădire trebuie să fie şi Yussif Newberry, încă viu. Am realizat în acel moment că fusesem adus înapoi în Vechea Hazna cu un scop precis. Aveam în mână o servietă; am scotocit prin ea; şi m-a cuprins o nemărginită satisfacţie, fiindcă am găsit acolo toate dovezile de care aveam nevoie. M-am năpustit pe scări către etajul al treilea, unde se afla biroul lui. Mai ţii minte biroul lui, dragă George, şi ce miros stătut de cărţi mucegăite plutea înăuntru? Mirosul ăla încă se mai simţea, după patruzeci de ani sau, mai degrabă, eu mă dusesem înapoi cu patruzeci

de ani şi-l găsisem tot acolo. Mi-era teamă că boşorogul de Zeflemeală s-ar putea să fie la ore, dar visul m-a adus înapoi în timp exact la momentul potrivit. Avea o oră liberă şi se-apucase să corecteze nişte teze. A ridicat privirea, când am intrat pe uşă. *El,* spre deosebire de ceilalţi, m-a văzut. *El* a observat că sunt acolo. Aşa şi trebuia să fie. „Cine eşti?”, m-a întrebat. „Pregăteşte-te de-o mare uimire, Yussif Newberry, căci sunt nimeni altul decât Fortescue Quackenbrane Flubb!” S-a încruntat. „Vrei să spui că eşti vârstnicul tată al nătărăului ăluia îngălat pe care l-am avut la cursul meu anul trecut?” „Nu, *nu* sunt vârstnicul tată al nătărăului îngălat. Cască bine ochii, Newberry, căci sunt însuşi nătărăul îngălat! M-am întors din viitor, de-acum în patruzeci de ani, ca să-ţi cer socoteală, laşule torţionar al eului meu din tinereţe!" „De-acum în patruzeci de ani, zici? Hm, mă văd nevoit să spun că trecerea timpului nu ţi-a îmbunătăţit cu nimic aspectul. Credeam că există prea puţine şanse să arăţi chiar mai rău decât arăţi în prezent, dar se pare că te-ai descurcat." Am tunat: „Newberry, pregăteşte-te să suferi! Ştii ce-am ajuns după patruzeci de ani?" Mi-a răspuns calm: „Da, ai ajuns un bărbat de-o urâţenie remarcabilă, mult peste vârsta mijlocie. Bănuiesc că era inevitabil, dar aproape că mă pot autoconvinge să te compătimesc.” „Am ajuns mult mai mult decât atât, Yussif Newberry! Am devenit una dintre marile personalităţi literare ale Statelor Unite. Am aici, la alegere pentru tine, o copie după pagina în care sunt prezentat în *Personalităţile Americii.* Te rog să remarci numărul cărţilor publicate de mine şi să mai remarci, dragă Newberry, că nicăieri în aceste auguste volume nu apare numele demn de dispreţ al lui Yussif Newberry. Mai am aici, spre informarea ta, Yussif Newberry, câteva recenzii asupra celor mai recente opere ale mele. Citeşte-le şi remarcă îndeosebi ce se spune despre talentul meu şi despre veritabila mea pricepere scriitoricească! Mai mult, am aici şi un profil de prezentare din revista *The New Yorker,* în care sunt ridicat în slăvi. Şi

acum, Yussif Newberry, gândeşte-te la toate acele lucruri răutăcioase şi pline de cruzime pe care le-ai spus despre mine şi despre scrierile mele, anul trecut la curs, şi pleacă-ţi capul ruşinat, Yussif Newberry!" „Bănuiesc", a spus Newberry, „că e vis." „Probabil că e un vis", am răspuns eu, „dar chiar şi-aşa, e visul meu şi tot ce ţi-am adus aici ca să-ţi arăt este perfect adevărat, aşa cum se va întâmpla peste patruzeci de ani de-acum înainte. Nu-ţi pleci capul cu profundă umilinţă, Yussif Newberry?" „Nu", a zis Newberry, „fiindcă n-am nici o responsabilitate pentru ce se va întâmpla în viitor. N-am altceva de spus decât că anul trecut, la cursul meu, tot ce-ai scris tu a fost gunoi de grajd şi gunoi de grajd va rămâne, nu doar până peste patruzeci de ani de-acum înainte, ci până la ultima silabă a timpului din anale. Şi-acum, ieşi afară şi lasă-mă să-mi văd de corectat!" Iar cu aceasta, visul meu s-a încheiat. Ce părere ai, dragă George?

— Trebuie să fi fost teribil de realist.

— Da, da, fireşte! Dar nu asta vreau să spun. Îţi vine să crezi că această invectivă de profesor la adresa condiţiei umane, în momentul când a aflat de măreţele mele realizări, s-a încăpăţânat să-şi menţină părerea?! Nici pic de jenă! Nici pic de remuşcare! A continuat să spună că juvenila mea creaţie era gunoi de grajd, fără să dea-napoi nici cu un milimetru! Inima mea s-a frânt, dragă George. A fost cu mult, mult mai rău decât orice alt lucru pe care l-am făcut vreodată. E cu mult, mult mai rea moartea spre care mă îndrept, decât mi-aş fi închipuit vreodată.

S-a îndepărtat în derivă, bătrâne, corabie sfărâmată şi cu carena ruptă. Nu mult după aceea, a murit.

George a terminat povestea şi s-a şters la ochi cu bancnota de cinci dolari pe care i-o dădusem în acest scop. (Sigur, nu poate fi la fel de absorbantă ca o batistă, dar George insistă că senzaţia tactilă a bancnotei i se pare mult superioară.)

— Bănuiesc că n-are nici un rost să pretind, dragă George, ca poveştile tale să aibă vreun sens, dar constat că trebuie să-ţi semnalez un aspect: asta n-a fost o călătorie în timp adevărată, conform propriei tale relatări, ci doar una imaginară. A fost, practic, o viziune indusă, prin manipularea de către Azazel a creierului lui Flubb. Caz în care Flubb avea control asupra ei sau ar fi trebuit să aibă. De ce nu l-a obligat pe Yussif Newberry să i se târască la picioare, cerşind inutil iertare?

— Exact asta l-am întrebat şi eu pe Azazel, cu altă ocazie. Azazel a spus că bietul Trăncănilă, oricât de părtinitor era în propria-i favoare, avea destul meşteşug scriitoricesc, măcar în subconştientul lui, încât să-şi dea seama că o parte din ce scrisese chiar era gunoi de grajd şi că Newberry avea dreptate. Fiind un om onest, nu putea ocoli adevărul.

George a stat pe gânduri câteva clipe, apoi a adăugat:

— Bănuiesc că nu prea seamănă cu tine, până la urmă.

UN OCĂRÂTOR ESTE VINUL

George comandase un pahar cu vin alb, cu care să-şi înceapă cina, iar eu comandasem un pahar cu cocteil Virgin Mary, adică maxima concesie pe care sunt dispus s-o fac în materie de orgie bahică.

Sorbind pe îndelete din sucul meu de roşii bine condimentat, mi-am dat seama, la un moment dat, că George se uită lung şi cu dezgust la păhăruţul lui delicat. Era aproape gol şi eu nici nu băgasem de seamă când îl dăduse pe gât. Uneori poate fi extraordinar de dibace.

— Ce-i cu tine, George? l-am întrebat.

A oftat adânc.

— În vremurile bune de altădată, găseai o ditamai halba cu bere bună şi tare, cu doar un bănuţ.

— Care vremuri, George? Vorbim cumva despre Evul Mediu?

— În vremurile bune *de altădată,* a repetat George. Acum, doar pentru o gură de vin slab, cât să-ţi iasă o rouă de sudoare în mustaţă, trebuie să dai iama-n puşculiţa tancului tău… în caz că ai.

— Ce tot vorbeşti de puşculiţă? Nu te costă nici cât bănuţul ăla medieval de care-ai pomenit! Dacă nu ţi-a fost de-ajuns, mai comandă un pahar. Şi-aşa o să mă pui pe mine să plătesc.

— Nici prin cap nu mi-ar trece! spuse George pe un ton condescendent. De regulă. Dar, din moment ce mi-ai propus şi nu vreau să te dezamăgesc…

Ciocăni cu degetul în păhăruţul gol şi chelnerul se grăbi să-i aducă altul.

— Vinul, spuse George privind lung la cel de-al doilea pahar, este un ocărâtor. Aşa scrie în Biblie. Nu mai ştiu cine-a zis-o, Moise sau Belzebut.

— De fapt, ai să găseşti citatul în Pilde 20:1, unde scrie

aşa: „Un ocărâtor este vinul, un zurbagiu băutura îmbătătoare şi oricine se lasă ademenit nu este înţelept.”[9] Prin tradiţie, cartea în cauză îi este atribuită regelui Solomon.

S-a holbat la mine cu incomensurabilă indignare.

— Mi-e imposibil să-nţeleg de ce insişti să faci atâta caz de aşa-zisa ta erudiţie! Nu reuşeşti decât să te vezi condamnat din toate părţile. Cum tocmai eram pe cale să spun, vei găsi această zicere fie în Avacum, fie în Maleahi. Bănuiesc că n-ai de gând să negi că e scrisă în Biblie.

— Absolut deloc!

— Poftim! Am menţionat faptul că vinul este ocărâtor fiindcă mă gândeam la prietenul meu, Cambyses Green.

— Cambyses?

— L-au botezat după nu ştiu care străvechi potentat oriental.

— Ştiu despre cine vorbeşti. Fiul lui Cirus cel Mare al Persiei. Dar cum a ajuns…

— Hai să comandăm de mâncare şi o să-ţi spun povestea lui Cambyses Green.

Prietenul meu, Cambyses Green [a început George], pe care-l botezaseră aşa în cinstea nu ştiu cărui potentat oriental din Antichitate, era aproape fără îndoială cea mai şarmantă şi mai plăcută persoană pe care te-ai fi putut aştepta s-o întâlneşti vreodată. Avea un fond aproape nesecat de istorioare amuzante, pe care ştia să le spună într-un mod de-a dreptul fascinant. Se simţea perfect în largul lui cu străinii şi se pricepea să-i cucerească imediat. Era suav şi fermecător cu femeile tinere, care îl urmăreau toate ca vrăjite, dar el îşi păstra dragostea, cu toată ardoarea pe care o putea pogorî Eros asupra lui, pentru

---

[9] Pentru traducerea citatelor din Biblie, am folosit fără excepţie reeditarea ediţiei din 1982 a Bibliei în româneşte, publicată de Societatea Biblică Interconfesională din România, cu aprobarea Sfântului Sinod, (n.t.)

Valencia Judd — o tânără femeie de-o excepţională frumuseţe şi inteligenţă.

Valencia a fost aceea care a venit la mine într-o zi — cu cosiţele-i blonzii în neorânduială, cu năsucul ei cel cârn uşor înroşit ca de plâns şi cu o batistuţă suspect de jilavă, strânsă ghem în mâna stângă. De fapt, n-o chema aşa, Valencia nefiind decât o variantă prescurtată a numelui ei adevărat, Benevolencia — nume după care poţi judeca şi singur dulceaţa felului ei de-a fi şi căldura inimii ei.

— O, Doamne, unchiule George!

Atât a spus, după care s-a oprit să gâlgâie un pic, căci vorbele i se opriseră în gât.

Nu eram unchiul ei în sens genetic, dar, dacă ea mă considera unchi, eu eram obligat s-o consider nepoată, deci, cu fireasca afecţiune pe care aş avea-o faţă de orice tânără femeie nespus de frumoasă astfel înrudită cu mine, i-am înconjurat talia cu braţul şi-am lăsat-o să plângă încet pe umărul meu, în timp ce-o consolam cu una-două sărutări tandre.

— Ce mă fac cu Cambyses? a spus, în cele din urmă.

O nenumită spaimă mi s-a zbătut în piept, dar am reuşit să îngân:

— Nu-mi spune că şi-a pierdut controlul şi ţi-a făcut anumite propuneri…

— A, nu! a exclamat ea, deschizându-şi larg frumoşii ochi mari şi albaştri. Eu sunt cea care face propunerile. Pur şi simplu e… nu ştiu cum să spun… e aşa de drăguţ!

— Desigur, şi chipeş, şi inteligent, şi şarmant, şi cu un ascuţit simţ al umorului…

— O, da, unchiule George, da, da! Toate astea şi chiar mai mult!

— Şi-atunci, micuţa mea Valencia, ce te face să verşi atâtea lacrimi? O supradoză de fericire?

— Nu chiar. Ştii, unchiule George, nu sunt sigură dacă ai observat, dar Cambyses e întotdeauna un pic, un piculeţ cam cherchelit.

— A, da?

Am rămas pe gânduri. Întotdeauna mă întâlnisem cu el în circumstanţe conviviale, când era *băut* bine, nu doar cherchelit — dar exact la fel erau şi ceilalţi. Eu însumi, după ce-am dat pe gât câteva pahare, nu multe, sunt de obicei într-o dispoziţie mai degrabă jovială — orice barmaniţă ar fi dispusă să depună mărturie în acest sens.

— Nu-mi spune că, în acele ocazii când…

— Nu, unchiule George, m-a întrerupt ea blând. Nu există nici o ocazie în care să nu fie aşa. Întotdeauna e un pic cam cherchelit.

A oftat, apoi a continuat:

— Şi, desigur, când spun „un pic cam cherchelit”, prin asta înţeleg că e de-a dreptul beat. De fapt, beat criţă!

— Nu pot să cred aşa ceva!

— Indiferent ce crezi, eu nu mai pot îndura! Unchiule George, dat fiind că eşti însăşi întruchiparea rectitudinii şi-a demnităţii, n-ai putea să stai de vorbă cu Cambyses, ca să-l convingi că vinul e ocărâtor şi că ar trebui să bea numai apă proaspătă şi sănătoasă, eventual câte-un Perrier din când în când, în momentele de mare ilaritate?

— Admiţând, am zis eu îndoit, că aş fi un model de rectitudine şi demnitate, nu ştiu dacă l-aş putea convinge pe Cambyses…

În acest punct, guriţa Valenciei s-a deschis, batistuţa i-a pornit spre ochi şi mi-am dat seama că-i doar la o microsecundă distanţă de a-şi trâmbiţa trist nefericirea. Aşa că am spus:

— Dar voi încerca, micuţo. Voi face tot ce-mi stă în putinţa.

Aşa că m-am văzut cu Cambyses, precum am promis. Era prima dată când îl vizitam la el acasă. De fapt, era prima dată când îl întâlneam singur şi nu în prezenţa unei mulţimi de cheflii, consumând cu toţii fără şovăială băuturi spirtoase cu diverse grade de tărie.

Bănuiesc, prin urmare, că mă aşteptam instinctiv să dau ochii cu un Cambyses grav şi serios — căci nu degeaba se spune despre cei gravi şi serioşi că pot fi caracterizaţi prin adjectivul „treaz”[10].

Dar mă înşelam profund. Era exact acelaşi vesel Cambyses pe care-l ştiam dintotdeauna. Când am pătruns în camera lui, a început să râdă tare şi m-a bătut zdravăn pe umăr, în chip de salut jovial.

— Amicul meu! Camaradul meu! Ce stai fără un pahar de băutură în mână?! Parc-ai fi în pielea goală! Hai, dă să corectez această abominabilă omisiune!

Şi m-a obligat să beau un pic de whisky. Era cam devreme pentru o asemenea libaţie, dar ar fi fost nepoliticos din partea mea să refuz. L-am dat pe gât şi, în timp ce făceam acest lucru, m-am gândit la toate acele ocazii în care îmi făcuse cinste cu ceva de băut, plus toate celelalte ocazii în care nu mă lăsase să-i fac cinste cu ceva de băut, ci îmi mai făcuse el cinste o dată. Era, dacă vrei, de-o nobleţe înnăscută, din acest punct de vedere.

Mai era, acum că Valencia îmi deschisese ochii, şi un beţiv înnăscut. Deşi nu trecuse de mult ora prânzului şi el era singur, avea deja o tendinţă clară de împleticeală şi o pronunţată lucire sticloasă în ochi, surâsul îi era categoric nebulos şi în aer se simţea, emfatic, un parfum de alcool — mai ales când expira.

— Cambyses, prietene drag, vin la tine în numele acelei minunate tinere făpturi, Valencia Judd.

— Nobleţea feminină întruchipată; o preafrumoasă şi virtuoasă zeiţă. Beau în cinstea ei!

— Nu, m-am grăbit eu să-l opresc, nu bea în cinstea ei! Exact asta-i problema: are impresia că bei prea des în cinstea ei şi, de altfel, în cinstea a tot şi toate, fără osebire. Ar vrea să încetezi.

---

[10] *Sober* în limba engleză, care are şi sensul de „sobru”, de unde şi jocul de cuvinte făcut de Asimov. (n.t.)

S-a uitat la mine solemn.

— Mie nu mi-a spus niciodată aşa ceva.

— Mă tem că, intimidată de multiplele tale calităţi ireproşabile, n-a vrut să-ţi rănească sentimentele, oprindu-se asupra singurului tău mic defect, a singurei tale mici necuviinţe, a singurului tău minuscul păcat… faptul că eşti un neisprăvit de beţivan.

— Doar pentru că mai iau, în rare ocazii, o mică înghiţitură de ceva, în scopuri strict medicinale?

— Înghiţiturile nu sunt mici, Cambyses, nici ocaziile — rare, nici scopurile — medicinale, deşi cu restul afirmaţiei tale sunt de acord. Aşadar, cu toate că Valencia n-a spus-o explicit, doreşte ca tu să înţelegi că buzele care ating băuturile tari n-au şanse să le atingă pe-ale ei decât la foarte rare intervale de timp.

— Prea târziu, dragă George, fratele meu şi tovarăşul meu! Buzele mele ating băuturile tari. N-am cum să neg asta.

— Sunt de-a dreptul murate în băutură, Cambyses. Nu poţi să te laşi? Nu poţi întoarce spatele acestui obicei îngrozitor, pentru a te scălda în soarele pur al cumpătării, aşa cum făceai altădată?

S-a încruntat nedumerit:

— Făceam eu asta? Când?

— Poţi să începi de azi.

Şi-a mai turnat un pahar, l-a dus la gură şi a spus:

— George, te-ai gândit vreodată ce gaură de iad împuţită şi nenorocită e lumea asta?

— De multe ori, i-am răspuns eu.

— Ţi-ai dorit vreodată s-o poţi transforma într-un paradis dulce, cald şi încântător?

— Adeseori, i-am răspuns.

— Ei bine, eu am reuşit. Am descoperit secretul. După doar câteva pahare, nimic mai mult decât simpla îmbibare cu căldura amicală pe care ţi-o dă ginul, romul, coniacul sau… sau oricare alta dintre licorile de acest soi… şi mizeria

cruntă de pe Pământ se topeşte şi se dizolvă. Lacrimile se transformă în hohote de râs, uităturile acre, în zâmbete blânde şt bolta cerească răsună de cântec. Spune şi tu, cum să renunţ la toate astea?

— Doar la o parte. Măcar când te vede Valencia.

— Nu pot. Nici măcar pentru Valencia. Datoria mea este faţă de umanitate şi faţă de lume. Pot eu să-i permit societăţii să cadă înapoi în mizeria ce-ar caracteriza-o, dacă n-ar exista alchimia alcoolului?

— Dar alchimia despre care vorbeşti e pur subiectivă, îşi face efectul doar în mintea ta. Nu există în realitate.

— George, spuse Cambyses solemn, eşti un prieten drag şi preţuit, deci nu te pot da afară din casa mea. Dar intenţionez s-o fac oricum. Ieşi afară din casa mea!

Cum bine ştii, bătrâne, marele meu neajuns e că sunt prea bun la suflet. N-aş consimţi în ruptul capului să particip la aceste mese pe cheltuiala ta, de pildă, dacă nu m-ar preocupa evidenta ta nevoie de companie stimulatoare. Ceea ce înseamnă că eu trebuie s-o suport pe-a ta, dar ce mai contează?

Una peste alta, inima îmi sângera de mila Valenciei şi mi-am dat seama că era un caz de competenţa lui Azazel, minusculul meu prieten de doi centimetri din alt plan existenţial.

Această creatură… A, ţi-am mai povestit despre el?… Foarte bine, dar nu văd de ce trebuie să oftezi melodramatic.

Spre deosebire de alte dăţi, Azazel nu părea scos din sărite că-l chemasem. Dimpotrivă, era încântat. Cel puţin aşa zicea.

Ţopăia în cerc, făcând cu mâinile lui micuţe nişte gesturi bizare, ale căror detalii nu le puteam desluşi.

— Ce triplu noroc pe capul lui că m-ai chemat aici! a exclamat cu glăsciorul lui chiţăitor. L-aş fi *sepotulat!* I-aş fi *flaxat modinemul*! I-aş fi…

— Cui i-ai fi făcut toate astea? l-am întrebat, cu un interes moderat. Şi din ce motiv?

Într-o încercare de-a se arăta demn, destul de incompatibilă cu vocea-i piţigăiată şi statura mititică, Azazel spuse:

— Mi s-a adresat în nişte termeni pe care nici o fiinţă de condiţie nu i-ar folosi cu o alta la fel! Matahală de *sasquam*!

L-am lăsat să se răcorească. Fiind un lucru atât de mic în lumea lui, era veşnic călcat în picioare şi împins la o parte — ceea ce era bine, căci orgoliul lui veşnic rănit era acela care-l determina să se arate dispus să mă ajute. Simţea o nevoie imperioasă să-şi demonstreze puterile.

Am spus:

— Un prieten de-al meu e alcoolic.

— Aha! Se strecoară în găuri cu alcourile. Ce-s alea „alcouri”[11]?

— Nu, nu! Alcoolul este un lichid organic care, în doze mici, acţionează ca stimulent, dar în doze mari devine factor de dezorientare mintală. Prietenul meu e incapabil să se abţină de la a îngurgita doze mari.

O clipă, Azazel a părut nedumerit. Apoi:

— A, vrei să spui că e „fosfotonic”!

— Fosfotonic? am zis eu, mărturisesc cam nedumerit.

Azazel mi-a explicat:

— Cei din lumea mea se desfată cu *fosfafone* de-un soi sau altul. Prizăm *fosfină,* bem o mare varietate de soluţii fosfatice, sorbim *acid fosfopiruvic* şi aşa mai departe.

Azazel se scutură de un fior.

— Dus la exces, devine un obicei respingător, dar un pic de amoniu *fosforalizat,* luat după mese, am constatat că

[11] Calambur intraductibil: echivalentul în engleză al cuvântului „alcoolic”, *alcoholic,* se pronunţă în două silabe: *alco+holic,* pentru Azazel, despre care se presupune că nu cunoaşte originea arabă a cuvântului englezesc *alcohol (al-kuhl=* praf de antimoniu), silaba a doua nu poate veni decât de la *hole,* care înseamnă „gaură”. (n.t.)

reprezintă un excelent stimulent digestiv. De unde şi proverbul nostru: „Foloseşte puţin *fosfam,* pentru stomacul tău.”[12]

Azazel îşi frecă abdomenul în formă de alică şi-şi linse buzele roşii cu limbuţă sângerie.

— Întrebarea e: cum să-l vindecăm pe prietenul meu alcoolic şi să-l facem să scape de darul suptului?

— Să scape de darul…?

— Adică să nu mai bea toată ziua bună ziua.

— Asta-i simplu, zise Azazel. Floare la ureche, pentru o fiinţă cu posibilităţile mele tehnologice! Nu trebuie decât să-i modific centrii gustului din creier, astfel încât să i se pară că alcoolul are un gust respingător… eventual de excrement.

— A, nu, în nici un caz! Ar însemna să mergem prea departe. O cantitate rezonabilă de alcool îngurgitat, ca de exemplu cea pe care o obişnuiesc eu, nici un litru pe zi, e înviorătoare şi nu se cade să răpim nimănui această plăcere, în perfecţiunea înţelepciunii tale, o, Mărite Nemărginit, te rog, găseşte altceva!

— Păi, există vreun alt mod prin care consumul de alcool să poată fi transformat într-o virtute? Există şi băutori care să fie admiraţi?

— Ar fi cunoscătorii, mă rog, finii cunoscători, am spus eu, după o pauză de reflecţie. Oameni care ştiu o mulţime de lucruri despre băuturi şi pot să le deosebească pe cele de foarte bună calitate. De obicei, toată lumea îi admiră.

— Prietenul tău nu-i unul din ăştia? Nu face deosebire între calitatea înaltă şi cea scăzută?

— Nici pe departe! Ar bea orice: zeamă de corcoduşe, tonic pentru păr, cremă de ghete, antigel! E un mare mister, dar nimic din ce toarnă pe gât nu reuşeşte să-l

[12] „De acum nu bea numai apă, ci foloseşte puţin vin, pentru stomacul tău şi pentru desele tale slăbiciuni.” — Biblia, Timotei 5:23 (n.t.)

omoare pe loc!

— Poftim, ce-ţi spuneam eu, înseamnă că va trebui să-i modific receptorii senzoriali din creier, în aşa fel încât să poată distinge între oricare două sortimente, indiferent cât de strâns înrudite ar fi, şi să-l recunoască pe cel superior. Nu va mai fi considerat un alcoolic demn de tot dispreţul, ci un fin cunoscător demn de tot respectul. De fapt, dacă stau să mă gândesc bine, cunoscător din ăsta sunt şi eu, în privinţa *fosfatonelor* noastre… de multe ori am înmărmurit de uimire auditorii numeroase, cu capacitatea mea de a…

Şi uite-aşa a trăncănit întruna, ca o moară stricată, intrând în cele mai chinuitoare amănunte, dar l-am ascultat, dacă nu cu dragă inimă, măcar cu răbdare — atât de mult îmi doream să-l ajut pe Cambyses!

I-am făcut o vizită lui Cambyses la ceva timp după aceea, când mă gândeam că i-o fi trecut arţagul cu care mă dăduse afară din bârlogul lui. Am constatat că mă temusem degeaba. Alcoolicii sunt spirite vesele şi cordiale, care nu ţin minte niciodată pasagere mânii şi impaciente din trecut — de fapt, nu ţin minte nimic.

Nu că sărmanul Cambyses ar fi arătat prea vesel. Stătea aşezat pe podea, înconjurat de o mare de ţoiuri, pline cu tot felul de licori. Pe faţă i se citea o expresie de profundă melancolie.

Am întrebat, alarmat:

— Cambyses, ce s-a întâmplat?

— Habar n-am, dar se pare că am devenit conştient de neajunsurile acestor licori. Poftim, George, încearc-o pe asta!

Era un vin roşu şi dulce, de o considerabilă tărie, precum am constatat după prima înghiţitură. Am spus:

— Foarte bun vin, dragul meu.

— Foarte bun?! Fugi de-aici! N-are destulă aromă fructată!

— N-am remarcat.

— Nici nu mă aşteptam, a spus el pe un ton insultător. Şi

nu-i nici suficient de catifelat. Nu pe cât s-ar cuveni să fie. N-ai sesizat o asprime total nepotrivită?

— Absolut deloc!

Cambyses a închis ochii şi a clătinat din cap, de parcă obtuzitatea mea îl făcea să-l ia cu leşin. Apoi a spus:

— Cam cel mai bun lucru pe care l-am putut găsi în colecţia mea e ăsta. Poftim, încearcă-l!

Era un Heering vişiniu, de-o inegalabilă perfecţiune. Cât pe-aci să strig cu voce tare, uimit de buchetul magnific şi de gustul delicat.

— Superb! am spus, impresionat până la lacrimi.

— Oarecum tolerabil, a spus el. Admit că idioţii au fost bine intenţionaţi, dar undeva, în cursul procesului de preparare, lichidul a trecut peste o floare de cui ruginită. Are un iz metalic, nu chiar covârşitor, dar cu siguranţă neplăcut.

— Eu n-am simţit deloc aşa ceva! l-am contrazis cu indignare.

— Tu n-ai simţi nimic nici dacă un inorog şi-ar înfige cornul în dosul tău cel gras! mi-a replicat el cu grosolănie.

Îmi era deja imposibil să nu remarc reaua-voinţă a sarcasmelor lui, iar acestea, la rândul lor, m-au obligat să sesizez o caracteristică pe care n-o mai asociasem nicicând până atunci cu tânărul meu prieten.

— Cambyses, să nu-mi spui că eşti treaz!

A ridicat spre mine o privire neagră şi a mârâit:

— Cum ai vrea să fiu? Nimic din ce-am aici nu poate fi băut. Spălătură de vase! Otravă curată!

Foarte ciudat, a trebuit să recunosc în sinea mea, pe parcursul lunilor următoare. Azazel nu reorientase percepţiile senzoriale ale lui Cambyses în aşa fel încât băuturile alcoolice să i se pară că au gust de excrement. Azazel îi dăduse pur şi simplu lui Cambyses o capacitate discriminatorie de-o superlativă delicateţe şi, în căutarea unui ideal gustativ de neatins, Cambyses se purta de parcă

orice băutură care nu atingea idealul (practic, *orice* băutură) avea gust de excrement.

Cambyses n-a devenit pur şi simplu cumpătat, ci un adevărat model de cumpătare. Păşea cu spatele drept ca o scândură, îşi cultivase o căutătură austeră, se ducea la culcare devreme şi se trezea dimineaţa în zori, adoptase obiceiuri de-o supărătoare regularitate şi se arăta ferm până la pedanterie, faţă de oricine se îndepărta cât de puţin de la căile virtuţii. În ochii lui, orice comportament uman normal era aidoma unei băuturi insuficient de parfumate şi cu iz metalic.

Scumpa mea nepoţică, Valencia, era copleşită de jale. Răsucea spasmodic în mâini o batistă udă fleaşcă şi faţa-i era roşie şi pătată de lacrimi.

— Cambyses este, aşa cum ţi-ai dorit, perfect treaz! i-am atras eu atenţia.

— Treaz complet… treaz ca un gheţar… treaz ca apa din aer. Da, e aşa cum trebuie să fie.

S-a mai smiorcăit puţin, apoi s-a străduit să-şi vină-n fire şi a spus:

— Postul pe care-l avea în firma financiară a tatălui său, până acum o simplă sinecură, s-a transformat într-o scenă de paradă pentru multele lui talente. I se spune, mai nou, „tiranozaurul de pe Wall Street”. Toată lumea îl admiră, ca personificare a spiritului întreprinzător american în materie de finanţe şi se înghesuie să-l vadă cum ia pielea de pe văduve şi orfani. Dibăcia cu care-o face stârneşte ropote de aplauze, ba i-a adus şi-o menţiune din partea ministrului de Finanţe.

— Cât de mândră trebuie să fii!

— Mândră, într-adevăr! Neiertătoarea lui virtute e admirată de toţi, iar elocvenţa cu care denunţă minciuna, furtul şi escrocheria, cu excepţia cazului în care aceste trăsături sunt necesare pentru a se culege profituri corporative, e îndelung aplaudată. Dar…

— Dar?

— A devenit rece cu mine, unchiule George!

— Rece? Glumeşti, desigur. Şi tu eşti la fel de virtuoasă ca el.

— O, din cap până-n picioare! a recunoscut ea. Sunt o masă compactă de virtute. Şi totuşi... din nu ştiu ce motiv... se pare că nu-i mai sunt pe plac.

M-am dus să stau de vorbă cu Cambyses. N-a fost deloc uşor. Aşa de atent se ocupa acum de afaceri, încât douăsprezece ore pe zi i se păreau insuficiente pentru devotamentul cu care-şi asumase sarcina de a escroca fondurile publice, încărcând la plată Ministerul Apărării pentru scobitori şi capace. Prin urmare, era veşnic înconjurat de secretare, asistenţi şi adjuncţi, pentru a căror evitare a fost nevoie să-mi pun la bătaie toată abilitatea şi dibăcia de care sunt capabil.

Am reuşit, în cele din urmă, să-mi croiesc drum până în biroul lui imens, unde l-am găsit întâmpinându-mă cu o expresie încruntată. Îmbătrânise ceva, căci esenţa cumpătării care-l consuma acum îi săpase riduri adânci şi verticale în obraji şi-i transformase ochii, altădată strălucitori şi jucăuşi, în două bile din sticlă dură şi opacă.

— Ce flăcările iadului mai vrei, George?

— Dragul meu prieten, vin la tine în numele fiinţei tale preaiubite, Valencia.

— Fiinţei mele cum? Cine mai e şi asta?

A trebuit să recunosc că nu era deloc un semn bun.

— Valencia, am spus. Fetişcana blondă şi cuminte, frumoasă, virtuoasă şi făcută spre a fi iubită.

— A, da.

Cambyses a ridicat un pahar cu apă de pe masă, s-a încruntat la el, apoi l-a pus ia loc.

— Parcă-mi amintesc de ea. Nu merge, George. Nu e potrivită.

— Pentru Dumnezeu, dar de ce?! A fost lăudată ca perfect încântătoare, de către cei mai calificaţi experţi din

domeniu.

— Experţi calificaţi pe naiba! Cârpaci incompetenţi! George, femeia asta foloseşte un parfum care-ar îngreţoşa până şi-un sconcs! Către sfârşitul zilei, în ciuda parfumului, simt un neplăcut iz corporal. De multe ori, răsuflarea îi miroase îngrozitor de acru. Are tendinţa să mănânce caşcaval, sardele şi alte lucruri care-şi lasă multă vreme mirosul pe limba şi pe dinţii ei. Ţi se pare normal să mă las scăldat în aceste efluvii puturoase? Că tot veni vorba, George, şi tu ai neglijat să te speli azi-dimineaţă, din câte observ.

— Nici vorbă de aşa ceva, Cambyses! i-am răspuns indignat. Bineînţeles că m-am spălat!

— Mă rog, atunci caută să stai mai aproape de săpun data viitoare. Nu-i nevoie să-i spui Valenciei toate amănuntele, dacă ai impresia că i se vor părea supărătoare… căci pentru mine sunt. Dar e bine să-i spui că, dacă mă întâlneşte vreodată, trebuie să rămână la distanţă.

— Nu fi ridicol, Cambyses! Valencia e o tânără domnişoară gingaşă şi plăcut mirositoare. Nu vei găsi niciodată ceva mai bun!

— Într-adevăr, a zis Cambyses şi faţa i s-a posomorât şi mai mult. Mă tem că nu. Lumea asta-i atât de nespălată şi de urât mirositoare. Mă surprinde peste poate că oamenii nu bagă de seamă.

— Te-ai gândit vreodată că poate şi tu, da, tu însuţi, s-ar putea să fii imperfect din acest punct de vedere?

La care Cambyses şi-a dus mâna la nas şi a adulmecat-o.

— Nu.

— Asta numai fiindcă simţurile tale sunt îmbibate cu propriul tău miros. Pentru ceilalţi, probabil că ai un iz supărător.

— Pentru ceilalţi? Şi de ce naiba mi-ar păsa mie de ceilalţi?!

Un aspect pe care, a trebuit să recunosc în sinea mea, nu

prea aveai cum să-l contrazici.

Cambyses a ridicat iar paharul cu apă, a sorbit din el, s-a strâmbat şi a spus:

— Detectez cel puţin cinci chimicale organice cu gust fetid, care-au fost adăugate în această apă. Până şi apa de izvor îmbuteliată are un vag iz de siliciu, din cauza urmelor de sticlă pe care le dizolvă.

Am oftat şi am plecat. Era un caz fără speranţă. Conferindu-i minunata capacitate de discernământ senzorial, Azazel sărise peste cal.

Am încercat să-i dau Valenciei vestea, cu blândeţe. A izbucnit în hohote cumplite, a jelit şi a bocit. Trei zile şi trei nopţi mi-au trebuit s-o consolez, şi n-a fost deloc o sarcină uşoară, căci parte din tăria mea s-a mai scurs în anii din urmă şi nici nu-ţi poţi închipui de câtă consolare avea nevoie tânăra femeie!

În ce-l priveşte pe Cambyses, ultima dată când am auzit de el se afla în căutarea unui loc unde aerul şi apa să fie suficient de pure pentru gustul lui rafinat, în căutarea unei bucătărese capabile să se ridice la înălţimea exigenţelor lui şi, în primul rând, a unei tinere femei care să nu-i supere nasul delicat. E bogat, fireşte, cum te-ai şi aştepta din partea unui beneficiar de contracte cu Ministerul Apărării — echipamentul lui de calitate inferioară şi preţ superior e mândria forţelor armate ale glorioasei noastre ţări! — dar mă tem că nu e fericit.

George a emis un alcoolizat suspin de compasiune, apoi a dat pe gât al cincilea pahar cu vin alb. Eu mă enervasem la culme. Am spus:

— Parcă ziceai ceva cu vinul cel ocărâtor!

— Aşa şi este! Dar nu prin prezenţă, desigur, ci prin absenţă.

— Te contrazic!

Rar se mai întâmplase să mă enervez pe George în asemenea hal. Am continuat:

— Întotdeauna sunt pregătit pentru bizara atitudine faţă de viaţă pe care o portretizează aceste foarte dubioase reminiscenţe ale tale, dar pe asta în nici un caz n-am s-o înghit. Contest ideea că un om cumpătat, pur şi simplu fiindcă-i cumpătat, ajunge să capete toate acele trăsături urâte pe care i le atribui acelui Cambyses despre care vorbeşti.

— O conteşti? zise George, şi părea sincer uimit. Ce Dumnezeu de dovezi crezi că ai putea aduce ca să mă contrazici?

— Păi, de exemplu, *eu* sunt abstinent. Nu beau niciodată alcool.

— Nu mai am nici un argument în plus de adăugat, spuse George.

SAVANTUL NEBUN

George şi cu mine ne întâlnim, în general, într-un loc neutru — într-un restaurant sau pe o bancă în parc, de pildă. Motivul e simplu: soţia mea nu l-ar primi nici moartă în apartamentul nostru, fiindcă îl consideră un trântor — şi sunt de acord cu ea. Ea însă rămâne imună la farmecul lui, pe când eu, din cine ştie ce motiv inexplicabil, nu.

Dar azi, scumpa mea soţie lipsea de acasă toată ziua, iar George ştia, aşa că s-a înfiinţat în cursul după-amiezii. Nu prea puteam să-l întorc de la uşă, deci l-am invitat înăuntru cu tot entuziasmul de care mă simţeam în stare. Şi care nu era cine ştie ce, fiindcă aveam în faţa ochilor un termen urgent de predare, plus un morman întreg de şpalturi primite la corectat.

— Sper că nu te superi, am zis, dar trebuie să termin chestia asta. Uite, ce-ar fi să-ţi iei o carte şi să citeşti puţin?

Nu mă aşteptam s-o facă, dar măcar am încercat. George m-a ţintuit cu privirea timp de câteva clipe, apoi, arătând cu degetul spre şpalturi, a întrebat:

— De cât timp îţi câştigi existenţa în felul ăsta?

— De cincizeci de ani, am mormăit.

— Şi nu ţi se pare destul? De ce nu renunţi?

— Fiindcă, am răspuns eu pronunţând distinct fiecare cuvânt, trebuie să câştig destui bani ca să-i susţin şi pe unii prieteni ai mei care înfulecă permanent pe cheltuiala mea.

O spusesem cu intenţia clară de a-l înţepa, dar George e imun la astfel de lucruri. Zise:

— Mă mir că nu ţi s-a sfrijit creierul de tot, să ajungă cât o alună, dacă de cincizeci de ani nu faci altceva decât să scrii poveşti despre savanţi nebuni.

Eu am fost cel înţepat. Am zis, pe un ton destul de iritat:

— Nu scriu poveşti despre savanţi nebuni! Nimeni nu face asta în domeniul SF-ului, dacă a trecut de nivelul

benzilor desenate. Poveştile cu savanţi nebuni se scriau demult, în vremuri neanderthaliene. Acum nimeni nu mai scrie aşa ceva.

— De ce nu?

— Fiindcă, dragă George, sunt demodate! Plus că, dacă vrei să ştii, nebunia savanţilor e o braşoavă idioată şi primitivă, pe care n-o mai prizează decât cei iremediabil banali şi îngropaţi în clişee. Nu există savanţi nebuni. Unii s-ar putea să fie cordial de excentrici, eventual, dar niciodată nebuni.

— Zău? Eu am cunoscut odată un savant nebun. Martinus Augustus Dander. Până şi iniţialele lui demonstrau că-i nebun.[13] Ai auzit vreodată de el?

— Niciodată, am zis şi mi-am fixat privirea ferm pe teancul de şpalturi.

— N-am spus că era nebun cu patalama, continuă George, ignorându-mi în totalitate şpalturile. Dar orice om anost, respectabil şi neinteresant — tu, de pildă — l-ar fi considerat nebun. Îţi voi spune, deci, povestea lui…

— Mai târziu, am zis eu, lăsând o notă rugătoare să ml se strecoare în glas.

Văd că, în ciuda neîndemânaticei tale încercări de a părea ocupat, arzi de nerăbdare să-mi auzi povestea [a început George], aşa că nu te voi tortura cu nici o amânare şi voi purcede să ţi-o spun pe loc.

Bunul meu amic Martinus Augustus Dander era fizician. Îşi luase doctoratul în fizică teoretică la Universitatea Mudlark[14] din Tennessee, iar pe vremea când s-au întâmplat toate aceste lucruri, era profesor de fizică la Şcoala de Ştiinţe Fizice prin Corespondenţă Flatbush.[15]

Obişnuiam să iau prânzul cu el la cantină, pe strada

---

[13] *Mad = nebun,* în engleză, (n.t.)

[14] *Mudlark* = copil al nimănui; copil vagabond, (n.t.)

[15] Flatbush este numele unui vechi cartier din Brooklyn, oraşul New York. Ambele instituţii sunt, evident, imaginare. (n.t.)

Drexel colţ cu bulevardul D, lângă un tarabagiu care vindea *falafel.* Stând noi aşa pe terasa neacoperită din faţa cantinei şi îmbucând din chifteluţele *falafel* sau, ocazional, din câte-un colţunaş rusesc, îmi spunea tot ce-i stătea pe suflet.

Era un fizician eminent, dar un om nefericit. Cunoştinţele mele de fizică se opresc în întregime cam prin dreptul perioadei lui Newton G. Descartes[16], deci n-am cum să-i judec eminenţa pe baza cunoaşterii la prima mână, dar chiar el mi-a spus că-i eminent şi, fireşte, un fizician eminent se pricepe să recunoască eminenţa.

Nefericirea lui decurgea din faptul că nimeni nu-l lua în serios. Obişnuia să-mi spună:

— George, în lumea fizicii totul depinde de relaţii. Dacă aş avea o diplomă de la Harvard şi aş preda la Yale sau la MIT, la CalTech sau chiar la Columbia, toţi mi-ar urmări cu aviditate cuvintele! Dar trebuie să recunosc că un doctorat de la biata Mudiark şi un post de profesor la Flatbush n-au cine ştie ce greutate.

— Să înţeleg că Flatbush nu face parte din Liga Academică.

— Cam ai dreptate, a spus Martinus. *Nu* face parte din Liga Academică. Mai rău, n-are nici măcar echipă de fotbal!

După care a adăugat, pe un ton defensiv:

— Dar nici Columbia n-are şi, cu toate astea, eu continuu să fiu ignorat. *Revista de fizică* nu vrea să-mi publice lucrările. Deşi sunt geniale, revoluţionare, de importanţă cosmică…

(În acest punct căpătau ochii lui acea stranie sclipire pe care oamenii prozaici ca mine şi ca tine ne-ar determina să-l considerăm nebun.)

— …îmi sunt respinse nu doar de *Revista de fizică,* ci şi de *Jurnalul american de cosmologie,* de *Buletinul*

[16] Nu e greşeală de tipar: George încurcă borcanele, între Isaac Newton şi René Descartes. (n.t.)

interacţiunilor între particule din Connecticut, ba chiar şi de *Societatea letonă a gândirii nepermisibile.*

— Mare păcat! am spus, întrebându-mă dac-ar fi dispus să mai plătească un colţunaş rusesc cu cartofi, pe care tarabagiul în chestiune îl pregătea *à la française.* N-ai încercat să le publici pe cheltuiala ta?

— Recunosc că uneori mă apucă disperarea, dar am şi eu mândria mea, dragă George, şi nu voi plăti niciodată ca să-mi văd publicate teoriile revoluţionare, care vor cutremura lumea din temelii!

— Că tot veni vorba, am întrebat cu vagă curiozitate, în *ce* constă teoria asta a ta care va cutremura lumea?

Mai întâi s-a uitat furiş peste umăr, şi într-o parte, şi în cealaltă, de parcă voia să se-asigure că nu ne aude nici un coleg fizician. Din fericire, singura prezenţă notabilă în zonă era cea a câtorva cetăţeni răpănoşi, care explorau conţinutul tomberoanelor din vecinătate; după ce i-a studiat atent câteva clipe, a părut să se convingă că nici unul dintre ei nu făcea parte din corpul profesoral de la Şcoala de Studii Fizice prin Corespondenţă Flatbush.

— Nu-ţi pot explica în amănunt, desigur, dat fiind că trebuie să-mi protejez întâietatea. La urma urmei, confraţii mei universitari, deşi suflete integre din majoritatea punctelor de vedere, nu vor ezita nici o clipă să fure proprietatea intelectuală a altui om. Voi omite, aşadar, detaliile matematice şi mă voi rezuma să fac doar aluzie la rezultate. Ţi-e cunoscută, bănuiesc, legitatea conform căreia o cantitate suficientă de energie, destul de concentrată va face să se producă un electron şi un pozitron sau, într-un sens mai general, orice pereche formată dintr-o particulă şi antiparticula corespunzătoare.

Am încuviinţat cu un aer doctoral. În fond, întâmplarea făcuse să trag odată cu ochiul, din greşeală, la unul dintre eseurile *tale* ştiinţifice, bătrâne, şi cam asta spuneai şi tu sau, mă rog, tot pe-acolo.

Dander a continuat:

— Particula şi antiparticula intră pe o traiectorie curbată în afară, ca reacţie la un câmp electromagnetic, una luându-o la stânga şi cealaltă la dreapta, iar dacă se află într-un spaţiu vid cât de cât bunicel, se separă la infinit fără a se transforma în energie, dat fiind faptul că în vidul respectiv nu interacţionează cu nimic.

— Exact! am exclamat eu, urmărind cu ochii minţii cele două mogâldeţe plecate la plimbare prin vid. Perfect adevărat!

— Dar ecuaţiile care guvernează această mişcare sunt valabile în ambele direcţii, aşa cum pot să dovedesc cu ajutorul unui raţionament foarte subtil. Cu alte cuvinte, se poate crea o pereche de particulă cu antiparticulă, bine separate într-un vid… fără nici un fel de consum de energie, desigur, din moment ce ele singure produc energie, prin mişcarea de înaintare. Cu alte cuvinte, producem o cantitate nelimitată de energie din vid, împlinind visul de veacuri al oricărei fiinţe umane care şi-a dorit vreodată să aibă-n mâini lampa lui Aladin. Într-adevăr, nu mă pot împiedica să nu presupun că geniile care umpleau legendele arabe medievale cunoşteau teoria mea şi o aplicau.

Te rog, bătrâne, nu mă întrerupe cu obiecţii din astea pompoase, cum că aşa ceva ar fi imposibil, fiindcă ar necesita inversarea curgerii timpului şi încălcarea primei şi a celei de-a doua legi a termodinamicii. Eu nu fac altceva decât să-ţi relatez ce mi-a spus Dander, fără comentarii subiective.

Deci, ca să revin la istorisirea mea… şi da, aşa e, *mă simt* zgândărit…

La auzul celor spuse de Dander, am observat îngrijorat:

— Dar, Martinus, dragul meu, ce sugerezi tu aici ar presupune fie ca timpul să se întoarcă, fie ca atât prima, cât şi cea de-a doua lege a termodinamicii să fie încălcate.

La care el mi-a replicat că, la nivel subatomic, timpul poate fi făcut să curgă înapoi şi că legile termodinamicii

sunt simple reguli statistice, care nu se aplică şi particulelor sub-atomice luate separat.

— În acest caz, dragă prietene, de ce nu spui întregii lumi despre această mare descoperire a ta?

— Nu, zău? a zis Dander, rânjind ostentativ. Aşa, pur şi simplu? Ce crezi tu că s-ar întâmpla, dacă aş opri pe stradă un coleg fizician şi i-aş spune ce ţi-am spus ţie? Ar mormăi ceva despre inversarea sensului de curgere a timpului şi despre legile termodinamicii, la fel ca tine, după care ar rupe-o la sănătoasa! Nici nu mă gândesc! Trebuie să-mi public teoria, cu toate detaliile, într-un foarte prestigios jurnal de antediluviană reputaţie ştiinţifică. Atunci, lumea îmi va acorda atenţie.

— Bine, şi-atunci de ce n-o publici în…

Nu mi-a dat voie să termin.

— Ce îngâmfat de editor sau referent cu minte de găină ar accepta o comunicare de-a mea, care să fie cât de cât ieşită din comun? Ştiai că James P. Joule n-a putut să-şi tipărească teoria despre conservarea energiei în nici un jurnal ştiinţific, doar fiindcă era berar? Ştiai că Oliver Heaviside n-a putut convinge pe nimeni să dea atenţie importantelor lui comunicări ştiinţifice, doar fiindcă era autodidact şi folosea un simbolism matematic neconvenţional? Şi te aştepţi ca eu, simplu profesor la neînsemnata Şcoală prin Corespondenţă Flatbush, să-mi văd tipărită teoria mea!

— Mare păcat! am spus eu, cu bărbătească simpatie.

— Mare păcat?! a exclamat el, zvârlindu-mi cât colo braţul aşezat alinător pe umărul lui. Asta-i tot ce ai de zis?! Nu-ţi dai seama că, dacă aş reuşi să-mi tipăresc teoria, cei care o studiază ar înţelege exact despre ce vorbesc şi ar întâmpina-o ca pe cea mai măreaţă dezvoltare şi aplicare a teoriei cuantice, care să fi fost avansată vreodată?! Nu-ţi dai seama că aş primi cu siguranţă Premiul Nobel şi că aş fi canonizat alături de Albert Einstein?! Dar, numai fiindcă nimeni din breasla oamenilor de ştiinţă n-are curajul şi

discernământul să-mi recunoască geniul, sunt condamnat să zac într-un mormânt anonim… neplâns de nimeni… fără onoruri… şi fără să-mi cânte nimeni la cap.

Am fost profund mişcat, bătrâne, deşi mărturisesc că n-aveam nici cea mai vagă idee de ce-l deranja pe Dander că nu i se va cânta la cap. Mi-e peste putinţă să-mi dau seama la ce i-ar folosi, o dată mort, dacă o trupă rock s-ar apuca să hăulească peste mormântul lui proaspăt săpat.

— Ştii, dragă Martinus, chiar pot să fac ceva pentru tine.

— A, da? a spus el, cu o uşoară nuanţă de amărăciune în glas. Poate că eşti văr de-al doilea cu editorul *Revistei de fizică;* sau, cine ştie, sora ta îi e amantă; sau poate cunoşti secretul modului exact în care a reuşit să capete acest post, în urma dubioasei…

Am ridicat o mână austeră.

— Am metodele mele! îţi promit că voi avea grijă ca lucrarea ta să fie publicată.

Şi m-am ţinut de cuvânt, căci întâmplarea face să ştiu cum se poate intra în legătură cu o fiinţă extraterestră nu mai înaltă de doi centimetri, pe care o numesc Azazel şi a cărei tehnologie avansată îi dă posibilitatea să…

[A, ai *auzit* de Azazel! Oare nu te-am mai avertizat niciodată de teribilele consecinţe pe care le-ai avea de suportat, dacă *el* te-ar auzi pe tine adăugând acel prostesc *ad nauseam* la afirmaţia pe care tocmai ai făcut-o?]

Mă rog, l-am contactat şi a sosit în apartamentul meu — în obişnuita-i stare paroxistică de exasperare. Azazel este o făptură măruntă, desigur, în comparaţie cu fiinţele umane de pe planeta noastră şi, de fapt, e încă şi mai neînsemnat în comparaţie cu inteligenţele din regnul lui, care, din câte mi-am dat seama, au cu toatele coarne lungi, curbate şi ascuţite, spre deosebire de chiştoacele cu care se prezintă Azazel — spre indicibila lui stânjeneală. Acestei nemulţumiri care izvorăşte din mărime (adică din lipsa ei) şi din pigmeica lui dotare îi atribui eu temperamentul irascibil de

care dă dovadă. O persoană atât de tolerantă ca mine nu poate decât să simpatizeze cu situaţia lui, ba chiar s-o şi aprobe, dat fiind faptul că frustrările lui îmi sunt de un real folos. La urma urmei, îmi îndeplineşte doleanţele doar fiindcă reprezintă şansa lui de-a străluci ca fiinţă capabilă de mari realizări — lucru care nu se-ntâmplă niciodată în lumea lui.

În cazul de faţă însă furia lui s-a topit de îndată ce i-am explicat situaţia.

A spus gânditor, cu scheunatul lui piţigăiat:

— Săracul de el! E la cuţite cu editorii, nu?

— Mă tem că da, am răspuns eu.

— Nici nu mă mir, a spus Azazel. Toţi editorii sunt nişte nemernici, fără excepţie, şi merită din plin să le-o plăteşti cu vârf şi îndesat, după ce-ai fost la cuţite cu ei.

Vocea i se ridică într-o bruscă izbucnire pasională:

— Lumea asta ar fi mult mai fericită, mai pură şi mai înmiresmată, dacă fiecare editor ar fi îngropat sub un morman imens de *maradram* rău mirositor, deşi, fireşte, asta n-ar face decât să-i înrăutăţească mirosul.

— Cum se face că ştii atâtea despre editori?

— Stai să-ţi spun: am scris odată o mică povestioară tandră, cu dulce parfum de iubire adevărată şi mustind de sacrificiu, iar un tâmpit fără margini de…

S-a întrerupt ca să mă-ntrebe:

— Vrei să spui că şi pe muşuroiul ăsta înapoiat al vostru aveţi acelaşi soi de editori pe care-l avem şi noi în lumea noastră avansată?!

— Se pare că da, i-am răspuns.

Azazel a clătinat din cap.

— Cu adevărat, în aspectele lor fundamentale, toate formele de viaţă inteligentă sunt la fel. Oricât ne-am deosebi la suprafaţă, cum ar fi alcătuirea biologică, atitudinile mentale, sensibilităţile morale, la nivel cu adevărat elementar — respectiv caracteristicile editorilor — suntem la fel.

(Da, bătrâne, ştiu că tu n-ai nici o problemă cu editorii, dar asta se întâmplă fiindcă tu te umileşti în faţa lor.)

— Există vreun lucru pe care l-ai putea face, o, Nespus de Măreţule şi Universal de Potentule, ca să remediezi situaţia? am întrebat.

Azazel a căzut pe gânduri.

— Hmm, am nevoie de oarece indicaţii cu privire ia alcătuirea psihică a unui editor. Presupun că prietenul tău trebuie să deţină vreo — scuzată fie-mi expresia — notiţă de refuz din partea unui editor.

— Sunt convins că da, Măreţule!

— Modul de formulare şi aura acestei notiţe îmi vor da informaţiile de care am nevoie. O mică ajustare a respectivei aure, o picătură din laptele bunăvoinţei omeneşti, un vârf de cuţit de inteligenţă, o idee de toleranţă… Mă rog, normal că nu ne putem aştepta ca un editor să se transforme într-un far călăuzitor al moralităţii, dar îi putem atenua ticăloşia suficient de mult încât…

N-am de gând să intru în micile detalii de bucătărie ale procedeelor lui Azazel; ar fi periculos, în orice caz.

Ce mai încolo şi-ncoace, ajunge să spun că am obţinut o notiţă de refuz din partea domnului profesor Dander, printr-o foarte inteligentă strategie care a presupus forţarea cu un şperaclu a încuietorii de la biroul lui şi răsfoirea dosarelor din fişet. După care l-am convins să-şi retrimită lucrarea jurnalului din a cărui augustă redacţie primise notiţa de refuz.

De fapt, bătrâne, am apelat la un truc pe care l-am văzut odată la tine. L-am spus:

— Dander, prietene, mai trimite articolul o dată incompetentului ăluia cu inimă de piatră, dar bagă şi o scrisoare care să spună aşa: „Am operat toate modificările sugerate de referent şi este incredibil în ce grad s-a îmbunătăţit articolul meu, graţie lor. Vă sunt profund recunoscător — tuturor, pentru ajutorul acordat."

Dander s-a opus niţel la început, subliniind că nu făcuse

nici o schimbare în articol, deci afirmaţia în cauză nu reprezenta, pe cale de consecinţă, o descriere obiectivă a circumstanţelor efective. I-am explicat însă că el are nevoie să fie publicat, nu să primească o insignă de merit din partea Asociaţiei Cercetaşilor.

A stat pe gânduri câteva clipe, apoi a spus:

— Ai dreptate. O insignă de cercetaş ar fi cât se poate de necuvenită, din moment ce n-am reuşit niciodată să trec de testul preliminar pentru intrarea în cercetăşie. Am picat la proba de identificare a copacilor.

Articolul a fost trimis, iar peste două luni a văzut lumina tiparului. N-ai idee cât de fericit a fost Martin Augustus Dander! Ne-am cumpărat destulă carne la frigare, în cafeneaua de pe trotuar, cât să ne umplem stomacul de băşici, stingându-le apoi cu pahar după pahar cu suc de portocale *à la ptomaine.*

[Nu mai da din cap ca o cucuvea şi nu te întinde, te rog, după şpalturile alea. Încă n-am terminat povestea.]

Cam tot pe-atunci s-a întâmplat să-mi petrec iarna cu o cunoştinţă apropiată, care avea o casă la ţară; ştii tu, persoana pe care am învăţat-o cum să meargă pe zăpadă. Cred că ţi-am spus istoria. Din această cauză, nu l-am mai văzut pe domnul profesor Dander timp de vreo trei-patru luni.

Dar l-am căutat imediat ce m-am întors, convins fiind că trebuie să fi încheiat deja negocierile preliminare cu vreo firmă japoneză, pentru producţia de energie din nimic, deci trebuie că se scaldă în râuri de bancnote cu multe zerouri în coadă. Eram sigur că nici prin cap nu-i trece să se zgârcească şi că o cină la Burger King nu e de natură să-i depăşească posibilităţile de cheltuială. Ba chiar luasem cu mine o sticlă cu ketchup de casă, preparat după propria-mi reţetă originală, în vederea acestei eventualităţi.

L-am găsit în biroul lui, holbându-se absent la pereţi. Era neras, cu o barbă de trei zile, iar costumul îi arăta de parcă

dormise îmbrăcat trei nopţi la rând — deşi, dacă te luai după faţa lui, părea că e nedormit de patru. Un enigmatic paradox pe care n-am încercat să-l lămuresc.

— Profesore Dander, ce s-a întâmplat?

A întors spre mine doi ochi lipsiţi de strălucire. Privirea i s-a concentrat cu mare încetineală, parcurgând în etape microscopice lungul drum către o expresie de cvasirecunoaştere.

— George?

— Unul şi-acelaşi, l-am asigurat.

— N-a mers, George, a murmurat el slab. Nu te-ai ţinut de cuvânt faţă de mine.

— Nu m-am ţinut de cuvânt? Cum adică?

— Articolul. A fost publicat. Toată lumea l-a citit. Fiecare om care l-a citit a găsit o eroare matematică în el. Fiecare om care l-a citit a găsit o eroare matematică *diferită.* M-ai păcălit, George. Ai spus că-mi vei rezolva problema şi nu te-ai ţinut de cuvânt. Nu-mi mai rămâne decât un singur lucru de făcut, George. Am adunat notele de plată la cantina din colţ. Îmi datorezi 116,50 de dolari numai pentru feliile de pizza, George!

Am îngheţat de groază! Dacă prietenii mei încep să socotească note de plată, cine ştie unde se va ajunge? Chiar şi tu s-ar putea să te urneşti, în ciuda marilor dificultăţi pe care le ai cu adunarea.

— Profesore Dander! Nu te-am păcălit deloc! Ţi-am spus că voi avea grijă ca articolul să-ţi fie publicat şi exact asta am făcut. Nu ţi-am promis nimic în plus. Nici prin cap nu mi-a trecut să-ţi verific calculele. De unde să ştiu eu că ai dat-o-n bară cu matematica?!

— Nici vorbă! a exclamat el, şi în voce i se strecurase deja o anumită energie indignată. N-am dat-o-n bară deloc!

— Păi şi toţi profesorii ăia care au depistat erori?

— Nişte proşti, cu toţii. Habar n-au de matematică!

— Bine, dar fiecare a găsit altă greşeală!

— Exact!

Vocea îi revenise aproape la normal şi ochii începuseră să-i licărească. A continuat:

— Ar fi trebuit să-mi dau seama mai demult. Sunt incompetenţi. *Trebuie* că sunt incompetenţi. Dacă ar avea habar de matematică, ar fi trebuit să găsească toţi *aceeaşi* greşeală.

Apoi, licărirea din ochi i-a dispărut şi din nou l-a năpădit un aer de disperare.

— Dar ce rost are? a spus. Mi-au distrus reputaţia. Am ajuns bătaia de joc a tuturor. Doar dacă… doar dacă…

A tresărit brusc şi m-a apucat de mână.

— Doar dacă reuşesc să le *arăt*!

— Şi cum vrei să faci ca să le-arăţi?

— Deocamdată n-am decât o teorie, un raţionament, o complexă demonstraţie matematică. Adică un lucru pe care oricine îl poate contrazice şi, eventual, chiar să-l demonstreze ca fiind fals. Dar dacă aş reuşi să-mi produc efectiv particulele şi antiparticulele? Ah, dacă aş putea s-o fac în cantităţi suficiente şi să produc un nivel substanţial de energie din nimic…

— Da, dar poţi?

— Trebuie să existe vreo cale. Trebuie să mă gândesc… să mă gândesc…

Şi-a prins capul în palme şi a început să mormăie:

— Să mă gândesc! Să mă gândesc…

Apoi s-a uitat din nou la mine, cu ochii îngustaţi.

— În fond, chestia asta a mai fost făcută înainte.

— Zău?

— Absolut! Sunt convins că da. În urmă cu optzeci de ani, trebuie să fi existat vreun rus care să descopere metoda de a obţine energie din vid. Einstein tocmai îşi demonstrase teoria cuantică, în 1905, pe baza studierii efectului fotoelectric, iar de-aici e clar ce-a urmat…

Nu voi nega faptul că m-am arătat extrem de sceptic.

— Şi cum îl chema pe rus?

— De unde naiba să ştiu eu? a zis Dander indignat. Dar

trebuie să fi creat o masă de particule aici, pe Pământ, şi o masă egală de antiparticule în spaţiu, dincolo de atmosferă, doar ca să-şi demonstreze teoria. Cele două mase s-au curbat una către cealaltă şi s-au întâlnit în atmosferă. Asta a fost în 1908, în Siberia, lângă râul Tunguska. De-aia îi şi zice „fenomenul tungus”. Nimeni n-a putut să înţeleagă exact ce s-a întâmplat. A doborât toţi copacii, pe o rază de peste şaizeci de kilometri, dar fără să lase nici un crater în urmă. Dar *noi* ştim ce s-a întâmplat, nu-i aşa?

Se cam ambalase şi s-a ridicat în picioare. Ţopăia fără astâmpăr şi-şi freca mâinile nervos. Copleşit de entuziasm, trăncănea întruna:

— Rusul ăla, indiferent cum l-o fi chemat, a făcut intenţionat experimentul în mijlocul Siberiei, ca să evite distrugerile, şi precis a fost ucis de explozie. În ziua de azi, însă, noi avem posibilitatea să efectuăm experimente de la mare distanţă, cu semnale radio.

— Dander! am spus destul de şocat. Să nu-mi spui că ai intenţia să desfăşori experimente periculoase!

— Şi de ce n-aş avea? mi-a replicat el, cu o expresie de pură răutate înscrisă pe faţă.

Atunci a fost momentul în care nebunia lui a început cu adevărat să se vadă. Ţii minte ce ţi-am spus, că era un savant nebun?

— Am să le-arăt eu lor! zbieră cu o voce stridentă. Am să le-arăt eu *tuturor*! Or să vadă ei dacă se poate crea energie din vid sau nu! Am să declanşez o explozie care va zgudui Pământul din temelii! Să văd eu atunci dacă mai râde cineva!

Apoi, pe neaşteptate, i-a căşunat pe mine.

— Afară, afară! Ieşi afară de-aici! Ştiu prea bine că vrei să-mi furi ideile, dar n-ai să reuşeşti. O să-ţi smulg inima din piept şi-o să ţi-o fac chiftele!

Înşfăcând de pe birou nu ştiu ce instrument cu vârful ascuţit, s-a năpustit spre mine, continuând să bolborosească.

Ei, bine, bătrâne, nu se poate spune despre mine că nu mi-aş da seama când prezenţa mea devine nedorită. Am plecat cu toată demnitatea de care sunt în stare şi care-mi şade atât de bine... în pas uşor alergător, desigur.

Din ziua aceea nu l-am mai văzut niciodată pe Dander şi nici nu mai face parte din corpul didactic al Şcolii prin Corespondenţă Flatbush.

Aici se încheie povestea mea despre savantul nebun.

M-am uitat lung la expresia de inefabilă nevinovăţie înscrisă pe faţa lui George. Am spus:

— Când s-au petrecut toate astea, George?

— Acum câţiva ani.

— Normal că ai păstrat un exemplar tipărit din articolul profesorului Dander?

— Nu, bătrâne, trebuie să recunosc că nu.

— Atunci măcar ştii cum se cheamă jurnalul în care a fost publicat?

— N-am nici cea mai vagă idee. Nu-mi bat eu capul cu fleacuri din astea.

— Minţi de-ngheaţă apele, dragă George. Dacă susţii mai departe că savantul ăsta nebun al tău se află undeva, în acest moment, încercând să declanşeze o masivă coliziune de materie şi antimaterie, află de la mine că-i absolut imposibil, în întregime absurd!

— Dacă vrei să fii cu inima împăcată, a răspuns George calm, atunci n-ai decât să crezi că-i absurd. Cu toate acestea, undeva pe lumea asta, Dander nu stă deloc cu mâinile-n sân. Bazându-mă pe ultimele lui remarci incoerente, pare-mi-se că plănuieşte că creeze un alt „fenomen tungus”, de la distanţă, pe cursul inferior al fluviului Potomac. A subliniat că, excepţie făcând mijlocul Siberiei sau, eventual, al deşertului Gobi, locul cel mai dispensabil de pe Pământ ar fi oraşul Washington, D.C. Desigur, distrugerea lui i-ar convinge pe guvernanţi, câţi vor mai fi rămas dintre ei, că au fost atacaţi de sovietici şi

vor răspunde imediat cu aceeaşi monedă, făcând ca războiul termonuclear rezultant să nimicească întreaga planetă. Mă întreb, deci, dacă nu mi-ai putea împrumuta cincizeci de dolari până la întâi ale lunii... ei, ce zici, bătrâne?

— De ce aş face-o?

— Fiindcă, în cazul în care Dander reuşeşte în ce şi-a propus, banii îşi vor fi pierdut orice valoare, deci tu nu vei fi pierdut nimic. Sau, altfel spus, vei fi pierdut tot, deci ce mai contează cincizeci de dolari?

— Da, bine, dar dacă Dander nu reuşeşte?

— În acest caz, dată fiind uşurarea pe care o vei simţi la gândul că omenirea a scăpat de distrugere, chiar ai fi atât de meschin încât să despici firul în patru pentru nişte amărâţi de cincizeci de dolari?

I-am dat cei cincizeci de dolari.

POVESTEA CELOR TREI PRINŢI

A fost odată un rege pe nume Hilderic, care domnea peste micul regat Micrometrica. Nu era o ţară prea bogată, nici prea puternică, dar era o ţară fericită, fiindcă Hilderic făcea parte din soiul regilor buni, care-şi iubesc supuşii şi sunt iubiţi de ei.

Fiind Micrometrica atât de mică şi de săracă, Hilderic n-a încercat să cucerească alte ţări şi, din acelaşi motiv, nici alte ţări n-au considerat că merită s-o cucerească. Drept rezultat, toate erau bune şi frumoase în regatul Micrometrica.

Fireşte, regelui Hilderic nu-i plăcea să fie sărac. Palatul era destul de mic, iar el se vedea obligat să dea o mână de ajutor în grădină, în timp ce soţia lui, regina Ermentrude, trebuia să ajute la bucătărie. Amândoi sufereau din această pricină, dar de-un lucru chiar că nu duceau lipsă, anume de copii.

În ziua când regina a născut pentru prima oară, întregul regat ar fi fost peste măsură de fericit, dacă nu s-ar fi întâmplat ca regina să exagereze: a născut tripleţi. Trei băieţi gemeni.

— Vai de mine, a oftat regele Hilderic îngrijorat. Cu trei fii gemeni, cum vom putea vreodată să hotărâm care dintre ei să urce pe tron în locul meu?

Regina Ermentrude, uitându-se cu drăgăstoasă mândrie la cei trei nou-născuţi, a sugerat:

— Eventual le-am putea da voie la toţi trei să domnească, atunci când le va veni vremea.

Dar regele Hilderic a clătinat din cap.

— Mă tem că nu, iubita mea. Regatul abia dacă-i destul de mare şi pentru unul singur, d-apoi pentru trei! Toate celelalte regate vor râde de noi. Pe deasupra, ce ne facem dacă nu se înţeleg între ei? Poporul nostru nu va fi deloc

fericit, cu trei monarhi care se ceartă.

— Ei bine, a spus atunci regina, vom vedea ce facem după ce cresc mari.

Cei trei prunci au crescut mari, toţi trei înalţi, puternici şi frumoşi, iar părinţii regali îi iubeau la fel. S-au îngrijit ca toţi cei trei băieţi să înveţe temeinic, astfel încât fiecare să fie perfect potrivit pentru domnie, când i-o veni sorocul.

Deşi toţi trei învăţau la fel de bine, curând s-a dovedit fără putinţă de tăgadă că nu erau tripleţi identici. Se deosebeau atât ca înfăţişare, cât şi ca preferinţe.

Unul dintre cei trei prinţi era mai voinic şi mai puternic decât fiecare dintre ceilalţi doi. Lumea a început să-i spună Primus, ceea ce, în străvechea limbă sacră a regatului însemna „numărul unu".

Când nu era ocupat cu învăţătura, prinţul Primus făcea gimnastică şi îşi dezvolta muşchii. Putea să ridice greutăţi imense, să îndoaie bare groase din fier şi să spargă cu mâinile goale o nucă de cocos.

Toţi cei din regat îi admirau puterea şi se gândeau în ce deplină siguranţă vor trăi, dacă el le va fi rege când va veni sorocul.

Un altul dintre fiii regelui nu era chiar atât de înalt, nici chiar atât de puternic ca prinţul Primus, deci au început să-l strige Secundus, ceea ce, în aceeaşi limbă străveche şi sacră, însemna „numărul doi".

Muşchii lui nu se umflau la fel ca ai prinţului Primus, dar, când nu era ocupat să înveţe, făcea exerciţii cu arme de război. Prinţul Secundus putea să-şi arunce suliţa mai departe şi să tragă cu săgeata mai drept decât oricine altcineva din regat. Nimeni nu-i ţinea piept la lupta cu sabia şi călărea impecabil.

Toţi cei din regat îi admirau dibăcia şi se gândeau în ce deplină siguranţă ar trăi, dacă şi el le-ar fi rege.

Ultimul fiu era moderat de înalt şi de puternic, dar nu chiar atât de înalt şi de puternic precum fraţii lui, deci i s-a

spus Tertius, care însemna „numărul trei”.

Prinţul Tertius învăţa şi mai bine decât fraţii lui, dar nu-l interesa nici să ridice greutăţi, nici să arunce suliţe. Când nu era ocupat cu învăţătura, scria poezii de dragoste şi uneori cânta cu o voce foarte plăcută. De asemenea, citea o mulţime de cărţi.

Tinerele domnişoare din regat găseau că poeziile prinţului Tertius sunt foarte frumoase. Toţi ceilalţi, însă, nu erau foarte siguri că ar trăi în deplină siguranţă având drept rege un poet. Se bucurau că există încă doi prinţi mai puternici, dintre care să aleagă.

Cei trei prinţi erau destul de prietenoşi unul cu altul, din fericire, şi, după ce s-au făcut mari, au hotărât să nu se certe şi să nu se bată pe tema „cine să fie rege într-o bună zi”. Realitatea era că toţi trei îşi iubeau tatăl şi doreau să le rămână rege încă mulţi ani.

— Totuşi, a zis prinţul Primus, Maiestatea Sa, tatăl nostru îmbătrâneşte, deci trebuie să luăm o decizie. Din moment ce toţi trei suntem născuţi în acelaşi timp, n-are nici un rost să facem selecţia după criteriul celui mai în vârstă. Pe de altă parte, eu sunt cel mai înalt şi cel mai puternic. E un lucru de care nu se cade să uităm.

— Da, a spus prinţul Secundus, dar eu sunt cel mai iscusit luptător. Nu vreau să fac mare caz de asta, dar e un lucru important.

— Eu cred, a zis şi prinţul Tertius, că se cuvine să-i lăsăm pe mămuţa şi pe tătuţă să decidă.

Prinţul Primus s-a încruntat.

— Nu cred că se cade să-i numeşti „mămuţa şi tătuţă” pe Maiestăţile Lor, părinţii noştri!

— Păi dacă asta sunt…

— N-are importanţă, a intervenit prinţul Secundus. Trebuie să ţii cont de demnitatea lor. Dacă eu aş fi rege într-o zi, cu siguranţă m-aş aştepta de la tine să mi te adresezi cu „Maiestatea Voastră, Frate”. Aş fi extrem de jignit dacă mi te-ai adresa cu „frăţioare” sau „nene”.

— Foarte adevărat! a spus şi prinţul Primus. Dacă eu aş fi rege, m-ar deranja profund să mi se spună „Primuţă”!

— Bine, de acord! a zis atunci Tertius, căruia nu-i plăcea să se dondănească. Şi-atunci de ce nu-i întrebăm pe Maiestăţile Lor, părinţii noştri, ce-ar trebui să facem? La urma urmei, ei sunt monarhii, iar noi se cuvine să ne supunem dorinţelor lor.

— Foarte bine, hai să-i întrebăm! au spus ceilalţi doi şi toţi trei au dat fuga spre sala tronului regal.

Regele Hilderic a reflectat îndelung asupra problemei. Fiind un rege bun, voia să facă doar ce era mai bine pentru micuţa lui ţară. Nu era deloc convins că ţara va ieşi mai câştigată sub un rege foarte puternic, nici sub unul foarte belicos, dar nici sub unul foarte poetic.

Lucrul de care avea nevoie ţara, şi-a zis el, era un rege foarte bogat — un rege care să-şi permită să cheltuiască bani, pentru ca ţara lui să devină mai fericită şi mai prosperă.

Într-un târziu, a oftat şi a spus:

— În ruptul capului nu pot alege doar pe unul dintre voi. Va trebui să vă trimit într-o lungă şi primejdioasă călătorie, în căutare de bani… o sumă foarte mare de bani. Nu vreau să fac să pară că banii ar fi un lucru îngrozitor de important, dar, pe de altă parte, realitatea e că avem destul de mare *nevoie* de ei. Prin urmare, cel care se întoarce cu cei mai mulţi bani va deveni rege.

Regina Ermentrude a părut foarte tulburată.

— Dar, tătucă dragă…

(Nu-i spunea niciodată „Maiestatea Voastră”, decât dacă se nimerea vreun curtean prin preajmă, dar, fiind un regat atât de mic, curteni se găseau destul de puţini.)

— Tătucă, dacă vreunul dintre scumpii noştri prinţi se răneşte în cursul călătoriei?

— Mămucă dragă, nu putem decât să sperăm că nici unul dintre ei nu va fi rănit. Vezi bine că avem nevoie de bani,

iar împăratul Maximian al Allemaniei are o mulţime. Se spune că e cel mai bogat monarh din lume.

Prinţul Primus a spus:

— Se prea poate să fie aşa, Maiestatea Voastră, Tată, dar împăratul n-o să ne dea nouă bani doar aşa, fiindcă-i cerem!

Prinţul Secundus a spus:

— De fapt, nimeni n-o să ne dea nouă bani doar aşa, fiindcă-i cerem!

Prinţul Tertius a spus:

— Eu nu cred că prinţii se cade să ceară bani, indiferent de situaţie.

— Dragii mei prinţi, a spus atunci regele Hilderic, aici nu e vorba de cerut bani cuiva. Împăratul Maximian, se pare, are o fiică pe nume Meliversa. Singurul lui copil.

Regele şi-a pus pe nas o ditamai perechea de ochelari şi a scos o foaie ţeapănă din pergament dintr-un sertar al biroului regal.

— Am primit prin curier depeşa asta, în urmă cu două zile, şi de atunci o studiez întruna. A fost distribuită tuturor regilor din lume şi e chiar foarte drăguţ din partea împăratului să-şi amintească de mine, dat fiind faptul că domnesc peste o ţară atât de mică şi de săracă.

Regele şi-a dres vocea şi, uitându-se cu mare atenţie peste pergament, a continuat:

— Zice aici că prinţesa imperială e frumoasă ca-n poveşti; înaltă, zveltă şi foarte bine educată.

Prinţul Primus a spus:

— Te cam alegi cu bătăi de cap, dacă-ţi iei o prinţesă bine educată. Dacă vorbeşte prea mult?

— Dar nu ne obligă nimeni s-o ascultăm, a observat prinţul Secundus.

Prinţul Tertius a spus:

— Dar, Maiestatea Voastră, Tată, ce-are a face prinţesa imperială cu problema noastră, de-a face rost de bani?

— Ei bine, tinerii mei prinţi, a răspuns regele, tuturor

celor care pot dovedi că sunt prinţi de viţă regală, prezentând certificatul de naştere în acest sens, li se va permite să-şi demonstreze alesele calităţi. Dacă acestea îi vor fi pe plac prinţesei imperiale Meliversa, atât de mult încât să dorească să se mărite cu prinţul în cauză, acesta va fi desemnat succesorul la tron şi i se va aloca pe viaţă o importantă sumă de bani. Apoi, în cele din urmă, va deveni şi el împărat. Iar dacă se întâmplă să fie vreunul dintre voi, atunci fireşte că, în timp, va deveni şi rege al acestei ţări şi, având la dispoziţie întreaga bogăţie a imperiului, va face din Micrometrica o ţară foarte prosperă.

Prinţul Primus a spus:

— Maiestatea Voastră, Tată, prinţesa Meliversa n-are cum să reziste în faţa muşchilor mei!

Prinţul Secundus a spus:

— Sau în faţa măiestriei mele într-ale echitaţiei, dacă tot veni vorba.

Prinţul Tertius a spus:

— Mă întreb dacă-i place poezia…

Regele Hilderic a spus:

— Dar mai este ceva, dragii mei, care mă tem că n-o să vă placă. Eu v-am educat să ştiţi economie, sociologie şi alte materii pe care trebuie să le cunoască un rege. Meliversa însă a fost educată în ştiinţa vrăjitoriei. Dacă vreun prinţ care încearcă să-i câştige inima eşuează, îl va transforma în stană de piatră. Se pare că are nevoie de-o mulţime de statui, pentru aleile din parc.

Regina Ermentrude a spus:

— Ştiam eu!

Şi a început să bocească.

— Nu plânge, Maiestatea Ta, Mamă, a spus atunci prinţul Tertius, care-o iubea din tot sufletul. Sunt convins că e ilegal să transformi prinţii în statui.

— De regulă, da, a spus regele. Dar face parte din contract, în plus, ar fi greu să invoci argumente juridice cu o prinţesă imperială. Aşa că, dacă voi, prinţii mei, nu vreţi

să vă asumaţi riscul, fireşte că nu vă pot condamna… Doar că… avem aşa mare nevoie de banii ăia…

Prinţul Primus a spus:

— Mie nu mi-e frică. Nu va fi în stare să-mi reziste!

— Nici mie, spuse prinţul Secundus.

Prinţul Tertius părea gânditor şi n-a spus nimic.

Cei trei prinţi s-au pregătit pe dată pentru lunga călătorie. Veşmintele lor erau destul de ponosite şi de mult ieşite din modă, iar bidiviii cam bătrâni, dar nu prea aveau de unde să aleagă.

— Cu bine, Maiestăţile Voastre, Părinţii mei, spuse prinţul Primus. N-am să vă dezamăgesc!

— Sper că nu, zise îndoit regele Hilderic, în timp ce regina Ermentrude bocea discret în fundal.

— Nici eu n-am să vă dezamăgesc, Maiestăţile Voastre, Părinţii mei! spuse prinţul Secundus.

Prinţul Tertius a aşteptat până ce fraţii lui porniseră la drum şi abia apoi a spus:

— La revedere, mămucă şi tătucă. O să-mi dau toată silinţa.

— La revedere, băiete, spuse regele Hilderic, căruia i se pusese un nod în gât.

Regina Ermentrude l-a strâns în braţe pe prinţul Tertius, care apoi a pornit în galop să-şi ajungă din urmă fraţii.

Le-a trebuit multă vreme celor trei prinţi ca să ajungă în principalul oraş al imperiului. Caii le obosiseră peste poate, iar hainele li se zdrenţuiseră de tot. În plus, cheltuiseră toţi banii şi se văzuseră nevoiţi să împrumute de la vistiernicii regatelor prin care trecuseră.

— Până-n clipa asta, a spus cu tristeţe prinţul Tertius, am adunat grămezi de datorii, ceea ce pune regatul nostru într-o situaţie mai rea ca niciodată.

— După ce o voi fi cucerit pe prinţesă, a spus prinţul Primus, voi plăti întreit toată datoria!

— Eu am s-o plătesc încincit! a spus prinţul Secundus.

Prinţul Tertius a spus:

— Asta, *numai* în caz că ajunge să câştige unul dintre noi.

— Cum am putea să pierdem? au întrebat la unison prinţul Primus şi prinţul Secundus.

Într-adevăr, când au ajuns în capitală, au fost întâmpinaţi cu cea mai mare bunăvoinţă. Li s-au dat cai odihniţi şi haine noi, de cea mai aleasă croială, şi au fost conduşi într-un superb apartament, din cel mai mare şi mai frumos palat pe care şi-l putuseră imagina vreodată. O mulţime de servitori le stăteau la dispoziţie şi îi slujeau cu cea mai deosebită politeţe.

Celor trei prinţi tare le-a plăcut cum fuseseră primiţi.

Prinţul Primus a spus:

— Împăratul trebuie că ştie din ce familie de soi ne tragem! Străbunii noştri au fost regi timp de multe generaţii.

— Da, a spus prinţul Tertius, dar toţi au fost regi săraci. Mă întreb dacă împăratul Maximian ştie asta.

— Nu se poate să nu ştie, a spus prinţul Secundus. Împăraţii le ştiu pe toate. Altfel, cum ar putea să fie împăraţi?

Ajutoarea de servitoare odăiaşă tocmai le aducea prosoape curate, pentru ca prinţii să se poată îmbăia, înainte de marele dineu din seara aceea.

Prinţul Primus s-a întors spre ea:

— Tu! Servitoareo!

Speriată să vadă un prinţ că i se adresează, servitoarea s-a înfiorat toată şi a făcut o adâncă plecăciune.

— Da, înălţimea Voastră.

— Împăratul e un om înţelept?

Servitoarea a răspuns:

— O, înălţimea Voastră, tot imperiul se minunează de înţelepciunea lui.

— I-ar păsa dacă prinţii care-l vizitează sunt săraci sau bogaţi? a întrebat prinţul Secundus.

— O, nu, înălţimea Voastră! Este atât de bogat, încât

banii nu mai înseamnă nimic pentru el. Nu-l interesează decât fericirea fiicei lui. Dacă ea va cere să se mărite cu un prinţ anume, prinţul acela va deveni moştenitorul tronului chiar dacă n-are nici un ban în buzunar.

Prinţul Primus şi prinţul Secundus au zâmbit şi-au dat din cap unul spre celălalt, de parcă ar fi vrut să spună: ştiam noi! Prinţul Tertius i-a zâmbit servitoarei şi a spus:

— Dar prinţesa, drăguţo? E tot atât de frumoasă ca tine?

Servitoarea s-a îmbujorat toată şi a rămas cu gura căscată. Părea total incapabilă să mai scoată vreo vorbă.

Cu voce joasă, prinţul Primus i-a atras atenţia fratelui său:

— Nu i te adresa cu „drăguţo”! Servitoarele se tulbură tare, dacă aud un prinţ că li se adresează aşa!

Cu o voce încă şi mai joasă, prinţul Secundus i-a spus şi el fratelui său:

— Cum poate fi frumoasă o servitoare odăiaşă? O servitoare e doar o servitoare.

La care prinţul Tertius a spus:

— De-o fi una, de-o fi alta, eu tot aş vrea să primesc un răspuns la întrebarea mea.

Servitoarea, care chiar că era foc de frumuşică (dar majoritatea prinţilor oricum n-ar fi remarcat acest lucru), a spus:

— Înălţimea Voastră probabil că glumeşte. Prinţesa e mai înaltă decât mine şi mult mai frumoasă. E frumoasă ca ruptă din soare!

— Aha! a exclamat prinţul Primus. Chiar că ar fi o plăcere, să ai prin palat o prinţesă bogată şi ruptă din soare!

— S-ar putea să fie prea strălucitoare ca să te poţi uita la ea, dacă e frumoasă ca ruptă din soare, a zis prinţul Tertius.

— Dar e trufaşă, a spus servitoarea.

La care prinţul Primus de îndată s-a răstit:

— O servitoare n-are ce vorbi neîntrebată!

Prinţul Secundus a spus şi el, mustrător:

— Uite unde ajungi când îi spui „drăguţo” unei servitoare!

Dar prinţul Tertius a continuat:

— E *foarte* trufaşă, drăguţo?

— *Foarte,* Înălţimea Voastră! a răspuns servitoarea, tremurând sub privirile semeţe ale celorlalţi doi fraţi. Au mai fost o mulţime de prinţi care-au venit să-i ceară mâna, dar nici n-a vrut s-audă de ei!

— Bineînţeles! spuse prinţul Primus. Probabil că nu erau în stare să-ndoaie nici măcar nişte drugi din fier, subţiri cât un deget! De ce ar interesa-o asemenea slăbănogi?

— Probabil, a adăugat şi prinţul Secundus, că nu erau în stare nici măcar să ridice o sabie, d-apoi să mai şi lupte cu ea! Asemenea incapabili n-au cum s-o intereseze.

— Poate ar fi bine, spuse prinţul Tertius, s-o întrebăm pe servitoare ce s-a-ntâmplat cu prinţii care nu i-au fost pe plac prinţesei.

Servitoarea şi-a plecat ochii cu tristeţe şi a spus:

— Toţi au fost transformaţi în statui, înălţimea Voastră. Statui chipeşe foarte, căci toţi erau tineri şi frumoşi.

Prinţul Tertius a clătinat din cap şi a spus:

— Trăgeam nădejde că împăratul glumeşte, dar se vede treaba că tot ce scria în pergament e perfect adevărat. Şi sunt multe statui din astea?

— Cam câte o duzină de fiecare parte a aleii din grădină, pe unde se plimbă prinţesa în fiecare dimineaţă, înălţimea Voastră. Nu se uită niciodată spre statui, fiindcă pe cât e de frumoasă, pe-atât e de câinoasă.

— Prostii! a exclamat prinţul Primus. N-are nici o importanţă că-i câinoasă, câtă vreme e bogată. Şi frumoasă, bineînţeles. Eu îi voi înmuia inima… ia poftim de-ţi ia tălpăşiţa pe dată, servitoareo!

Servitoarea odăiaşă mai făcu o plecăciune adâncă şi ieşi din încăpere, păşind de-a-ndăratelea, căci ar fi fost nepoliticos din partea ei să le întoarcă spatele celor trei

prinţi.

În seara aceea a avut loc un mare ospăţ, iar musafiri de onoare au fost cei trei prinţi.

Împăratul, aşezat pe un tron splendid în capul mesei, i-a întâmpinat cu vorbe de bun venit. Lângă el se afla prinţesa Meliversa, care chiar că era frumoasă ca ruptă din soare. Avea părul lung şi mătăsos, galben ca spicul grâului. Ochii ei albaştri te făceau să te gândeşti la cerul luminos de primăvară. Trăsăturile îi erau neasemuit de armonioase, iar pielea albă ca laptele.

Dar privirea îi era goală, iar faţa lipsită de expresie. N-a zâmbit deloc, când i-a fost prezentat prinţul Primus. S-a uitat semeţ la el şi l-a întrebat:

— Din ce regat eşti?

— Sunt din Micrometrica, Alteţă Imperială.

— Cunosc toate regatele de pe Pământ, iar Micrometrica e cel mai mic dintre ele! a spus prinţesa cu dispreţ, după care şi-a mutat privirea în altă parte.

Prinţul Primus se plecă adânc în faţa ei, apoi se duse şi-şi luă locul la masă. Cu voce şoptită, îi spuse prinţului Tertius:

— O să devină interesată, după ce-o să-i arăt ce-s în stare să fac!

Apoi i-a fost prezentat prinţul Secundus, căruia i-a spus:

— Şi tu eşti tot din Micrometrica, îmi închipui.

— Da, Alteţă Imperială. Prinţul Primus îmi este frate.

— Iar Micrometrica mai e şi cel mai sărac regat de pe Pământ. Dacă tu şi fratele tău trebuie să-i împărţiţi între voi avuţia, atunci chiar că trebuie să fiţi nevoiaşi rău.

Şi-şi întoarse privirea de la el.

Prinţul Secundus se plecă adânc în faţa ei, apoi se duse şi-şi luă locul la masă. Cu voce şoptită, îi spuse prinţului Tertius:

— O să uite ea de sărăcia noastră, după ce-i arăt ce sunt în stare să fac.

Când i-a fost prezentat prinţul Tertius, prinţesa a spus:

— Încă unul din Micrometrica?

— Suntem tripleţi, Alteţă Imperială, i-a răspuns prinţul Tertius, deşi nu gemeni identici. Şi tot ce avem împărţim între noi.

— Dar n-aveţi nimic care să poată fi împărţit!

— N-avem bani şi nici putere, spuse Tertius, dar şi noi, şi regatul nostru suntem fericiţi. Iar acolo unde fericirea se împarte, se şi înmulţeşte.

— Eu n-am observat până acum lucrul ăsta, zise prinţesa şi-şi mută privirea în altă parte.

Prinţul Tertius făcu o plecăciune adâncă şi-şi luă locul la masă. Cu voce şoptită, le spuse fraţilor lui:

— E bogată, iar ţara noastră are nevoie de bani. Dar frumuseţea ei e rece ca gheaţa şi bogăţia nu-i aduce fericire.

În dimineaţa următoare, prinţul Primus s-a pregătit să-şi arate puterile în faţa prinţesei. Îmbrăcase cea mai fină pereche de nădragi scurţi pentru atleţi, pusă la dispoziţie de împărat, şi, umflându-şi pe rând magnificii muşchi în faţa oglinzii, se simţea destul de mulţumit de înfăţişarea lui.

În chiar acel moment s-a auzit un ciocănit timid la uşă, iar când prinţul Primus a zis: „Intră!”, în prag a apărut ajutoarea de servitoare odăiaşă, aducând în braţe un castron cu mere.

— Ce-i asta? a întrebat prinţul Primus.

— M-am gândit că poate vreţi o gustare răcoritoare, înainte de încercarea la care vreţi să vă supuneţi, înălţimea Voastră!

— Prostii! a spus prinţul Primus. N-am nevoie de nici o gustare. Pleacă de-aici cu merele tale!

— Mă întreb, înălţimea Voastră, zise servitoarea (roşind toată şi parcă nevenindu-i să creadă cu câtă îndrăzneală continuă să-i vorbească), dacă se cuvine să vă supuneţi la asemenea încercare.

— De ce nu? zise prinţul Primus, îndoindu-şi braţele şi

zâmbindu-şi sieşi în oglindă. Crezi că nu sunt îndeajuns de bărbat?

— Ba sunteţi îndeajuns de bărbat pentru orice femeie din lume — în afară de prinţesă! I-aşa de cârcotaşă… şi zău ar fi mare păcat ca un prinţ chipeş ca înălţimea Voastră să fie transformat în stană de piatră!

Prinţul Primus a izbucnit într-un râs dispreţuitor.

— Nu poate fi chiar atât de cârcotaşă, încât nici măcar *eu* să nu-i fiu pe plac… şi gata cu vorbăria! N-ai ce vorbi, până nu eşti întrebată, servitoareo! Hai, piei din ochii mei!

Iar servitoarea pieri din ochii lui, dar nu fără a-i face mai întâi o plecăciune.

Prinţul Primus a păşit în arena largă. În faţa lui se aflau locurile pentru spectatori, acoperite cu o splendidă copertină din mătase. Împăratul şedea în mijloc, iar la dreapta lui stătea prinţesa imperială Meliversa. Demnitarii de la Curte erau şi ei în tribune, precum şi o mulţime de tineri cavaleri şi tinere domniţe. Într-un colţ, stăteau prinţul Secundus şi prinţul Tertius.

Prinţul Primus era cu faţa la tribună, iar în jurul lui se aflau toate echipamentele sportive de care avea nevoie.

Mai întâi s-a apropiat de o grămadă mare de haltere. Pe cele mai uşoare le-a zvârlit mai mult în joacă la o parte, deşi un bărbat obişnuit probabil ar fi avut ceva de furcă, doar încercând să le ridice.

Apoi le-a ridicat pe cele mai grele, apucându-le cu amândouă mâinile şi săltându-le mai întâi dintr-o smucitură până la umeri, iar apoi, mai încet, ridicându-le în aer.

Toţi curtenii au izbucnit în aplauze, când a reuşit să ridice cea mai grea dintre halterele care i se dăduseră. Nimeni altcineva nu reuşise vreodată să ridice acea greutate.

În final, a îndoit un drug din fier, aşezându-l după ceafă şi trăgând de capete până acestea s-au atins în faţa lui. Apoi a tras din nou de capete, dar ca să le îndepărteze, a ridicat drugul în aer deasupra capului şi l-a aruncat la o parte.

Toate lucrurile pe care le-a făcut i-au adus ropote de

aplauze din partea curtenilor. Până şi împăratul dădea aprobator din cap. Dar prinţesa nici vorbă să aplaude; şi nici să dea din cap.

Împăratul s-a aplecat spre fiica lui şi i-a spus:

— Zău aşa, draga mea, prinţul acesta e cel mai puternic bărbat pe care l-am văzut vreodată. Chiar că i-ar sta bine ca moştenitor al tronului.

Prinţesa i-a răspuns cu răceală:

— Bine i-ar sta şi să rupă lanţuri la circ, Imperialul Meu Tată, dar nu e deloc potrivit ca să-mi devină soţ. Ce, am eu în iatac greutăţi de ridicat sau drugi din fier care se cer încovoiaţi? M-aş plictisi curând să-l privesc cum îşi tot arcuieşte braţele, iar dacă ar încerca să mă îmbrăţişeze, precis mi-ar rupe coastele!

S-a ridicat de pe locul ei şi toată lumea a tăcut brusc.

— Prinţe Primus! a zis ea, cu minunata ei voce. Prinţul Primus şi-a încrucişat braţele pe piept şi a ascultat, sigur pe sine.

Prinţesa a spus:

— Eşti cel mai puternic bărbat pe care l-am văzut vreodată şi îţi mulţumesc pentru strădania de a-mi fi pe plac. Dar nu te vreau de soţ. Ştii care-i pedeapsa.

A făcut câteva pase magice cu mâinile (căci era, într-adevăr, o prinţesă foarte bine educată) şi deodată s-a văzut un fulger orbitor. Curtenii îşi acoperiseră ochii, fiindcă ştiau ce urmează, dar prinţul Secundus şi prinţul Tertius nu erau pregătiţi, aşa că fulgerul i-a orbit câteva clipe.

După ce şi-au revenit, au văzut servitorii încărcând o statuie într-un cărucior, ca să poată fi dusă pe aleea din grădină, de-a lungul căreia îşi făcea prinţesa plimbarea de dimineaţă.

Statuia era a prinţului Primus, cu braţele încrucişate, uitându-se mândru şi chipeş ca un zeu.

Prinţul Tertius se simţea trist în seara aceea. Era prima dată când îşi pierdea un frate şi constata că senzaţia nu-i

place deloc.

I-a spus prinţului Secundus:

— Cred că nici Înălţimea Sa, tatăl nostru, nu va fi prea încântat. În ce-o priveşte pe Înălţimea Sa, mama noastră, se va supăra foc! Cum o să le spunem?

Prinţul Secundus a răspuns:

— După ce voi câştiga mâna prinţesei, poate voi reuşi s-o conving să încerce să găsească un mod de a-l readuce la viaţă pe Înălţimea Sa, fratele nostru. În fond, o persoană atât de bine educată ca ea ar trebui să fie în stare să găsească o cale.

— Dar cum crezi că vei reuşi să-i câştigi mâna? Pare să aibă o inimă de piatră! Cremene, nu piatră!

— Nici vorbă, spuse prinţul Secundus. Pur şi simplu n-o interesează forţa şi muşchii fără rost. La ce-ţi foloseşte să ridici greutăţi? Eu ştiu să mă bat şi să mânuiesc arme de luptă. Asta da ocupaţie utilă!

— Sper, a zis prinţul Tertius. Dar îţi asumi un risc foarte mare. Pe de altă parte, prinţesa e bogată, iar nouă *chiar* ne trebuie banii.

A doua zi de dimineaţă, prinţul Secundus tocmai se gătea în armura lui sclipitoare, când pe uşă a intrat ajutoarea de servitoare odăiaşă, clătinându-se sub povara unei săbii cât toate zilele. Umerii i se încovoiaseră de tot sub greutate, iar când a încercat să facă o plecăciune, a scăpat sabia pe jos cu un zgomot asurzitor.

Prinţul Secundus spuse sâcâit:

— Eşti tare neîndemânatică.

— Îmi cer iertare, înălţimea Voastră, spuse servitoarea ruşinată şi făcând din nou o plecăciune, dar chiar aveţi de gând să vă puneţi dibăcia la încercare pentru prinţesă?

— Fără nici o îndoială că da, dar ce te priveşte asta pe tine, servitoareo?

— Nu mă priveşte deloc, înălţimea Voastră, recunoscu ea, dar prinţesa are o inimă aşa de împietrită şi e tare greu

de mulţumit! N-aş vrea să vă văd transformat în statuie, la fel ca fratele domniei voastre.

— Nu voi fi transformat în statuie, spuse prinţul Secundus, fiindcă prinţesa va fi fermecată de mine. Iar acum, servitoareo, fă bine şi scuteşte-mă de prezenţa ta! Mi-e peste putinţă să-ţi mai suport impertinenţa!

Servitoarea făcu o plecăciune şi ieşi.

Prinţul Secundus a păşit în arenă şi imediat curtenii toţi s-au pornit să-l aplaude. Armura pe care i-o dăduse împăratul era nemaipomenit de frumoasă şi de sclipitoare şi-i venea cât se poate de bine. Scutul îi era alb ca zăpada, sabia făcută din cel mai nobil oţel, suliţa perfect echilibrată, iar coiful care-i acoperea faţa îi dădea un aer feroce.

Prinţul a aruncat suliţa, care a zburat până în celălalt capăt al arenei şi s-a înfipt chiar în mijlocul ţintei.

Apoi, prinţul Secundus a provocat la o luptă cu sabia pe oricine s-ar fi încumetat. Un bărbat înalt şi voinic, îmbrăcat în armură, a pătruns atunci în arenă şi cei doi s-au luptat îndelung, zdrăngănind din săbii şi din scuturi. Dar prinţul Secundus putea să lovească de două ori mai repede decât oricine şi, pe măsură ce adversarul lui obosea, el părea să devină şi mai puternic. Destul de curând, adversarul şi-a ridicat mâinile în semn că se predă, iar prinţul Secundus a fost declarat învingător. Ropotele de aplauze asurzitoare nu mai conteneau!

În final, prinţul Secundus şi-a scos coiful şi armura şi a urcat pe cal. Cu o singură mână, reuşea să ţină perfect calul în frâu, făcându-l să se ridice pe picioarele de dinapoi, să înainteze în salturi şi să danseze. A fost o reprezentaţie remarcabilă, care i-a umplut de entuziasm pe spectatori.

— Zău aşa, draga mea, a spus împăratul aplecându-se spre fiica lui, prinţul acesta este un războinic neîntrecut! Ar putea să-mi conducă armata pe câmpul de bătălie şi să-i învingă pe toţi vrăjmaşii mei. Nu se poate să nu-ţi placă!

Chipul trufaş al prinţesei era rece şi împietrit, când i-a

răspuns împăratului:

— Se prea poate să fie şi un general neîntrecut, dacă ar avea habar cum se conduce o armată, dar la ce-mi trebuie mie un războinic drept bărbat? În iatacul meu nu sunt oameni înarmaţi cu care să se lupte, nici cai pe care să-i încalece, nici ţinte în care să arunce cu suliţa. Dacă-ntr-o zi îşi pierde capul şi mă ia pe mine drept ţintă, din moment ce armele sunt marea lui dragoste şi marele lui talent?

S-a ridicat de pe locul ei şi toată lumea a tăcut brusc.

— Prinţe Secundus, eşti cel mai priceput luptător pe care l-am văzut vreodată şi îţi mulţumesc pentru strădania de a-mi fi pe plac. Dar nu te vreau de soţ. Ştii care-i pedeapsa.

Prinţesa a făcut aceleaşi pase magice ca în ziua dinainte. De data aceasta, prinţul Tertius ştia că trebuie să-şi acopere ochii. Când şi-a îndepărtat mâna, pe arenă mai apăruse o statuie: cea a unui prinţ chipeş şi plin de graţie, cu braţul ridicat, de parcă tocmai aruncase o suliţă. Prinţul Tertius ştiu atunci că îşi mai pierduse un frate.

În dimineaţa următoare, prinţul Tertius stătea singur-singurel în apartamentul din palatul împăratului. Nu dormise toată noaptea şi adevărul-adevărat era că nu ştia ce să facă.

Şi-a spus în sinea lui: „Dacă dau bir cu fugiţii acum, toată lumea va spune că sunt laş. Şi, în plus, cum să-i dau eu vestea lui tătuţă? Sărmana mămuţa, o să jelească tot restul vieţii ei… cât despre mine, eu am pierdut doi fraţi care erau tare buni cu mine… chiar dacă niţel cam îngâmfaţi şi încăpăţânaţi.”

Dar iată că a apărut iar ajutoarea de servitoare odăiaşă, strecurându-se prin uşa întredeschisă. Nu avea nimic în mâini. Prinţul Tertius spuse:

— Mi-ai adus ceva, drăguţo?

Foarte emoţionată, ea făcu o plecăciune şi răspunse:

— Nu, Înălţimea Voastră. Nu vă fie cu supărare, am venit doar să vă spun că i-am rugat pe amândoi fraţii domniei

voastre să nu se pună la încercare, dar nici n-au vrut s-audă de rugămintea mea.

Prinţul Tertius oftă.

— Tare îndărătnici erau amândoi, ştiu bine. Nu e vina ta că n-au vrut să te-asculte. Şi nici vorbă să fiu supărat pe tine.

— Atunci, înălţimea Voastră, mă veţi asculta, *măcar* domnia voastră, dacă vă rog să nu vă puneţi la-ncercare? Domnia voastră nu sunteţi nici voinicul voinicilor, nici straşnic luptător. Cum aţi putea s-o cuceriţi pe prinţesa cea rece şi împietrită, dacă fraţii domniei voastre n-au reuşit?

Prinţul Tertius spuse:

— Ştiu că nu mă pricep la altceva decât să scriu niţică poezie şi să cânt un pic, dar s-ar putea ca prinţesei să-i placă lucrurile astea.

— E tare greu de mulţumit, înălţimea Voastră, zise servitoarea, cutremurându-se singură în faţa îndrăznelii ei nemaiauzite de a contrazice un prinţ. Dacă şi domnia voastră veţi fi transformat în statuie, vă veţi lăsa părinţii fără nici un copil şi nu vor avea cui să lase moştenire tronul.

Prinţul Tertius oftă încă o dată.

— Ai perfectă dreptate, micuţă servitoare. Eşti tare bună la inimă şi cu suflet grijuliu. Dar vezi tu, regatul nostru e atât de sărac, încât tătuţă trebuie să dea o mână de ajutor în grădină, iar mămuţa la bucătărie. Dacă aş putea să mă însor cu prinţesa, aş deveni atât de bogat, încât aş putea să-i fac fericiţi pe toţi, şi pe mămuţa, şi pe tătuţă, şi pe toţi supuşii mei din regat... Aşa că *trebuie,* zic eu, măcar să încerc să-i fiu pe plac prinţesei. Poate dacă-mi pun la bătaie cele mai bune poezii ale mele şi i le cânt cu toată dulceaţa de care sunt în stare, o să-i fiu pe plac.

Pe obrajii servitoarei începură să se rostogolească lacrimi.

— O, tare-aş vrea să-i fiţi pe plac, dar prinţesa are o inimă atât de împietrită! Măcar de-ar avea în piept inima *mea,* precis s-ar întâmpla altfel!

— Ei bine, drăguţo, spuse prinţul Tertius, atunci hai să-ţi pun inima la încercare. Îţi voi cânta din cântecele mele şi tu ai să-mi spui dacă-ţi plac. Dacă îţi plac ţie, atunci poate-i vor fi pe plac şi prinţesei.

Servitoarea îl privi îngrozită.

— O, nu, Înălţimea Voastră! Nu se poate să faceţi aşa ceva! Cântecele domniei voastre se cade să fie cântate unei prinţese, nu unei simple servitoare. Cum să comparaţi o prinţesă cu o umilă servitoare?!

— Atunci, zise prinţul Tertius, las-o-ncolo de prinţesă şi nu voi întreba decât ce părere are servitoarea.

Prinţul Tertius şi-a acordat lira, care era a lui, nu de împrumut, şi o adusese cu el la Curtea împăratului. Apoi, cu o voce foarte dulce şi melodioasă, a început să cânte un cântec trist, despre o dragoste neîmpărtăşită. Iar când servitoarea a părut să se topească toată-n lacrimi, copleşită de tristeţe, a început să cânte un cântec vesel, de dragoste-mplinită, până ce lacrimile i s-au uscat şi ea a început să bată din palme, râzând fericită.

— Ţi-a plăcut? întrebă prinţul Tertius.

— O, da! spuse servitoarea. Cântecele sunt foarte frumoase, iar vocea Domniei Voastre e atât de dulce, încât mi se părea că am ajuns în rai!

Prinţul Tertius zâmbi.

— Îţi mulţumesc, domniţă.

Se aplecă şi-i sărută mâna, iar servitoarea, roşind încurcată, îşi ascunse repede mâna la spate.

Dar chiar atunci s-a auzit o bătaie puternică în uşă şi în cameră a pătruns un şambelan, un înalt demnitar de la Curtea imperială, care s-a înclinat în faţa prinţului Tertius (dar nu prea adânc) şi a spus:

— Alteţă, prinţesa imperială Meliversa doreşte să ştie de ce nu aţi apărut încă în arenă.

O privise mustrător pe ajutoarea de servitoare odăiaşă, în timp ce spunea toate acestea, iar biata fetişcană speriată s-a grăbit să-şi ia tălpăşiţa fără întârziere.

Prinţul Tertius a răspuns:

— Nu ştiu dacă mă voi pune la încercare. Încă mă mai gândesc.

Şambelanul s-a mai înclinat o dată, încă şi mai puţin adânc faţă de prima oară, după care a spus:

— Îi voi aduce la cunoştinţă prinţesei spusele domniei voastre. Vă rog să rămâneţi aici, până când prinţesa va hotărî ce se cuvine a fi făcut.

Prinţul Tertius s-a pus pe aşteptat, întrebându-se dacă nu cumva prinţesa îl va transforma pe loc în statuie, pentru şovăiala lui.

Încă se mai întreba acest lucru, când în odaie a pătruns chiar prinţesa Meliversa. Nu bătuse la uşă. Prinţesele imperiale nu bat niciodată la uşă.

Prinţesa a spus:

— Şambelanul meu îmi spune că s-ar putea să nu te pui la încercare în faţa mea.

Prinţul Tertius a răspuns:

— Alteţei Voastre Imperiale s-ar putea să nu-i fie pe plac poezia sau vocea mea. E tot ce pot să-i ofer.

— Şi dacă-mi plac?

— În acest caz, mă întreb dacă-mi doresc drept soţie pe cineva cu inima atât de rece şi de împietrită, încât nu pregetă să transforme în stane de piatră nişte prinţi buni şi curajoşi.

— Nu sunt eu frumoasă, prinţe?

— E doar o frumuseţe pe dinafară, Alteţă Imperială.

— Nu sunt eu bogată, prinţe?

— Numai în bani, Alteţă Imperială.

— Nu eşti tu sărac, prinţe?

— Numai în bani, Alteţă Imperială, şi oricum m-am obişnuit să fiu sărac, la fel cum s-au obişnuit şi părinţii mei, şi regatul nostru.

— Nu-ţi doreşti să fii bogat, prinţe, însurându-te cu mine?

— Mă tem că nu, Alteţă Imperială. La urma urmei, nu sunt de vânzare.

— Dar şambelanul meu, de cealaltă parte a uşii, te-a auzit cântându-i unei servitoare de origine modestă.

— Adevărat, dar servitoarea s-a dovedit că are o inimă caldă şi iubitoare, şi am vrut să cânt pentru ea. O inimă caldă şi iubitoare este, de fapt, toată frumuseţea şi bogăţia de care am cu adevărat nevoie. Dacă va primi să se mărite cu mine, atunci cu ea vreau să mă-nsor, iar într-o zi, când voi fi rege în locul tatălui meu, servitoarea de origine modestă va fi regina mea.

La care prinţesa a zâmbit. Era încă şi mai frumoasă, când zâmbea.

— Acum îţi voi arăta la ce foloseşte o educaţie bună. A făcut o mişcare cu mâna, a murmurat două-trei cuvinte şi dintr-o dată făptura ei s-a afundat în ceaţă, s-a micşorat un pic, s-a schimbat un pic… şi prinţul Tertius s-a trezit faţă în faţă cu micuţa servitoare odăiaşă.

Uluit peste poate, prinţul a exclamat:

— Care dintre cele două eşti: prinţesa imperială sau servitoarea odăiaşă?

Ea i-a răspuns:

— Sunt şi una, şi alta, prinţe Tertius. Sub înfăţişarea unei servitoare mi-am propus să-mi găsesc un soţ potrivit. La ce-mi folosea să aflu ce-ar fi în stare prinţii să facă pentru a cuceri mâna unei prinţese frumoase şi bogate, dar fără să le pese că e rece şi câinoasă? Eu îmi doream pe cineva care să fie bun şi iubitor cu o fată blândă şi caldă la suflet, chiar dacă nu-i nici frumoasă ca ruptă din soare, nici nemaivăzut de bogată. Iar tu ai fost la înălţimea acestei încercări.

Din nou şi-a schimbat înfăţişarea, redevenind prinţesă — dar o prinţesă surâzătoare şi bună.

— Acum primeşti să-ţi fiu soţie, prinţe Tertius?

La care prinţul Tertius a spus:

— Dacă vei rămâne pentru totdeauna femeia blândă şi bună la inimă pe care am ajuns să o iubesc, atunci mă voi căsători cu tine.

Şi atunci, toţi prinţii care fuseseră transformaţi în statui

s-au întors din nou la viaţă, redevenind fiinţe însufleţite.

Prinţul Tertius şi prinţesa Meliversa s-au căsătorit două luni mai târziu, după ce regele şi regina Micrometricii fuseseră aduşi în Oraşul Imperial cu cea mai iute dintre caleşti. Amândoi erau în culmea fericirii.

Prinţul Primus şi prinţul Secundus erau şi ei în culmea fericirii, văzându-se iarăşi vii, în loc să fie două stane reci din piatră. Nu conteneau să se mire: „Servitoarea?! Nici prin cap nu ne-ar fi trecut un asemenea lucru!”

Fireşte, şi prinţul Tertius era foarte fericit, dar cea mai fericită era prinţesa imperială. La urma urmei, tare se mai temuse că, aşa bine educată cum era, nu va găsi niciodată pe cineva care să dea cu piciorul frumuseţii şi averii, ca s-o iubească doar pe ea, aşa cum era.

ÎN MARŞ SĂ ÎNFRUNTĂM DUŞMANII

— Spune-mi, George, te-ai gândit vreodată să-ţi iei o slujbă? am întrebat.

Tocmai ne terminasem cina şi ne plimbam, în lumina blândă a asfinţitului, pe o alee de la marginea parcului. Îl întrebasem într-o doară. Ştiam bine că nu se gândise niciodată.

Dar normal că s-a cutremurat din cap până-n picioare şi o expresie de negrăită oroare i-a umbrit chipul, de parcă s-ar fi trezit brusc cu privirea aţintită asupra unui cuib colcăitor de şerpi.

— Nu se cade să pui o asemenea întrebare, mi-a răspuns cu o voce cavernoasă, unui distins gentleman care digeră liniştit una dintre mesele nu chiar delicioase pe care i le oferi.

— De ce nu? am zis, suficient de iritat de modul în care descrisese copioasa cină pe care i-o oferisem, ca să continuu subiectul. Nenumărate milioane de fiinţe umane muncesc, ca să poată trăi.

— Da, a spus George. Exact aşa procedează. Şi cred că am perfectă dreptate când aleg să nu fac parte din această gloată.

A oftat din rărunchi — un suspin ce părea să se ridice din cele mai adânci străfunduri ale fiinţei sale. Apoi a continuat:

— Nu ţi-am spus niciodată povestea lui Cuthbert Cantrip Culloden?

— Nu, George, nu mi-ai spus-o şi îţi sunt profund recunoscător pentru asta! Îţi mulţumesc frumos!

George s-a aşezat pe o bancă, taman eliberată de un domn new-yorkez din cultul hippiot, şi a spus:

— Îţi voi spune acum povestea lui Cuthbert Cantrip Culloden.

Disperat, am încercat să parez atacul, spunând:

— Interesant nume, Culloden. În bătălia de la Culloden, din 1745…

Cuthbert Cantrip Culloden [a început George] şi cu mine am fost colegi pe vremuri, la universitate. Nu era un tip care să iasă cu ceva din comun şi nici unul dintre numele lui nu se preta la lipsa de formalism a prescurtărilor uzuale. Era, desigur, imposibil să-i spunem Cuth sau Cant, Rip sau Cull, sau chiar Loden, aşa că în final am ajuns…

Da, mă rog, acum că ai venit cu ideea, poate n-ar fi fost imposibil să-l strigăm Bert, dar nu ne-a trecut niciodată prin cap. Şi chiar a fost mai bine aşa, fiindcă am găsit o soluţie mult mai bună la această problemă. I-am zis Sictir[17], poreclă care, ca descriere destul de rezonabilă a prenumelui lui, a fost imediat adoptată de toată lumea.

Ceea ce a părut să inspire o anumită gratitudine din partea lui. Mă rog, cel puţin aşa cred, dat fiind că şi el m-a gratulat apoi cu diverse ocări.

Ştii bine că pe asemenea lucruri se clădeşte o prietenie, aşa că, în toţi anii petrecuţi la universitate, am fost cei mai buni amici. Iar după absolvire, ne-am jurat unul celuilalt să rămânem prieteni toată viaţa, orice s-ar întâmpla, şi ne-am promis că, fără greş, la aniversarea promoţiei noastre, ne vom întâlni, el şi cu mine, şi vom bea un pahar în cinstea vechii noastre camaraderii.

Cum adică, dacă m-am ţinut de cuvânt? Fără greş, bătrâne! Nici măcar o singură dată n-am ezitat să-i duc lipsa. Şi sunt convins că nici el n-a ezitat. Ah, studenţie!…

Îţi închipui ce surpriză, aşadar, când într-o zi, cam după cincisprezece ani de la absolvire, am dat peste alde Sictir,

[17] În original *Cussword* = sudalmă, ocară, blestem. Nici celelalte „prescurtări” invocate de George nu sunt cu mult mai măgulitoare: *cant* = făţărnicie; *rip* = a sfâşia, a rupe; *cull* = rebut; *loden* = stofă groasă şi impermeabilă. Cât despre Cuth, deşi nu are un sens anume, se pronunţă aproape identic cu *cuss* = a sudui, a vorbi urât. (n.t.)

într-un bar pe care binevoiam, în vremurile-acelea, să-l frecventez în calitate de client. Întâlnirea a fost una benefică, din moment ce, angrenat fiind până peste cap într-o complexă tranzacţie financiară ce nu reuşea să-mi extindă capacitatea de credit pentru încă o băutură, m-am trezit cu un braţ înconjurându-mi umerii şi o voce spunându-mi la ureche:

— Îţi fac eu cinste, moşule!

Sictir! Da, da, era chiar afurisitul de Sictir!

Nimic n-ar fi putut să mă încânte mai tare decât amabila lui ofertă şi, cât ai zice peşte, începuserăm amândoi să depanăm amintiri — acele reminiscenţe care sunt năpasta şi otrava tuturor reuniunilor de absolvenţi. El scormonea după nume şi întâmplări pe care eu aş fi preferat să nu mi le-amintesc, iar eu aveam mare grijă să fac exact acelaşi lucru pentru el. Şi tot timpul l-am studiat atent.

Sictir nu dăduse niciodată semne, în vremea studenţiei, că ar fi fost capabil să devină un cetăţean prosper — doar în eventualitatea în care ar fi dat peste o femeie cu o vârstă suficient de incertă şi cu o avere suficient de certă. Dar, după câteva întrebări dibaci formulate, m-am convins că şi el, la fel ca mine, picase cu brio la examenul acestui lăudabil demers.

Şi totuşi, părea să emane un inefabil aer de prosperitate. Faptul că plătise mai multe rânduri de băuturi nu însemna nimic, căci oricine poate avea, la un moment dat, o mică sumă de bani în buzunar. Mai degrabă, din Sictir părea să radieze un soi de siguranţă nonşalantă, care avea drept sursă ceva mai mult decât o modestă rezervă imediată de mărunţiş, căci emana genul acela de aură pe care nu ţi-o poate da decât o rezervă suplimentară de monede, din care ştii că te poţi alimenta oricând doreşti.

Era greu de crezut, dar aveam convingerea că nu mă înşel deloc. Cu o uşoară nuanţă de frică şi repulsie în voce, l-am întrebat:

— Sictir dragă, oare să fie adevărat că ţi-ai luat o *slujbă?*

A avut bunul simţ să roşească, dar Sictir era un om integru, care n-ar fi putut minţi decât cu un motiv bine întemeiat sau, mă rog, destul de întemeiat.

— Da, George, aşa e, mi-am luat o slujbă.

Roşeaţa i s-a accentuat şi mai mult, după care a adăugat:

— De fapt, George, sunt chiar vicepreşedinte. M-am holbat la el, nevenindu-mi să-mi cred urechilor.

— Vicepreşedinte?! Unde?

— Sunt vicepreşedinte responsabil cu entuziasmul corporativ la „B & G”.

— Ce înseamnă „B & G”?

Sictir mi-a spus ce înseamnă, dar mie în continuare mi se părea greu de crezut.

— Vrei să spui că „B & G” sunt iniţialele de la „Bunk and Garbage”[18]?

— Nici vorbă! m-a contrazis Sictir iritat. Confunzi în totalitate pronunţia! Nu degeaba-ţi ziceam noi, în studenţie, Ureche de Tablă! Firma a fost înfiinţată de Morris U. Bunque, împreună cu Charles F. Gabbage. Bunque este un vechi nume de familie din Anglia, provenit dintr-un şi mai vechi cuvânt teuton, care se referă la măiestria oratorică. Gabbage este de origine daneză şi reprezintă termenul folosit într-un dialect regional de pe acolo, pentru a face referire la un anume gen de mixtură fertilizatoare. Din nu se ştie ce motiv, însă, firma consideră că „Bunque and Gabbage” se pretează la interpretări greşite, deci termenul folosit în general este „B & G”.

— Foarte înţelept din partea ei. Şi cu ce fel de afaceri se

[18] „Flecăreală & Gunoi”. În engleza americană, unul dintre sensurile cuvântului *bunk* este (prin prescurtare de la *bunkum)* cel de „vorbărie goală, flecăreală”, iar *garbage* înseamnă „gunoi”. Consoana k de la sfârşitul lui *bunk* se pronunţă, în engleză, la fel ca grupul *-que,* iar r-ul din *garbage* se pronunţă foarte moale, aproape neauzit, ceea ce îl aduce foarte aproape de pronunţia cuvântului *Gabbage* — vezi mai departe în text. (n.t.)

ocupă firma „B & G”?

— Dragă George, aici chiar că m-ai prins. Habar n-am cu ce se ocupă. Nu intră în atribuţiile mele. Pe mine nu mă interesează decât entuziasmul corporativ.

A mai comandat câte o băutură pentru amândoi — foarte drăguţ din partea lui! — şi a continuat:

— Hai să-ţi explic cum stă treaba cu entuziasmul corporativ, dragă George, căci, dată fiind fericita stare de şomaj în care te afli, s-ar putea să nu ai cunoştinţă de complexele detalii ale lumii corporative moderne.

— Într-adevăr! am spus eu, stăpânindu-mi cu greu un fior.

— Cea mai gravă problemă cu care se confruntă firmele din ziua de azi e lipsa de loialitate a angajaţilor. Crezi, poate, că angajatul obişnuit se străduieşte din toate puterile ca firma în care lucrează să se bucure de succes, dar nu-i deloc aşa. Angajatul obişnuit…

(Aici, Sictir începu să enumere pe degete.)

— …cere majorări salariale periodice, siguranţa locului de muncă, asigurare medicală, lungi concedii de odihnă plătite şi diverse alte lucruri, care cu toatele muşcă adânc din binemeritatele profituri ale firmei „Bunque and Gabbage”. Când li se explică sus-numiţilor angajaţi că toate aceste pretenţii ale lor vor reduce generoasele pensii anuale încasate de Bunque, de Gabbage şi de alte câteva rude de-ale lor; că terenurile private de golf şi iahturile personale sunt costisitor de întreţinut şi că nu pot fi îngrijite aşa cum se cuvine, dacă banii sunt risipiţi pe angajaţi, ia naştere un foarte dezagreabil sentiment de nemulţumire, care îi afectează profund pe Bunque şi pe Gabbage. Drept care au hotărât să cultive un spirit de mândrie în sânul firmei „B & G”, un sentiment al orgoliului de a lucra pentru o mare corporaţie, lăsând la o parte măruntele considerente referitoare la salariu. Îţi aminteşti cum era în echipa de fotbal a universităţii noastre.

— Îmi amintesc perfect.

— Şi-ţi aminteşti ce mândri eram de ea! N-aveam nevoie să ne plătească nimeni, ca să fim mândri. Nici nu ne-am fi uitat ia bani… decât dacă ar fi fost o mulţime. Ţii minte când echipa noastră chiar a reuşit să câştige un meci?

— O, da!

— Ei bine, asta-i starea de spirit care se doreşte la „B & G”. Cineva din firmă ştia despre mine că scriu cântece mobilizatoare pentru adunări bisericeşti şi grătare la iarbă verde, aşa că au apelat la mine, pentru a crea starea necesară de entuziasm corporativ.

— Iar tu ai început să scrii cântece pentru firmă.

— Am compus destul de multe. Cel mai bun de până acum e un cântec de marş, care sună cam aşa [şi aici începu să cânte cu o voce exersată, de tenor, care îi atrase priviri dezaprobatoare din partea tuturor celor aflaţi la acea oră în bar]:

Tot înainte, B & G, în marş să-i înfruntăm pe duşmanii haini!

Mereu tot înainte, B&G, să mergem sub flamura cu crini!

Întotdeauna va rămâne-un pic care să ne-ajungă ţie şi mie,

Şi-ntotdeauna va fi mult mai mult, de dat pentru B&G, se ştie!

— Mda, foarte impresionant, am zis. Dar de ce „flamură cu crini”? Aveţi voi flamuri cu crini?

— Cuvintele n-au importanţă, a zis Sictir. Spiritul contează! De fapt, în curând vom *avea* flamuri cu crini. Chiar acum mă ocup să proiectez un drapel al firmei, care va avea pe el o stemă cu flori de crin. Francezii, din câte-am înţeles, n-o mai utilizează, şi-ar fi mare păcat să se piardă.

— Dar partea cu picul care să ne-ajungă mie şi ţie, faţă de mult mai mult pentru „B & G”? Ţi se pare corect?

— Absolut corect! Bunque şi Gabbage au nevoie de bani

mult mai mult decât oamenii neînsemnaţi care lucrează pentru ei. Nu le-ai văzut niciodată conacele. Costă o avere să le încălzeşti!

— Da, dar angajaţilor li se pare corect?

Sictir a părut sâcâit.

— Dragă George, aici chiar că ai pus degetul pe o rană dureroasă. Angajaţilor *nu* li se pare corect. Deşi le-am ţinut seminarii pe această temă, inclusiv cu diapozitive în care le arăt proprietăţile personale ale lui Bunque şi Gabbage, ba şi filmuleţe de amator cu drăgălaşii lor copii, nu reuşesc deloc să înfirip o stare cât de cât decentă de entuziasm corporativ. De fapt, mărturisesc că atât Bunque, cât şi Gabbage au mers atât de departe încât să mă avertizeze că, dacă nu vin cu rezultate în cel mult două săptămâni, voi fi concediat.

Ceea ce nu mi-a plăcut deloc, bătrâne, precum îţi poţi închipui. Nu doar pentru faptul că Sictir îmi era vechi tovarăş de şcoală şi tocmai mă cinstise cu mai multe rânduri de băutură, dar n-adusese nici o clipă vorba despre o eventuală reciprocitate. Aşa că nu mi s-a părut un prea mare efort, să încerc să-i răsplătesc generozitatea prin mijlocirea lui Azazel.

Azazel era, ca de obicei, într-o stare de violent protest, în momentul în care am reuşit să-l smulg prin distorsiunea spaţială sau ce naiba o fi chestia aia care face legătura dintre lumea noastră şi a lui.

Dat fiind faptul că e roşu de la natură, n-avea cum să se înroşească de furie, dar corpul lui înalt de doi centimetri zvâcnea întruna, necontrolat, iar coada lui lungă şi cu vârf ascuţit şfichiuia înainte şi-napoi. Până şi muguraşii care-i ţineau loc de coarne păreau să i se umfle convulsiv.

— Ce-nseamnă asta?! Abia acum două luni m-ai chemat ultima oară! Crezi că eu sunt la cheremul tău zi şi noapte?! Crezi că n-am şi eu dreptul la intimitatea mea?!

N-aveam de ales, trebuia să-l îmbunez.

— Te rog, Măreţ Coordonator al Universului, nu te supăra! Nu există nici o altă forţă în cosmos, care să poată face ceea ce faci tu. Iar când eşti cel mai bun din tot ce există, trebuie să te-aştepţi să fii chemat.

— Mda, asta cam aşa e, a bombănit Azazel fără chef. Ce mama *juguwolenului* mai vrei acum?

Dar se îmbunase suficient de mult, ca să-şi ceară scuze pe loc pentru vorba urâtă pe care-o folosise. Nu ştiam ce înseamnă, dar am observat că, atunci când a rostit-o, coada i s-a albăstrii timp de câteva clipe, deci trebuie să fi fost peste poate de tare.

I-am explicat buclucul în care se trezise bietul Sictir.

— Şi zici că ţi-a fost coleg de şcoală? Ah, studenţie, studenţie… Ţin minte că aveam un boşorog de profesor, un afurisit de *grumşîc, care*-ar fi trebuit să ne înveţe *neuroajustometrică,* dar nu trecea zi să nu bea *fosfoamitol* şi *s*ă vină la cursuri total incapabil să se mai ţină bine pe picioare, d-apoi să ne mai şi predea ceva!

— Şi eu am avut un afurisit de *grumşîc,* o, Stăpâne al Nemărginirii! De fapt, chiar mai mulţi.

— Bietul de el… a oftat Azazel, ştergându-şi ochişorii minusculi. Mda, e clar că trebuie să facem ceva pentru el. Ai vreun lucru de-al lui?

— Păi da, am răspuns. Am reuşit să-i şterpelesc insigna şcolii de pe rever.

— Aha! Sigur, ar fi inutil să încerc să le ajustez mintea acelor insensibili şi lipsiţi de suflet angajaţi ai minunatei firme unde lucrează. În schimb, îi voi ajusta mintea prietenului tău, pentru ca opiniile lui să devină irezistibile.

— Se poate aşa ceva? am întrebat eu, cam imprudent.

— Priveşte şi-ai să vezi, mizerabilă scursură a unei planete fetide! a fost răspunsul lui.

Am privit şi am văzut, într-adevăr.

După nici două săptămâni, m-am trezit cu Sictir în faţa modestului meu adăpost, schimonosindu-şi faţa într-un

rânjet larg până la urechi.

— George, întâlnirea cu tine la bar trebuie să fi fost un semn de noroc sau ceva, că prea s-au schimbat toate deodată şi nici vorbă să mai fiu în pericol de a mă vedea concediat. Nu cred să aibă legătură cu ce mi-oi fi spus tu atunci, fiindcă nu-mi amintesc să fi spus nimic inteligent, deci trebuie să fie faptul că m-am comparat, fără să vreau, cu tine. Eu, pe de o parte, chipeş şi entuziast vicepreşedinte de firmă, iar tu, pe de alta, pierde-vară şi milog — o caracterizare pe care-o folosesc fără intenţia de-a te insulta. Contrastul a fost atât de mare, încât pur şi simplu am zburat ca din puşcă şi i-am zdrobit pe toţi!

Nu neg că am fost peste măsură de surprins, dar el a continuat, fără să bage de seamă cât de nemăsurată era surpriza mea.

— În fiecare zi lucrătoare, la ora 8.50 dimineaţa, întreg personalul angajat cântă „Tot înainte, B & G!”, cu un entuziasm fără precedent! Ar trebui să vezi, George, cu câtă vigoare şi însufleţire mărşăluiesc oamenii să înfrunte duşmanii haini! Imediat ce primesc steagurile cu crini de la fabrică, vor începe să le fluture cu entuziasm. Vom face parade. Toată lumea va purta uniforma „B & G”, inclusiv cu eşarfe în culori şi modele diferite, indicând nivelul ierarhic. Vom mărşălui pe strada principală, spre piaţa centrală, cântând marşurile mele — şi am mai scris două.

— Încă două? am zis eu, aproape redus la tăcere de temeritatea lui.

— Da, unul pentru Bunque şi altul pentru Gabbage. Ăla pentru Bunque sună aşa:

Ura, ura pentru Morris U. Bunque
Făr-a cărui înţelepciune am fi toţi în şanţ.
Uite la el, ce surâs gentil,
Parc-ar fi un crocodil.

— Crocodil? Eşti sigur că e *le mot juste?*

— Cum să nu! De multă vreme i se spune, cu multă dragoste, „bătrânul crocodil”, şi n-ai idee ce mândru e de asta!

— Aşa, şi cel pentru Gabbage?

— Ăla sună cam aşa:

Pe cine iubim? Pe cine iubim nespus?
Pe Charles F. G-a-b-b-a-g-e.
Noi suntem dedesubt şi el este sus.
Ura pentru el şi pentru B&G.

— Necazul cu Gabbage e că nu prea-i găsesc rimă, s-a văitat Sictir. Singura rimă care mi-a venit în minte a fost „varză”, că exact aşa şi miroase[19], dar m-am gândit că n-ar fi prea înţelept să i-o spun verde-n faţă. Aşa că i-am băgat numele pe litere. Ingenios, nu?

— Mda, bănuiesc că se poate spune şi aşa, am zis cam neconvins.

— În fine, dragă George, te las, că nu mai am timp de poveşti. Voiam doar să-ţi dau vestea cea bună. Acum trebuie să mă întorc la firmă, că am de organizat o rumbă pentru intonarea imnului de la ora cinci, în care toţi angajaţii îşi exprimă marea bucurie de-a fi avut posibilitatea să lucreze pentru „B & G” toată ziua.

— Stai puţin, Sictir dragă, doar nu vrei să spui că pe angajaţi nu-i mai interesează majorările salariale şi toate celelalte?

— Nu mai zice nimeni absolut nimic! Acum nu mai vezi decât joacă şi distracţie. Toată lumea râde şi se bucură. Iar mie-mi revine sarcina să mă asigur că fiecare moment din fiecare zi e plin de entuziasm corporativ. Sunt sigur că, nu peste multă vreme, voi deveni asociat în firmă.

Şi tot aşa a mers mai departe, bătrâne. „B & G” a devenit un adevărat centru al bucuriei, despre care s-a scris în

[19] *Cabbage* în limba engleză, (n.t.)

Fortune, în *Time* şi în *Lumea corporativă ilustrată.* În ultimul caz, pe copertă a apărut chipul lui Sictir.

Asta a fost povestea, bătrâne.

— Asta a fost povestea, George? am spus eu uluit. Dar se termină bine! De ce te-a făcut să priveşti cu neîncredere perspectiva angajării?

George s-a ridicat de pe bancă şi a spus:

— Din greşeală, bătrâne, am omis să-ţi spun ultimul detaliu. Sictir a avut un succes răsunător. Nici nu ţi-ai putea imagina unul mai mare. Dar „B & G”, nu. De fapt, chiar a dat faliment.

— A dat faliment? De ce?

— Păi, dacă toată lumea se distra aşa de bine şi toţi erau ocupaţi să cânte, să mărşăluiască şi să defileze îmbrăcaţi în uniforme, se pare că nimeni nu mai avea timp de muncă şi firma s-a dus pe copcă.

— Păcat!

— Într-adevăr! Bietul Sictir e un exemplu elocvent al incertitudinilor din viaţa corporativă. Deşi a avut un succes imens, nu-i aşa că n-a ajuns asociat în firmă? Uite că nu. Slujba lui pur şi simplu s-a evaporat şi de-atunci n-a mai găsit alta. Şi mă mai întrebi dacă m-am gândit vreodată să-mi iau o slujbă. De ce aş face-o? Ca s-o pierd exact când am mai mult succes?! Nici prin cap nu-mi trece! Uite, chiar săptămâna trecută, bietul Sictir m-a rugat să-i împrumut cinci dolari şi n-am avut de unde să-i dau. Desigur, bătrâne, dacă tu mi-ai da mie zece, aş putea să-i dau lui jumătate, deci ai omorî doi iepuri dintr-o lovitură.

I-am pasat cei zece dolari şi am spus:

— Presupun că aş cere prea mult, dacă m-aş aştepta să vă omor de-a binelea pe amândoi.

George s-a uitat cu dispreţ la bancnota de zece dolari, apoi a spus:

— În mod sigur n-ai să ne omori sufocându-ne cu generozitatea.

— Stai puţin, George! l-am strigat, căci începuse să se îndepărteze. Ce fel de afaceri făcea firma „B & G”?

N-am reuşit să aflu niciodată! mi-a strigat George. Şi nici bietul Sictir.

SPRE NORD-VEST

Cu o voce coborâtă, Thomas Trumbull îi spuse lui Emmanuel Rubin:

— Unde mama dracului ai fost? De-o săptămână încerc să dau de tine.

Ochii lui Rubin scânteiară scurt, în spatele lentilelor groase de la ochelari, iar bărbuţa rară i se zbârli toată.

— Am fost la munte, pe Berkshires, pentru o săptămână. Nu ştiam că ai pretenţia să-ţi cer *ţie* voie pentru asta!

— Aveam ceva să-ţi spun.

— Spune-mi acum. Iată-mă! Mă rog, în eventualitatea că ai avea ceva inteligent de spus.

Trumbull aruncă o privire furişă în jur. „Văduvii negri” se adunaseră pentru banchetul lunar al asociaţiei la restaurantul Milano, iar Trumbull reuşise să ajungă la timp fiindcă era gazda întrunirii.

Spuse:

— Pentru Dumnezeu, vorbeşte mai încet, Manny! Nu pot să zic cu voce tare în clipa asta.

Vocea deja coborâtă îi scăzu şi mai mult, ajungând la o şoaptă abia auzită:

— E vorba de oaspetele meu.

— Adică?

Rubin aruncă o privire în direcţia bărbatului destul de vârstnic, cu statură impunătoare şi înfăţişare distinsă, care stătea de vorbă cu Geoffrey Avalon în celălalt colţ al salonului. Oaspetele îl depăşea cu mai mult de o palmă pe Avalon — de regulă, cel mai înalt dintre participanţii la întrunirile asociaţiei. Rubin, care era cu două palme mai scund decât Avalon, surâse maliţios şi observă:

— Cred că-i prinde bine lui Jeff să mai ridice şi el bărbia uneori, când vorbeşte cu lumea.

— Ai de gând să m-asculţi odată? zise Trumbull. Cu

ceilalţi am vorbit deja şi tu erai singurul pentru care-mi făceam realmente probleme şi singurul de care nu puteam să dau.

— De ce să-ţi faci probleme? Treci odată la subiect!

— În legătură cu oaspetele meu. E un tip mai ciudat.

— Normal, dacă-i oaspetele tău…

— Ssst! E un tip interesant şi nu e deloc nebun, dar s-ar putea să ţi se pară ciudat şi nu vreau să-l iei în răspăr. Pur şi simplu lasă-l să fie ciudat şi acceptă-l aşa cum e.

— În ce constă ciudăţenia asta a lui?

— Are o *idée fixe,* dacă ştii ce-nseamnă chestia asta.

Rubin păru revoltat.

— Poţi să-mi spui de ce un american cu destul de împiedicate cunoştinţe de limba engleză simte nevoia să spună *„idée fixe”,* când sintagma „idee fixă” e cel puţin la fel de potrivită?!

— Bine, are o idee fixă, dacă aşa vrei tu. O să iasă la iveală, fiindcă nu e-n stare s-o ţină numai pentru el. Te rog, nu-ţi bate joc de ea şi nici de el! *Te rog frumos* să-l accepţi exact aşa cum e.

— Asta încalcă însuşi principiul interogatoriului, Tom.

— Nu, doar îl îndoaie puţin. Nu fac altceva decât să-ţi cer să fii politicos. Toţi ceilalţi au fost de acord.

Rubin îl studie cu ochii mijiţi a neîncredere.

— Am să-ncerc, dar martor te iau, Tom, că, dacă e vreo farsă — dacă mi-aţi pus ceva la cale — o să-ţi trag una fix între ochi, şi de-ar fi să trebuiască să mă sui pe un scaun, ca să pot face chestia asta!

— Nu se pune la cale nici o farsă.

Rubin şerpui printre convivi spre locul unde Mario Gonzalo aducea ultimele tuşe caricaturii făcute oaspetelui. Nu că ar fi fost mare lucru de capul ei: o banală pastişă după stereotipul modei masculine — ca-ntr-o reclamă la gulere tari.

Rubin se uită la caricatură, apoi se întoarse să-l privească pe oaspete. Spuse:

— Nu i-ai desenat ridurile, Mario.

— Caricatura, răspunse Gonzalo, este arta exagerării fidele a realităţii, Manny! Când un tip arată aşa de bine la vârsta lui, nu strici tot efectul băgând şi riduri!

— Cum îl cheamă?

— Nu ştiu. Tom nu ne-a spus. Zice că trebuie să aşteptăm până la interogatoriu.

Cu paharul în mână, lângă ei apăru Roger Halsted, care spuse:

— Tom te caută de-o săptămână, Manny.

— Mi-a spus că mă caută. Şi m-a găsit exact aici.

— Ţi-a explicat ce voia de la tine?

— Nu mi-a *explicat,* doar m-a rugat să fiu amabil.

— Şi? Ai de gând să fii amabil?

— Da, dar numai până-mi dau seama că e o glumă proastă pe socoteala mea. Moment în care…

— Nu, nu, să ştii că vorbeşte serios!

Henry, modelul perfect de chelner discret, îşi făcu auzită vocea domoală şi sonoră:

— Domnilor, cina este servită.

Şi toţi se aşezară la masă, în faţa cocteilurilor din picioare de crab.

James Drake îşi stinse ţigara, dat fiind că, prin vot majoritar, era interzis fumatul pe durata servirii mesei, şi îi întinse scrumiera lui Henry.

Spuse:

— Invitaţia făcută de Henry l-a întrerupt pe oaspetele nostru în timp ce făcea unele comentarii despre Superman, pe care aş vrea să le repete, dacă nu-l deranjează.

Oaspetele încuviinţă din cap, într-un gest de suverană recunoştinţă şi, după ce termină de savurat înghiţitura de viţel gătit la cuptor cu roşii şi sos de vin, se conformă:

— Spuneam că Superman reprezintă travestirea unei străvechi şi onorabile tradiţii. Întotdeauna a existat o ramură a literaturii care s-a ocupat de eroi: fiinţe umane de

o putere şi un curaj mult superioare. Dar eroii trebuie să fie deasupra normalului, nu deasupra naturii — supranormali, dar nu şi supranaturali.

— Sincer să fiu, se auzi surprinzătoarea voce baritonală a lui Avalon, vă dau dreptate. Întotdeauna au existat personaje ca Hercule, Ahile, Ghilgameş, Rustam...

— Am prins ideea, Jeff! interveni Rubin, pe un ton ucigător.

Avalon continuă ca şi cum nu l-ar fi auzit:

— Nu mai departe de acum o jumătate de secol, am avut parte de crearea lui Conan, de către Robert Howard, ca legendă modernă. Toţi aceşti eroi erau mult mai puternici decât noi, piperniciţii de azi, dar nu erau zei. Puteau fi răniţi, fizic şi psihic, ba chiar şi ucişi. De obicei chiar mureau, la sfârşit.

— În *Iliada,* şi zeii puteau fi răniţi, spuse Rubin, perfect dispus, ca de obicei, să dea tonul unei discuţii în contradictoriu. Diomede i-a rănit, pe rând, şi pe Ares, şi pe Afrodita.

— Lui Homer i se pot permite anumite libertăţi, interveni oaspetele. Dar haideţi să-l comparăm pe... să zicem, Hercule, cu Superman. Superman are vedere cu raze X, poate să zboare prin spaţiu fără costum de protecţie şi poate să se mişte cu o viteză mai mare decât viteza luminii. Hercule nu poate face nimic din toate acestea. Pe de altă parte, având Superman atât de mari puteri, unde mai e emoţia, unde mai e suspansul? Şi, în afară de asta, se mai poate vorbi de luptă dreaptă? Superman se luptă cu nişte ticăloşi umani care, în comparaţie cu puterile lui, ar fi ca şi cum m-aş lupta eu cu o gărgăriţă! Cât de mândru aş putea să fiu pentru simplul fapt că mi-am suflat o gărgăriţă de pe mânecă?!

Drake spuse:

— Marele necaz cu eroii ăştia ar fi, totuşi, că au muşchiul cerebral umflat cu pompa. Uite la Siegfried, de exemplu. În caz că avea vreo picătură de minte, s-a îngrijit să n-o arate

niciodată. Şi, că tot veni vorba, nici Hercule nu prea era vestit pentru inteligenţă.

— Pe de altă parte, zise Halsted, Făt-Frumos e deştept, iar Odiseu se remarcă şi el prin isteţime.

— Rare excepţii! spuse Drake.

Rubin se întoarse spre oaspete şi observă:

— S-ar părea că vă pasionează eroii de poveste.

— Da, aşa e, răspunse calm oaspetele. Aproape s-ar putea spune că-i o *idée fixe* pentru mine.

Surâse, cu evidentă autoironie, apoi continuă:

— Tot timpul vorbesc despre ei, s-ar părea.

Curând după aceea a apărut Henry, aducând prăjitura de bezea cu îngheţată la cuptor.

Trumbull începu să bată cu lingura în paharul pentru apă cam în acelaşi moment în care Henry servea atent coniacul de după desert. Trecuse cam de multişor momentul cafelei, dar parcă Trumbull se sfia să demareze interogatoriul — iar clinchetul metalului lovit de sticlă părea mai puţin autoritar ca de obicei.

Trumbull spuse:

— A venit momentul să începem interogatoriul oaspetelui nostru şi aş vrea să-l propun pe Manny Rubin pentru a face onorurile casei.

Rubin îl blagoslovi pe Trumbull cu o uitătură crâncenă, apoi i se adresă oaspetelui:

— Stimate domn, regula noastră e să-l rugăm pe invitat să înceapă prin a-şi justifica existenţa, dar, contrar tuturor regulilor, Tom nu v-a prezentat în nici un fel. Prin urmare, îmi permiteţi să vă întreb cum vă cheamă?

— Desigur, răspunse oaspetele. Numele meu este Bruce Wayne.

Rubin se întoarse imediat spre Trumbull, care-i făcu un gest discret, dar grăitor cu mâinile: lasă-l în durerea lui!

Rubin trase adânc aer în piept şi reuşi să afişeze un zâmbet.

— Ei bine, dle Wayne, dacă tot vorbeam despre eroi, nu pot rezista tentaţiei de-a vă întreba: lumea face vreodată glume pe seama numelui dumneavoastră, întrebându-vă dacă nu cumva sunteţi Batman, eroul de bandă desenată? Bruce Wayne este numele adevărat al lui Batman, după cum probabil ştiţi.

— Fireşte că ştiu, spuse Wayne, din moment ce eu *sunt* Batman.

Ceea ce provocă un murmur general printre meseni, ba până şi, de regulă, imperturbabilul Henry ridică dintr-o sprânceană. Aparent, Wayne era obişnuit cu genul acesta de reacţie, fiindcă sorbea netulburat mai departe din coniac.

Rubin îi mai aruncă iute o privire lui Trumbull, apoi spuse cu grijă:

— Presupun că, prin această afirmaţie, vreţi să daţi de înţeles că sunteţi unul şi acelaşi cu personajul de bandă desenată Batman, şi nu cu vreo altă persoană căreia să i se spună aşa, cum ar fi, de pildă, ordonanţa unui ofiţer din armata britanică.[20]

— Exact! răspunse Wayne. Mă refer la personajul de bandă desenată. Fireşte, nu încerc să vă conving că sunt literalmente acel Batman de bandă desenată, cu mantia, masca de liliac şi toate celelalte. Precum vedeţi, sunt o fiinţă umană vie şi tridimensională şi vă asigur că sunt perfect conştient de acest lucru. Dar nu-i mai puţin adevărat că eu am fost acela care a *inspirat* existenţa personajului de bandă desenată Batman.

— Cum aşa? întrebă Rubin.

— Demult, când eram cu mult mai tânăr decât acum…

---

[20] Deşi poate am fi tentaţi să credem că substantivul comun *batman* înseamnă „om-liliac”, realitatea e că înseamnă „ordonanţă”. Cuvântul provine din latina medievală: *bastum* = samar, fiindcă iniţial, sarcina principală a unei ordonanţe din armata imperială britanică era să aibă grijă de calul şi bagajele ofiţerului său. (n.t.)

— Dar câţi ani aveţi acum? întrebă Halsted pe neaşteptate.

Wayne zâmbi.

— Tom mi-a spus că trebuie să răspund sincer la toate întrebările, deci vă voi spune adevărul, deşi aş fi preferat să nu. Am şaptezeci şi trei de ani.

— Dar nu-i arătaţi deloc, dle Wayne, comentă Halsted. Nimeni nu v-ar da mai mult de cincizeci de ani.

— Mulţumesc. Mă străduiesc să-mi păstrez condiţia fizică.

Uşor nerăbdător, Rubin spuse:

— N-aţi vrea să revenim la întrebarea mea, dle Wayne? E nevoie s-o repet?

— Nu, deloc, memoria mea reuşeşte să şontâcăie mai departe în mod mulţumitor. Când eram mult mai tânăr decât acum, au existat diverse organisme de aplicare a legii cărora le-am dat o mână de ajutor. Pe vremea aceea, se câştigau bani buni din benzile desenate cu eroi de acţiune, iar un prieten mi-a propus să-i servesc drept model pentru un asemenea personaj. Crearea lui Batman s-a făcut pe baza multora dintre trăsăturile mele şi a unei mari părţi din trecutul meu personal — desigur, cu adăugarea unor detalii extrem de romanţate. Nu bântui pe stradă cu o capă pe umeri şi n-am făcut niciodată acest lucru, nici n-am avut vreodată un elicopter personal, dar am ţinut neapărat ca lui Batman să nu i se confere nici un fel de puteri supranaturale, ci să se rezume exclusiv la capacităţile normale ale unei fiinţe umane. Recunosc că, ocazional, desenatorilor li se mai întâmplă să sară peste cal, din acest punct de vedere. Până şi ticăloşii cu care se confruntă Batman, deşi invariabil groteşti, sunt versiuni uşor exagerate ale unor oameni cu care am avut probleme în trecut şi la a căror scoatere din circulaţie am dat o mână de ajutor.

— Acum înţeleg de ce vă enervează Superman, spuse Avalon. Şi la televiziune a fost un serial cu Batman, chiar două serii. Ce părere v-a făcut?

— Mi-l amintesc destul de bine. Mai ales pe Julie Newmar o ţin minte, în rolul Femeii-Pisică. Mi-ar fi plăcut s-o întâlnesc ca adversară în viaţa reală. Serialul a fost unul de comedie, de fapt, pentru amuzamentul telespectatorilor.

— Ei bine, spuse Drake — uitându-se jur-împrejur la ce aveau mesenii în faţă şi aprinzându-şi cu grijă o ţigară, dat fiind că nu mai era nimic de mâncare pe masă (şi acoperind-o cu mâna făcută căuş, evident cu convingerea că astfel nu va lăsa fumul să se răspândească în aer) — s-ar părea că aţi dus o viaţă foarte distractivă. Sunteţi şi multimilionar, la fel ca Batman din banda desenată?

— Practic, răspunse Wayne, sunt foarte înstărit. Am o casă elegantă la marginea oraşului, ba chiar şi un muzeu particular alături, dar, fireşte, nu sunt decât un biet om, deci am şi eu problemele mele.

— Căsătorit? Vreun copil? întrebă Avalon.

— Nu, în această privinţă îi semăn din nou alter ego-ului meu… sau el îmi seamănă mie. N-am fost niciodată căsătorit şi nici copii nu am. Nu m-au preocupat aceste probleme. Am un majordom care se ocupă de toate treburile gospodăreşti, alături de alţi câţiva servitori, care nu au cine ştie ce importanţă.

— În banda desenată, spuse Gonzalo, majordomul este prietenul şi confidentul dumneavoastră. Adevărat?

— De fapt… da, oftă Wayne.

Cu un aer gânditor, Rubin spuse:

— Povestiţi-ne despre muzeu, dle Wayne. Ce fel de muzeu e? Un fel de laborator ştiinţific şi criminologie?

— A, nu! Banda desenată îşi continuă cu succes existenţa, dar cariera mea de susţinător activ al legii şi ordinii s-a terminat demult. Muzeul meu conţine obiecte rare şi curiozităţi. De-a lungul timpului s-au creat o mulţime de obiecte, inspirate de personajul Batman şi lucrurile lui. Cred că am cel puţin câte un exemplar din fiecare asemenea obiect confecţionat vreodată: hârtie de scris Batman, modele în mărime naturală ale batmobilului,

figurine cu toate personajele importante din banda desenată, exemplare din toate revistele în care a apărut personajul Batman, casete cu toate episoadele serialului de televiziune şi aşa mai departe. Îmi face plăcere să le colecţionez. În fond, sunt convins că banda desenată îmi va supravieţui multă vreme şi va fi acea parte din mine care va fi cel mai bine ţinută minte după moartea mea. N-am copii care să-mi cinstească memoria şi n-am cine ştie ce realizări în viaţa reală, care să mă transforme în personaj istoric. Aceste dovezi ale vieţii mele imaginare sunt maximum ce pot face pentru a mă apropia un pic de nemurire.

Rubin spuse:

— Înţeleg. Bine, acum vă voi pune o întrebare care s-ar putea să vă incomodeze puţin, dar trebuie să-mi răspundeţi. Aţi spus… pentru Dumnezeu, Tom, e o întrebare perfect legitimă! Mai întâi lasă-mă s-o pun, şi pe urmă n-ai decât să sari până-n tavan, dacă vrei!

Cu o expresie în acelaşi timp ruşinată şi îngrijorată, Trumbull se lăsă să cadă înapoi în scaun.

— Ceva mai devreme, dle Wayne, aţi spus că şi dumneavoastră aveţi probleme, ca oricare alt om, iar aproape imediat după aceea, când aţi pomenit de majordomul dumneavoastră, s-a văzut clar că vă deranjează ceva. Aveţi necazuri cu majordomul dumneavoastră?… Şi tu de ce te hlizeşti, Tom?

— Ba nu mă hlizesc, zise Trumbull chicotind.

Răspunsul veni din partea lui Wayne:

— Râde fiindcă a pus pariu cu mine pe cinci dolari că, dacă răspund sincer la toate întrebările care mi se pun, Văduvii Negri vor scoate chestia asta de la mine în maximum douăzeci de minute — şi a câştigat.

— Să înţeleg, deci, că Tom Trumbull e la curent.

— Da, sunt la curent, spuse Tom Trumbull, şi tocmai de aceea mă retrag din povestea asta. N-aveţi decât s-o descurcaţi voi mai departe!

— Aş propune, se băgă Avalon, ca Tom şi Manny să stea cuminţi în banca lor, iar noi să-l rugăm pe domnul Wayne să ne povestească despre necazurile sale cu majordomul.

— Pe majordomul meu, începu Wayne, îl cheamă Cecil Pennyworth…

— Poate vreţi să spuneţi Alfred Pennyworth, interveni Halsted.

— Fără întreruperi! spuse Trumbull, ciocănind în paharul pentru apă.

— Nic io problemă, Tom, spuse Wayne. Nu mă deranjează să fiu întrerupt. Adevărat, primul meu majordom a fost Alfred Pennyworth, cu a cărui permisiune i-am şi folosit numele în banda desenată. Dar era mai în vârstă decât mine, iar după o vreme a murit. Personajele de bandă desenată nu trebuie neapărat să îmbătrânească şi să moară, dar în viaţa reală lucrurile stau cu totul altfel, precum bine ştiţi. Majordomul meu actual este nepotul lui Alfred.

— Şi e un înlocuitor demn de acest nume? întrebă Drake încet.

— Nimeni nu l-ar putea înlocui vreodată pe Alfred, fireşte, dar Cecil s-a achitat mulţumitor de obligaţiile sale…

Wayne ezită o clipă, încruntându-se uşor, apoi continuă:

— Din toate punctele de vedere, mai puţin unul… şi exact aici este problema mea. Trebuie să vă spun că, uneori, iau parte la reuniuni dedicate eroilor de bandă desenată. Nu fac mare caz de faptul că sunt Batman, nici nu defilez cu o capă pe umeri sau alte lucruri de felul ăsta, deşi cei de la editură angajează actori care să facă, uneori, şi aşa ceva. Rolul meu este să organizez o expoziţie cu obiectele inspirate de Batman. Se mai întâmplă ca editura mea să pună în vânzare obiectele mai cunoscute, nu atât pentru câştigul în bani, cât pentru publicitate, fiindcă păstrează viu în mintea oamenilor gândul la Batman. Pe mine nu mă priveşte deloc aspectul comercial. Treaba mea este să expun o selecţie cu câteva dintre obiectele mai

neobişnuite şi care *nu sunt* de vânzare. Ofer publicului posibilitatea să le vadă şi să le studieze, în timp ce ţin o scurtă prelegere pe tema lor. Şi acest lucru îşi are valoarea lui publicitară. De prisos să mai spun că toate exponatele trebuie atent ţinute sub observaţie. Cele mai multe n-au cine ştie ce valoare intrinsecă, dar sunt extrem de preţioase pentru mine şi, mă tem că şi pentru unii dintre fani. Deşi în majoritate nici prin cap nu le-ar trece să-şi însuşească vreunul dintre obiecte, inevitabil va mai exista, ocazional, câte unul care, necinstit din fire sau, şi mai probabil, mânat de-o irezistibilă dorinţă, va încerca să subtilizeze unul sau mai multe exponate. Trebuie să fim cu ochii-n patru după asemenea cazuri. Eu sunt ţinta unor mizerabili încă şi mai disperaţi. În două ocazii diferite au existat tentative de-a se intra cu forţa în muzeul meu — tentative despre care mă bucur să pot spune că au eşuat, graţie sistemului nostru de securitate destul de sofisticat. Văd că zâmbiţi, dle Avalon, dar să ştiţi că micile mele amintiri, oricât de banale ar părea, pot fi vândute pe sub mână contra unei sume considerabile de bani. Unul dintre lucrurile aflate în posesia mea *are*, totuşi, o valoare intrinsecă deloc neglijabilă: un inel pe care simbolul lui Batman, liliacul, e sculptat într-un smarald. Mi-a fost oferit în circumstanţe care, ca să zic aşa, îl reflectă perfect pe adevăratul Batman — eu însumi — şi întotdeauna l-am preţuit mult mai mult din acest motiv, nicidecum pentru valoarea smaraldului în sine. În cadrul colecţiei mele, este la *pièce de résistance* şi nu-l expun decât cu foarte rare ocazii. Cam cu un an în urmă, însă, deşi promisesem să-mi fac apariţia la o conferinţă organizată la Minneapolis, nu m-am simţit capabil să fac deplasarea. Precum vedeţi, vârsta începe să-şi spună cuvântul şi, cu tot programul meu de exerciţii fizice, sănătatea şi starea mea de bună dispoziţie nu mai sunt ce erau odată. Prin urmare, l-am rugat pe Cecil Pennyworth să participe la conferinţă în locul meu. Se mai întâmplase şi altădată să-mi ţină locul, deşi niciodată la

vreo conferinţă atât de importantă. Promisesem să mă prezint cu o selecţie interesantă de exponate, dar acum trebuia s-o ajustez pe măsura lui Cecil. Am ales câteva obiecte mai mici, care puteau fi împachetate sistematic — astfel încât să poată fi verificate rapid, pentru a avea siguranţa că expoziţia a rămas intactă — într-o singură valiză mai mare şi i-am făcut vânt lui Cecil, cu avertismentul, de regulă prea puţin necesar, să aibă mare grijă de ele. O dată ajuns la Minneapolis, m-a sunat ca să mă anunţe că sosise cu bine, iar câteva ore mai târziu, ca să-mi aducă la cunoştinţă faptul că existase o tentativă de înlocuire a valizelor. „O tentativă eşuată, sper”, am spus eu. Cecil m-a asigurat că se află în posesia valizei potrivite şi că exponatele sunt toate şi intacte, dar m-a întrebat dacă nu cumva m-am răzgândit în privinţa ideii de a expune şi inelul. Vedeţi dumneavoastră, faptul că trimisesem doar obiecte mai mici îmi dădea, într-un fel, senzaţia că-i păcălesc pe suporterii mei, deci hotărâsem să includ şi inelul, pentru ca, în acest fel, măcar să se poată bucura de cel mai rar şi mai preţios dintre obiectele colecţiei mele. I-am spus aşadar lui Cecil că trebuie neîndoios să expună inelul, dar având grijă să nu-l scape nici o clipă din ochi. Două zile mai târziu, dimineaţa, când conferinţa se apropia de sfârşit, m-a sunat din nou. Abia îşi trăgea sufletul şi părea cam încordat. „Am toate lucrurile cu mine, dle Wayne, dar cred că sunt urmărit. Pot să scap de ei, totuşi. Iau nord-vestul, deci ne vedem curând.” Destul de alarmat, l-am întrebat: „Eşti în pericol?”, dar el n-a spus decât: „Gata, trebuie să plec!” şi-a închis telefonul. Imediat am intrat în priză — e Batman-ul din mine, bănuiesc. Mi-a dispărut pe loc orice urmă de indispoziţie şi m-am pregătit să trec la acţiune! Mi se părea că ştiu exact ce se întâmplă: pe Cecil îl urmărea cineva care pusese ochii pe valiză şi, el nefiind din soiul celor puternici, croiţi pentru rolul de erou, avea impresia că trebuie să facă pe dos decât ar fi de aşteptat. În loc să se întoarcă la New York, va încerca să-i

păcălească pe cei care-l urmăreau, îndreptându-se fără zarvă în cu totul altă direcţie. O dată scăpat de urmăritori, putea să se întoarcă la New York în deplină siguranţă. Mai mult decât atât, ştiam precis unde se va duce. Eu deţin mai multe reşedinţe pe teritoriul Statelor Unite — e privilegiul celor care, la fel ca mine, se pot considera destul de înstăriţi. Una dintre acestea este o căsuţă cu aspect modest, situată în Dakota de Nord, unde mă duc uneori când simt nevoia să mă izolez de greu-suportabilele intruziuni ale lumii exterioare în viaţa mea privată. Era perfect logic să meargă acolo. Nimeni altcineva, decât Cecil şi cu mine, plus câţiva reprezentanţi legali, nu ştia despre căsuţa în cauză că-mi aparţine. Dacă ajungea cu bine acolo, se putea considera în siguranţă. Şi mai ştia şi că aluzia cu „luatul nord-vestului”, deşi perfect inteligibilă pentru mine, pentru oricine altcineva s-ar fi întâmplat să-l audă n-ar fi avut nici un sens. Inteligent din partea lui! Fusese nevoit să închidă brusc telefonul fiindcă, probabil, simţise prezenţa duşmanilor în apropiere. Şi spusese: „deci ne vedem curând”, înţelegând prin aceasta, din câte-mi dădeam seama, că mă imploră să vin şi eu la casa din Dakota de Nord, ca să-l ajut. Era clar că doreşte să-mi asum responsabilitatea apărării. Precum spuneam, nu-l caracterizează eroismul. Primisem telefonul de la el dimineaţă, iar până la căderea serii mă aflam deja în casa din Dakota de Nord. Tare bine mi-a părut, ţin minte, că toamna era abia la început. Nu mi-ar fi făcut absolut nici o plăcere să dau peste zăpadă de un metru şi minus patruzeci de grade temperatură.

Rubin, care asculta atent, spuse:

— Presupun că majordomul dumneavoastră, pe o vreme ca aia, ar fi ales alt loc drept ascunzătoare. V-ar fi spus că ia sud-estul şi s-ar fi dus la casa din Florida. În caz că aveţi una şi-n Florida.

— Am o casă în Georgia, spuse Wayne, dar în rest, presupunerea dumneavoastră e corectă. Bănuiesc că aşa ar

fi făcut. În fine, când am ajuns în Dakota de Nord, am constatat că bietul Cecil încă nu ajunsese acolo. Am luat legătura cu cei care au grijă de casă în absenţa mea (şi care mă ştiu drept „Domnul Smith”), dar aceştia m-au asigurat că, după ştiinţa lor, nu sosise nimeni. Nu se vedea nici un semn de ocupare foarte recentă, deci era exclus să fi sosit şi să fi fost prins într-o ambuscadă. Desigur, se putea să fi fost interceptat pe drum. Am petrecut noaptea în casă — o noapte fără somn, cum probabil vă puteţi închipui, şi deloc confortabilă. De dimineaţă, văzând că tot n-ajunsese, am sunat la poliţie. Nu se înregistrase nici un accident de avion, de tren, de autobuz sau de maşină, în care s-ar fi putut să fie implicat şi Cecil. M-am hotărât să mai aştept o zi sau două. Era posibil, la urma urmei, să fi ales un itinerar mai întortocheat sau să se fi oprit pe drum — „să se fi băgat la cutie”, ca să zic aşa, pentru a-i deruta pe urmăritori, iar după un timp să-şi reia călătoria. Pe scurt, se putea foarte bine să mai întârzie o zi sau două. În cea de-a treia dimineaţă, însă, n-am mai putut aştepta. Deja eram convins că se întâmplase ceva foarte neplăcut. Am telefonat la reşedinţa mea din New York, în ideea că poate mi-a lăsat un mesaj acolo, şi aproape că eram furios pe mine însumi, pentru a nu fi făcut acest lucru mai devreme; sau măcar să fi lăsat numărul la care să fiu anunţat în momentul când sosea mesajul de la Cecil. Mă rog, în acea a treia dimineaţă, când am sunat la New York, la telefon mi-a răspuns chiar Cecil. Am rămas ca lovit de trăsnet! Sosise în după-amiaza zilei în care plecasem eu! M-am rezumat la a-i spune că voi fi acasă spre seară şi, fireşte, aşa am şi făcut. Acum înţelegeţi, domnii mei, situaţia dificilă cu care mă confrunt.

La finalul mai degrabă abrupt al istorisirii, se lăsă o scurtă tăcere, apoi Rubin spuse:

— Aşadar, Cecil era teafăr şi nevătămat, din câte înţeleg.

— O, da, fără îndoială! L-am întrebat ce s-a întâmplat cu urmăritorii, iar el a schiţat o umbră de zâmbet şi mi-a spus:

„Cred că le-am tras clapa, dle Wayne. Ori poate m-am înşelat eu, în totalitate, şi de fapt nu mă urmărea nimeni. Realitatea e că n-am avut nici o problemă pe drumul de întoarcere.”

— Deci a ajuns acasă în deplină siguranţă?

— Da, dle Rubin.

— Iar valiza cu obiectele pentru expoziţie era intactă?

— În totalitate.

— Nu lipsea nimic? Nici măcar inelul?

— Absolut nimic!

Rubin se trânti înapoi pe scaun, cu o expresie de ciudă pe faţă.

— Atunci nu înţeleg care-i problema dumneavoastră!

— De ce mi-a spus că „ia nord-vestul”? Exact astea au fost cuvintele lui. Nici nu intră în discuţie, să nu fi auzit bine!

Halsted spuse:

— Păi, din moment ce i se părea că-l urmăreşte cineva, v-a spus că se duce spre casa din Dakota de Nord. Apoi însă şi-a dat seama fie că a scăpat de urmăritori, fie că aceştia nici nu există, deci şi-a schimbat planurile şi s-a dus direct la New York — dar n-a mai avut timp să vă telefoneze şi să vă anunţe.

— În acest caz, spuse Wayne oarecum enervat, nu credeţi că ar fi trebuit să-şi ceară scuze?! La urma urmei, m-a indus în eroare, m-a trimis total inutil în Dakota de Nord, m-a supus la două zile de incertitudine, în care m-am temut nu doar pentru colecţia mea, ci şi pentru Cecil, în eventualitatea că s-ar putea să zacă undeva, mort sau grav rănit! Toate acestea au fost rezultatul afirmaţiei lui neadevărate cum că se îndreaptă spre nord-vest. Iar apoi, o dată ajuns la New York, ar fi trebuit să-şi dea seama că, din moment ce nu sunt acasă, era clar că luasem avionul spre Dakota de Nord, ca să mă alătur lui, şi-ar fi trebuit să aibă bunul simţ de a-mi telefona acolo, ca să-mi spună că n-a păţit nimic. Ştia numărul de la reşedinţa din Dakota. Dar nu

mi-a telefonat acolo şi nici nu şi-a cerut scuze sau măcar să se justifice, după ce-am ajuns acasă.

— Sunteţi sigur că ştia? Adică ştia că sunteţi în Dakota de Nord? întrebă Halsted.

— Normal că sunt sigur! Cum să nu ştie?! În primul rând că i-am spus chiar eu. Trebuia să-i explic cumva de ce lipsisem de acasă timp de trei zile. I-am spus: „Îmi pare rău că n-am fost aici când ai sosit, Cecil! A trebuit să fac o scurtă deplasare neprevăzută în Dakota de Nord.” În faţa unei asemenea aluzii, numai un om cu sufletul din fier forjat ar fi putut rămâne netulburat, fără a începe pe loc să se scuze — dar pe Cecil n-a părut să-l afecteze câtuşi de puţin.

Din nou se lăsă o scurtă tăcere, apoi Avalon îşi drese glasul cu un hârâit de bas şi spuse:

— Dle Wayne, vă cunoaşteţi majordomul mult mai bine decât noi. Cum vă explicaţi purtarea lui?

— Concluzia logică e că pur şi simplu nu-i pasă, răspunse Wayne, dar nu mi s-a părut niciodată că ar fi un om indiferent. Totuşi, de-a lungul timpului, am ajuns la următoarea ipoteză: dacă a fost tentat să-şi însuşească el însuşi inelul şi celelalte obiecte? Dacă avea în plan să pună mâna pe ele şi să dea vina pe altcineva? Ar fi putut să-mi spună că e urmărit, doar ca să mă trimită degeaba în Dakota de Nord, ceea ce i-ar fi dat timp să-şi ascundă prada undeva şi apoi să pretindă că a fost jefuit. Nu?

— Cecil vi se pare un om necinstit? întrebă Rubin.

— N-aş fi spus niciodată asta despre el, dar oricine poate ceda în faţa ispitei.

— Perfect adevărat. Dar, în caz că a fost ispitit, a reuşit să nu cedeze. N-a furat nimic.

— Aşa este, dar faptul de a-mi fi spus că se duce spre nord-vest, fără a-mi explica apoi de ce s-a răzgândit, mie îmi dă de înţeles că punea ceva necurat la cale. Iar faptul că, de data asta, a fost prea slab de înger ca să-şi ducă la îndeplinire planul nu-l scuză absolut deloc. S-ar putea să aibă mai mult curaj, data viitoare!

— I-aţi cerut să vă explice povestea cu mersul spre nord-vest? întrebă Rubin.

Wayne avu o ezitare.

— N-aş vrea s-o fac. Să zicem că există o explicaţie oarecare. Cerându-i-o, ar însemna că n-am avut încredere în el, iar asta ar dăuna relaţiei noastre. Faptul că am aşteptat atâta timp înrăutăţeşte şi mai mult lucrurile. Dacă-l întreb acum, înseamnă că mă frământ de-un an de zile şi sunt convins că s-ar simţi jignit şi şi-ar da pe loc demisia. Pe de altă parte, mi-e imposibil să-mi dau seama cu ce explicaţie ar putea veni, iar faptul că nu-l întreb mă împiedică să mă simt relaxat în prezenţa lui. Constat că sunt tot timpul la pândă, aşteptând în orice moment să încerce din nou.

Rubin spuse:

— Atunci se pare că, dacă nu-l întrebaţi, dar vă convingeţi singur că e vinovat, relaţia dumneavoastră se duce de râpă. Iar dacă-l întrebaţi şi el vă convinge că nu e vinovat, relaţia dumneavoastră din nou se duce de râpă. Dar dacă nu-l întrebaţi nimic şi vă convingeţi singur că nu e vinovat?

— Ar fi minunat, spuse Wayne, dar cum? Aş da orice să se poată! Când mă gândesc la îndelungata şi strânsa amiciţie care m-a legat de Alfred Pennyworth, unchiul lui Cecil, simt că-i datorez ceva şi nepotului… dar am neapărat nevoie de o explicaţie şi nu îndrăznesc să i-o cer!

Drake spuse:

— Din moment ce Tom Trumbull ştie toată povestea… tu ce părere ai, Tom?

Wayne interveni:

— Tom zice c-ar trebui s-o las baltă de tot.

— Aşa e, confirmă Trumbull. Cecil se poate să fi fost atât de jenat că a intrat degeaba în panică, încât preferă să nu pomenească nimic despre toată povestea.

— Dar a pomenit *deja*! exclamă Wayne înfierbântat. A recunoscut, în treacăt, că poate s-a înşelat crezând că este

urmărit, de îndată ce m-am întors acasă! De ce nu şi-a cerut scuze? De ce nu şi-a exprimat regretul faţă de toată bătaia de cap la care m-a supus?

— Poate *asta* e chestiunea despre care preferă să nu pomenească nimic, zise Trumbull.

— Prostii! Şi eu ce să fac, în cazul ăsta? Să aştept până se spovedeşte pe patul de moarte? E cu douăzeci şi doi de ani mai tânăr decât mine, normal că nu va muri înaintea mea!

— Atunci, spuse Avalon, dacă vrem să limpezim lucrurile între dumneavoastră şi Cecil, trebuie să găsim o explicaţie întemeiată a faptului că v-a spus că se îndreaptă spre nord-vest, dar care să justifice şi de ce n-a binevoit să-şi exprime regretul faţă de tot deranjul la care v-a supus.

— Exact! spuse Wayne. Dar e imposibil să le explici pe amândouă deodată. Pun prinsoare cu dumneavoastră că nu veţi reuşi!

Tăcerea care se lăsă după aceea dură destul de mult, până când Rubin îndrăzni să spună:

— Nu sunteţi dispus să acceptaţi stânjeneala, ca explicaţie pentru incapacitatea lui de a-şi exprima regretul?

— Bineînţeles că nu!

— Dar nici nu sunteţi dispus să-l întrebaţi?

— Nici nu mă gândesc! i-o reteză Wayne, scurt şi hotărât.

— Şi prezenţa lui în serviciul dumneavoastră vi se pare, în aceste condiţii, o situaţie istovitoare şi care vă pune nervii la-ncercare.

— Da, aşa e.

— Dar nu vreţi nici să-l concediaţi?

— Nu. De dragul bătrânului Alfred, nu-l voi concedia.

— În acest caz, spuse Rubin resemnat, v-aţi băgat singur într-o situaţie fără ieşire, dle Wayne. Nu văd cum aţi putea scăpa din ea.

— Eu tot sunt de părere, mârâi Trumbull, că ar trebui s-o laşi baltă de tot, dragă Bruce. Prefă-te că nu s-a întâmplat nimic.

— E peste puterile mele, spuse Wayne încruntat.

— Atunci Manny are dreptate, spuse Trumbull. N-aveţi cum să ieşiţi din gaura în care singur v-aţi băgat.

Rubin aruncă o privire jur-împrejurul mesei.

— Tom şi cu mine suntem de părere că Wayne n-are cum să iasă din impas. Voi ce ziceţi?

Avalon spuse primul:

— Dar dacă o terţă parte neutră…

— Nici gând! îl întrerupse Wayne instantaneu. Nu voi permite nimănui să discute cu Cecil despre asta. E o problemă care ne priveşte strict numai pe noi doi.

Avalon clătină din cap.

— Atunci nici eu nu ştiu ce s-ar mai putea face.

— S-ar părea, reluă Rubin uitându-se din nou jur-împrejurul mesei, că nici unul dintre Văduvii Negri nu vă poate ajuta.

— Nici unul dintre Văduvii Negri aşezaţi la masă, spuse Gonzalo, dar nu l-am întrebat încă pe Henry. E vorba de chelnerul nostru, dle Wayne. Veţi fi surprins ce capacitate are, de a găsi soluţii la probleme dificile… Henry!

— Da, dle Gonzalo, răspunse Henry din locul lui obişnuit de lângă bufet.

— Ai auzit tot. Ce crezi că ar trebui să facă dl Wayne?

— Sunt de acord cu dl Trumbull, domnule. Cred că dl Wayne ar trebui să dea uitării toată povestea.

Wayne ridică ochii în tavan şi scutură hotărât din cap.

— Totuşi, continuă Henry, există un motiv anume pentru care sugerez acest lucru — unul cu care poate că dl Wayne va fi de acord.

— Foarte bine! exclamă Gonzalo. Şi care ar fi acela, Henry?

— Nu m-am putut împiedica să nu observ, domnule, că toţi aceia dintre dumneavoastră care aţi pomenit despre cele comunicate de dl Pennyworth la telefon, aţi spus că se îndrepta spre nord-vest. Ceea ce nu e în totalitate adevărat. Când dl Wayne a menţionat pentru prima oară convorbirea

telefonică, a reprodus astfel spusele dlui Pennyworth: „Iau nord-vestul.” Aşa e?

— Da, aşa, confirmă Wayne. Aşa a spus, dar nu văd ce importanţă are! Care-i diferenţa între „iau nord-vestul” şi „o iau spre nord-vest”? Eu nu văd niciuna.

— Diferenţa e enormă, dle Wayne. A o lua spre nord-vest nu poate însemna decât intenţia de a te deplasa în direcţia respectivă, pe când a lua nord-vestul nu înseamnă neapărat acelaşi lucru.

— Ei, cum să nu! Ce altceva poate să însemne?!

— Nicidecum. Vă rog să mă scuzaţi, dle Wayne, dar „a lua nord-vestul” ar putea însemna că intenţionezi să iei un avion al Liniilor Aeriene de Nord-Vest, respectiv una dintre marile noastre companii aeriene.

Urmă o pauză de-a dreptul electrică. Apoi, Wayne şopti cu voce stinsă:

— Dumnezeule mare…

— Da, domnule. Caz în care totul se explică de la sine. Posibil ca dl Pennyworth să fi crezut, în mod eronat, că este urmărit, dar chiar şi-aşa, situaţia nu i se părea chiar atât de periculoasă încât să complice lucrurile alegând o rută întortocheată. V-a spus că se pregăteşte să ia un avion al companiei Nord-Vest, dar a făcut-o mai pe scurt, aşa cum procedează multă lume, considerând că dumneavoastră veţi înţelege, în ciuda numelui pe care-l poartă şi care s-ar putea să fi fost potrivit la început, Liniile Aeriene de Nord-Vest acoperă toate traseele din Statele Unite, deci e foarte posibil să te îndrepţi *spre est* cu un avion de Nord-Vest, dacă mergi de la Minneapolis la New York. Sunt sigur că, dacă nu s-ar fi întâmplat să aveţi o reşedinţă în Dakota de Nord, e foarte probabil să fi interpretat corect spusele dlui Pennyworth. Convins fiind că v-a spus că se îndreaptă spre New York, dl Pennyworth a adăugat şi că vă veţi revedea curând… înţelegând prin aceasta: la New York. Iar apoi a închis telefonul brusc deoarece, probabil, se anunţa în megafoane că avionul era gata de decolare.

— Dumnezeule mare! spuse Wayne din nou.

— Exact, domnule. Iar când dl Pennyworth a ajuns acasă şi, ulterior, a aflat că fuseserăţi la reşedinţa din Dakota de Nord, cu toată sinceritatea n-a putut vedea nici o legătură între deplasarea dumneavoastră şi ceea ce făcuse sau nu făcuse el — deci n-avea cum să-i treacă prin minte că vă aşteptaţi la scuze din partea lui. Nici nu putea să vă-ntrebe de ce v-aţi dus acolo: în calitate de angajat al dumneavoastră, nu se cade să facă aşa ceva. Dacă i-aţi fi explicat din proprie iniţiativă, ar fi înţeles confuzia creată şi neîndoios că şi-ar fi cerut scuze pentru faptul de a fi contribuit la crearea ei. Dar dumneavoastră aţi păstrat tăcerea.

— Dumnezeule mare! exclamă Wayne pentru a treia oară, după care adăugă animat: Un an întreg am stat supărat degeaba! Nici nu încape discuţie. Batman s-a înşelat îngrozitor!

— Batman, spuse Henry, aşa cum chiar dumneavoastră aţi subliniat ceva mai devreme, are marele avantaj şi, ocazional, dezavantaj, de a nu fi altceva decât o simplă fiinţă umană.

PRINŢ ÎNCÂNTĂTOR ŞI DRAGONUL CARE NU SCOTEA FLĂCĂRI

Regele Marcus şi agreabila lui consoartă, regina Ermentrude, aşteptau un copil. Mai bine-zis, regina îl aştepta, dar regele era un observator de pe margine foarte interesat. Amândoi se apropiau de patruzeci de ani şi îşi pierduseră oarecum speranţa, ba chiar luaseră în calcul şi varianta adopţiei, dar fuseseră nevoiţi să renunţe, constatând că nicăieri nu se pot găsi orfani de stirpe domnească. Evident, orice ascendenţă mai puţin decât regească ar fi fost de neconceput.

Dar apoi, aşa cum se întâmplă adeseori, simplul fapt că vorbiseră despre adopţie le-a dat peste cap fiziologia şi, cât ai număra birurile smulse de la zece ţărani, regina îi murmura regelui la ureche fericita veste. Regele a făcut ochii mari şi a exclamat: „Nu mai spune! Cum Dumnezeu s-a întâmplat?”, la care regina i-a răspuns, destul de acru, că dacă nici el nu ştia, atunci altcineva cu-atât mai puţin ar putea avea idee.

Apropiindu-se sorocul (din nu ştiu ce motiv pe care nu-l poate înţelege nimeni, unei regine îi ia tot atâta timp să nască un copil, o dată demarat procesul, pe cât îi ia şi unei lăptărese), s-a ridicat şi problema botezului.

Regina, care începuse deja să se simtă foarte incomod şi îşi dorea să se termine odată, a spus:

— Sper din tot sufletul să fie băiat şi să aibă toate calităţile cerute din partea unui prinţ respectabil, fiindcă, dragul meu, nu mă simt deloc în stare să mai trec încă o dată prin aşa ceva.

— Vom avea grijă, Alteţa mea iubită. Le vom invita pe toate zânele din regat la botezul copilului şi, fără îndoială, ele vor avea grijă să-l înzestreze cu vitejie, cu un chip frumos şi cu tot ce mai trebuie.

— Eşti sigur? a spus regina Ermentrude. Vorbeam mai alaltăieri cu vrăjitorul şi *el* zicea că, de fapt, totul e o chestiune de gene.

Regele Marcus s-a încruntat.

— Vrei să spui că fiul sau fiica mea va trebui să poarte nădragi de barbar[21]?

— Nu, dragă, nu jeans. *Gene.* Se pronunţă la fel, dar dacă asculţi mai atent, se aude că nu e *gi,* ci *ge.*

— Şi ce sunt genele astea cu *ge?*

— Nu ştiu, dar s-ar părea că toţi le avem.

— Mă rog, a spus regele destul de iritat, eu nu cred în aiureala asta superstiţioasă care zice că avem ceva despre care nu ştim nimic şi nu-nţelegem nimic. Chestia cu zânele ursitoare o cunoaştem şi-o înţelegem, aşa că pe varianta asta o să mergem!

— Foarte bine, dragul meu, dar sper să nu laşi vreuna pe dinafară.

Regele a izbucnit în râs:

— Crezi că sunt nebun?!

Atât Marcus, cât şi Ermentrude auziseră multe poveşti cu zâne ursitoare care nu fuseseră invitate la botez. Invariabil, acestea se dovedeau apoi deosebit de rele şi de răzbunătoare şi fireşte că oricum apăreau la botez, făcându-i soarta amară sărmanului bebeluş. Te-ai aştepta de la nişte capete încoronate să nu facă imprudenţa de-a neglija o zână rea, dar uite că se mai întâmplă, şi încă destul de des!

Dar regele Marcus şi regina Ermentrude şi-au luat toate măsurile necesare: au consultat anuarul cu lista completă a zânelor din regat şi au avut grijă ca grămăticul regal să compună o invitaţie pentru absolut toate, fără nici o excepţie.

Ceea ce a fost o greşeală, fiindcă aşa a ajuns să fie invitată şi zâna Deturnica, iar dacă înaltul cuplu regal ar fi

[21] *Genes* = gene se pronunţă la fel ca *jeans.* (n.t.)

ştiut un pic mai multe despre ea, cu siguranţă ar fi hotărât s-o omită de pe listă. Fiind cea mai drăguţă şi mai bună la suflet zână ursitoare pe care ţi-o puteai imagina, n-o deranja deloc, dacă n-o invitai. Iar dacă o invitai, era sufletul petrecerii, întotdeauna bine-dispusă, întotdeauna cu sacul plin cu glume, întotdeauna gata să cânte ceva. Prin urmare, poate vă întrebaţi de ce nu era bine nici s-o inviţi, nici să n-o inviţi. Păi, o dată venită la un botez, întotdeauna *insista* să-i facă un dar bebeluşului — şi tocmai aici era necazul.

Sigur că n-o făcea intenţionat, dar *întotdeauna* ajungea să greşească vraja.

Şi aşa a fost şi de data aceasta. Una după alta s-au apropiat zânele de leagănul în care gângurea micul prinţişor abia venit pe lume. (Ieşise un prinţ, într-adevăr, iar o dată născut, regina Ermentrude precizase foarte clar — după ce-şi recăpătase răsuflarea — că nu vor mai urma şi alţii.) Una după alta l-au dăruit cu haruri: farmec, o ţinută demnă, inteligenţă sclipitoare, simţul umorului şi aşa mai departe.

Apoi, când i-a venit rândul şi zânei Deturnica, aceasta şi-a fluturat bagheta fermecată peste leagăn şi a rostit cuvintele magice care urmau să facă din prunc cel mai graţios prinţ care se văzuse vreodată.

Atâta doar că-i căzuse bagheta, înainte să ajungă în dreptul leagănului, şi se fâstâcise atât de tare (Dumnezeu ştie de ce, că doar tot timpul scăpa din mână bagheta!), încât o ridicase apucând-o de celălalt capăt — şi ştiţi prea bine ce înseamnă asta!

Una dintre zânele celelalte a făcut un pas spre ea şi i-a spus: „Deturnica dragă, vezi că ţii bagheta...” dar era prea târziu. Deturnica rostise vorbele vrăjite, fluturând capătul baghetei şi, desigur, exact însuşirea opusă celei dorite de Deturnica s-a încolăcit ca un abur ameţit în jurul căpşorului drăgălaş al prinţişorului.

Nu le-a luat mult părinţilor regeşti ca să-şi dea seama că e ceva în neregulă. Prinţul împlinise deja trei ani, când a reuşit prima oară să facă doi paşi fără să cadă. Nu putea lua nici un lucru în mână, fără ca mai întâi să-l scape pe jos de vreo câteva ori. Şi tot timpul li se-ncurca altora printre picioare. Majordomul regal mai mereu se-mpiedica de el — de regulă, tocmai când aducea la masă vinul cel mai bun. Prinţişorului pur şi simplu nu-i intra deloc în cap că ar trebui să se ferească din calea oamenilor.

Dar nimeni nu-şi pierdea cumpătul cu el, fiindcă în rest avea toate calităţile primite de la ursitoare. Avea o fire veselă, înţelegea tot ce i se spunea, era ascultător, isteţ şi drăgălaş, adică avea toate însuşirile unui adevărat prinţ încântător — mai puţin stângăcia.

Deloc surprinzător, aşadar, că primise numele de Prinţ Încântător, din partea încântaţilor săi părinţi, şi încântător era pentru toată lumea. Chiar şi atunci când spărgea toate vasele scumpe pe care putea pune mâna, toată lumea îl găsea încântător.

Vă daţi seama că a fost consultată zâna Deturnica, regina rugând-o foarte politicos (întotdeauna trebuie să fii politicos cu o zână, căci unora dintre ele le sare imediat muştarul!) să-i spună ce n-a mers bine.

Deturnica s-a cam înroşit la faţă şi a spus:

— Păi cum să zic, probabil s-a-ntâmplat să apuc bagheta invers, adică din capătul celălalt.

— Atunci e simplu, draga mea, a spus regina Ermentrude cu un glas mieros. Nu s-ar putea s-o apuci din capătul cel bun şi să mai încerci o dată?

— Ce n-aş da! a răspuns Deturnica. Aş face-o pe loc, dar e cam împotriva regulamentului zânesc, să încerci să-ţi anulezi vraja, după ce ai făcut-o de bună credinţă.

— Dacă n-o faci, a zis regina, ne pui într-o situaţie extrem de neplăcută.

— Iar dacă o fac, a răspuns Deturnica, voi fi dată afară din sindicatul zânelor.

La care, fireşte, nu mai aveai ce comenta.

Lucrurile au continuat să se înrăutăţească. După ce a împlinit treisprezece ani, Prinţ încântător a fost dat pe mâna unui maestru de dans, întrucât una dintre principalele îndatoriri ale unui prinţ era aceea de a participa la balurile de ia Curte, unde se cădea să danseze cu doamnele şi să stăpânească perfect gavotele, menuetele şi stilurile mai recente.

Nici o şansă! Prinţ Încântător ar fi ieşit mai câştigat dacă dansa în mâini! De fiecare dată când trebuia să întindă piciorul drept, îl întindea pe cel stâng şi invers; de fiecare dată când se înclina, se ciocnea cap în cap cu partenera; când se-nvârtea, invariabil se ciocnea de alţii; şi pur şi simplu era întotdeauna în contratimp!

Temându-se să nu ofenseze înaltele feţe domneşti, maestrul de dans le spunea de fiecare dată părinţilor prinţului că dansează ca un înger, dar normal că şi ei îl vedeau cum se clatină ca un marinar beat pe punte.

A fost şi mai rău, când a trebuit să înveţe cum să mânuiască armele. La scrimă, nici cu cel mai iscusit joc de picioare nu reuşea un adversar să nu-l împungă până la urmă pe prinţ cu sabia. La lupta cu mâinile goale, chiar şi atunci când adversarul se străduia din toate puterile să-l ţină drept în picioare, Prinţ Încântător făcea ce făcea şi tot ajungea cu nasul în ţărână, împiedicându-se de propriile-i şireturi.

Regele Marcus ajunsese aproape la disperare.

— Draga mea, i-a spus el reginei Ermentrude, scumpul nostru fiu, Prinţ Încântător, împlineşte mâine douăzeci de ani şi noi nu putem organiza un bal cu ocazia asta, fiindcă nu se pricepe să danseze. Nu putem nici să organizăm un turnir, fiindcă nu ştie să se lupte. De fapt, nu îndrăznesc nici măcar o procesiune să organizez în cinstea lui, fiindcă sigur se-mpiedică şi vine în nas!

— Ar putea să călărească, a zis regina Ermentrude nu

foarte convinsă.

— Bine faci că spui asta nu prea convinsă, draga mea, căci trebuie să-l fi văzut cum se ţine pe cal.

— L-am văzut, a recunoscut regina.

— Ştii că se zdruncină în sus şi-n jos, mereu în contratimp cu mişcările calului.

Regina a oftat.

— Ce ne facem?

— N-avem încotro, trebuie să-l trimitem în lume să-şi încerce norocul.

— O, nu! a exclamat regina. Nu pe singurul nostru fiu!

— Cum adică, nu pe singurul nostru fiu? Din câte mi s-au spus întotdeauna, practica uzuală e ca regii să aibă trei fii şi să-i trimită în lume pe toţi, unul după altul. Noi îl vom trimite pe singurul pe care-l avem… fiindcă tu ai refuzat să mai avem şi alţii.

Regina a izbucnit pe loc în plâns.

— Ce cruzime, să spui aşa ceva! N-ai mai spune-o, dacă *tu* i-ai fi fost mamă! Tare-aş vrea să te văd şi pe tine născând, dacă ţi se pare aşa de distractiv! Tare-aş vrea să văd un bărbat…

Regele Marcus s-a grăbit să spună:

— Hai, lasă, dragă, nu mai plânge! A fost o neghiobie din partea mea şi-mi pare rău, n-am vrut să te supăr. Dar tot trebuie să-l trimitem în lume pe încântător. Ăsta-i obiceiul.

— O să se lovească! Precis o să păţească tot felul de nenorociri! E prea stângaci, fiindcă toanta aia de Deturnica…

— Ssst! Dacă zboară pe-aici în stare invizibilă şi te aude? Şi-apoi, cu toate că Încântător e stângaci, în rest are toate celelalte calităţi şi s-ar putea să-i fie suficiente. Poate se va duce să omoare vreun dragon şi să se însoare cu o preafrumoasă prinţesă; apoi să învingă o întreagă oştire pentru socrul lui şi să mai obţină un regat, pe lângă al nostru. Va deveni un mare domnitor şi cuceritor. Citeşte cărţile de istorie, şi-ai să vezi că mai mereu se întâmplă

chestia asta!

— Da, dar unde? Eu nu ştiu să fie pe-aici vreun dragon. De ani de zile n-a mai fost nici unul.

— Normal că nu! Prinţii s-au repezit care mai de care să-i omoare, aşa că dragonii au devenit o specie pe cale de dispariţie. De fapt, se discută deja ideea ca toate regatele din lume să se adune şi să interzică pe viitor uciderea dragonilor.

— Bună treabă pentru bietele fecioare! a spus regina indignată. Că dragonii numai asta mănâncă!

— Ştiu. Sindicatul fecioarelor se opune cu tărie ideii, înţeleg că a început să trimită solicitări de fonduri sub deviza: „Ce-aţi prefera să aveţi la cheremul dumneavoastră: un dragon sau o fecioară?” Presupun că prinţii pot să vâneze balauri, himere şi hidre, dar şi astea sunt specii pe cale de dispariţie. Trăim vremuri grele… totuşi, o speranţă încă mai există. L-am pus pe vrăjitor să verifice anunţurile de angajare din *Gazeta vânătorilor de dragoni.* Regele din Poictesme are un dragon de care vrea să se descotorosească, iar anunţul include şi o miniatură a prinţesei. Pare destul de frumoasă, dar dragonul cică-i o matahală în toată regula, aşa că prinţii nu prea se înghesuie să-l vâneze.

— Dacă-i o matahală în toată regula, atunci *nici nu mă gândesc* să-l las pe Încântător să-şi rişte viaţa!

— Draga mea, deja m-am consultat cu Încântător. O fi el stângaci, dar e curajos ca un leu — şi încă unul mare! — şi a fost foarte impresionat de dimensiunile tinerei domniţe, pe care regele din Poictesme a avut prevederea să le menţioneze în anunţ.

— Sunt sigură că n-am să-l mai văd niciodată! s-a jeluit regina. Şi sunt sigură că fluşturatica aia de prinţesă are implanturi cu silicon!

Dar, oricât s-ar jelui reginele, prinţii trebuie să-şi facă datoria.

Prinţul şi-a umplut samarele, s-a aprovizionat din belşug

cu bani din aur şi a studiat atent drumul spre Poictesme pe harta primită de la vrăjitor, unde erau indicate toate şoselele principale. A luat cu el o pereche de lănci lungi de trei metri şi jumătate, spada lui credincioasă şi o armură, despre care vrăjitorul spusese că-i uşoară şi nu va rugini niciodată, făcută fiind dintr-un metal numit aluminiu.

A pornit la drum, iar regele şi regina i-au făcut cu mâna până când prinţul s-a pierdut în zare. Desigur, pe margine s-au înşirat şi destui spectatori, veniţi să-l aclame pe prinţ — dar şi să mai facă, ici şi colo, câte-un pariu, dacă va cădea sau nu de pe cal până încă se mai vede. A căzut — o dată sau de două ori.

Ca să ajungă din regatul tatălui său în regatul Poictesme, i-a trebuit lui Încântător răgazul normal: un an şi o zi.

De fapt, atât i-a trebuit ca să ajungă la palatul regelui Faraday din Poictesme, căci graniţa regatului o trecuse cu câteva săptămâni în urmă.

A fost întâmpinat de un şambelan bătrân, care i-a studiat extrem de atent buletinul de identitate, i-a căutat regatul de provenienţă într-un atlas cu colţurile îndoite de-atâta răsfoit şi s-a consultat cu cei de la Registrul Prinţilor, pentru un calificativ de bonitate. Totul a părut să fie în regulă, fiindcă şambelanul a dat posac din cap şi a spus:

— Se pare că sunteţi OK.

— Perfect, a spus Prinţ Încântător, împiedicându-se de o mică ridicătură în pardoseala altfel foarte netedă. Să iau număr de ordine?

— Număr de ordine? Ce să faceţi cu el, Alteţă?

— Păi… ca să ştiu când îmi vine rândul… când pot să plec în căutarea dragonului, ca să-l omor.

— A, puteţi să vă duceţi când poftiţi! Momentan, sunteţi singurul prinţ străin pe care-l avem. S-au cam rărit, în ultima vreme.

— E ucigaş rău de tot dragonul ăsta, vasăzică?

— Cine poate spune?! Mişeii ăştia nici n-apucă să dea

ochii cu el, că fac stânga-mprejur şi-o iau la sănătoasa! Nici măcar unul n-a avut bunul simţ să se lase omorât, înainte să plece!

Prinţul a ţistuit dezaprobator. Întotdeauna îl întrista să i se aducă la cunoştinţă lipsa de maniere.

— Cu mine va fi complet altfel. Voi face o pauză doar cât să-l cunosc pe rege şi să-i cer binecuvântarea, şi să trag o ocheadă... adică s-o salut pe graţioasa prinţesă. Apropo, cum o cheamă? În anunţ nu era menţionat.

— Laurelene, alteţă.

— S-o salut pe graţioasa prinţesă Laurelene. Viitoarea mea soacră, regina, mai trăieşte?

— Da, dar s-a retras la mănăstire.

— Aha! Probabil că a fost o idee foarte bună pentru toată lumea. Eventual cu excepţia mănăstirii.

— Într-adevăr, Alteţă, s-au primit unele reclamaţii din partea stareţei.

Regele Faraday l-a gratulat pe Prinţ Încântător cu cel mai profund scepticism — mai ales după ce prinţul se sprijinise în lance şi-o lăsase să-i alunece într-o parte, întinzându-se pe jos cât era de lung.

— Eşti sigur că ştii cum se omoară un dragon? a întrebat regele.

— Cu această lance! a zis Prinţ Încântător, fluturând-o cam prea entuziast şi lăsând-o să zboare taman într-o fereastră, unde sparse un vitraliu.

— Aha, văd că merge singură, a zis regele Faraday cu o nouă doză de scepticism, trimiţând un servitor în curte s-o recupereze.

Prinţesa Laurelene l-a sorbit din priviri pe Prinţ încântător, remarcându-i înfăţişarea şi muşchii, şi i-a zâmbit cu mult farmec.

— Ai grijă să nu te laşi ucis, cât timp omori dragonul, prinţe! Mort nu-mi eşti de nici un folos.

— Prinţesă, eşti cel mai întemeiat motiv pe care l-am

întâlnit vreodată pentru a rămâne în viaţă! a răspuns Prinţ încântător, rotindu-şi elegant pălăria în timp ce se înclina şi vârându-i regelui pana în ochi.

În dimineaţa următoare, a primit indicaţiile necesare din partea vrăjitorului personal al regelui Faraday, care avea şi o hartă. Apoi a pornit la drum, făcându-le voios cu mâna regelui şi prinţesei.

Regele i-a făcut şi el cu mâna, după care a cârcotit posac:

— Tot ce se poate să-l ucidă pe dragon… dacă nu cu lancea aia care zboară singură, măcar cu pălăria aia a lui şi mai asasină!

— Vai, tată! a zis Laurelene, care era frumoasă ca lumina zilei şi avea un păr lung şi blond pe care abia dacă era nevoie să-l oxigeneze. Nu-ţi dai seama: dacă ucide dragonul, toate fecioarele din regat vor fi din nou în siguranţă!

— Şi tu pe deasupra, a completat regele Faraday.

La care Laurelene, cu un zâmbet şiret, a zis:

— Vai, tată, ce-ar zice Prinţ încântător, dacă te-ar auzi?!

Şi-l calcă zdravăn pe picior pe bătrânul rege.

Prinţ Încântător a urmat itinerarul indicat timp de o săptămână şi o zi, trezindu-se în străfundurile unei păduri întunecate.

Începu să suspecteze că s-ar putea afla în vecinătatea unui dragon, când urechile calului său se ridicară şi nările porniră să i se dilate (nările calului, fireşte).

Îşi simţi propriile urechi cum încep să se ciulească, în momentul în care auzi un sforăit răguşit — exact ca zgomotul descris în *Manualul vânătorului de dragoni.* Era un zgomot profund, ca de bas — părând să prevestească prezenţa unui animal foarte mare.

Mai mult decât atât, şi nările prinţului au pornit să se dilate, simţind inconfundabilul miros al moscului de dragon. Un iz deloc agreabil.

Prinţ Încântător se opri ca să se gândească la o strategie. Judecând după sforăit, dragonul nu putea fi decât adormit şi, conform *Manualului,* dormea adânc şi era destul de greu de deranjat. Logic: din moment ce dragonii nu aveau nici un fel de duşmani naturali, cu excepţia prinţilor, puteau dormi liniştiţi în cea mai mare parte a timpului.

Cel mai cinstit era să înceapă prin a-l înţepa cu lancea, până se trezea, după care să se bată cu el în luptă dreaptă: treaz şi el, treaz şi dragonul.

Pe de altă parte, îşi zise Prinţ Încântător, oare chiar era cinstit aşa?

La urma urmei, dragonul era mult mai mare şi mai puternic decât el, chiar dacă punea la socoteală şi calul. Plus că dragonul putea să zboare. Şi să scoată flăcări pe gură.

Era cinstit aşa? Nu, îşi zise Prinţ Încântător.

Îşi făcea dragonul vreo problemă din cauza asta? Nicidecum, îşi zise Prinţ Încântător.

Dat fiind că studiase logica sub îndrumarea vrăjitorului de la Curte, prinţul a conchis, destul de corect, că balanţa s-ar apropia oarecum de echilibru, dacă dragonul ar fi adormit. Dacă dormea, nu putea să zboare sau să scoată flăcări pe gură, dar continua să fie mult mai mare şi mai puternic decât prinţul, deci avantajul rămânea tot de partea lui.

Prinţ încântător şi-a mânat calul înainte până a ajuns într-o poiană unde-l putea vedea clar pe dragon dormind. Chiar că era mare: avea cam treizeci de metri lungime şi trupul acoperit cu solzi groşi, despre care *Manualul* îl avertizase că nu pot fi străpunşi de o lance obişnuită. N-avea ce face altceva decât să ţintească într-un ochi — care, din fericire, era închis.

Prinţ încântător apucă strâns lancea şi dădu pinteni calului. Calul cel credincios ţâşni înainte, iar prinţul îşi ţinu cu străşnicie privirea aţintită asupra ochiului închis al dihaniei.

Din păcate, deşi privirea prinţului a rămas neclintită şi îndreptată negreşit unde trebuie, nu acelaşi lucru se poate spune şi despre lance. Efortul de a păstra corect aliniate ambele lucruri: privire şi lance, a fost prea mare pentru stângăcia înnăscută a prinţului, făcând ca ultima pomenită s-o ia brusc în jos. Lancea s-a înfipt în pământ, iar prinţul a făcut o tumbă în aer.

Scăpând din mână lancea, prinţul se pomeni aterizând pe ceva tare şi solzos. Instinctiv, se apucă strâns de lucrul pe care căzuse şi ca să vezi: îl apucase pe dragon de ceafă!

Izbitura îl trezi pe dragon, iar căpăţâna i se înălţă de vreo şase metri în aer. Involuntar, Prinţ Încântător începu să strige: Hei! Hei!

Dragonul se ridică anevoie, înălţându-şi capul cu încă vreo trei metri. Calul, remarcând că stăpânul i se dăduse jos din spate, hotărî în mod judicios să se întoarcă acasă, aşa că făcu stânga-mprejur şi-o luă la goană. Prinţ încântător se simţi părăsit.

Dragonul întoarse capul, evident în căutarea acelui lucru misterios care făcuse atâta zgomot şi acum îi stătea aşezat ca o mică greutate pe ceafă, dar, fireşte, nu putea să vadă nimic. N-avea cum să-şi rotească gâtul cu un unghi de o sută optzeci de grade.

Într-un târziu, zise cu o voce profundă de bas:

— Alo, e careva p-acilea?

Prinţ Încântător făcu ochii mari. În toată literatura de specialitate pe care-o citise despre dragoni, pe parcursul educaţiei sale princiare, nicăieri nu scria că dragonii pot să vorbească... ba încă şi într-un mod categoric neliterar, specific claselor inferioare.

Spuse:

— Desigur! Sunt eu! Eu, Prinţ Încântător!

— Şi ce mama dracului faci acolo, bre? Dă-te naibii jos! Dă-te jos de pe solzii mei!

— Nu agreez ideea, în caz că ai de gând să mă mănânci.

— Să te mănânc pe dracu'! Una la mână că nu mi-e

foame. Doi la mână, ce te face să crezi că ai gust bun?! Dă-te jos şi hai să vorbim! Nu venişi cu vreo lance dupe tine?…

— Mă tem că am pierdut-o.

— Foarte bine. Hai, hopa jos, să discutăm ca-ntre dragoni civilizaţi.

Căpăţâna cât toate zilele se lăsă în jos, cu grumaz cu tot, iar o dată ajunsă suficient de aproape de pământ, Prinţ Încântător se lăsă grijuliu să alunece de pe ea. Pieptarul i se sfâşiase niţel într-o parte, unde se prinsese de vârful unui solz.

Prinţul făcu un pas înapoi spre pădure.

— Eşti sigur că n-ai de gând să mă ataci?

— Aidi, bre, ce naiba! Nu-ţi spusei că nu?! Io-te, pe cuvântu' meu! Dragonii îşi ţin cuvântu', nu ca voi, nenorociţii ăştia dă prinţi! Ce tot aveţi de nu ne lăsaţi în pace?! Un bou d-ăsta dă prinţ mi-o omorî pe sor-mea, altu' mi-l omorî pe tata. Ce naiba tot aveţi cu noi?

— Păi… dacă mâncaţi fecioare…

— Ce minciună gogonată! Nu m-aş atinge de-o fecioară, nici să mă tai! Toate put a parfum d-ăla ieftin. Cân' ieream mic, am lins-o pă una pă faţă. Bleasc! Pudră! Fecioarele nu-s bune de mâncat!

— Bine, şi-atunci ce mănânci?

— Eh, nu cine ştie ce. Ce-apuc: iarbă, fructe, mai o alună, mai o rădăcină, din când în când mai pică şi câte-un iepuraş, câte-o pisicuţă… Da' tot degeaba, că taman când mi-e lumea mai dragă, mă trezesc cu alde voi, tâmpiţii ăştia dă prinţi, cu săbii şi lănci şi cai după voi, deşi nu v-am făcut nimic!

— Dar toată lumea zice că dragonii mănâncă fecioare!

— Aşa zic fecioarele, ca să se dea şi ele mari! Băi, şi ce mă inervează chestia asta!

— Stai, stai! spuse Prinţ Încântător alarmat. Să nu-ncepi acum să scuipi flăcări!

— Cine, io?! zise dragonul, lăsând să-i atârne dezolat buza de jos, în timp ce la colţul ochilor i se aduna o lacrimă

cât vadra. Io nu poci să scuip flăcări. Cre' că-s singuru' dragon din lume care nu poa' să scoată flăcări.

— A, da? Şi de ce nu poţi?

Dragonul oftă din rărunchi şi o duhoare oarecum fetidă se răspândi în aer. Prinţ Încântător se prinse cu mâna de nas, dar dragonul nu păru să observe.

— Povestea mea e tare tristă.

— Te-ar deranja să mi-o spui şi mie, dragă... ăăă... Apropo, cum te cheamă?

— Cum mă cheamă? Bernard, da' poţi să-mi zici Bernie. Ştii, atunci s-a-ntâmplat necazu', la botezu' meu.

— La botezul tău? repetă Prinţ încântător, teribil de surprins. Ce coincidenţă bizară! Atunci a început şi necazul meu!

— Ei da, mare lucru, un necaz dă prinţ! Fii atent la al meu: tătăiuţu şi mămăiţa a zis că se cade să pornesc cu dreptu-n viaţă, dacă mă botează Bernard, că e un nume norocos la noi în familie, aşa că le invitară pe toate zânele ursitoare din regatu' ăsta. Şi nici una, nici alta, cine crezi că se-nfiinţă la botez? O zână dă nu ştiu unde.

— O zână străină?

— Aha! O cucoană cumsăcade, zicea ai mei, da' cică niţel dusă cu pluta, dacă mă-nţelegi. Nătântoacă rău!

— Nu cumva o chema Deturnica?

— Aha, iezact! Dă un'e ştii?

— Şi ţi-o făcu lată rău?

— A dracu' de lată!

— Atunci înseamnă că suntem tovarăşi de suferinţă. Bate laba, camarade!

Laba imensă a dragonului se întinse spre Prinţ încântător şi-i înghiţi cu totul mâna mult mai mică. Apoi dragonul spuse:

— Ştii ce mi-a făcut?

— Nu.

— După ce alelante zâne m-a făcut mare şi tare şi arătos, cu nişte solzi de mai mare dragu', veni şi ea să-mi deie o

gură mare şi frumoasă, numa' bună de scos flăcări… da' i-a ieşit taman pă dos. Canci flăcări!

— Bine, dar nu înţeleg! Dacă nu scoţi deloc flăcări, dragă Bernie, de ce nu vrea nici un cavaler să te atace?! Mi s-a spus că toţi o iau la sănătoasa, după ce dau ochi cu tine.

— Asta-i partea tristă. Nimeni nu vrea să stea pă lângă mine. Nici măcar dragoniţele. Uită-te şi tu la mine: îs mare, îs puternic, îs frumos, şi dă şapteş'cinci dă ani nu s-a uitat nici o dragoniţă la mine!

— De ce?

— Păi, cân' mă inervez sau cân' mă-nfierbânt, dacă mă-nţelegi ce vreau să spun, nu scot flăcări… scot altă chestie.

— Ce?

— Chiar vrei să vezi?

— N-o să-mi facă nici un rău, nu?

— Nţ! Stai să mă gândesc niţel la toată treaba, ca să-mi vină nervii.

Dragonul stătu un pic să gândească, apoi spuse: Gata! şi expiră din străfundul plămânilor, iar Prinţ Încântător se prăbuşi imediat la pământ, cu mâinile la nas. Din gura dragonului ieşise cea mai puturoasă, cea mai fetidă, cea mai înfricoşătoare duhoare pe care o simţise vreodată! Multă vreme se tăvăli pe jos, tuşind şi înecându-se.

Dragonul spuse:

— Hai că nu ţine mult! Nu-ţi dedei decât o ţâră. Într-un fel, cre' că-i mai bine. De-o flacără te mai fereşti, da' chestia asta te ajunge oriunde. Toţi ăia, cavalerii, îşi ia tălpăşiţa cân' suflu spre ei. Da' şi dragoniţele. Naiba s-o ia dă viaţă!

Dragonul dădu din cap amărât. Tremurând, Prinţ Încântător se ridică în picioare. Pădurea încă mai putea, dar era suportabil. Spuse:

— Dragă Bernie, n-ai vrea să vii cu mine la Poictesme, să te prezint regelui Faraday?

— Ce?! Şi să mă trezesc cu un milion de cavaleri că-şi bagă lăncile-n mine?

— Nu, crede-mă că nu! Vei fi şi tu tratat ca un rege. Vei avea iepuraşi din belşug, plus câtă iarbă îţi pofteşte inima.

— Zău? Păi cum aşa?

— Las' că vezi tu. Ai încredere în mine. Doar că tre' să mă sui în spinarea ta, ca să mergem. Ce vrei, dac-am rămas fără cal…

Prinţ Încântător s-a întors călare pe Bernie, aşezat comod pe ceafa lui şi privind lumea de la peste zece metri înălţime.

La început, toată lumea a rupt-o la fugă, ţipând ca din gură de şarpe, dar Prinţ Încântător a strigat întruna:

— Oameni buni, ăsta e un dragon îmblânzit, un dragon cumsecade. Îl cheamă Bernie. Vorbeşte şi tu cu ei, Bernie!

Iar dragonul le-a strigat şi el:

— Salut, băieţi! îs io şi cu amicu' meu, alde prinţu'!

În cele din urmă, câţiva ţărani şi lucrători, plus câteva slugi de diverse categorii, mai curajoşi decât restul, au început să-i urmeze, iar dragonul avea mare grijă unde-şi pune uriaşele picioare, nu cumva să calce pe vreunul. Căpăţâna cât toate zilele i se întorcea într-o parte şi-n cealaltă, pe grumazul lung, iar prinţul făcea gesturi maiestuoase cu mâna, când la stânga, când la dreapta.

Apoi, pe măsură ce vestea s-a răspândit, poporul a început să se adune pe marginea drumului, iar când Bernie a intrat în capitala regatului şi a păşit pe bulevardul care ducea la palat, uralele oamenilor transformaseră totul într-o procesiune entuziastă.

Dragonul spuse:

— Auzi, omuleţii ăştia de le zice oameni nici nu-s aşa răi, după ce-i cunoşti mai bine.

— Sunt aproape civilizaţi, spuse Prinţ încântător.

Regele Faraday a ieşit din castel să-i întâmpine şi la fel a făcut şi Laurelene, care a strigat:

— Fii binevenit, bravul meu Prinţ încântător!

Vrăjitorul a ieşit şi el, s-a frecat la ochi şi a spus:

— De necrezut! Un apatozaur!

Dar se-ntâmpla des să vorbească în dodii, aşa că nu l-a băgat nimeni în seamă.

Bernie a fost adăpostit într-un grajd cât mai departe de castel, iar regele Faraday, după ce se îngrijise de acest lucru, s-a întors în sala tronului şi i-a spus aşa lui Prinţ Încântător:

— Recunosc că ai făcut o ispravă pe cinste, să aduci lighioana, dar nu asta ţi-am cerut să faci. Ideea era să-l omori.

— Da, dar un dragon îmblânzit e mult mai folositor decât unul mort, dacă Măria Ta îmi permite să-i explic cum stau lucrurile.

— Sunt numai urechi.

— În primul rând, bănuiesc că şi Măria Ta, ca monarh respectabil, ai vreun vecin care să-ţi fie duşman şi cu care să te lupţi de multe generaţii. Măria Ta i-ai pustiit pământurile şi el ţi-a pustiit la rândul lui pământurile şi mulţi oameni au murit în chinuri de ambele părţi.

— Ei, normal! Suntem oameni civilizaţi, deci nici prin cap nu ne-ar trece să procedăm altfel! Sunt în război cu ţinutul păgân şi barbar al Lotharingiei, care se află la est.

— Iar în clipa de faţă armata Mariei Tale o atacă pe-a lotharingienilor sau a lor o atacă pe-a Mariei Tale?

Regele Faraday a tuşit discret.

— Pe moment, Lotharingia a izbutit să obţină un uşor avantaj în faţa noastră, avansând până cale de vreo paisprezece kilometri de capitala provinciei noastre Papeete.

— Nu ţi-ar surâde să le zdrobeşti oştirea şi să le impui o pace după placul Mariei Tale?

— Cum să nu, dar cine să-i zdrobească?!

— Cum cine? Bernie şi cu mine. Numai noi doi.

— Oastea lotharingiană are o mie de bravi cavaleri, toţi înarmaţi până-n dinţi! Chiar dacă dragonul tău o să doboare

câţiva, vor rămâne destui cât să-l omoare, iar poporul meu îşi va pierde curajul, văzând aşa o înfrângere.

— N-o să fie nici o înfrângere, Maria Ta! Pune să se facă o şa potrivită pentru grumazul lui Bernie şi nişte frâie, ca să nu mă dau de-a berbeleacul. Pune vrăjitorul să inventeze un fel de cuşmă pe care să mi-o trag cu totul peste cap şi să purifice aerul pe care-l respir, şi dă-mi o mică oştire care să vină cu mine.

— O mică oştire?

— Oştenii pot să rămână pe loc, când ne apropiem de armata lotharingiană. Bernie şi cu mine vom înfrunta singuri duşmanul, dar vreau să am în aşteptare oşteni pe flancuri, gata să se regrupeze în spatele lui şi să-i taie retragerea.

Regele Faraday spuse:

— E curată nebunie, dar am să fac aşa cum spui. La urma urmei, tu măcar ai venit înapoi cu dragonul, faţă de toţi ceilalţi care-au fugit ca nişte iepuri!

Au fost făcute şaua şi frâiele, iar vrăjitorul a venit cu o bâzdâganie ciudată care i-a fost trasă peste cap lui Prinţ încântător.

Vrăjitorul spuse:

— Asta o să ţină aerul curat. E o mască de gaze.

Dar, ca de obicei, nimeni n-a fost impresionat de cuvintele pe care le folosea vrăjitorul.

Prinţ Încântător şi Bernie au apărut în faţa liniilor armatei lotharingiene. Lotharingienii stăteau în formaţie de luptă, cu vârful suliţelor ascuţite îndreptate spre duşman.

Un oarecare tremur s-a iscat totuşi în rândul oştenilor, la vederea dragonului şi a călăreţului din spinarea lui, cu faţa ascunsă de un coif nemaivăzut, care-l făcea să pară încă şi mai înspăimântător decât dihania pe care călărea!

În fond, toţi lotharingienii văzuseră imagini cu dragoni, dar nici unul nu văzuse vreodată o mască de gaze — nici desenată în cărţi, nici în realitate.

Dar generalul lotharingian nu şi-a pierdut de tot cumpătul, ci a strigat:

— Bravii mei oşteni, nu sunt decât două lighioane una peste alta! Staţi drepţi şi purtaţi-vă ca nişte bărbaţi adevăraţi! Înconjuraţi dragonul, feriţi-vă de flăcări şi ciopârţiţi-i coada! De durere, o va lua la fugă!

Lotharingienii şi-au venit în fire şi au luat poziţie de luptă, aşteptându-l pe dragon să înainteze. Ceea ce nu s-a întâmplat — dragonul rămânea pe loc.

Prinţ încântător a spus:

— L-ai auzit? Vor să-ţi ciopârţească frumuseţe de coadă!

— I-auzii, mama lor! a bombănit gros dragonul. Da' să-şi pună pofta-n cui, că pe chestia asta chiar că-mi veniră nervii!

Dragonul îşi căscă fălcile imense şi, cu un uruit ca de tunet, scoase un nor uriaş de gaz vălătucit şi puturos, care se rostogoli peste oştirea lotharingiană, o lovi în plin şi se răspândi peste tot, făcându-i pe oşteni să rupă rândurile şi s-o ia la fugă, aruncându-şi cât colo armele — nu-i mai interesa nimic, decât să scape de ucigător de scârboasa duhoare!

La câţiva kilometri mai în spate, gloata dezordonată a oştenilor dezarmaţi dădu nas în nas cu mica oştire din Poictesme — şi puţini au fost cei care-au scăpat de moarte sau de prizonierat.

— Ţi-o dau de soţie pe frumoasa şi feciorelnica mea fiică, Prinţ Încântător, spuse regele Faraday, şi, întrucât nu mai am alţi copii, vei moşteni la moartea mea atât regatul Poictesme, cât şi ţinutul cucerit al Lotharingiei, pe lângă regatul tatălui tău. Cât despre dragon, îl vom trata ca pe-un erou, câtă vreme va dori să rămână printre noi. I se va da cel mai straşnic fân şi vom prinde câte-un animal pentru el, ori de câte ori va simţi nevoia.

— I-ar plăcea şi o dragoniţă sau două, spuse timid Prinţ Încântător.

— Şi asta se poate aranja, răspunse regele, dacă învaţă să-şi controleze într-o oarecare măsură pasiunile.

Prinţ Încântător nu s-a împiedicat decât de două ori în trenă pe parcursul ceremoniei de nuntă, dar, aşa cum i-a spus şi lui Bernie în grajd după aceea: „Ce mai contează! În fond, zâna Deturnica ne-a făcut cel mai mare bine. Dacă n-aş fi fost aşa de stângaci, n-aş fi aterizat pe grumazul tău, iar răsuflarea ta împuţită a fost aceea care-a zdrobit oastea lotharingiană… Gata, acum trebuie să mă duc la preafrumoasa mea soţie.”

După cum s-a dovedit, n-a fost peste măsură de stângaci în noaptea nunţii, aşa că el şi prinţesa Laurelene au trăit fericiţi până la adânci bătrâneţi.

PARTEA A DOUA - DESPRE FANTEZIE

MAGIA

Într-un des-pomenit comentariu, Arthur Clarke spune că tehnologia, când e suficient de avansată, nu poate fi deosebită de magie.

Ceea ce pare destul de clar. Dacă un ţăran medieval sau chiar şi un negustor medieval cu un grad rezonabil de instrucţie ar vedea un avion supersonic lăsând dâre albe pe cer; sau ar vedea cum se succed imaginile pe ecranul unui televizor; sau ar vedea un calculator de buzunar, ar fi mai mult decât convins că are de-a face cu o vrăjitorie dintre cele mai grozave! Ba s-ar putea să fie şi destul de sigur că vrăjitoria aceea e lucrarea diavolului! Prin urmare, dacă un om din prezent (din viitorul ţăranului medieval) ar fi să călătorească înapoi în timp cu un calculator de buzunar, să zicem, şi le-ar arăta celor din Evul Mediu cum funcţionează, foarte posibil să-l aştepte exorcizarea — eventual chiar tortura.

Întrebarea din mintea mea, însă, e dacă supoziţia poate fi inversată. Să fie magia imposibil de distins de o tehnologie foarte avansată? Dacă da, atunci înseamnă că toate trucurile magicienilor din basme ar putea fi transferate în domeniul literaturii SF. La urma urmei, nu-i obligatoriu să descrii amănunţit acea tehnologie avansată (dacă ai putea să dai atâtea amănunte, ai descrie un model funcţional, pe care l-ai breveta şi te-ai îmbogăţi).

De pildă, copil fiind, m-a fascinat povestea lui Ali Baba şi a celor patruzeci de hoţi. Imaginaţi-vă cum e să ajungi în faţa unui perete de stâncă neclintit, să spui: „Sesam, deschide-te!”, să-l vezi cum se crapă în două şi dă la iveală intrarea într-o peşteră. Asta da, magie!

Uimirea mea buimacă în faţa unui asemenea lucru a continuat neştirbită şi după ce ajunsesem să mă obişnuiesc cu uşi care se deschideau automat, când mă apropiam de

ele. Acest din urmă fenomen nu era magie; nu era decât o simplă celulă fotoelectrică, deci n-aveam nici un motiv de uimire (deşi nu contest că un negustor medieval, la vederea unei asemenea uşi cu deschidere automată, precis ar zice că-i magie!).

Poate că adevărata minunăţie e partea cu „Sesam, deschide-te!” În fond, o uşă care se deschide în faţa oricui şi oricând nu contează. Dar, dacă există un cuvânt de cod pe care să-l ştii numai tu, atunci ai control asupra uşii — ai *putere.*

Prin urmare, e uşor de imaginat un computer care să nu permită deschiderea uşii, decât dacă se tastează cuvântul de cod potrivit. Într-adevăr, e foarte posibil să vină o zi când computerul va fi proiectat să reacţioneze la comanda vorbită. Inevitabil, în acest caz, un glumeţ va pune computerul să acţioneze uşa la comanda „Sesam, deschide-te!”

Am putea merge şi mai departe, supralicitând povestea. La urma urmei, în basm uşa se deschide indiferent cine dă porunca „Sesam, deschide-te!”, iar Ali Baba, tocmai fiindcă o aude întâmplător, reuşeşte să intre în peşteră şi se îmbogăţeşte. Dacă se proiectează un computer care să reacţioneze doar la tiparul particular de frecvenţă al sunetului vocii tale, atunci numai tu poţi deschide uşa, chiar dacă toată lumea ştie cuvântul de cod.

Mai departe, ce părere aveţi de mama vitregă a Albei ca Zăpada, regina cea rea, care întreabă oglinda cine e cea mai frumoasă din ţară şi oglinda o asigură că nimeni alta decât ea? Mă rog, noi n-avem oglinzi vorbitoare, dar avem ecrane de televizor care vorbesc, iar negustorul din Evul Mediu n-ar vedea nici o diferenţă.

Într-o zi, când va deveni ceva obişnuit să avem conversaţii în condiţiile televiziunii cu circuit închis, o tânără şi preafrumoasă domniţă îi va putea telefona prietenului ei, ca să-l întrebe, gânguritor: „Cine-i cea mai frumoasă din ţară?” şi Dumnezeu să-l apere pe prietenul în

cauză, dacă imaginea lui din oglindă nu va răspunde: „Tu eşti cea mai frumoasă din ţară!”

Un al treilea exemplu care mie, copil fiind, mi s-a părut întotdeauna uluitor, era cel al uriaşului care constată că eroul pozitiv al basmului i-a şterpelit din comorile luate drept pradă, deci trebuie să pornească după el. Uriaşul încalţă pe loc „cizmele de şapte poşte” şi porneşte vijelios pe urmele lui. Indiferent cât de mare a fost avansul luat de tânărul nostru erou, putem fi siguri că-l va ajunge curând.

Cum vine treaba cu cizmele de şapte poşte? De obicei, explicaţia dată în poveste este că uriaşul poate să parcurgă o distanţă de şapte poşte (treizeci şi trei de kilometri)[22], cu fiecare pas. Poveştile nu explică niciodată cât timp îi ia uriaşului ca să facă un pas, dar copiii consideră întotdeauna (eu, cel puţin, aşa eram convins) că uriaşul face tot atâţia paşi pe minut câţi face un om normal.

Pasul unui om care merge fără să se grăbească măsoară puţin sub un metru. Cu alte cuvinte, atunci când unul dintre picioare se mişcă din poziţia posterioară în poziţia frontală, în mers normal, omul parcurge o distanţă de aproape un metru. În acelaşi interval de timp, pasul cu mult mai mare al uriaşului acoperă şapte poşte, adică treizeci şi trei de kilometri.

Un om care merge în pas de plimbare se deplasează cu viteza de cinci kilometri pe oră. Mergând în acelaşi ritm, uriaşul se deplasează cu o viteză de aproape patruzeci de mii de ori mai mare: cam cu o sută optzeci de mii de kilometri pe oră. Ceea ce este într-adevăr foarte repede; mult mai repede decât îmi închipuiam eu când eram copil — sau (sunt convins!) decât povestitorul care a pomenit

[22] Pentru cititorii care mai ţin minte că vechea „poştă”, ca unitate de măsură a lungimii, avea aproximativ douăzeci de kilometri, deci nu se potriveşte cu calculele lui Asimov, trebuie precizat că, în versiunea englezească a basmelor cu acest element, e vorba de *seven-league boots* = „cizme de şapte leghe”, leghea având o lungime de aproape cinci kilometri. (n.t.)

prima oară despre cizmele de şapte poşte.

Cineva echipat cu cizme de şapte poşte poate să călătorească de la New York la Los Angeles în unu virgulă şase minute şi poate să înconjoare lumea în treisprezece virgulă cinci minute.

Ceea ce este absolut uluitor, chiar şi ca exemplu de înaltă tehnologie! Mai rapid decât orice avion al zilelor noastre şi chiar mai rapid decât rachetele care-i duc pe astronauţii noştri spre Lună!

De fapt, atât de extraordinar de iuţi sunt cizmele de şapte poşte, încât îşi anihilează singure scopul! Un uriaş care ar păşi peste treizeci şi trei de kilometri o dată, în acelaşi ritm în care păşeşte un om normal când se plimbă, s-ar deplasa cu o viteză cam de patru ori şi jumătate mai mare decât viteza de învingere a atracţiei gravitaţionale. Pe scurt, după primul pas făcut, uriaşul s-ar trezi în atmosferă, iar după alţi câţiva paşi, s-ar trezi în spaţiul cosmic.

Dar nimic nu ne împiedică să dezvoltăm o capacitate de deplasare cât a cizmelor de şapte poşte. În fond, fantastic de rapidul uriaş nu se mişcă decât cu a şasea mia parte din viteza luminii!

Cred că am demonstrat, deci, cum se poate să nu existe nici o deosebire între magie şi o tehnologie suficient de avansată — dar chiar să fie *întotdeauna* aşa?

Evident că nu, fiindcă poveştile cu magie şi vrăjitorie le dau adeseori oamenilor puterea de a se face invizibili, de exemplu; îi transformă pe oameni în broscoi şi viceversa; sau îi dau unui om puterea de-a înţelege limba fiarelor (şi să constate apoi că un cal poate avea un discurs la fel de raţional ca Socrate). Greu de crezut că asemenea lucruri s-ar afla între limitele rezonabile de capacitate ale tehnologiei, deşi, dacă se arată suficient de ingenios, un scriitor de SF poate găsi un mod de-a face ca toate aceste lucruri să sune plauzibil, din punct de vedere tehnologic.

Totuşi, să ne gândim puţin la acel exemplu de magie

care exercită maximum de atracţie când eşti copil. Nu am nici cea mai mică îndoială că, dintre toate obiectele magice posibile, cel mai fabulos este lampa lui Aladin! Haideţi, fiţi sinceri! Chiar n-aţi visat niciodată să ajungeţi în posesia ei?

Închipuiţi-vă cum ar fi să aveţi putere absolută de control asupra unui duh — care să răspundă tuturor dorinţelor dumneavoastră, oricât de absurde, cu fraza „Ascult şi mă supun”; care să vă poată oferi nenumărate lăzi cu giuvaieruri, cât ai pocni din degete; care să vă poată ridica peste noapte un palat luxos şi plin până la refuz cu frumoase şi supuse domniţe.

Ah! Asta da, *viaţă*!

Acum suntem gata să punem degetul pe diferenţa capitală dintre magie şi tehnologie, oricât de înaltă. Când asistăm la ceva prea straniu ca să putem înţelege cum se face, indiferent că e vorba de vreun progres tehnologic sau de vreun caz de magie care chiar funcţionează, nu trebuie decât să întrebăm: „Care sunt limitele între care trebuie să se încadreze capacitatea de-a face acest lucru?”

Magia n-are nevoie de limite; tehnologia, da.

Astfel, duhul din lampă poate ridica un palat peste noapte sau chiar într-o clipă, iar cititorului poveştii nici prin cap nu-i trece să întrebe: „Bine, dar de unde a luat energia necesară?” Duhul din lampă ar putea să se ducă pe planeta Jupiter, după un rarisim ou de pasăre dodo, şi să fie înapoi în douăzeci de secunde — nimănui nu i-ar trece prin cap să semnaleze că, atenţie! a călătorit cu o viteză mult, mult mai mare decât cea a luminii!

Mă tem că nici o tehnologie, indiferent cât de avansată, nu va reuşi vreodată să contrazică legea conservării energiei; sau cea a impulsului; sau cea a momentului cinetic; sau cea a sarcinii electrice. Mă tem că nici o tehnologie, oricât de avansată, nu va putea contrazice legile termodinamicii; sau ecuaţiile lui Maxwell; sau principiul nedeterminării; sau axiomele fundamentale din teoria relativităţii şi din teoria cuantică.

Spun: „mă tem”, deoarece sunt perfect dispus să admit că nu ştim încă tot ce este de ştiut despre Univers şi că s-ar putea întâmpla să existe condiţii speciale, despre care deocamdată nu ştim nimic, în care vreuna dintre aceste limite sau chiar toate ar putea fi ocolite sau încălcate.

Dar chiar dacă aceste limite se vor vedea desfiinţate, ele vor fi înlocuite cu altele, în mai mare măsură fundamentale şi imposibil de încălcat. Mie mi se pare absolut inevitabil să rămână un *oarecare* grad de limitare.

Magia, însă, nu are limite; în aceasta constă însăşi esenţa ei. Când un scriitor de SF spune o poveste în care magia trebuie să respecte reguli şi limite (aşa cum face L. Sprague de Camp, în minunata lui poveste, „The Incomplete Enchanter” — „Vrăjitorul incomplet”), atunci nu mai e magie; e vorba pur şi simplu de o tehnologie foarte ieşită din comun.

„VRĂJITORIE ŞI SPADĂ”

Nu mă pretind un expert în istoria literaturii SF, cu diversele sale încrengături mai apropiate sau mai îndepărtate, dar bănuiesc că nu greşesc prea mult, dacă spun că genul „vrăjitorie şi spadă” din literatura contemporană îşi datorează existenţa imaginaţiei lui Robert Howard şi inventării personajului Conan.

În parte, succesul acestui gen de ficţiune rezidă în fascinaţia pe care o exercită muşchii proeminenţi şi incredibila forţă şi dârzenie ale personajului principal. Îmi închipui că aproape orice bărbat şi-ar dori, măcar ocazional, să aibă nişte bicepşi tari ca oţelul şi să poată mânui, ca pe-un baston uşor din bambus, o spadă grea de treizeci de kilograme, cu care să-i spintece în două pe netrebnici şi pe mişei! Cum ar fi să puteţi pune pe fugă de unul singur cincizeci de atacatori, având o spadă într-o mână şi o domniţă aproape leşinată în cealaltă?

Poate părea ciudat, dar pe mine mă trec fiorii, când mă gândesc la asemenea lucruri. Am dus o viaţă atât de complet decadentă şi incapacitatea mea de-a suspenda anumite tipuri de neîncredere rămâne atât de mare, încât nu pot să nu ţin seama de mirosul pe care trebuie că-l împrăştie eroii după asemenea acte de bravură — şi despre nici unul dintre ei n-am citit să fi folosit, măcar o dată, un deodorant. Conanii acestei lumi, îmi pare mie, le salvează pe fecioare de-o soartă mai rea ca moartea, doar ca să le supună apoi la alte încercări mai rele ca moartea.

Fireşte, fecioarelor s-ar putea să le placă lucrurile de felul acesta, poate şi domniţelor… n-am de unde şti. Nu le-am supus niciodată la o asemenea încercare.

Vechimea eroilor de poveste depăşeşte mult epoca lui Conan — de asta puteţi fi siguri. Sunt la fel de vechi ca literatura, iar cei mai consecvent populari dintre ei se

remarcă prin muşchii lor şi prin aproape nimic altceva. Aşa cum spune Anna Russell despre Siegfried, eroul lui Richard Wagner din *Das Ring des Nibelungen* („Inelul Nibelungilor”), asemenea eroi sunt „foarte curajoşi, foarte puternici, foarte chipeşi şi foarte, *foarte* proşti.”

Puteţi găsi asemenea eroi în aproape orice cultură umană. Sumerienii îl aveau pe Ghilgameş, grecii îl aveau pe Heracle, evreii îl aveau pe Samson, perşii îl aveau pe Rustam, irlandezii îl aveau pe Cuchulain, şi aşa mai departe. Fiecare asemenea erou intra în tot felul de buclucuri (normal, din moment ce până şi-un copil putea să-l păcălească şi să-l atragă într-o cursă!), după care trebuia să se bazeze exclusiv pe puterea lui supraomenească, pentru a scăpa cu faţa curată.

A fost nevoie să apară grecii antici, ca să se inventeze ceva mai bun. În *Iliada,* eroul e Ahile, adică tot un „robot ucigaş”, în *Odiseea,* însă, eroul este Odiseu, care, deşi se pricepe destul de bine să dea cu pumnul (altfel nu şi-ar fi găsit locul în nici o epopee care se respectă), mai are şi *minte.*

Există o poveste — care nu e spusă în *Iliada,* dar la care se face referire în *Odiseea* şi pe care poeţii de după Homer au elaborat-o mai departe — cum că, după moartea lui Ahile, s-a pus întrebarea cine dintre eroii greci merita să ia glorioasa platoşă a lui Ahile, făurită de zei. Unul dintre pretendenţi a fost Aiax, întrecut în forţa muşchilor numai de Ahile şi, foarte probabil, şi cel mai puţin inteligent dintre eroi, iar celălalt a fost Odiseu. Un caz clasic de dilemă: puterea fizică e mai importantă sau puterea minţii? Să fii vânjos sau să fii mintos?

Istoria e deosebit de bine spusă în *Metamorfozele* lui Ovidiu. Aiax se ridică în picioare, ca să-şi susţină argumentele în faţa adunării aheilor, şi le povesteşte despre îndelungatele şi acerbele bătălii în care el s-a dovedit o pavăză de neclintit şi în care braţul lui cel puternic i-a secerat pe troieni, şi despre cum a apărat el, de

unul singur, într-un moment greu al războiului cu troienii, corăbiile ahee.

Când am citit-o prima oară, argumentaţia m-a impresionat. Aiax m-a convins. Nu vedeam cum ar putea Odiseu, un luptător cu mai puţină forţă fizică, să-şi susţină pretenţiile la platoşă. Dar uite că Odiseu cel înţelept s-a ridicat şi-a demolat complet argumentele lui Aiax. Soarta războiului n-o hotărăşte doar forţa brutală a adversarilor şi simpla ciocnire a săbiilor de scuturi, ci în primul rând strategia... politica de acţiune... gândirea. L-am aplaudat pe Odiseu; grecii au făcut la fel şi el s-a ales cu platoşa. Înnebunit de necaz, bietul Aiax şi-a pus capăt zilelor.

Există un pasaj emoţionant în *Odiseea,* care serveşte de post-scriptum. Odiseu face o călătorie în lumea morţilor, unde îşi vede rudele şi prietenii duşi dintre cei vii — printre care pe propria mamă şi pe Ahile. Aiax este şi el acolo; dar, când Odiseu se apropie de eroul mort, cu vorbe prietenoase, Aiax se îndepărtează în tăcere. Chiar şi după moarte, nu poate să ierte.

Şi în alte culturi apare, ocazional, motivul forţei fizice învinse de cea a minţii. Una dintre marile poveşti pe această temă este cea a lui David şi Goliat: omuleţul care-l învinge pe uriaş printr-o alegere isteaţă a armelor. Renard Vulpoiul îi păcăleşte pe lupii, urşii şi leii ameninţători din basmele medievale cu animale; la fel face şi iepurele din poveştile populare americane.

În această confruntare dintre forţa muşchilor şi puterea minţii, auditoriul nu se simte însă niciodată foarte în largul lui, când victoria aparţine isteţimii. Mulţimea îi aclamă cu entuziasm pe deloc complicaţii Lanceloţi şi Rolanzi ai acestei lumi, dar învingătorii deştepţi sunt adesea întâmpinaţi cu un oarecare grad de rezervă şi suspiciune. În multe legende de după epoca homerică, Odiseu este reprezentat ca un intrigant fără scrupule şi laş în faţa provocărilor fizice. Isteţimea vulpească sau iepurească este de obicei reprezentată ca întemeindu-se pe minciună şi pe

necinste.

În legende, despre personajul inteligent se sugerează adeseori că este atât de deştept, încât poate controla, prin gradul lui superior de cunoaştere şi de înţelepciune, anumite aspecte ale universului. Este fie un magician, fie un vrăjitor. Ocazional, apar magicieni care se află de partea binelui şi îl ajută pe eroul vânjos, aşa cum îl slujeşte Merlin pe Regele Arthur. Uneori, chiar ei sunt eroii — ca Vainamonen, de pildă, în legendele finlandeze.

Foarte adesea, însă, magicianul este răul din poveste, care-l ameninţă pe eroul cel bun cu farmece viclene şi care luptă de la adăpostul zidului protector reprezentat de puterile sale. Bietul nostru erou pozitiv, care se bate fără ocolişuri, cu simple şi oneste lovituri de spadă, trebuie să ajungă cumva şi să-l distrugă pe laşul şi necinstitul magician.

În mod evident, cititorii sunt chemaţi să considere, pe de o parte, că e un lucru nobil şi admirabil ca eroul pozitiv să-şi măsoare forţa fizică supraumană cu bicisnicia duşmanilor lui, iar pe de alta, să considere că e ceva perfid în ideea ca un magician să-şi folosească propria inteligenţă supraumană împotriva neghiobiei duşmanilor lui.

Această judecată cu două măsuri diferite devine foarte evidentă în literatura fantastică de aventuri (genul aşa-zis „de vrăjitorie şi spadă”), unde eroul cu spada (forţa fizică) e pus să-l înfrunte pe vrăjitorul cel mişel (inteligenţa) şi de fiecare dată iese învingător. Mai mult decât atât, convenţia implicită este că forţa fizică se află întotdeauna de partea bunătăţii şi a frumuseţii (o axiomă care, în viaţa reală, e mai mult decât îndoielnică), ceea ce seamănă perfect cu convenţia din westernuri, unde orice înfruntare îi dă câştig de cauză personajului capabil să-şi scoată cel mai repede pistolul şi să tragă cel mai bine la ţintă. Se înţelege apoi de la sine că neprihănitul şi modestul erou pozitiv este şi cel mai iute şi mai ager pistolar — o afirmaţie care indubitabil nu poate fi altceva decât o variantă de idealism iluzoriu,

imposibil de justificat cu argumente realiste.
Literatura SF, în perioada ei de început, cădea adeseori în capcana acestui clişeu al „răului deştept”. Gândiţi-vă la toţi acei savanţi nebuni care populau povestirile publicate în primul deceniu de existenţă al revistelor SF — ca să nu mai vorbim de benzile desenate şi de filmele care s-au tot făcut de atunci încoace! Gândiţi-vă la toţi acei Flash Gordoni care şi-au încordat atât muşchii de oţel, cât şi neghiobia, împotriva inteligenţei drăceşti a nemiloşilor Ming — şi i-au învins de fiecare dată!
Nu spun că n-ar avea şi un aspect care-mi place. Cel mai mult mă încântă atunci când are şi-o fărâmă de umor, cum s-a întâmplat în cazul miniserialului de televiziune *Wizards and Warriors* („Vrăjitori şi luptători”). Totuşi, realitatea e că, în istoria de până acum a mamiferelor mari prădătoare, fiinţa umană şi-a impus suveranitatea graţie inteligenţei care a învins forţa fizică, iar fantezia eroică vrea să inverseze decizia şi să dea câştig de cauză leilor şi elefanţilor. (Dacă dezaprobaţi — ca mine — ceea ce fac fiinţele umane Pământului pe care trăim, probabil vă doriţi ca leii şi elefanţii *să fi avut* câştig de cauză, dar eu nu spun că inteligenţa se confundă cu binele, ci, pur şi simplu, că a ieşit victorioasă.)
Literatura SF din zilele noastre are, ca una dintre caracteristicile care o deosebesc de alte genuri de ficţiune, o tendinţă în favoarea deificării raţiunii. Savanţii sunt uneori eroi pozitivi, iar inteligenţa este foarte adesea arma ce se cere folosită, chiar şi de către personaje care nu sunt oameni de ştiinţă, pentru a rezolva problemele ridicate. În propriile mele romane, nu recurg aproape niciodată la violenţă, iar când o fac, nu reprezintă niciodată mijlocul prin care se soluţionează situaţia de criză. În poveştile mele, situaţia este una de tip „raţiune contra raţiune”, cea superioară ieşind învingătoare. (Iar uneori nu e totalmente clar că mintea superioară ar reprezenta cauza Binelui şi a Dreptăţii, fiindcă am incomodul sentiment că Dreptatea nu

triumfă chiar întotdeauna... şi că nici măcar nu e întotdeauna clar cum trebuie s-o definim.)

Definiţia „literaturii SF bune” s-ar cuveni, aşadar, să cuprindă şi tendinţa spre a face ca problemele să fie rezolvate cu ajutorul minţii — specialitatea umană — mai degrabă decât prin forţă oarbă.

Nu toată literatura fantastic-eroică adoptă atitudinea contrară. În *Stăpânul inelelor,* Tolkien glorifică inteligenţa. Cu toate acestea, eu consider că povestea reprezentativă a genului „vrăjitorie şi spadă” este anti-SF; însuşi opusul genului SF. Exact din acest motiv este improbabil să găsiţi vreodată aşa ceva în *Isaac Asimov’s Science Fiction Magazine* („Revista de SF a lui Isaac Asimov”) — cu excepţia cazului în care denotă particularităţi extraordinare.[23]

[23] *Isaac Asimov’s Science Fiction Magazine (IASFM)* a debutat în anul 1977 la editura Davis Publication, avându-l ca redactor-şef pe George H. Scithers şi ca director editorial pe Isaac Asimov. Timp de 15 ani, până la moartea sa din aprilie 1992, Asimov s-a ocupat de revista care-i purta numele cu aceeaşi pasiune şi seriozitate cu care îşi scria romanele, multe dintre povestirile şi articolele cuprinse în acest volum apărând în *IASFM.* Din octombrie 1992, *IASFM* şi-a schimbat proprietarii, devenind una dintre publicaţiile editurii Dell Magazines — ocazie cu care şi-a modificat puţin şi denumirea, în *Asimov’s Science Fiction Magazine,* sub care continuă să apară şi azi, cu frecvenţă lunară, (n.t.)

ÎN LEGĂTURĂ CU TOLKIEN

În introducerea pe care am scris-o la primul volum al seriei *Isaac's Universe* („Universul lui Isaac"), am pomenit în treacăt că, atunci când am inventat un univers cu mai multe forme de inteligenţă, care să servească drept cadru pentru aceste povestiri, am fost influenţat de povestirile lui E.E. Smith din seria *Galactic Patrol* („Patrula galactică").

Perfect adevărat, dar... m-am mai gândit de atunci la acest lucru şi mi-am dat seama că a existat şi o a doua influenţă, mult mai puternică decât prima. Chiar aşa, mi-am zis, oare de ce mi-a venit în minte *Galactic Patrol,* şi nu *Lord of the Rings* („*St*ăpânul inelelor")?!

De fapt, nu-i nici un mister: *Patrula galactică* era literatură SF, în timp ce *Stăpânul inelelor* era literatură pur fantastică... şi când încercam să imaginez un cadru pentru *Universul lui Isaac,* modul meu de gândire era „calibrat" în dimensiunile primului gen.

Bun, hai să mă desprind acum de „calibrul SF" şi să mă gândesc la *Stăpânul inelelor.*

Autorul se numeşte John Ronald Reuel Tolkien (1892-1973), dar şi-a semnat toate cărţile ca J. R. R. Tolkien. S-a născut în Africa de Sud, dar a trăit în Marea Britanie, ca profesor la Oxford, la catedra de limbă şi cultură anglo-saxonă.

În 1937, Tolkien a publicat o carte pentru copii, intitulată *The Hobbit* („Hobbitul"), care n-a fost, după părerea mea, o reuşită în toată puterea cuvântului. Tolkien încă bâjbâia, având tendinţa să-şi trateze cititorii puţin cam distant, cu un soi de rezervă născută mai curând din timiditate, decât din orgoliu.

Dar această notă se făcea tot mai puţin simţită, pe măsură ce povestea înainta, iar Tolkien s-a lăsat şi el prins de firul istorisirii. Eroul principal este Bilbo Baggins,

hobbitul din titlu: o creatură umanoidă cam cât jumătate dintr-un om. În poveste e vorba despre un grup de pitici plecaţi în căutarea unei comori; deşi comoara le aparţinuse lor altădată, acum era păzită de un dragon malefic. Baggins îi însoţeşte pe pitici trimis de Gandalf (un vrăjitor a cărui primă apariţie e mai degrabă în rol de iluzionist).

Baggins pleacă la drum, dar deloc cu tragere de inimă, fiindcă e speriat de moarte. Pe măsură ce povestea înaintează, devine însă din ce în ce mai curajos (într-un mod foarte convingător), iar în scenele de final s-a transformat vizibil în personajul dominant: dă dovadă de mult mai mult discernământ, de mai multă iniţiativă şi de mai mult eroism decât celelalte personaje ale cărţii.

În anii 1950, Tolkien a hotărât să dezvolte povestea *Hobbitului* şi să scrie o continuare lungă, în trei volume, destinată mai degrabă adulţilor, decât copiilor. Bilbo îşi face apariţia chiar de la început şi atmosfera e aproape aceeaşi ca în *Hobbitul,* dar noua misiune trece pe umerii nepotului lui Bilbo, hobbitul Frodo, care este eroul *Stăpânului inelelor* — iar de aici încolo, atmosfera se schimbă, intriga se complică şi povestea devine cu desăvârşire captivantă!

În centrul acţiunii se află un inel, peste care Bilbo a dat întâmplător în cursul poveştii *Hobbitul,* şi care acum se dovedeşte a fi însăşi cheia puterii universale.

Povestea devine o epopee a luptei dintre bine şi rău. Binele este reprezentat de Frodo împreună cu prietenii lui şi de mentorul lui Frodo, Gandalf, portretizat acum ca aproape atotputernic, ba chiar, până ia urmă, ca o figură cvasimesianică. Răul este reprezentat de satanicul personaj Sauron, căruia nu-i mai lipseşte decât inelul, pentru a-şi instaura, în mod absolut şi permanent, puterea deja înspăimântător de mare. Misiunea eroilor noştri, în special a lui Frodo, constă în a face tot posibilul ca inelul să fie distrus — iar pentru aceasta trebuie să întreprindă o călătorie groaznic de periculoasă.

Forţele binelui înving până la urmă, dar dificultăţile sunt

atât de mari, şi măiestria autorului atât de fabuloasă, încât, chiar şi după lecturi repetate, cartea reuşeşte să te ţină cu sufletul la gură. (Eu am citit *Stăpânul inelelor de* cinci ori.)

Te întrebi ce-o fi fost în mintea lui Tolkien. De fapt, mie nu-mi place să încerc să ghicesc gândurile şi motivaţiile unui scriitor. Ştiu, din propria-mi experienţă, că analiştii dibaci pot să găsească într-un roman mult mai multe lucruri decât credea însuşi autorul că a scris acolo. (Da, mă număr şi eu printre victimele unor asemenea analişti, dar mai ştiu şi că, oricât de vehement aş nega că am vrut să spun una sau alta, nu pot şti întotdeauna cum îmi funcţionează subconştientul.)

La fel se spune şi despre Tolkien, că ar fi dezminţit orice fel de paralelă între saga scrisă de el şi evenimentele prezentului; şi că a negat orice sugestie de simbolism chinuit al diverselor lucruri din romanele sale… dar eu nu-l cred.

Mie mi se pare limpede ca lumina zilei că Tolkien, între *Hobbitul* şi *Stăpânul inelelor,* a trăit acea dramatică perioadă, de-ţi stă inima în loc când te gândeşti, în care Adolf Hitler şi germanii lui au preluat controlul asupra continentului european într-un răstimp de numai zece luni, iar Marea Britanie s-a trezit în faţa unui inamic copleşitor, fără nici un aliat pe care să poată conta.

Dacă nici asta nu seamănă cu înfruntarea dintre Frodo şi Sauron, atunci chiar că nu mai am ce spune! Iar învingător a fost Frodo…

Încă un lucru. Ce era cu acel inel atotputernic, pe care toţi voiau să-l aibă şi se luptau pentru el? Era un inel blestemat, care punea stăpânire pe posesorul lui şi-l împingea inexorabil, pe neştiute şi pe nesimţite, să devină rău. Până şi Frodo, spre final, a fost afectat de influenţa inelului şi aproape că şi-a ratat misiunea, din cauza lui. Evident, inelul era un lucru de care se temeau toţi, dar dorindu-şi pervers să-l aibă; un lucru pe care, din clipa în care-l aveai, nu-i mai puteai da drumul.

Ce simbolizează asta?

Răspunsul mi s-a dezvăluit (şi încă un răspuns perfect, evident, din momentul în care l-am aflat!) printr-o remarcă făcută de draga mea soţie, Janet.

Sauron domneşte peste o ţară numită Mordor — un ţinut cumplit de sterp, unde nu creşte nimic, unde totul a fost distrus de răutatea lui Sauron şi în care Frodo trebuie să pătrundă ca să-şi îndeplinească misiunea. Ţara Mordor e descrisă ca un loc terifiant.

Ei bine, într-o zi, Janet şi cu mine mergeam cu maşina pe autostrada care ocoleşte oraşul New Jersey şi am trecut pe lângă o porţiune de teren cedată rafinăriilor de petrol. Era un ţinut cumplit de sterp, unde nu creştea nimic, presărat peste tot cu acele structuri urâte din ţevi şi conducte de care nu se poate lipsi nici o rafinărie. În vârful coşurilor înalte de fum ardeau gazele eşapate, iar aerul mirosea greu a petrol.

Janet s-a uitat lung la locurile acelea, cu o privire tulburată, şi am auzit-o spunând:

— Uite-acolo, parcă-i în Mordor!

Bineînţeles că aşa era. Şi tot asta trebuie să fi fost şi în mintea lui Tolkien. Inelul simboliza tehnologia industrială, care a dezrădăcinat vegetaţia şi a înlocuit-o cu structuri urâte, învăluite în nori de fum greu, cu miros de chimicale.

Dar tehnologia înseamnă putere şi, cu toate că a distrus mediul natural şi până la urmă va distruge întreg Pământul, nici unul dintre cei care au creat-o n-a îndrăznit să renunţe la ea — sau măcar să-şi dorească acest lucru. Nimeni nu poate tăgădui, de exemplu, că automobilele Americii poluează şi îmbâcsesc atmosfera şi că ucid nenumăraţi oameni, îmbolnăvindu-i de plămâni. Şi totuşi, poate crede cineva că americanii vor renunţa de bunăvoie la automobilele lor sau măcar să le folosească mai rar?! Nu, inelul tehnologiei îi ţine strâns sub puterea lui şi nu vor renunţa la el, nici de-ar fi să-şi dea duhul, sufocaţi de poluare!

(A nu se înţelege că aş fi în totalitate de acord cu viziunea lui Tolkien asupra tehnologiei. Eu nu sunt un profesor de la Oxford, învăţat cu plăcerile tihnite ale unui englez din clasa superioară, într-o epocă preindustrială. Ştiu prea bine că oamenii, în majoritatea lor — inclusiv eu şi-ai mei — îşi datorează confortul actual progresului din tehnologie, şi nu vreau să renunţ la el doar pentru ca englezii din vârful societăţii să-şi poată înlocui maşinile cu servitori umani. Nu vreau să fiu un servitor! Deşi recunosc pericolele tehnologiei, vreau ca aceste pericole să fie înlăturate în paralel cu păstrarea avantajelor.)

Acum vine întrebarea crucială: ce legătură au toate astea cu *Universul lui Isaac?*

Stăpânul inelelor îşi are cadrul pe un Pământ mitologic, a cărui geografie e de nerecunoscut. Există fiinţe umane, despre care se sugerează foarte pregnant că ar fi pe cale să stăpânească lumea şi că, destul de curând, „Pământul de Mijloc" (lumea lui Tolkien) va deveni Pământul pe care trăim noi acum.

Pe lângă fiinţe umane, mai există însă şi o mare varietate de alte creaturi. Sunt elfii, mai frumoşi şi mai inteligenţi decât fiinţele umane şi practic nemuritori. Elfii sunt creaturi ale minunatelor păduri, care s-ar putea să reprezinte, pentru Tolkien, grupul claselor superioare britanice din era preindustrială.

Mai sunt gnomi puternici şi cu viaţă lungă; enţi care sunt practic personificări ale pădurii; vrăjitori ca Gandalf şi, fireşte, hobbiţi, care îi reprezintă evident pe inofensivii şi domolii fermieri ai vremurilor preindustriale.

De partea răului sunt orcii, care în *Hobbitul* se numeau gnomi[24] şi care, cel puţin pentru mine, sunt reprezentanţii

[24] Goblins, în original. Relativ recenta traducere în româneşte a Hobbitului a folosit echivalentul „pitici" pentru dwarfs şi „gnomi" pentru goblins. În traducerea românească a trilogiei Stăpânul inelelor, apărută la câteva luni după Hobbitul, s-a optat pentru „gnomi" ca echivalent al cuvântului „dwarfs", iar foştii goblins,

noii clase de lucrători industriali, văzuţi prin ochii dezaprobatori ai lui Tolkien, aflat în pătura superioară a societăţii. În *Hobbitul,* trolii vorbesc cu cel mai proverbial accent cockney, dar Tolkien a abandonat curând ideea, considerând că e o reprezentare prea generalizantă.

Mai apar şi creaturi individuale ce par să existe prin ele însele. De partea binelui îl avem pe Tom Bombadil, care reprezintă natura; de partea răului, pe monstruosul păianjen Shelob, care reprezintă, poate, superputernicele conglomerate multinaţionale ce-au ajuns să domine economia lumii.

De partea răului sunt lupi uriaşi, iar de parte a binelui, vulturi şi un urs cu însuşiri supranaturale.

Iar mai presus de orice este Gollum, care pare să fie un hobbit pervertit de lunga posesie a inelului şi cea mai ambiguă creatură din toată povestea. În el se duce permanent bătălia dintre bine şi rău; şi, cu toate că este personajul cel mai slab şi cel mai neajutorat din saga lui Tolkien, reuşeşte, din unele puncte de vedere, să realizeze cel mai mult. Practic, el este acela care, fără să vrea, aduce povestea la un final satisfăcător. Întotdeauna l-am simpatizat pe Gollum şi l-am considerat mai degrabă o victimă a păcatelor altora, decât o fiinţă păcătoasă.

Acest amestec de creaturi inteligente, cu o diversitate tipologică atât de mare, conferă *Stăpânului inelelor* neînchipuit de multă forţă şi varietate, şi nu se poate să nu-mi fi fost în minte, atunci când am imaginat un univers cu tipuri diferite de creaturi inteligente.

devenіţi ores, au fost traduşi prin „orei”. (n.t.)

ÎN VREMURI DE DEMULT

Există câteva cuvinte care duhnesc de romantism, unul dintre ele fiind „cavaler” — *knight.* Originea lui este însă mai degrabă modestă. Vine din anglo-saxonul *cniht,* care însemna „paj” sau „însoţitor”, adică un servitor care-şi urma peste tot stăpânul şi se îngrijea de trebuinţele lui. Omonimul din germană, *Knecht,* continuă şi azi să însemne „servitor”.

Desigur, dacă vorbim despre un rege, slujitorii lui erau adesea luptători, iar în epoca medievală aceasta însemna cineva care-şi putea permite să aibă un cal şi o armură, iar ea semnifica, mai departe, că era un aristocrat.

În alte limbi, accentul se pune pe cal, mai degrabă decât pe ideea servirii cuiva. În vremurile vechi, a călări pe un cal era cel mai sigur semn de nobleţe (un armăsar, fireşte, nu un cal de înhămat la plug!), la fel cum astăzi, a sta la volanul unui Cadillac sau al unui Mercedes (nu al unui Chevrolet sau al unui Volkswagen) înseamnă cam acelaşi lucru.

În latina literară, cal se spunea *equus,* dar în jargonul soldaţilor se folosea cuvântul *caballus* (echivalent cu „bidiviu” sau „mârţoagă”), acest din urmă termen ajungând să fie utilizat cu sensul de „cal de luptă”. În spaniolă, *caballus* s-a transformat în *caballo,* în italiană a devenit *cavallo,* iar în franceză, *cheval.*

Drept urmare, călăreţul era *caballarius* în latină, *caballero* în spaniolă, *cavaliere* în italiană şi *chevalier* în franceză, toate constituind echivalentul cuvântului *knight* din engleză. Dacă vrem să ne referim la întregul corp de cavaleri, am putea vorbi despre „knighthood” — „calitatea de cavaler” în Anglia, dar se obişnuieşte mai mult să se apeleze la echivalentul din franceză (franceza normandă, cel puţin, a fost limba aristocraţiei engleze între secolul al

doisprezecelea şi al cincisprezecelea), adică „chivalry" — „cavalerism". A te purta ca un cavaler — adică a avea maniere de curtean, în loc de a adopta comportamentul grosolan al neobrăzaţilor ţărani deveniţi slugi şi valeţi — este echivalent cu a te arăta „chivalrous" — „cavaleresc".

În fapt însă, romantica strălucire care-i face pe cavaleri să pară atât de grozavi este cu desăvârşire o ficţiune. În realitate, încrezuţii cavaleri, cu caii şi cu armurile lor cu tot, se arătau trufaşi şi nesuferiţi, mai ales faţă de oamenii neînarmaţi şi pedeştri. În engleză, mai avem un cuvânt pe aceeaşi temă: „cavalier" (folosit de obicei cu referire la necugetaţii şi trufaşii regalişti care l-au susţinut pe Carol I al Angliei) — şi nu trebuie să vă mai amintesc ce înseamnă „cavalier treatment".[25]

Apropo, cu câteva rânduri mai-nainte am folosit cuvântul „knave", care înseamnă „paj" sau „valet", iar omonimul din germană, *Knabe,* continuă şi azi să însemne „băiat". Precum vedeţi, „knave" şi „knight", care acum sunt considerate antonime, însemnau exact acelaşi lucru la început. (Că tot veni vorba, corespondentul din germană pentru „knight" este *Ritter,* care înseamnă „călăreţ".)

Încă din anul 2000 Î.Hr., nobilii nu luptau pe jos, aşa cum era forţată s-o facă plebea alcătuită din ţărani. Ori de câte ori se putea, eroii lui Homer luptau în care, iar aristocraţii greci şi romani făceau parte din „cavalerie" (echivalentul latin al armatei călare din franceză/engleză).

Cu toate acestea, până la sfârşitul Antichităţii, cavaleria n-a avut niciodată vreun alt rol decât cel de susţinere. Luptătorii călare erau importanţi în primul rând fiindcă se deplasau mai repede. Puteau să-l spioneze pe inamic şi puteau să urmărească o armată duşmană deja

[25] *Cavalier* are trei sensuri în limba engleză: regalist (cu referire la nobilii care l-au susţinut pe Carol I al Angliei); cavaler sau cavalerist; şi persoană care-i tratează de sus pe ceilalţi şi căreia nu-i pasă decât de propriile dorinţe. *Cavalier treatment* echivalează cu „impoliteţe arogantă". (n.t.)

dezmembrată şi pusă pe fugă. Dar bătălia efectivă era dusă de „infanteria” stabilă şi disciplinată: rândurile de hopliţi ale grecilor, falangele macedonene, legiunile romane. (Cuvântul „infanterie” e înrudit cu „infant”, adică un alt cuvânt care înseamnă „băiat”. Termenul în sine ne dă o idee despre dispreţul cu care îl priveau aristocraţii pe soldatul pedestraş.)

Rolul cavaleriei s-a schimbat o dată cu inventarea scărilor de şa metalice, de către nomazii Asiei Centrale, cândva pe la începutul erei creştine. Ce mult a putut să conteze! Fără o şa cu scări potrivite, călăreţul se bălăngănea nesigur pe cal, iar dacă folosea prea imprudent suliţa, putea fi tras sau împins cu uşurinţă să cadă de pe cal. În aceste condiţii, călăreţii erau mai în siguranţă dacă se foloseau de arcuri cu săgeţi — aşa cum făcea cavaleria partă. Având o şa cu scări bune, pe de altă parte, cavaleristul îşi putea ancora solid picioarele, plasând astfel întreaga greutate, a lui şi a calului, în spatele suliţei. Nici un pedestraş din acele vremuri nu-i mai putea face faţă în acest fel.

Fugind din faţa hunilor în secolul al patrulea, goţii au reuşit cumva să împrumute de la năvălitori noul tip de şa, iar în anul 378, călăreţii goţi au dezmembrat legiunile romane în bătălia de la Adrianopol. Armata călare şi-a adjudecat atunci supremaţia pentru următoarea perioadă de o mie de ani şi aşa a început era cavalerilor.

Dar, oricât de idealizaţi şi de eroici au fost cavalerii în literatură, în viaţa reală se arătau cruzi, despotici şi feroce, în modul cum se purtau cu clasele inferioare, iar când în sfârşit au fost făcuţi de ruşine, toţi ne-am bucurat şi am aplaudat!

Fiindcă a venit şi vremea când clasele de jos au învăţat să le ţină piept călăreţilor, nelăsându-i să se apropie şi străpungându-i cu suliţele. Inferiorii pedestraşi au fost mult ajutaţi, în aceasta, de inevitabilul apanaj al nobilimii arogante: indestructibila prostie. Burgherii flamanzi au

învăţat cum să folosească suliţa lungă în rând ordonat (renaşterea falangei macedonene) şi i-au măcelărit pe călăreţii francezi în bătălia de la Courtrai, în anul 1302. Arcaşii englezi i-au masacrat de la distanţă pe călăreţii francezi, în bătăliile de la Crécy (1346), de la Poitiers (1356), de la Agincourt (1415) şi de la Villeneuve (1420). Lăncierii elveţieni au făcut una cu pământul cavaleria burgundă în 1477, când praful de puşcă îşi intrase deja în drepturi, iar supremaţia cavalerilor a luat sfârşit.

Dar încă de mai amintim de ea într-o scânteietoare aură de romantism şi, în primul rând, prin legenda lui Arthur — poveştile despre Regele Arthur al Britaniei şi despre Cavalerii Mesei Rotunde. De fapt, ori de câte ori pomenim de „cavaleri”, ne gândim la acele poveşti şi, mai întâi de toate, la Sir Lancelot.

Legenda lui Arthur a început cu Geoffrey de Monmouth, care, în 1136, scria *History of British Kings* („Istoria regilor britanici”), în care vorbea despre Uther Pendragon, despre fiul acestuia, Arthur, şi despre înzestratul lor vrăjitor, Merlin. Nu e istorie, ci mit şi legendă, dar i-a fascinat pe cititori — care şi atunci, la fel ca astăzi, preferă ca istoria să facă apel la superstiţiile şi patriotismul lor, mai degrabă decât la pasiunea abstractă şi lucidă pentru adevăr. Dacă vă interesează o repovestire modernă a legendelor lui Geoffrey, citiţi *The High Kings* („Regii supremi”), de Joy Chant (1983).

Cam prin 1170, un poet francez, Chrétien de Troyes, a luat istoria lui Geoffrey şi i-a adăugat o poveste de dragoste simplă. El a fost primul care a inventat pasiunea adulterină dintre Lancelot şi Guinevere, precum şi mistica istorie a căutării Sfântului Graal. Chrétien, neavând pretenţia că reproduce nici măcar umbra adevărului istoric, poveştile lui au fost încă şi mai populare decât cele ale lui Geoffrey.

Sir Thomas Malory a adunat fragmentele rătăcite ale legendei lui Arthur în cartea *Morte d’Arthur* („Moartea lui Arthur”) şi versiunea lui, publicată în 1485, este cea pe care

o cunoaştem cel mai bine astăzi.

Legenda n-a murit niciodată şi a fost spusă din nou în fiecare secol. În epoca modernă, îi avem pe Lord Alfred Tennyson, cu ale sale *Idylls of the King* („Idilele regelui”) (1859); pe Mark Twain, cu *A Connecticut Yankee at King Arthur’s Court* („Un yankeu la Curtea regelui Arthur”) (1889); şi pe T. H. White, cu *Once and Future King* („Rege odată şi pentru viitor”) (1958). Din ultima s-a inspirat musicalul *Camelot.* Cea mai recentă apariţie este cartea lui Marion Zimmer Bradley, *The Mists of Avalon* („Ceţurile Avalonului”) (1982).

Legenda lui Arthur nu e altceva decât simplă fantezie, populată cu vrăjitori şi vrăjitoare, plină de farmece şi de ritualuri magice! Cei care au încercat să elimine fantezia şi să prezinte legenda de o manieră realistă nu s-au bucurat de atâta succes. Mie, unul, de pildă, Tennyson mi s-a părut sălciu şi plicticos. Twain introduce motivul literar al călătoriei în timp, care garantează amuzamentul inevitabil al anacronismelor, dar, transformându-l pe Merlin într-un simplu şarlatan care păcăleşte lumea cu baliverne, diminuează mult din interesul poveştii.

White, pe de altă parte, mai ales în *The Sword în the Stone* („Sabia din piatră”) (1939), care este primul volum al tetralogiei, chiar amplifică fantezia, iar versiunea lui se ridică mult deasupra celei scrise de Malory, tocmai din acest motiv (după părerea mea). Acelaşi lucru poate fi spus despre minuţiosul tur de forţă al lui Bradley.

Deloc surprinzător, aşadar, că literatura fantastică modernă se întoarce din când în când spre romantismul cavaleresc şi, în particular, se apleacă asupra unor aspecte ale legendei lui Arthur şi-şi încearcă puterile cu ele.

URIAŞII DE PE PĂMÂNT

Uriaşii sunt un element atât de des întâlnit în fanteziile, miturile şi legendele tuturor popoarelor, încât nu putem să nu ne întrebăm de unde s-a născut ideea. Până şi Biblia vine să spună ceva pe această temă: „în vremea aceea s-au ivit pe pământ uriaşi” (Facerea 6:4).

Cu siguranţă că există uriaşi pe pământ şi în vremurile *acestea.* Balena albastră din apele Antarcticii nu este doar cel mai mare animal care trăieşte astăzi, ci, probabil, şi cel mai mare animal care-a trăit vreodată. Arborii de sequoia de pe coasta Pacificului nu sunt doar cele mai mari şi mai înalte plante care vieţuiesc pe lume astăzi, ci, probabil, şi cele mai mari plante care-au existat vreodată.

În vechime, oamenii trăiau în comunităţi izolate, rareori călătorind la distanţe mai lungi de câţiva kilometri de casă, iar poveştile despre animalele mari din ţinuturi străine probabil că nu-şi pierdeau deloc din dimensiuni, în timp ce erau depănate. Pe măsură ce poveştile treceau din gură-n gură, indubitabil că deveneau tot mai dramatice. Astfel, balenele au devenit biblicii „Leviatani”, iar hipopotamii, biblicele „fiare mari”, iar în poveştile rabinilor din Evul Mediu, atât Leviatanii, cât şi fiarele mari s-au transformat în monştri cu adevărat „cât muntele”.

Dar uriaşii nu-i neapărat nevoie să fie doar exagerări ale unor adevăruri îndepărtate. Pot fi şi rezultatul raţiunii. În perioada de geneză a miturilor, era firesc să presupui că forţele naturii reprezentau manifestări ale unor fiinţe vii. Vântul era răsuflarea zeilor; furtunile erau rezultatul mâniei lor, iar fulgerele şi trăsnetele, artileria cu care bombardau pământul. Vulcanii răsăreau din preaplinele cuptoare de fierărie ale zeilor de sub pământ, iar cutremurele apăreau atunci când aceştia se răsuceau în somn — sau în lanţuri. Natural că, pentru vieţuitoarele din acea vreme (de tip

umanoid, din cât se pare), zeii trebuie să fie de-o mărime şi de-o forţă colosale, ca să poată produce asemenea efecte. Logic, nu-i aşa?

Şi tot atunci, în vremurile de demult, se întâmpla uneori ca o civilizaţie aşezată să decadă, să-şi piardă direcţia şi să fie călcată în picioare de o hoardă de războinici mai primitivi, dar mai viguroşi. Ni-i putem imagina pe aceşti războinici minunându-se de lucrările civilizaţiei cucerite: masivele ziduri de protecţie din jurul oraşelor, templele sau alte structuri grandioase, şi aşa mai departe.

Neştiind nimic despre tehnologia avansată a civilizaţiei pe care au cucerit-o, nu puteau înţelege cum au fost făcute aceste structuri. Ei, unii, n-ar fi reuşit să le ridice, deci li se părea ridicol să presupună că poporul inferior pe care l-au cotropit ar fi fost capabil de asemenea lucruri. Ipoteza logică era că doar o rasă de uriaşi ar fi putut să le facă.

Barbarii dorieni care au doborât regatele miceniene ale Greciei antice au remarcat zidurile groase, din bucăţi mari din piatră, ale oraşului Micene, şi au presupus că fuseseră clădite de uriaşii denumiţi „ciclopi”. Şi în ziua de azi, când vorbim despre ziduri clădite din bucăţi de piatră nefasonată, care rămân în picioare mulţumită greutăţii proprii, mai degrabă decât ţinute de un liant, spunem că sunt „pereţi ciclopieni”.

Şi nu doar naivii noştri strămoşi din vechime credeau aşa ceva. Unii oameni din ziua de azi, studiind piramidele din Egipt şi convinşi fiind că egiptenii antici n-ar fi putut să le edifice, fantazează şi ei, lansându-şi propria versiune despre „uriaşi şi semizei”. În naivitatea lor, ei sugerează că nişte astronauţi veniţi din spaţiul cosmic au fost cei care au construit piramidele. (Eu, unul, n-am nici cea mai vagă idee ce i-ar fi putut determina pe nişte astronauţi extratereştri, cu tehnologii capabile de zbor interstelar, să se apuce să construiască nişte mormane uriaşe de pietre, în loc să ridice structuri din oţel şi beton!)

Noi, oamenii de azi, avem avantajul de a şti că într-

adevăr au existat uriaşi în trecut — în trecutul foarte, foarte îndepărtat. Pentru o perioadă de o sută de milioane de ani, Pământul s-a zguduit sub labele unor reptile uriaşe. Brahiozaurul a fost cel mai masiv şi mai voluminos animal de uscat care a trăit vreodată, iar tiranozaurul, cel mai de temut carnivor. Au mai fost şi pteranozaurii, nişte reptile zburătoare care, în anumite cazuri, ajungeau chiar şi la dimensiunile unui avion din prezent.

Nu cumva „memoria genetică” a fost aceea care a implantat în mintea omului ideea uriaşilor şi a monştrilor, pornind de la aceste reptile care au dispărut, toate, cu aproximativ şaizeci de milioane de ani înainte de apariţia primului hominid primitiv? De exemplu, oare dragonii şi balaurii din atâtea şi atâtea mituri nu sunt, cumva, reprezentări ale foarte realilor pteranozauri? Puţin probabil. E mult mai raţional să presupunem că, iniţial, dragonii au fost o reprezentare a şerpilor gigantici: pitoni şi anaconde care chiar există în realitate. Li s-au adăugat aripi pur şi simplu, fiindcă aşa se proceda în mod obişnuit, pentru a exprima iuţeala în deplasare (gândiţi-vă la caii înaripaţi, cum ar fi Pegas), iar flăcările pe care le scoteau pe gură sunt o formă de redare a veninului împroşcat de anumiţi şerpi din anumite specii.

Fireşte, dacă o creatură dispărută de pe Pământ n-a dispărut de prea multă vreme, s-ar putea să fie tocmai potrivită. Pasărea-elefant (aepyornis) din Madagascar încă mai supravieţuia în Evul Mediu. Cântărea cam o jumătate de tonă şi era cea mai mare pasăre care a existat vreodată. Trebuie să fi fost, mai mult ca sigur, cea care a inspirat monstrul înaripat denumit „pasărea Roc”, pe care o întâlneşte Sindbad în *1001 de nopţi.*

Desigur, chiar şi creaturi pe care fiinţele umane nu le-au întâlnit niciodată în viaţă îşi lasă oasele în urmă — fosilizate în măsură mai mică sau mai mare. Abia în secolul al XIX-lea s-a dat o interpretare corectă a acestor rămăşiţe fosilizate — ceea ce nu înseamnă că n-ar fi fost găsite şi greşit

interpretate în secolele anterioare.

În era preistorică, de pildă, pe insulele din Mediterana existau elefanţi şi hipopotami pitici. Dar până şi un elefant-pigmeu are un craniu mare, iar câteva asemenea cranii au fost dezgropate în Sicilia după intrarea în era istorică. Nimic mai firesc decât să fie luate drept rămăşiţe ale unor giganţi umanoizi. Cavitatea nazală arăta ca şi cum în locul acela s-ar fi aflat un singur ochi uriaş, plasat în mijlocul feţei. Aşa s-ar putea explica originea ciclopilor — uriaşii cu un singur ochi din *Odiseea* („ciclop” înseamnă „ochi în formă de cerc”, în greaca veche).

Să fi existat vreodată uriaşi umanoizi? Cel mai apropiat exemplu, din câte ştim până acum, ar fi un primat de mari dimensiuni, care a trăit până în urmă cu câteva milioane de ani.

Fiinţele umane sunt ele însele primate-gigant, căci noi, oamenii, suntem printre cele mai mari din acest grup de mamifere. Singurul primat indiscutabil mai înalt şi mai masiv decât noi este masculul de gorilă, dar a existat pe vremuri şi o supergorilă, pe care o numim *Gigantopithecus* („maimuţă uriaşă”, în greaca veche). Ridicându-se în două picioare, atingea înălţimea de doi metri şi şaptezeci de centimetri, şi trebuie să fi cântărit undeva spre trei sute şaizeci de kilograme.

Un *Gigantopithecus* mânca, din cât se pare, cam aceleaşi lucruri ca fiinţa umană şi avea dinţi foarte asemănători ca formă cu ai omului — doar că, fireşte, erau mult mai mari. De fapt, când paleontologii moderni au dat pentru prima oară peste dinţi de *Gigantopithecus,* părea foarte posibil ca aceştia să fi aparţinut unor fiinţe umane de dimensiuni uriaşe. A mai trecut ceva timp până să fie descoperite şi alte oase, care să facă mai mult decât evidentă apartenenţa acestui primat la specia gorilelor.

Foarte posibil ca tocmai astfel de dinţi, apărând ici şi colo, să fi părut o dovadă a faptului că au existat altădată uriaşi umanoizi înspăimântători.

Rămâne de subliniat un singur lucru: cu toţii am trăit, la un moment dat, într-o lume a uriaşilor. Când eram copii mici, toţi cei din jur ne apăreau ca uriaşi. În majoritate, erau uriaşi binevoitori — dar nu chiar în toate cazurile. Şi chiar dacă erau binevoitori, uriaşii ne refuzau adesea lucrurile pe care ni le doream şi era clar că nu ne puteam lupta cu ei — erau prea puternici. Ca urmare, am trăit o vreme într-o lume a spaimelor şi a frustrării, consecinţa fiind că toţi s-ar putea să avem permanent în suflet frica de „uriaşi”.

CÂND A DEVENIT FANTEZIA FANTEZIE

Din anumite puncte de vedere, toată literatura de ficţiune e literatură fantastică. Dacă o poveste nu e altceva decât ficţiune, înseamnă că nu s-a întâmplat niciodată; dacă nu s-a întâmplat niciodată, înseamnă că e fantezie: o creaţie a minţii, a imaginaţiei. Prin urmare, dacă vrem să fim absolut riguroşi în această privinţă, mare parte din literatura presupus „documentară”, adică altceva decât ficţiune, ţine şi ea de fantezie.

Realitatea este, însă, că nu *vrem* să fim foarte riguroşi. Dacă definim fantezia în aşa fel încât să cuprindă aproape tot, atunci cuvântul îşi pierde forţa semnificaţiei şi ajunge să nu mai însemne nimic altceva decât „literatură”.

Haideţi să căutăm altă definiţie! Fantezie ar trebui să însemne nu doar ceva care nu e aşa în realitate şi, prin urmare, nu există decât ca idee, ci şi ceva care *n-ar putea în nici un caz* să fie aşa, deci nu poate exista *în nici un alt fel* decât ca idee.

Privită problema astfel, romanul lui Charles Dickens, *Nicholas Nickleby,* nu este o fantezie. Deşi personajele din roman n-au existat niciodată şi evenimentele descrise acolo n-au avut loc niciodată, acele personaje şi întâmplări ar fi putut exista, fără a da peste cap ordinea acceptată a universului.

Pe de altă parte, Poveste de Crăciun a lui Charles Dickens este clar o fantezie, fiindcă vorbeşte despre fantome şi noţiuni abstracte, cum ar fi „Crăciunul din trecut”, dar pe care autorul le-a făcut concrete. Ordinea acceptată a universului nu permite existenţa fantomelor şi a abstracţiilor manifestate în formă concretă.

De fapt, putem fi încă şi mai riguroşi, subliniind ideea că fantezia trebuie să se ocupe de lucruri a căror existenţă nu doar că o considerăm imposibilă în universul nostru, ci

insistăm s-o considerăm imposibilă chiar şi într-un univers modificat printr-un grad rezonabil de progres ştiinţific. Dacă progresul ştiinţific rezonabil le-ar putea face să existe, atunci ar fi vorba de literatură ştiinţifico-fantastică. (Sigur că un om ingenios poate manipula posibilităţile progresului ştiinţific, în aşa fel încât ceea ce ni se pare, în mod normal, pură fantezie, să devină un fel de ficţiune ştiinţifică. De regulă, însă, nimeni nu se oboseşte cu manipularea, aşa că literatura fantastică rămâne distinctă de cea ştiinţifico-fantastică.)

Bun, acum că ne-am făcut o idee despre ce se înţelege prin fantezie şi genul literaturii fantastice ca domeniu literar aparte, suntem îndreptăţiţi să întrebăm ce vechime are. Ar putea părea limpede ca lumina zilei, că fantezia ca gen narativ dăinuie de-o veşnicie; că e la fel de veche precum limbajul; la fel de veche precum imaginaţia umană.

Ar părea că, adunaţi în jurul focurilor din Epoca de Piatră, primitivii noştri strămoşi obişnuiau să-şi îngheţe reciproc sângele în vene cu poveşti despre tot felul de monştri, duhuri şi demoni.

Nu vom şti niciodată sigur, fireşte, deci, dacă preferăm să ne agăţăm de certitudini mai clare, trebuie să apelăm la cele mai vechi fragmente de literatură care au supravieţuit trecerii timpului — constatând că şi aici e foarte probabil să dăm peste fantezie.

Epopeea lui Ghilgameş, scrisă de sumerieni anonimi cam prin 2700 î. Hr., este, cred eu, cea mai veche operă de ficţiune care ne-a rămas din vremurile de altădată şi conţine multe elemente fantastice: zei, monştri, plante care te fac nemuritor etc. *Iliada* şi *Odiseea* sunt, într-o oarecare măsură, naraţiuni fantastice — mai ales *Odiseea.* Legenda ciclopului Polifem şi cea a vrăjitoarei Circe rămân şi-n zilele noastre printre cele mai îndrăgite poveşti fantastice ale omenirii.

Basmele folclorice sunt aproape invariabil poveşti fantastice: *1001 de nopţi,* de pildă, şi *Albă ca Zăpada* sau

Cenuşăreasa. Fiecare epocă îşi are fanteziile ei; până şi secolul al XX-lea şi-a creat câteva care să rivalizeze cu cele din trecut la capitolul măiestriei şi al popularităţii. Gândiţi-vă doar la *Mary Poppins,* la *Hobbitul* sau la *Watership Down.*[26]

Şi totuşi... când se poate spune că o poveste fantastică nu e pură fantezie?

Neîndoios că răspunsul nu poate fi decât următorul: când evenimentele din ea nu sunt considerate ca venind în contradicţie cu ordinea acceptată a universului. Ba încă şi mai mult, atunci când evenimentele pe care le descrie, oricât de fantastice ar părea, sunt acceptate ca adevăr literal.

Biblia, de exemplu, e plină de poveşti cu minuni: şarpele vorbitor din grădina Edenului; măgăriţa cuvântătoare a lui Valaam; despicarea în două a Mării Roşii; faptele lui Ilie şi Elisei; vindecările miraculoase făcute de Iisus. Dacă toate acestea i-ar fi puse în faţă unui savant chinez foarte învăţat, care să nu fi auzit niciodată de Biblie, acesta n-ar ezita nici o clipă s-o eticheteze drept „colecţie de povestiri fantastice”. Fireşte, evreii şi creştinii pioşi ar respinge cu oroare o asemenea părere şi ar lua-o drept blasfemie.

În exact acelaşi mod, oamenii simpli din vechime care credeau în zeii şi zeiţele Olimpului şi nu se îndoiau că există monştri în ţinuturile înceţoşate de dincolo de micul petic de pământ pe care-l cunoşteau bine, acceptau plăsmuirile lui Homer, în toate detaliile lor, ca pe istorie adevărată.

Iar în epoci ulterioare, cei care credeau în stafii, în fantome sau în morţi-vii, în zâne sau în spiriduşi, acceptau

[26] Cartea *Watership Down* îl are ca autor pe britanicul Richard George Adams, a apărut în anul 1972 (iar în 1978 după ea s-a făcut şi un film) şi este povestea unei comunităţi de iepuri plecate în căutarea unor noi vizuini. Romanul a fost interpretat şi ca o alegorie politică, considerându-se că face o paralelă între diversele vizuini pe care le vizitează iepurii şi sistemele de guvernare posibile, împreună cu efectele lor. (n.t.)

poveştile în care era vorba despre astfel de făpturi ca adevărate — cel puţin ca idee generală, dacă nu în amănunt — şi nimeni nu le-ar fi considerat simple fantezii.

Cât de departe spre prezent merge această idee a fanteziilor care nu sunt fantezii? E limpede că se extinde şi asupra prezentului şi, probabil, va continua şi în viitor — cât vezi cu ochii minţii! Fiecare religie a lumii le pare celor din afara ei mai mult o fantezie, dar pentru cei care cred în ea este sacru adevăr. Întotdeauna vor exista oameni simpli care, fie din cauza vârstei prea fragede, fie a lipsei de educaţie modernă, laică şi ştiinţifică, vor crede în Moş Crăciun, în morţi-vii şi în farmece diavoleşti, în zâna Măseluţă şi în iepuraşul de Paşte, şi aşa mai departe.

Există chiar şi adulţi care, în ciuda aparenţei de oameni inteligenţi, instruiţi şi deloc naivi, cred cu tărie în astrologie, în spiritualism, în ştiinţa creaţiei şi în alte lucruri iraţionale, care nouă, celor neatinşi de aripa unor astfel de credinţe, ni se par fantezii absurde.

În acest caz, când anume am început, dacă am început, să concepem fantezia ca pe *fantezie?*

Indubitabil că întotdeauna au existat şi sceptici — oameni pe care astăzi i-am numi „raţionalişti convinşi” — chiar şi-n vremuri dintre cele mai bântuite de superstiţii şi de credinţe oarbe. Oamenii de acest gen respingeau orice nu avea la bază dovezi observabile şi raţionale şi rămâneau fermi în convingerea lor că multe dintre lucrurile pe care majoritatea celorlalţi le accepta fără umbră de îndoială erau în realitate pure fantezii.

Ceea ce totuşi nu-i suficient. Un sceptic ocazional abia dacă poate lăsa vreo urmă asupra societăţii. Să fi apărut totuşi o perioadă, când genul acesta de raţionalism a început să fie acceptat ca parte dintr-o societate laicizată şi când oamenii, în număr suficient de mare, au început să fie educaţi în credinţa că universul nu poate fi înţeles decât prin raţiune, deci orice alt lucru din afara raţiunii rămâne simplă fantezie?

În lumea occidentală, o asemenea stare de spirit a început să se instaleze după sfârşitul perioadei războaielor religioase şi o dată cu începutul Erei Raţiunii. Ultima jumătate a secolului al XVII-lea, perioada Societăţii Regale Britanice şi a lui Sir Isaac Newton, stabileşte linia de demarcaţie.

Chiar şi atunci, însă, raţionalismul a rămas apanajul unei pături sociale mai degrabă subţiri de oameni educaţi. Abia în secolul al XIX-lea a început să apară treptat, în lumea occidentală, ideea educaţiei de masă sub controlul unui stat laic. Pentru prima oară în istorie, au existat regiuni întinse unde mari proporţii ale populaţiei erau educate în sisteme şcolare care să nu fie conduse de vreun ordin religios. Iar apoi, pentru prima oară, au apărut în număr mare şi oameni care puteau să recunoască fantezia şi care cu-atât mai mult se puteau bucura de farmecul ei, fiindcă o acceptau ca pe un pur exerciţiu al imaginaţiei fără restricţii.

CRITICUL RETICENT

Scriitorii nu cad decât rareori de acord asupra vreunui lucru care ţine de meşteşugul lor — ceea ce nu-i împiedică să se arate înclinaţi să-şi unească forţele împotriva criticului. Eu, unul, am un suflet mult prea blând, ca să pot spune răutăţi despre alţi oameni, dar iată ce-am reuşit să spun într-una dintre cărţile mele, intitulată *Familiar Poems Annotated* („Poezii familiare comentate”), vorbind despre Robert Frost:

„Poezia lui pare să le fie pe plac criticilor literari şi, pentru că e scrisă în vorbe simple, rimează şi se poate citi rapid în diagonală, le e pe plac şi oamenilor.”

Iată ce spunea Lord Byron: „Mai degrabă/Să cauţi roze-n luna lui Prier şi gheaţă-n Cireşar; /S-aştepţi statornicie de la vânt sau târâţelor să ceri făină; /Să crezi în ce spune-o femeie şi în ce laudă un epitaf/Sau în orice alt lucru care-i fals, decât/Să ai încredere în critici.”

Părerea lui Coleridge sună aşa: „Cei care fac recenzii sunt, de obicei, oameni care şi-ar fi dorit să fie poeţi, istorici, biografi etc., dacă le-ar fi stat în putere; şi-au încercat talentul cu una şi cu alta, dar n-au avut succes; prin urmare, se fac critici.”

Şi a lui Laurence Sterne: „Între toate bârfele ce se brodesc în lumea asta calpă, deşi făţărnicia ipocritului s-ar putea să fie cea mai rea, nu-i alta mai chinuitoare ca ponegreala criticii!”

Destul! Aţi înţeles ce vreau să spun!

Şi totuşi... când şi când... mă trezesc că am căzut în capcană... sunt pus la zid... împins într-un colţ... şi, foarte mult împotriva voinţei mele...

Mă văd obligat să fiu critic!

Cei de la *Science Digest* m-au rugat să văd filmul *întâlniri de gradul trei* şi să scriu un articol pentru ei, despre partea

de ştiinţă din scenariu. Am văzut filmul şi m-am îngrozit. Îngrozit am rămas şi după ce m-a examinat un doctor, care m-a asigurat că nici unul dintre organele mele interne nu s-a deplasat de la locul lui din cauza ridicolelor unde sonore ale filmului. (Dacă nu poţi fi bun, fă zgomot, zic unii, iar filmul *Întâlniri de gradul trei* a fost foarte zgomotos!)

În primul rând că nu era fir de acurateţe ştiinţifică în acel film, nici măcar o urmă — şi exact asta am spus în articolul pe care l-am scris şi a fost publicat în *Science Digest.* De asemenea, nu era nici urmă de logică în scenariu — şi am spus-o şi pe asta.

Vreau să ştiţi că nu mă număr printre puriştii care nu văd nimic bun în orice s-ar face la Hollywood. Cei de la Hollywood trebuie să se adreseze unor auditorii numeroase, iar cei mai mulţi dintre oamenii care le alcătuiesc nu sunt deloc familiarizaţi cu literatura SF de bună calitate. Hollywood-ul trebuie să se încline în faţa lor şi să le iasă în întâmpinare — cam până la jumătatea drumului, de fapt. Perfect conştient fiind de acest lucru, m-am putut bucura sincer de filme ca *Planeta maimuţelor* sau *Războiul stelelor.*

Chiar şi atunci când bunii mei prieteni Ben Bova şi Harlan Ellison l-au desfiinţat magnanim pe acesta din urmă, eu am rămas ferm pe poziţie. *Războiul stelelor* s-a vrut divertisment pentru mase şi n-a încercat să fie nimic mai mult. Lăsaţi-vă raţionalismul pretenţios la uşă, intraţi în starea de spirit a filmului şi distraţi-vă — în fond, ăsta-i rostul!

Celălalt film însă, adică *Întâlniri de gradul trei,* s-a luat foarte în serios sau măcar a părut că o face. A fost *pretenţios* — comiţând o eroare fatală! Mai mult, şi-a făcut jocul în direcţia OZN-iştilor şi a misticilor, iar în goana sa după bănuţul spectatorului, n-a manifestat nici un fel de scrupul în a încălca absolut toate canoanele bunului-simţ şi ale coerenţei interne.

Toate acestea le-am spus în articolul meu — după care au început să sosească scrisorile.

Unele dintre ele se plângeau că am ignorat virtuţile filmului. „De ce n-aţi pomenit nimic de efectele speciale?” mă întrebau expeditorii scrisorilor. (Se refereau la candelabrul zburător din final.)

De ce-aş fi pomenit? Să te duci la un film absolut prost, doar pentru efectele lui speciale, e ca şi cum ai mânca o friptură tare ca talpa, doar pentru ceapa prăjită de deasupra sau ca şi cum ai citi o carte proastă, doar pentru părţile fără perdea. Magia optică e un truc pe care filmele îl pot face şi cărţile nu, dar aceasta nu înseamnă că se poate substitui poveştii, raţionamentului logic, semnificaţiei. Este un simplu ornament, nu face parte din substanţă. De fapt, ori de câte ori aud de un film SF exagerat de mult lăudat pentru efectele lui speciale, *ştiu* că e un film prost. Dacă numai despre asta au constatat că pot să vorbească…

Unii dintre cei care mi-au scris s-au arătat afectaţi şi îngroziţi de faptul că un om atât de evident cumsecade ca mine putea spune lucruri atât de urâte. Mărturisesc că reproşul lor m-a cam făcut să-mi muşc buzele — nu-i deloc amuzant să te introduci cu forţa într-un simulacru chinuit de critic. Dar vine o vreme când n-ai încotro, trebuie să te aşezi ferm de partea Binelui.

Unii m-au întrebat, mânioşi, cine mă credeam şi cu ce drept mă autoînvesteam cu calitatea de judecător al filmelor SF. Ei văzuseră toate filmele SF făcute în ultimii cinci ani şi ştiau mult mai multe decât mine despre ficţiunea ştiinţifică. Mda, poate că ştiau; n-am contestat argumentul.

Dar absolut toate se reduceau, în fond, la aceeaşi lamentaţie revoltată: „De ce-i criticaţi lipsa de adevăr ştiinţific, domnule dr. Asimov? În fond, nu e *decât* o poveste SF.”

Doamne, ce amarnică înţepătură! De-o viaţă întreagă iubesc genul SF, doar ca să descopăr, acum, că nu trebuie să pretinzi nimic de la ceva care nu e decât SF!

Nu e *decât* o poveste SF, deci are voie să fie prostească,

puerilă şi neghioabă! Nu e *decât* SF, deci n-are nevoie să urmeze un fir logic! Nu e *decât* SF, deci nu trebuie să-i ceri nimic altceva decât zgomote puternice şi lumini orbitoare!

În aceasta constă răul pe care-l face un film ca *Întâlniri de gradul trei:* convinge zeci de milioane de oameni că la atât se reduce genul SF!

Scrisoarea mea preferată, însă, a venit de la cineva al cărui nume îmi era familiar. Îmi mai scrisese de câteva ori înainte şi învăţasem repede că nu trebuie să-i răspund. Omul acesta are păreri despre orice subiect posibil în materie de ştiinţă; şi în absolut fiecare caz se înşală — distanţa la care se plasează de adevăr e dezastruos de monumentală! Ceea ce face din el o adevărată comoară naţională, deloc apreciată la justa ei valoare — este atât de infailibil în a se înşela de fiecare dată, încât, adoptând exact poziţia contrară opiniilor lui, vei avea mult mai adesea dreptate, decât dacă ai asculta sfatul celui mai înţelept dintre înţelepţi!

Falaciozitatea Sa s-a supărat pe comentariul meu, cum că extratereştrii din *Întâlnirile de gradul trei* procedau totalmente ilogic (citasem câteva situaţii, în sprijinul afirmaţiei mele). Sunt *extratereştri,* a spus omul, explicându-mi cu grijă şi în detaliu, nu cumva să-mi scape ideea raţionamentului lui. *Normal* că sunt ilogici.

Ei bine, atunci bănuiesc că nu aveţi nevoie decât de scriitori ilogici, scriitori care să nu fi auzit niciodată de logică.

Lipsa de logică li s-ar părea atât de firească, încât n-ar avea nici o problemă să portretizeze extratereştri „plauzibili”.

Era o absurditate perfect rotundă, absolut demnă de corespondentul meu.

John Campbell a lansat odată următoarea provocare: „Arătaţi-mi un extraterestru care să gândească tot atât de bine ca un om, dar nu *la fel* ca un om.”

Vi se pare uşor? Eu am încercat o mulţime de lucruri

grele în cariera mea de scriitor SF, dar n-am avut niciodată curajul să-l atac şi pe acesta (sau poate, foarte puţin, în partea a doua a cărţii *The Gods Themselves* — „Zeii înşişi”). Stanley Weinbaum a reuşit să facă în parte acest lucru, cu personajul Tweerl din *A Marţian Odyssey* („O odisee marţiană”). La fel şi Olaf Stapledon, cu personajul John din *Odd John* („John Ciudatul”).

Credeţi că indivizii care-au însăilat scenariul *Întâlnirilor de gradul trei* ar fi reuşit o asemenea performanţă, doar împingând în faţă ceva din lipsa lor înnăscută de logică?

Haideţi să vă dau un exemplu în sens invers, ca să înţelegeţi ce vreau să spun.

Să zicem că aţi vrea să portretizaţi un nătărău simpatic sau un netot cumsecade, a cărui minte ar încăpea toată într-un degetar. Şi să zicem că vreţi să-l puneţi pe el să nareze, cartea fiind scrisă la persoana întâi. Credeţi că puteţi găsi un netot cumsecade sau un nătărău simpatic, capabil să vă scrie cartea? La urma urmei, omul chiar *este* ca personajul dumneavoastră — indiferent ce-ar scrie, ar trebui să lăsaţi aşa, fiindcă ar fi exact ceea ce spune un nătărău simpatic sau un netot cumsecade.

Daţi-mi voie, atunci, să vă atrag atenţia asupra cărţilor lui P.G. Wodehouse cu Bertie Wooster şi Jeeves. Bertie Wooster e cel care povesteşte şi, cu fiecare rând al cărţii, ni se revelează ca un nătărău simpatic şi un netot cumsecade. Cărţile, însă, sunt scrise perfect de cineva care nu e nici una, nici alta. Trebuie să fii un scriitor al naibii de deştept ca să poţi pune un personaj să se arate prost ca noaptea în fiecare rând al cărţii, dar s-o faci cu aşa o măiestrie, încât cititorul nu se întreabă niciodată: „Cum se face că un asemenea neghiob spune povestea atât de bine?”.

Sau, ca să venim mai aproape de literatura de acasă, gândiţi-vă la romanul lui Daniel Keyes, *Flowers for Algernon* („Flori pentru Algernon”), în care naratorul începe prin a fi un imbecil notoriu, apoi devine din ce în ce mai deştept, după aceea din ce în ce mai prost şi sfârşeşte prin a

redeveni un imbecil. Părţile „imbecilului” au fost clar cel mai greu de scris, deoarece Keyes a trebuit să-l facă pe Charlie să se poarte ca un idiot, dar fără ca istoria să devină idioată. Dacă ar fi uşor, cel mai bun mod de-a face acest lucru ar fi să convingi un imbecil să scrie el.

În concluzie, filmul *Întâlniri de gradul trei* a folosit şi el la ceva. A fost o magnifică demonstraţie practică a ce se poate întâmpla, atunci când se abordează fără urmă de pricepere ideea de inteligenţă extraterestră. Te face să te minunezi şi să te înclini încă şi mai adânc, în faţa poveştilor în care inteligenţa extraterestră şi alte subtilităţi sunt mânuite cu meticuloasă măiestrie — ca acelea pe care încercăm să le găsim pentru această revistă.

INOROGUL

O recentă antologie la a cărei editare am dat o mână de ajutor poartă titlul *Mythical Beasties* („Animale mitologice”) şi conţine treisprezece povestiri fantastice, fiecare cu un animal binecunoscut, dar inexistent. Sigur că e fantezie şi nu SF, dar m-a pus pe gânduri…

Oameni de toate vârstele şi de prin toate părţile lumii au inventat, la un moment dat, animale inexistente, adăugându-le şi nenumărate detalii. Procedeul probabil că seamănă foarte mult cu cel folosit de un scriitor SF, când inventează creaturi extraterestre. Organismele noastre extraterestre sunt la fel de inexistente şi, dacă avem noroc, la fel de plauzibile ca acelea inventate pentru mituri şi legende. Probabil că lucrurile se petrec la fel, iar dacă studiem creaturile de legendă, ne-am putea face o idee mai bună despre unul dintre modurile în care reuşim să plăsmuim animale şi plante aclimatizate într-o lume care înconjoară Alpha Centauri A.

Alegând la întâmplare un animal mitologic, să ne oprim asupra inorogului. Cum de s-a ajuns să fie imaginat inorogul?

Pentru o mulţime de oameni, nu era deloc o *plăsmuire,* ci un animal cât se poate de real. Dovada? Cea mai bună posibil: inorogul este menţionat în Biblie, iar Biblia este cuvântul lui Dumnezeu, nu?[27]

Iată o descriere biblică, a lui Dumnezeu: „Dumnezeu l-a

[27] Într-adevăr, cea mai cunoscută versiune în limba engleză a Bibliei, cea a regelui Iacob, foloseşte cuvântul *unicorn,* adică „inorog”, dar traducerea românească a Cărţii Sfinte foloseşte de regulă fie „taur”, fie „bivol” în acelaşi context — deşi ocazional apare şi cuvântul „inorog”, de exemplu, în Psalmul 91, versetul 10 — referirea fiind strict la versiunea în româneşte a Bibliei menţionate la nota de subsol (9). (n.t.)

scos din Egipt, puterea Lui este ca a unui taur.” (Numerii 23:22). O altă descriere, de data aceasta a tribului lui Iosif: „Frumuseţea lui să fie ca a taurului întâi născut şi coarnele lui să fie ca şi coarnele bivolului” (Deuteronomul 33:17).

Dumnezeu îi pune lui Iov următoarea întrebare: „Poţi tu să-l legi cu funia de gât [pe bivolul sălbatic] şi să tragă grapa după tine, peste arătură?” (Cartea lui Iov 39:10). Psalmistul îl imploră pe Dumnezeu: „Izbăveşte-mă din gura leului şi din coarnele taurilor smerenia mea” (Psalmii 22:21). Şi mai spune: „Şi se va înălţa puterea mea ca a inorogului” (Psalmii 92:10). Iar Isaia spune: „Bivolii cad împreună cu ei...” (Isaia 34:7).

Sigur că Biblia din care am tot citat până aici nu este exact cuvântul arătat, ci o „versiune autorizată” (cea a regelui Iacob), care nu reprezintă nimic altceva decât o traducere, în fond, se prea poate ca traducătorii să fi făcut o greşeală. Cuvântul ebraic tradus ca *unicorn* în engleză este, de fiecare dată, *re’em.* Ce înseamnă, în realitate, *re’em?*

Dacă ne uităm la Noua Biblie în Engleză, considerată cea mai fidelă traducere făcută până acum, vom constata că primul citat, cel din Numeri, sună aşa: „Cum îi sunt coarnele încovoiate bivolului sălbatic, aşa le este lor Dumnezeu, care i-a scos din Egipt.” În absolut fiecare citat la care am făcut referire, *re’em* este tradus prin *wild ox* — „bivol sălbatic”.

Bivolul sălbatic este zimbrul *(aurochs* în engleză, dintr-un cuvânt german care înseamnă „taur primitiv”). Denumirea lui ştiinţifică este *Bos primigenius,* care în latină înseamnă „primul născut al taurului”. Probabil să fie strămoşul vitelor domestice din ziua de azi. Era o bovină fioroasă de mari dimensiuni, măsurând cam doi metri până la greabăn şi cu coarne foarte lungi şi depărtate. Coarnele şi forţa bivolului sălbatic meritau din plin să fie folosite metaforic, dar animalul nu mai există. Ultimii zimbri se presupune că au dispărut în anul 1627, în Polonia.

Dar cum se face că de la „bivol sau taur sălbatic” am ajuns la „inorog”?

Ei bine, asirienii obişnuiau să sculpteze în basorelief tauri sălbatici — ca simbol al puterii şi al vigorii, bănuiesc. Asirienii, însă, nu erau maeştri ai perspectivei: au sculptat o vedere laterală şi au simplificat lucrurile, lăsând cornul dintr-o parte a capului să se suprapună identic peste cornul din partea cealaltă.

Ceea ce se vedea era un singur corn, deci grecii i-au spus *monokeros* („cu un singur corn”, în greaca veche) şi acesta a devenit echivalentul folosit pentru ebraicul *re’em* în Septuaginta, traducerea în elină a Bibliei. În traducerea latinească a Bibliei, termenul a devenit *unicorn* („cu un singur corn”, în latină) şi aşa a rămas în Biblia Regelui Iacob.

Desigur, referirile biblice vorbesc numai despre coarne şi tărie. De unde vine, atunci, restul amănuntelor despre inorogi? Ca să putem răspunde la această întrebare, trebuie să ne întoarcem spre alte izvoare decât cele biblice.

Cam prin anul 400 î.Hr., un fizician şi învăţat grec, pe nume Ctesias, care trăise timp de câţiva ani în Persia, a scris o istorie a regatelor asiatice: Asiria, Babilonia, Persia şi India.

În cărţile lui (care nu s-au păstrat, decât prin comentarii fragmentare, făcute asupra lor de alţi autori greci), Ctesias pomenea despre un animal indian pe care l-a descris ca pe un soi de măgar sălbatic, alb la culoare şi având un corn drept, lung de doi metri şi jumătate, în mijlocul frunţii. În esenţă, aceasta este imaginea care s-a păstrat până azi asupra inorogului: un animal graţios, asemănător calului, cu un singur corn lung în frunte.

Ne putem da seama că n-are cum să existe o asemenea creatură. Dacă ar fi din genul cabalinelor, atunci ar trebui să facă parte din acelaşi grup zoologic cu caii, măgarii şi zebrele, dar nici unul dintre aceste animale, nici măcar unul, fie el încă în viaţă sau dispărut de pe Pământ, n-a

avut vreodată coarne — ce să mai vorbim de unul singur! În consecinţă, nici o relatare cum că inorogul ar fi un fel de cal n-are cum să fie adevărată.

Bine, şi-atunci de unde a luat Ctesias descrierea inorogului? Foarte probabil că era un om onest, care-şi dădea toată silinţa să spună adevărul, dar oamenii au indiscutabil tendinţa să se arate creduli şi fără îndoială că istoricul grec n-a făcut altceva decât să repete lucruri auzite de la alţii, deja distorsionate până să-i ajungă lui la urechi.

Întâmplător, chiar *există* în India un animal cu un singur corn: rinocerul indian. Desigur, cornul nu este chiar unul adevărat, ci o excrescenţă piloasă solidificată. Şi nu se află în frunte, ci deasupra botului. Nu e nici lung, nici drept, ci mai degrabă scurt şi curbat. Şi, cu toate că rinocerul se înrudeşte mai îndeaproape cu calul, decât cu bivolul sălbatic, nu seamănă nici pe departe a cal.

Se poate să fi fost vorba de o confuzie cu un alt animal? Foarte probabil. Există o antilopă denumită *Oryx algazel,* destul de rar întâlnită astăzi, dar foarte răspândită în vremurile vechi, când putea fi găsită peste tot în Arabia şi în Babilonia. Antilopa aceasta are un cap mare şi lung, ca de cal, deci ar putea fi considerată un soi de măgar sălbatic (deşi nu este). Iar pe cap are două coarne lungi şi drepte, ceea ce face să fie uneori denumită antilopa cu coarne-spadă. Dacă te uiţi dintr-o parte, cele două coarne se suprapun perfect şi poţi avea impresia că vezi un fel de cal cu un singur corn.

S-ar putea, deci, ca istoricul grec Ctesias să fi combinat înfăţişarea antilopei-spadă — pe care trebuie s-o fi văzut şi despre care probabil ştia că are două coarne, oricât ar fi putut părea, uitându-te dintr-o parte, că are unul singur — cu povestea ciudatului animal indian, despre care călătorii spuneau la unison că n-are decât un singur corn.

Cornul era acela care-l făcea pe inorog atât de preţios, în ochii oamenilor care credeau în existenţa lui. S-au născut

tot felul de legende pe seama cornului de inorog. Se presupunea că ar fi un afrodisiac, dacă-l pisai şi-l puneai în băutură. Se mai presupunea şi că ar fi supremul antidot împotriva otrăvii — deci, praful despre care unii credeau că sporeşte vigoarea bărbătească, alţii credeau că poate să purifice şi să înlăture efectul mortal al celor mai puternice otrăvuri, în ambele cazuri, cornul era un lucru pe care merita din plin să ţi-l doreşti.

Bineînţeles, unii oameni, cum ar fi marinarii, despre care se ştia că au călătorit în ţări îndepărtate şi au văzut lucruri neobişnuite, aveau toate şansele să fie crezuţi, dacă veneau acasă cu coarne despre care pretindeau că ar fi de inorog. Acele coarne le puteau vinde la nişte preţuri enorme — ceea ce foarte adesea şi făceau.

Coarnele astfel vândute credulilor trăitori pe uscat erau într-adevăr lungi şi drepte, dar şi răsucite în spirală spre stânga. Din acest motiv, majoritatea desenelor cu inorogi arată cornul răsucit în spirală la stânga.

De unde luau marinarii asemenea coarne?

Ei bine, există un mic cetaceu cam de patru metri şi jumătate lungime, care poartă numele de „narval” — denumire care s-ar putea să provină dintr-un vechi termen scandinav care înseamnă „hoit de balenă”, din cauza palorii cadaverice pe care o are pielea acestui cetaceu. Denumirea ştiinţifică este *Monodon monoceros,* care în greaca veche înseamnă „un singur dinte, un singur corn”.

În ciuda denumirii greceşti, narvalul are de fapt doi dinţi. La mascul, însă, dintele din stânga creşte sub forma unui colţ lung şi drept, care-i iese afară din gură şi se poate dezvolta chiar şi până la lungimea de aproape trei metri (jumătate din lungimea corpului narvalului) sau chiar mai mult. Colţul de narval este spiralat în sens invers acelor de ceasornic, adică spre stânga, şi arată exact ca şi cornul pe care-l vedem în reprezentarea plastică a inorogului.

Practic, cornul de inorog *este* dintele de narval, fiindcă asta aduceau de obicei marinarii acasă, ca să le vândă pe

sub mână celor creduli, drept corn de inorog veritabil şi făcător de minuni!

Iată, deci, cum îşi dobândeşte forma şi imaginea un animal mitologic. De obicei, e alcătuit pornindu-se de la fragmente şi reminiscenţe legate de animale reale. La crearea inorogului au contribuit, într-un fel sau altul, bivolul sălbatic, rinocerul, antilopa-spadă şi narvalul.

Aşa sunt înclinaţi să procedeze şi scriitori de ficţiune ştiinţifică, atunci când îşi alcătuiesc creaturile extraterestre. E foarte greu să fii în totalitate original.

Odată, totuşi, pe la începuturile carierei mele (mai precis, în 1940), am scris o povestire intitulată *Half-Breeds on Venus* — „Corcituri pe Venus”, din care s-a inspirat coperta revistei unde a apărut. Graficianul editurii a desenat o creatură foarte asemănătoare unui dinozaur, mai puţin faptul că avea un singur colţ lung, exact în dreptul maxilarului superior. Nici un animal cu maxilare simetrice, fie el încă existent sau dispărut, nu are un asemenea colţ unic, şi a fost splendid de original. Cred că a fost singurul lucru bun din toată povestirea aceea. (Sigur, dragonul Ollie din *Kukla, Fran, and Ollie* avea şi el un colţ exact la fel, dar povestea aceea n-a apărut decât mulţi ani mai târziu.)[28]

[28] De fapt, lucrurile stau un pic altfel: adevărat, emisiunea pentru copii *Kukla, Fran, and Ollie* a început să fie difuzată ca program local de televiziune abia în 1947 (la televiziunea WBKB din Chicago) şi ca program naţional în 1949 (la televiziunea NBC), dar dragonul Ollie, cu dintele lui solitar cu tot, fusese creat de Burr Tillstrom încă din 1938 şi prezentat la Expoziţia Mondială de la New York în 1939, în cadrul spectacolelor cu teatru de păpuşi susţinute de „kuklapolitanii” lui Tillstrom în cadrul standului RCA. (n.t.)

NECUNOSCUT

De câteva zile încoace răsfoiesc *The Fantasy Almanac* („Almanahul Fantezia") al lui Jeff Rovin (apărut la editura Dutton, în 1979), cu destul de mare plăcere. Rovin se arată foarte competent în privinţa miturilor, a basmelor şi a monştrilor clasici care ne vin de la grecii antici — chiar dacă mă lasă oarecum nedumerit, când vorbeşte despre supereroii şi monştrii de film din efemeriada modernă.

Am găsit însă o intrare care mi s-a părut superfluă: „Asimov, Isaac”. Ce spune Rovin despre mine e destul de exact, dar nu oferă nici măcar un indiciu că aş avea vreo legătură cu genul fantastic. Puţinele cărţi ale mele citate de Rovin sunt strict de ficţiune ştiinţifică — genul SF. Unul dintre lucrurile care mi-au dat ghes, aşadar, să parcurg în continuare almanahul, a fost dorinţa de a vedea dacă pot găsi vreo justificare a includerii mele acolo.

Până la urmă am găsit-o, la litera S, corespunzător intrării „Starr, Lucky”, unde Rovin mi-a înşiruit cele şase romane din seria Lucky Starr, pe care iniţial le-am publicat sub pseudonimul Paul French. La început, am considerat că-i din nou un caz de includere nejustificată, din moment ce cărţile mele din seria Lucky Starr sunt strict de ficţiune ştiinţifică (iar Rovin nici nu pretinde că n-ar fi aşa). Apoi, mi-am dat seama că autorul almanahului îl vedea pe Lucky Starr ca pe un super-erou, în lunga linie care începe cu Ghilgameş şi ajunge la Incredibilul Hulk. Mă rog, eu *nu* cred că Lucky ar depăşi cu ceva nivelul unui simplu erou obişnuit, dar măcar îmi găsisem explicaţia — şi asta era tot ce voiam.

Mult mai rău decât faptul că modestul dumneavoastră servitor s-a văzut inclus în acel almanah a fost contrariul — adică o excludere. Rovin include o menţionare a revistei *Weird Tales* („Poveşti stranii”), precum se şi cuvine, dar nu

include *Unknown* („Necunoscut”) — cea mai bună revistă de fantezie care a existat vreodată sau, după părerea mea, care e probabil să existe vreodată.

Iată cum a debutat revista — conform istorisirii pe care-am auzit-o în perioada aceea. Eric Frank Russell i-a trimis lui John W. Campbell, editorul publicaţiei *Astounding Science Fiction* („Uluitoare istorii SF”), o nuvelă intitulată „Forbidden Acres” — „Acri de pământ interzişi”. Era o poveste foarte bine scrisă, plină de forţă, despre un Pământ controlat în secret de nişte extratereştri care dispun de o tehnologie avansată. Câţiva pământeni află că „suntem sclavi” şi încearcă să se elibereze prin luptă. Campbell a vrut din tot sufletul s-o publice, dar şi-a dat seama că nu este SF în adevăratul sens al termenului şi că n-are ce căuta în paginile revistei *Astounding SF.* Dar, mai degrabă decât s-o refuze, a luat decizia să înfiinţeze o nouă revistă, dedicată „fanteziei pentru adulţi”. I-a pus numele *Unknown* şi primul număr a apărut în martie 1939, având ca piesă principală nuvela lui Eric Frank Russell, dar cu titlul schimbat în „Sinister Barrier” — „Sinistra barieră”.

Cât de proaspătă mi-a rămas în memorie ziua în care acel prim număr al revistei a sosit în prăvălia tatălui meu! (Doamne sfinte, s-a întâmplat acum o jumătate de secol… şi parcă a fost ieri!) Pur şi simplu l-am devorat! „Sinistra barieră” te absorbea cu totul, iar scurtele povestiri care completau restul revistei nu semănau cu nimic din ceea ce văzusem până atunci! Una dintre ele era schiţa lui Horace Gold, intitulată „Trouble With Water” — „Necazuri cu apa”, o poveste foarte amuzantă despre un spirit al apelor care se simte ofensat.

Număr după număr, revista a continuat să apară. Al doilea număr avea în prim-plan nuvela lui Ron L. Hubbard, intitulată „The Ultimate Adventure” — „Suprema aventură”, o poveste în stilul celor o mie şi una de nopţi orientale, pe care Şeherezada ar fi putut foarte bine s-o spună, dacă ar fi avut o imaginaţie mai bogată. De asemenea, conţinea şi

prima parte a nuvelei lui L. Sprague de Camp, „Divide and Rule” — „Dezbină şi stăpâneşte”, o poveste cu cavaleri moderni, care punea în umbră *Morte d’Arthur.* În numerele ulterioare au apărut „Lest Darkness Falls” — „De n-o fi să cadă întunericul”, „The Mathematics of Magic” — „Matematica magiei”, „The Roaring Trumpet” — „Trâmbiţa care răsună” şi „The Wheels of If’ — „Roţile lui dacă", ale lui de Camp; „None But Lucifer’s” — „Ale lui — nimeni altul decât Lucifer”, de Horace Gold; „Enchanted Weekend” — „Week-end fermecat” de John McCormac; „Slaves of Sleep” — „Sclavi ai somnului”, „Fear” — „Frică” şi „Typewriter în the Sky” — „Maşină de scris pe cer”, ale lui Hubbard; „Darker Than You Think” — „Mai întunecat decât crezi” de Jack Williamson; „Conjure Wife” — „Vrajă pentru nevastă” de Fritz Leiber; „It” — „Ceva care este”, „Shottle Bop” — „Bagazinul de măuturi” şi „Yesterday Was Monday” — „Ieri a fost luni”, ale lui Theodore Sturgeon; şi aşa mai departe, şi aşa mai departe.

Revista a continuat să apară timp de douăzeci şi şase de glorioase ediţii lunare, dar cu numărul din august 1941 războiul din Europa începuse să se apropie de Statele Unite, iar hârtia se scumpea întruna. Tirajul la *Unknown* nu se putea măsura cu cel al revistei *Astounding SF,* deci puţina hârtie care putea fi obţinută trebuia să fie rezervată pentru aceasta din urmă. În consecinţă, *Unknown* a devenit o revistă bilunară, dar trecută la un format mai mare — în încercarea de a compensa rărirea apariţiilor. Şi şi-a schimbat şi numele, în *Unknown Worlds* („Lumi necunoscute”). Cu numărul din iunie 1943 a revenit la formatul mai mic, iar numărul din octombrie 1943 a fost ultimul. După treizeci şi şase de ediţii, s-a stins în tăcere — o altă victimă a acelui război.

Nici n-a putut fi reînviată vreodată. După război, în 1948, Campbell a editat un număr unic, cu titlul *From Unknown Worlds* („Din lumi necunoscute”), conţinând o selecţie de reeditări, dar se pare că n-a avut suficient succes, pentru a

impune o renaştere a revistei — mai ales că editura Street & Smith, cea care o publicase înainte, se pregătea să pună capăt tuturor periodicelor sale în format „popular”, cu unica excepţie a revistei *Astounding SF.*

În 1939, anul de naştere al publicaţiei *Unknown,* mă chinuiam din toate puterile să-mi vând propriile povestiri şi chiar reuşisem să vând două, înainte de apariţia primului număr din *Unknown,* plus alte două în luna în care a apărut. Evident, având în vedere extravaganta admiraţie pe care i-o purtam revistei, era de la sine înţeles că voi încerca să-mi plasez o povestire în paginile ei.

Credeţi-mă că am ezitat! Ceea ce apăruse deja în revistă mi se părea o literatură atât de bine scrisă, încât renunţasem să cred că aş fi putut-o egala vreodată. Cu toate acestea, modestia ruşinoasă nefăcând parte din natura mea, mi-am luat inima-n dinţi şi-am încercat. În iulie 1939, am făcut prima tentativă de a depăşi sinistra barieră a revistei, cu a şaptesprezecea mea povestire, intitulată „Life Before Birth” — „Viaţă înainte de naştere”. Luna următoare, am încercat din nou, cu a douăzeci şi doua: „The Oak” — „Stejarul”. În ianuarie 1941, am trimis-o pe cea de-a douăzeci şi şaptea: „Little Man on the Subway” — „Omuleţul din metrou”; în februarie 1941, pe cea de-a douăzeci şi noua: „Masks” — „Măşti”; iar în iunie 1941, pe cea de-a treizeci şi patra: „Legal Rites” — „Rituri legale”.

Toate cele cinci au fost respinse pe loc, şi pe bună dreptate, fiindcă toate erau pur şi simplu groaznice. (Şi asta, în ciuda faptului că, în lunile în care fuseseră refuzate aceste cinci enormităţi, am scris şi câteva povestiri bine primite, cum ar fi „Reason” — „Raţiune” şi „Liar” — „Mincinosul”, ba chiar şi „Nightfall” — „Căderea nopţii”.)

Două dintre aceste cinci povestiri, adică „Omuleţul din metrou” şi „Rituri legale”, au apărut până la urmă în altă parte, dar eu atribui acest lucru faptului că Fred Pohl a colaborat cu mine la scrierea lor — singura dată când am colaborat cu cineva. Celelalte povestiri n-au apărut

niciodată, nicăieri, iar manuscrisele s-au pierdut (mulţumesc lui Dumnezeu!).

În ziua de 7 decembrie 1941 a avut loc bombardamentul de la Pearl Harbor, iar în aprilie 1942 am plecat la Philadelphia, să lucrez în cadrul unităţii de Marină Militară de acolo. Mai mult, în iulie 1942 m-am căsătorit. Între noua mea slujbă şi noua mea soţie, n-am scris nimic, timp de unsprezece luni. (Au mai existat pauze considerabile de scris şi când m-am trezit finalmente în armată; la fel, şi când eram cufundat până la urechi în studiul pentru teza mea de doctorat, dar în ultimii patruzeci de ani, îmi pare bine s-o pot spune, n-am stat niciodată foarte departe de maşina de scris, timp de mai mult de două-trei zile la rând.)

În ianuarie 1943, am simţit în sfârşit imboldul să mă reapuc de scris, aşa că m-am decis să mai fac o tentativă de publicare în *Unknown.* De ce să nu mai încerc o dată? Mi-a luat ceva timp, căci o slujbă care ţine şase zile pe săptămână şi o nevastă care ţine şapte nu-mi prea lăsau răgaz, dar în aprilie 1943 am reuşit să-mi trimit cea de-a patruzeci şi treia povestire, intitulată „Author! Author!” — „Autor! Autor”. Şi a fost imediat *acceptată.* În sfârşit, în sfârşit, eram un autor publicat în *Unknown*![29]

Durează între şase şi nouă luni, aproximativ, până ce o povestire acceptată ajunge să fie tipărită, aşa că nu mă aşteptam să mă văd „autor *Necunoscut*” mai devreme de prima parte a anului 1944 — dar n-a fost să fie! V-am spus mai înainte că numărul din octombrie 1943 a fost şi ultimul tipărit, iar vestea despre iminenta desfiinţare a revistei mi-a parvenit în ziua de 2 august 1943. Povestirea mea n-avea să mai apară niciodată!

A fost un şoc teribil pentru mine şi poate că m-ar fi îndepărtat de scris pentru cine ştie câtă vreme, dacă nu s-ar fi întâmplat ca, în euforia provocată de acceptarea

[29] Joc de cuvinte: graţie denumirii revistei, *Unknown,* propoziţia „I was an *Unknown* author” se traduce literal prin „Eram un autor necunoscut”. (n.t.)

povestirii „Autor! Autor!”, să fi scris fără întârziere cea de-a patruzeci şi patra povestire: „Death Sentence" — „Condamnare la moarte", o istorie SF pe care am vândut-o imediat. A apărut în ediţia pe noiembrie 1943 a revistei *Astounding SF.* A fost prima lună în care revista s-a tipărit în format de compilaţie, aşa cum au ajuns astăzi să se editeze în mod obişnuit revistele de literatură SF. Acel al doilea succes în a-mi vinde povestirile m-a convins să merg mai departe.

Există şi un straniu epilog la epopeea nereuşitei mele în a deveni un „autor *Necunoscut*”.

În 1963, la douăzeci de ani de la dispariţia revistei *Unknown,* scriitorul Don Bensen alcătuia o ediţie în format mic, de masă, a unei colecţii cu cinci nuvele sau povestiri apărute acolo, şi m-a rugat să scriu eu introducerea. Ceea ce fireşte că am şi făcut — ba chiar am fost încântat că mi se oferise o asemenea ocazie.

În cuprinsul introducerii am spus întreaga poveste: cum am încercat să devin şi eu un „autor *Necunoscut*”*,* cum am eşuat şi cum am continuat să eşuez chiar şi după ce reuşisem, în sfârşit, să vând revistei una dintre povestirile mele.

Bensen mi-a acceptat introducerea şi mi-a trimis o scrisoare entuziastă. Nu ştiuse că avusesem o bucată primită spre publicare în *Unknown.* Dacă ar fi ştiut, ar fi încercat s-o includă în colecţia lui. Acum că ştia, voia să organizeze o a doua colecţie, din care să facă parte şi „Autor! Autor!”. Bineînţeles că mi-ar fi plăcut, dar i-am atras atenţia că povestirea era veche de douăzeci de ani şi avea referiri de conţinut care-o făceau să pară teribil de perimată. În plus, drepturile de republicare aparţineau revistei *Astounding SF.* Bensen a zis că ideea „perimării” n-are nici o importanţă şi a negociat drepturile cu cei de la *Astounding.*

În 1964, aşadar, a apărut antologia *The Unknown Five* (la editura Pyramid), având ca piesă principală bucata. Autor!

Autor!".

În sfârşit, eram şi eu un „autor *Necunoscut*", iar intervalul de douăzeci şi doi de ani dintre acceptare şi publicare este cea mai lungă aşteptare de acest fel, pe care mi-a fost dat s-o îndur sau pe care e probabil s-o mai îndur vreodată.

CĂLĂTORII EXTRAORDINARE

Un joc de societate drag celor interesaţi de literatura SF — scriitori, editori, fani, cititori — constă în a defini genul ficţiunii ştiinţifice. Ce naiba e, la urma urmei? Prin ce se deosebeşte de genul fanteziei? Dar de genul ficţiunii în general?

Probabil că există tot atâtea definiţii câţi definitori; iar definiţiile acoperă o plajă extrem de variată: de la cele avansate de „exclusiviştii extremi”, care ţin morţiş ca SF-ul lor să fie pur şi dur, până la cele admise de „toleranţii extremi”, care ar vrea ca SF-ul lor să cuprindă tot ce se vede în jur.

Iată propria mea definiţie de tip „exclusivism extrem”: „Genul SF vorbeşte despre oamenii de ştiinţă care se ocupă de ştiinţa viitorului.”

Iată şi o definiţie de tip „toleranţă extremă”, pe care a avansat-o John Campbell: „Poveşti SF sunt toate bucăţile literare pe care le cumpără editorii de SF.”

O definiţie moderată (din nou a mea) ar fi următoarea: „Genul SF este acea ramură a literaturii care se ocupă de reacţiile omului în faţa schimbărilor petrecute la nivelul ştiinţei şi al tehnologiei.” Ceea ce îi permite să acopere şi eventualitatea ca schimbările respective să fie progrese sau regrese, precum şi ideea că, accentul fiind pus pe „reacţia omului”, schimbările respective nu pot fi pomenite doar în treacăt, fără un anume grad de detaliere.

De fapt, pentru unii scriitori, cerinţa de detaliere a părţii ştiinţifice pare atât de minimală, încât obiectează faţă de utilizarea acestui adjectiv în denumirea genului. Autorii din această categorie preferă să spună că literatura pe care o scriu ei este „speculative fiction” — „literatură speculativă”,

păstrând astfel literele din abrevierea SF.[30]

Ocazional, simt nevoia să mă gândesc la acest lucru ca şi cum aş lua totul de la început; prin urmare, de ce n-aş aborda problema definiţiei dintr-o perspectivă istorică? De pildă…

Care a fost prima producţie literară occidentală care să se fi păstrat intactă şi pe care „toleranţii extremi” ar putea-o considera literatură SF?

Ce-aţi zice de *Odiseea* lui Homer? Nu poate vorbi despre ştiinţă, într-o lume în care aceasta nu fusese încă inventată, dar vorbeşte despre echivalente ale unor monştri extratereştri, ca Polifem, de exemplu, şi despre oameni care dispun de echivalentul unei ştiinţe avansate, cum ar fi Circe.

Cu toate acestea, cei mai mulţi oameni ar fi de părere că *Odiseea* reprezintă „o poveste de călătorie”.

Ceea ce nu ne deranjează deloc: cele două perspective nu se exclud reciproc. „Povestea de călătorie”, la urma urmei, stă la originea genului fantastic — e fantezia firească a minţii umane. De ce nu? Până în vremuri contemporane, călătoria a fost luxul mult-dorit al celor foarte puţini, singurii care aveau posibilitatea să vadă ceea ce vasta majoritate a oamenilor nu putea.

Până nu demult, cei mai mulţi oameni trăiau şi mureau în acelaşi oraş, în aceeaşi vale, pe acelaşi petic de pământ pe care se născuseră. În ochii lor, tot ce-ar fi putut exista dincolo de linia orizontului era fantezie. Putea fi orice… şi orice lucru spus despre acel îndepărtat tărâm al minunilor, aflat la o sută de kilometri distanţă de ei, putea fi crezut. Ar fi nedrept să spunem că Pliniu s-a arătat plin de naivitate, dând crezare fanteziilor care i s-au spus despre ţinuturi îndepărtate, fiindcă aşa erau vremurile atunci — dar cititorii

[30] Eu nu sunt în favoarea termenului de „speculative fiction”, decât în măsura în care ar putea elimina acea oribilă abreviere „sci-fi” — deşi, dacă mă gândesc bine, s-ar putea să se transforme în „spec-fic”, ceea ce ar fi şi mai rău! (n.a.)

unui întreg mileniu l-au crezut pe Pliniu. Lui Sir John Mandeville nu i-a fost deloc greu să convingă lumea că fictivele sale poveşti de călătorie erau perfect adevărate.[31]

Şi timp de douăzeci şi cinci de secole după Homer, când cineva voia să scrie literatură fantastică, scria o poveste de călătorie.

Imaginaţi-vă un om care pleacă pe mare, dă peste o insulă necunoscută şi găseşte tot felul de minunăţii. Nu-i aşa că seamănă cu povestea lui Sindbad Marinarul, cu a lui pasăre Roc şi cu bătrânul din mare? Nu la fel a făcut şi Lemuel Gulliver, dând peste liliputani şi peste cei din Brobdingnag? De fapt, nu la fel s-a întâmplat şi cu King Kong?

Stăpânul inelelor, alături de ceea ce promite să fie o vastă pleiadă de palide imitaţii, e tot o poveste de călătorie.

Totuşi, aceste poveşti de călătorie nu sunt cumva fantezii, mai degrabă decât ficţiune ştiinţifică? Unde apare ficţiunea ştiinţifică „adevărată"?

Gândiţi-vă la primul scriitor profesionist de SF; primul scriitor care şi-a câştigat existenţa publicând ceea ce constituie indubitabil literatură ştiinţifico-fantastică: Jules Verne. Fireşte, nici prin cap nu-i trecea să se considere un scriitor de SF, fiindcă termenul încă nu se inventase!

Timp de peste zece ani, Jules Verne a scris piese de teatru în Franţa, cu mai mult sau mai puţin succes, dar, fiindcă dintotdeauna se visase în rol de călător şi explorator, în 1863 a dat lovitura cu cartea *Cinci săptămâni în balon.* Pentru el, cartea era o poveste de călătorie, dar

[31] Sir John Mandeville (13007-1372) este autorul unei cărţi scrise în franceza normandă şi publicate între 1357 şi 1371, sub titlul *Travels of Sir John Mandeville* („Călătoriile lui Sir John Mandeville"). Despre autor nu se ştie nimic cert, dar s-a demonstrat că, de fapt, mare parte din cartea lui constituie o compilaţie de povestiri „împrumutate" de la alţi călători prin lume, scrisă la persoana întâi şi „pigmentată" cu numeroase comentarii spirituale. (n.t.)

una neobişnuită, din moment ce recurgea la un aparat pe care numai progresul ştiinţific îl făcuse posibil în realitate.

Verne a continuat, după acest prim succes, să folosească şi alte aparate şi instrumente ştiinţifice, atât din prezent, cât şi dintr-un posibil viitor, pentru a-şi trimite eroii şi mai departe, tot mai departe, în alte *voyages extraordinaires* — în regiunile polare, pe fundul mărilor, în centrul Pământului, pe Lună!

Luna a fost una dintre „materiile prime” ale celor care spuneau poveşti de călătorii încă de pe vremea lui Lucian din Samosata, în primul secol al acestei ere. Luna nu se deosebea cu nimic, în mintea oamenilor, de oricare alt tărâm îndepărtat, dar, în cazul lui Verne, diferenţa consta în faptul că scriitorul a făcut efortul de a-şi duce eroii acolo pe baza unor principii ştiinţifice care nu fuseseră încă aplicate în viaţa reală (cu toate că metoda pe care o descrie el nu funcţionează în realitate).

După Verne, alţi scriitori şi-au dus personajele în călătorii şi mai lungi, spre Marte şi spre alte planete; iar în final, în 1928, E.E. Smith cu a sa *The Skylark of Space* („Ciocârlia spaţiului”) a rupt şi ultimele lanţuri, ducând umanitatea dincolo de stele cu ajutorul „forţei motrice neinerţiale”.

Aşadar, ficţiunea ştiinţifică a început ca ramificaţie a povestirilor de călătorie, principala diferenţă constând în aceea că mijloacele de transport utilizate nu există încă, dar ar putea să existe într-o zi, prin extrapolarea ştiinţei şi a tehnologiei la un nivel mult mai avansat în viitor.

Sigur că nu toată literatura SF poate fi văzută ca o formă sau alta a literaturii de călătorii. Cum rămâne cu poveştile care se petrec aici, pe Pământ, dar vorbesc despre roboţi, despre dezastre ecologice sau nucleare ori au ca subiect noi interpretări ale trecutului îndepărtat? (În fond, de ce nu?)

Nici una dintre acestea, însă, nu se petrece „aici” — adică pe Pământul de acum. Continuând ideea lui Verne, indiferent ce se întâmplă pe Pământ devine posibil ca

rezultat al schimbărilor (în sens progresiv, de obicei) care împing mereu mai departe nivelul ştiinţei şi al tehnologiei, deci povestea trebuie să aibă loc „acolo”, pe Pământul din viitor.

Bun, atunci ce părere aveţi despre următoarea definiţie: „Poveştile ştiinţifico-fantastice sunt călătorii extraordinare, în oricare dintre infinit de multele variante imaginabile ale unui posibil viitor”?

BASMELE CU ZÂNE

Ce sunt „basmele cu zâne”?

Definiţia cea mai simplă este, bineînţeles, aceea care spune că sunt poveşti în care e vorba despre fiinţe imaginare, înzestrate cu multe puteri supranaturale — adică zâne.

În aceste vremuri degenerate în „disney-ism”, cel mai adesea ne gândim la zâne ca la nişte făpturi micuţe şi drăguţe, cu aripi ca de fluturaşi, a căror principală distracţie constă în a se cuibări în flori — ceea ce înseamnă însă o delimitare mult prea îngustă a noţiunii de „zână”. De fapt şi de drept, zâne sunt orice fiinţe imaginare înzestrate cu multe puteri supranaturale. Unele asemenea fiinţe sunt chiar mari şi groteşti.

Prin urmare, poveştile care vorbesc despre vrăjitoare şi vrăjitori, uriaşi şi căpcăuni, duhuri şi demoni, Baba Cloanţa şi multe alte creaturi de legendă pot fi considerate, destul de întemeiat, drept „basme cu zâne”. Din moment ce aceste „zâne” pot să împlinească dorinţe, să facă vrăji, să-i transforme pe oameni în lighioane şi viceversa, este evident că basmele cu zâne fac parte din genul fanteziei, iar unii dintre noi s-ar putea chiar să le considere ca fiind una dintre bazele pe care s-a format literatura ştiinţifico-fantastică modernă.

Fiindcă multe basme cu zâne au autori anonimi şi s-au transmis în formă orală timp de multe generaţii, înainte să fi fost scrise pe hârtie de cei care studiau asemenea lucruri, şi fiindcă, drept rezultat, le lipseşte o formă literară rafinat elaborată, au primit denumirea de „basme din popor”. Pe de altă parte, unele dintre cele mai îndrăgite basme cu zâne au fost scrise de autori cunoscuţi, în vremuri comparativ moderne *(Cenuşăreasa* şi *Răţuşca cea urâtă,* de pildă), deci eu cred că am face bine să rămânem la

expresia „basme cu zâne”.

Basmele cu zâne au fost întotdeauna considerate o lectură potrivită pentru copii. Adulţii care le-au uitat sau care nu le-au citit deloc, niciodată, par să le vadă ca pe nişte mici povestioare fermecătoare, radiind de drăgălăşenie şi de bunătate. La urma urmei, nu se termină toate cu „Şi au trăit fericiţi până la adânci bătrâneţi”? Normal că am ajuns să spunem: „O, Doamne, ce bine-ar fi dacă aş avea o viaţă ca-n basmele cu zâne!”

Şi să cântăm pe versuri cum ar fi: „Basmele cu zâne se pot întâmpla/Chiar şi aici, chiar şi în viaţa ta…”

Sigur că toate astea sunt simple absurdităţi, căci, vedeţi dumneavoastră, nu toate „zânele” au intenţii bune. Unele sunt puse pe şotii; altele se arată răzbunătoare; iar unele sunt de-a dreptul rele — ceea ce face ca o parte a basmelor cu zâne să nu aibă deloc o atmosferă drăgălaşă.

Mi-am dat seama brusc de acest lucru mai demult, cam cu vreun sfert de secol în urmă, când eram chiar mai tânăr decât sunt acum. Pe vremea aceea, aveam doi copii încă mici şi mă întrebam ce-ar trebui să fac pentru ei, aşa că am participat la un fel de şedinţă cu părinţii, organizată de şcoala elementară din cartier. La şedinţa aceea, o femeie s-a ridicat şi a spus: „Există vreun mod în care i-am putea împiedica pe copii să citească lucrurile acelea oribile, istoriile acelea SF pe care le publică toţi în ziua de azi? Îţi îngheaţă sângele-n vene, când le citeşti. De ce nu vor să citească minunatele basme cu zâne pe care le citeam *noi* când eram copii? Ţineţi minte ce frumoase erau?”

Bineînţeles, în acele zile nu eram atât de bine cunoscut ca astăzi, deci n-am nici o îndoială că nu intenţionase să mă atace personal, dar am reacţionat foarte prompt — precum bănuiesc că vă şi aşteptaţi.

Am ţâşnit în picioare, de parcă m-ar fi înţepat cineva cu o pioneză foarte lungă prin fundul scaunului pe care stăteam, şi am început să înşir câteva dintre subiectele acestor minunate basme cu zâne!

Albă ca Zăpada, de exemplu. E o fată drăguţă şi cuminte, a cărei mamă a murit şi al cărei tată s-a recăsătorit cu o femeie foarte frumoasă. Noua mamă vitregă n-o place deloc pe Albă ca Zăpada şi, cu cât fata se face mai bună şi mai frumoasă, cu atât mama ei vitregă o detestă mai mult. Aşa că mama vitregă îi dă ordin unei slugi s-o ducă pe Albă ca Zăpada în pădure, unde s-o omoare şi, aşa, ca mic element de atracţie suplimentar, să-i scoată inima din piept (după ce-a omorât-o, sper, deşi mama vitregă nu precizează acest lucru) şi să i-o aducă drept dovadă.

Dacă nici ăsta nu-i un caz de abuz la adresa unui copil, atunci ce e?!

„Maştera cea rea” este o temă des întâlnită în basmele cu zâne. Şi Cenuşăreasa avea una, plus două surori vitrege la fel de rele, şi toate trei se poartă cât se poate de urât cu ea — e prost hrănită, e prost îmbrăcată, doarme pe jos — obligând-o să muncească din greu pentru ele şi să se uite neputincioasă cum se lăfăie în huzur.

Sigur că amândouă poveştile se termină cu bine, dar câţi copii nu ajung marcaţi pe viaţă de aceste sadice pasaje?! Câte femei cumsecade şi perfect bine-intenţionate, măritându-se cu un bărbat care are deja copii, deşi sunt gata să-i iubească şi să le poarte de grijă, nu sunt întâmpinate cu nesfârşită suspiciune şi ostilitate, tocmai din cauza acelor minunate basme cu zâne pe care le-au citit bieţii copii?!

Mai sunt şi „unchii cei răi”. Povestioara *Copilaşii din pădure,* de exemplu, este una dintre cele mai populare printre americani. Unchiul cel rău îi duce pe copilaşi în pădure şi-i lasă să moară de foame. Sigur, la sfârşit vin păsărelele şi-i acoperă cu frunze — dar chiar vi se pare că *ăsta* ar fi un final fericit?!

Unchii cei răi au fost atât de mult popularizaţi de basmele cu zâne, încât pot fi găsiţi şi în literatura cultă. De exemplu, asigură personajul negativ ideal în *Răpirea* lui Stevenson şi în *Nicholas Nickleby* al lui Dickens. Dacă aţi

citit basme cu zâne şi sunteţi tineri, m-aş mira să nu-i priviţi cu oarecare suspiciune precaută pe unii dintre unchii dumneavoastră, deşi par nişte oameni absolut cumsecade.

Dar *Scufiţa roşie,* povestea aceea în care o fetiţă nevinovată şi bunica ei sunt înghiţite de lup? Înghiţite pentru totdeauna — dacă v-aţi uitat vreodată la un lup care mănâncă o fetiţă, ştiţi bine că o sfâşie în bucăţi. Aşa că nu daţi crezare porţiunii în care vin vânătorii şi-l spintecă pe lup, iar fetiţa *şi* bunica sar afară din burta lui, vii şi nevătămate! Asta au inventat-o alţii mai târziu, văzându-i pe copii cum se zvârcolesc de plâns, după ce li se citeşte basmul în forma lui originală!

Preferatul meu rămâne însă *Hansel şi Gretel.* Lată doi copii absolut fermecători, al căror mare nenoroc a fost să aibă drept tată un biet tăietor de lemne sărman. Se întâmplă să fie o perioadă de foamete şi li se termină tot ce aveau de mâncare. Mama copiilor (nu mama vitregă, ci *propria lor mamă*!) sugerează să fie duşi în pădure şi lăsaţi acolo. În felul acesta, vor fi două guri mai puţin de hrănit. Din fericire, copiii găsesc drumul înapoi spre casă — spre marea dezamăgire şi ciudă a mamei lor. Prin urmare, când foametea dă iar peste ei, mama nu ratează ocazia de a insista că mai trebuie făcută o încercare — şi, de data asta, poate vor reuşi să se descotorosească de cele două guri flămânde. Într-adevăr, la a doua tentativă, planul e încununat de succes.

Vă imaginaţi cam câtă încredere în sine trebuie să-i inspire aşa ceva unui copil care citeşte povestea?! După aceea, va ţine atent sub supraveghere frigiderul şi cămara, nu cumva să se golească, fiindcă ştie cine urmează să fie dus la groapa de gunoi şi lăsat acolo, în caz că familia rămâne fără mâncare.

Şi încă nici n-am ajuns la partea cea mai rea! În pădure, Hansel şi Gretel dau peste căsuţa din turtă dulce a unei vrăjitoare, care nu pregetă să-l încuie pe Hansel şi să purceadă la a-l îngraşă ca pe-o gâscă, pentru ospăţul la

care copilul urmează să fie felul principal. Canibalism, vasăzică… asta, în caz că bietul cititor-copil n-a încasat destule spaime după ameninţarea cu abandonul şi înfometarea. Sigur, totul se termină cu bine, căci copiii scapă de vrăjitoare (omorând-o, fireşte! aruncând-o în cuptorul aprins!) şi vin acasă la tatăl care-i iubeşte. Mama lor (hip-hip-ura!) a murit.

Puteţi crede că mamele ar prefera ca micuţii lor să citească grozăvii ca astea, în loc de un SF bun şi sănătos?! Păi, dacă noi am tipări în revista noastră poveşti *à la* Fraţii Grimm, am fi goniţi cu pietre din oraş, de cetăţenii indignaţi!

Gândiţi-vă la asta, data viitoare când vă pregătiţi să reclamaţi „violenţa” din unele istorii SF de-ale noastre — sunt „parfum de tei”, în comparaţie cu ororile pe care lumea consideră că e normal să le citească un copil de opt ani!

Sigur că basmele cu zâne oglindesc epoca în care erau spuse. Vremuri grele, într-adevăr. Tăietorii de lemne săraci *chiar erau* săraci şi nici n-aveau servicii de asistenţă socială unde să se înscrie. Foametea *chiar* era foamete. Mai mult, mamele mureau adeseori la naştere, iar taţii trebuiau să se însoare din nou, ca să aibă cineva grijă de pruncul orfan. Normal, noua nevastă făcea şi ea repede câţiva copii (sau avea deja alţii, de la un soţ anterior) şi orice femeie i-ar prefera pe propriii ei copii, în faţa unuia străin. Iar taţii chiar mureau de tineri şi-şi lăsau averea unui copil încă mic, numindu-şi un frate drept custode — atât pentru avere, cât şi pentru copil. Iar fratele în cauză, ştiind că în ziua în care copilul va deveni major şi-şi va lua în posesie moştenirea, pe el îl va lăsa fără un sfanţ, normal că e tentat să împiedice din timp materializarea acestei eventualităţi.

În ziua de azi, când copiii riscă mult mai puţin să rămână orfani înainte de-a ajunge la vârsta la care se pot descurca singuri, asemenea poveşti sunt anacronice şi par exagerat de sadice. Dar au fost realiste, la vremea lor.

Şi totuşi, chiar dacă unele probleme din trecut s-au mai atenuat, au apărut altele care să le ia locul. E mai puţin probabil ca părinţii să moară cât copiii le sunt încă mici; dar e mult mai probabil să divorţeze.

Dacă unchii cei răi sunt de domeniul trecutului, proprietarii răi cu chiriaşii au rămas la fel de actuali. Dacă lupii nu prea mai bântuie pe la marginea oraşului, traficanţii de droguri, da.

Unii definesc literatura SF drept „basmele cu zâne de azi”. Dacă-i pe-aşa, atunci să nu vă miraţi că vorbesc despre pericole reale din ziua de azi, dar noi, cei care facem revista *Isaac Asimov’s Science Fiction Magazine,* ne vom strădui să nu le lăsăm să cadă în hăurile de oroare ale basmelor cu zâne de ieri.

DRAGĂ JUDY-LYNN

(Judy-Lynn del Rey a fost, împreună cu soţul ei, Lester del Rey geniul călăuzitor al editurii Del Rey Books; a fost o remarcabilă personalitate a lumii editoriale SF; şi mi-a fost o prietenă dragă, de şaptesprezece ani încoace. Ştiu că nu va citi niciodată această scrisoare, dar nu pot altfel: trebuie s-o scriu. Tot ea a fost şi persoana căreia i se datorează în cea mai mare măsură ascensiunea genului fantastic modern în domeniul editorial.)

Dragă Judy-Lynn,

Te-ai născut acum vreo patruzeci de ani, cu o deficienţă genetică din cauza căreia urma să rămâi neobişnuit de scundă toată viaţa. Din fericire, le-ai fost dăruită unor părinţi iubitori şi devotaţi, care au hotărât să se poarte cu tine ca şi cum ai fi fost un copil perfect normal, din toate punctele de vedere.

Rezultatul a fost că niciodată n-ai pretins compătimire, nici n-ai aşteptat să fii tratată în vreun mod favorizant. Ai înfruntat lumea de pe picior de egalitate, ţi-ai terminat colegiul cu note strălucite, te-ai făcut apreciată în tot ce-ai întreprins după aceea şi ai câştigat admiraţia tuturor celor care te-au cunoscut.

Fireşte, în toate acestea ai fost ajutată de faptul că inteligenţa ta era mult peste medie. Dintre toate femeile pe care le-am întâlnit vreodată, tu ai fost cea mai perspicace, cea mai ageră, cea mai inteligentă. Nu trebuia decât să treacă un pic de timp, pentru ca această calitate a ta să le depăşească pe toate celelalte, în ochii tuturor celor care te apreciau.

Ai fost şi un om fericit, care nu se plângea niciodată, şi un om iubitor, căruia îi plăcea să dăruiască. Nu te-am auzit

niciodată văicărindu-te sau cârtind. Şi aveai simţul umorului… dar voi ajunge mai târziu la asta.

Te-am cunoscut la o conferinţă SF, în aprilie 1968. Am fost încântat de personalitatea ta şi, timp de câţiva ani după aceea, eram inseparabili la conferinţe. Ce plăcut a fost pentru mine, să mă pot lansa în tachinerii şi zeflemele, ştiind că eşti perfect capabilă să le faci faţă şi să mi le întorci cu asupra de măsură! De fapt, doar o singură dată am reuşit să te prind cu garda coborâtă.

Precum bine ştii — şi precum bine ştie toată lumea — am şi eu o deficienţă bizară, care constă într-o lipsă totală de simţ al realităţii: o groaznică propensiune spre a-i crede pe oameni. De fapt, sunt ceea ce se înţelege de obicei prin „găgăuţă” sau „tare de cap” — lucru pe care mi l-au spus în repetate rânduri mai mulţi prieteni buni, considerând că s-ar cuveni să învăţ să am mai mult discernământ în ceea ce-i priveşte pe oameni.

În fine, stăteam odată lângă tine la un dineu şi tu mi-ai spus, pe un ton sardonic: „Eşti tot numai suflet, Asimov!”, la care eu am replicat (întâmplător, exact în momentul când şervetul îţi alunecase din poală pe jos): „Ba nu, mai am şi cap. Chiar unul foarte tare.”

Tu te-ai aplecat să ridici şervetul, iar după ce ai revenit la loc, am zis nevinovat: „Te uitai să vezi dacă nu mint?”.

Te-ai făcut la faţă ca un mac de toată frumuseţea şi-ai zis: „La naiba, Asimov, uite că roşesc din cauza ta!” — un lucru care, după toate aparenţele, nu ţi se mai întâmplase de când aveai paisprezece ani.

Posibil ca asta să fi fost cauza care te-a determinat să începi o campanie destinată să probeze că eram aşa cum singur mă caracterizasem. Pe-atunci, lucrai la revista *Galaxy* şi te-ai servit de acest lucru ca să-mi joci tot felul de renghiuri.

Mi-ai trimis şpalturile unui număr în care urma să mi se publice o povestire, având grijă ca numele meu să fie scris greşit. Normal că în jumătate de secundă eram călare pe

telefon, îngrijorat şi febril, iar tu mi-ai promis că situaţia se va remedia.

Altădată, mi-ai trimis recenzia la un documentar TV al cărui scenariu fusese scris de mine, aranjată în aşa fel încât să pară o tăietură din ziar. Recenzia era infernal de insultătoare, în mai multe moduri diferite, căci fusese scrisă de Lester del Rey, care ţi-a fost complice în lucrătura menită să-mi dea o lecţie şi care (diavol afurisit!) ştia exact unde trebuie apăsat ca să-mi sară muştarul. Iar am fost grămadă pe telefon, cerând sus şi tare să mi se spună în ce ziar apăruse nemernicia aceea, ca să pot da replica pe care-o merita. A fost nevoie de ceva timp, ca să mă calmez.

De fiecare dată când puneai la cale câte-o asemenea păcăleală, cineva din apropiere te avertiza că nu voi cădea în plasă. Tu făceai pariu pe-o cină la restaurant că da, iar apoi nu pregetai să mănânci bine pe socoteala celui care se îndoise. Nu ştiu cum de-ai reuşit să faci pe cineva să parieze de două ori pe judecata mea realistă. În orice caz, ai mâncat pe gratis de nenumărate ori.

Într-o zi, am primit o scrisoare din care aflam că fuseseşi concediată. Semnatara, Fritzi Vogelgesang, se prezenta drept succesoarea ta. Am fost teribil de necăjit, dar Fritzi s-a arătat atât de drăguţă şi ştia să flirteze cu atâta inocenţă, încât corespondenţa dintre noi a devenit curând una regulată şi cât ai clipi din ochi, m-am transformat în suavul ei admirator. Iar apoi, după ce mă adusese să-i mănânc din palmă, Fritzi a dispărut definitiv — căci nu existase niciodată, decât ca unul dintre pseudonimele tale. „Aşa vasăzică, Asimov”, mi-ai scris, „ce repede m-ai uitat cu totul!”

Dar cea mai elaborată păcăleală a ta s-a petrecut în ziua de întâi aprilie 1970, când am primit un telefon de la secretara lui Larry Ashmead, editorul meu de la Doubleday. Vestea pe care am primit-o era că Larry fugise în lume cu tine şi vă căsătoriserăţi. Eram sigur că aşa ceva nu se poate, dar, când te-am sunat la birou, nu erai acolo. N-am

putut găsi pe nimeni care să-mi dea vreo informaţie clară. Am stat călare pe telefon toată ziua, sunând degeaba tot felul de oameni (avuseseşi grijă să-i pui la curent pe toţi), iar faptul că era întâi aprilie nu mi-a dat absolut deloc de bănuit.

Cred că ţi s-a părut cel mai reuşit dintre renghiurile tale. În ziua de cincisprezece aprilie 1985, v-am scos în oraş, pe tine, pe Lester şi pe Larry, ca să sărbătorim cea de-a cincisprezecea aniversare a „căsătoriei” respective. Ne-am distrat de minune, rememorând toate păcălelile tale.

Soţia lui Lester a murit în ianuarie 1970, iar tu, care le erai prietenă amândurora, l-ai ajutat pe Lester să reziste cumplitei lovituri. Cu timpul, relaţia voastră a devenit tot mai strânsă şi, în martie 1971 (cu încurajarea mea entuziastă) v-aţi căsătorit. La nunta voastră m-a putut vedea toată lumea, zâmbind triumfător cu gura până la urechi, absolut convins că totul pornise de la mine.

Mult timp după aceea, mi-ai spus că, exact la momentul culminant al ceremoniei nupţiale, ai fost tentată să te întorci spre mine şi să-mi şopteşti: „Te-am păcălit din nou, Asimov! Toată chestia asta e o înscenare!”.

Şi că tare ţi-ar fi plăcut să mă vezi cum mă înverzesc la faţă şi leşin pe loc. „Judy-Lynn, nu-ţi dai seama?” am zis eu. „Puteam să fac infarct, din aşa ceva.”

„Eram dispusă să risc. Singura problemă a fost că şi mama ar fi putut să moară de inimă, iar riscul ăsta chiar că nu voiam să mi-l asum.”

Bănuiesc că ai regretat întotdeauna neputinţa de a-i trage păcăleala perfectă gogomanului tău preferat.

Căsnicia aceea a fost cel mai bun lucru din viaţa ta, Judy-Lynn, şi cel mai bun lucru din viaţa lui Lester. Voi doi vă potriveaţi perfect. Lester venea cu un enciclopedic bagaj de cunoştinţe despre literatura SF şi despre cea fantastică şi cu o inegalabilă competenţă editorială; tu veneai cu ambiţia ta impetuoasă, cu geniul tău în a recunoaşte imediat un material de calitate şi cu o mână sigură în tot ce

ţinea de promovare.

Pe vremea aceea lucrai la Ballantine Books, care fusese cumpărată de Random House. Ai fost promovată constant, de oameni care ţi-au recunoscut valoarea, apoi ţi s-a oferit propria ta editură, Del Rey Books, şi ai devenit vicepreşedinte. Şi ai meritat absolut fiecare bănuţ învestit în tine de Random House: aproape că n-a fost număr din *New York Times* care să nu aibă pe lista de best-seller-uri cel puţin un titlu scos de Del Rey Books!

În zilele noastre, nici un editor n-ar mai putea să domine de unul singur sectorul, aşa cum a făcut-o John Campbell în anii 1940; totuşi, tu te-ai apropiat cel mai mult de o asemenea reuşită şi foarte posibil ca nimeni să nu mai ajungă vreodată la performanţa ta.

Într-un plan mai personal, tu ai fost aceea care a cumpărat drepturile de reeditare pentru noua generaţie a romanelor mele SF, începând cu *Marginea Fundaţiei,* iar când Ballantine Books a preluat Fawcett, ai retipărit toate cărţile care-mi apăruseră la Fawcett. A fost cea mai mare plăcere să mă aflu din nou lângă tine, să ne uităm împreună la machete de copertă, să rescriem introduceri, să recitim vechile ediţii, în căutarea erorilor de tipar.

În tot acest timp, ne-am întâlnit şi pe scena socială. Când am împlinit cincizeci de ani, ai pus la cale o petrecere-surpriză cu ajutorul lui Austin Olney, editorul meu de la Houghton Mifflin. De atunci încoace, a devenit o tradiţie ca, de ziua mea, Janet şi cu mine să vă invităm la cină în oraş pe tine şi pe Lester. Chiar şi în 2 ianuarie 1984, deşi abia ieşisem de două zile din spital, după a treia operaţie de inimă, am reuşit să parcurg drumul până la cel mai apropiat restaurant, ca să-mi sărbătoresc a şaizeci şi patra aniversare, iar tu erai acolo.

Ai venit şi la petrecerea de lansare pentru ultimul meu roman, *Roboţii şi Imperiul,* în 18 septembrie 1985. Apoi, în 4 octombrie, toţi patru am ieşit la cină şi am vorbit despre seria în format popular pe care începuseşi s-o publici, cu

toate benzile desenate Barnaby ale lui Crockett Johnson.

Dar a fost ultima dată. În 16 octombrie, ai suferit o puternică hemoragie cerebrală şi ai intrat în comă. În 20 februarie, ai plecat pentru totdeauna dintre noi. Este o pierdere îngrozitoare pentru Lester, şi pentru mine, şi pentru toţi cei care te-au cunoscut.

Mai presus de toate, este o pierdere îngrozitoare pentru genul SF — cea mai mare de la moartea lui Campbell încoace. Campbell, se pare, trecuse de culme, atunci când a murit, dar tu încă mai aveai drum în faţă. Aşa că, din multe, multe motive, despărţirea este una foarte dureroasă, dragă Judy-Lynn.

FANTEZIA

Unii cititori au obiectat împotriva publicării de către revista noastră, *Isaac Asimov's Science Fiction Magazine,* a câtorva povestiri pe care ei le consideră ca aparţinând genului „fantezie”. Noi am publicat una sau două dintre aceste scrisori şi, foarte prompt (şi previzibil), am primit o mulţime de scrisori care se ridicau împotriva obiecţiei şi ne îndemnau să includem şi povestiri fantastice, dacă aşa doream.

Acest exemplu ţine de diferenţa dintre ceea ce aş putea eticheta drept „exclusiviştii” şi „toleranţii” aflaţi printre noi. Exclusiviştii sunt acei oameni cu definiţii stricte în privinţa a ce este ficţiunea ştiinţifică, respingând orice poveste care nu respectă definiţia. Cu alte cuvinte, exclusiviştii vor respinge poveştile de margine, de la frontiera dintre genuri. O dată pusă problema aşa, ştim automat ce este un tolerant, nu-i aşa? Toleranţii fie nu au o definiţie strictă, fie o au, dar nu o tratează ca pe literă de lege. În ambele cazuri, vor fi dispuşi să includă în gen tot felul de lucruri.

Eu, unul, sunt exclusivist în calitate de scriitor şi, până la un anumit punct, şi în calitate de cititor. Literatura SF pe care o scriu eu este în general „tehnicistă”, vorbeşte despre ştiinţă şi oameni de ştiinţă, şi evită violenţa gratuită, vulgaritatea inutilă şi subiectele dizgraţioase. Nu există vreo raţiune filosofică pentru acest lucru; pur şi simplu se întâmplă să se potrivească felului în care gândesc. Şi, în calitate de cititor, înclin să gust acel gen de ficţiune ştiinţifică pe care o scriu şi eu, iar celorlalte tipuri să nu le acord decât puţină atenţie.

Ca directori editoriali, însă, Shawna McCarthy (în perioada 1983-1985) şi cu mine ne arătăm toleranţi — şi nu se poate altfel! Nu putem pleca de la premisa că toţi cititorii au exact aceleaşi gusturi ca noi şi, dacă am insista

să ne adresăm doar celor care au aceleaşi gusturi ca noi, am îngusta baza de susţinere a revistei, până la un nivel care s-ar putea dovedi insuficient pentru a-i garanta supravieţuirea. Mai degrabă decât să facem pe plac unui număr de X oameni, în sută la sută din timp, e mai prudent să facem pe plac unui număr de zece ori X oameni, în nouăzeci la sută dintre situaţii.

Prin urmare, dacă ar fi să dăm peste o poveste bună, incitantă intelectual, pe care exclusiviştii s-ar putea s-o considere ca aparţinând genului fantastic, am fi extrem de tentaţi s-o publicăm — mai ales dacă am duce lipsă, în acel moment, de SF „pur” şi incitant intelectual.

(În acest punct, aş putea să atrag atenţia — deloc pentru prima oară! — că suntem la discreţia autorilor şi a circumstanţelor, în alcătuirea conţinutului revistei noastre! Cititorii par uneori să-şi închipuie că noi, din nu ştiu ce raţiuni misterioase pe care numai noi le cunoaştem, umplem deliberat revista cu nuvele şi ne zgârcim la povestiri sau că băgăm prea multe bucăţi pesimiste într-un număr anume ori prea multe povestiri scrise la persoana întâi. Necazul e că, dacă avem o perioadă de câteva luni la rând în care ne parvin prea puţine poveşti optimiste; poveşti scrise la persoana a treia; sau poveşti foarte scurte, care să fie în acelaşi timp şi bune, inevitabil ajungem să publicăm prea puţine de acest tip. Nu putem tipări nişte povestiri proaste, doar fiindcă avem nevoie de una amuzantă sau scurtă sau cum o fi! Ceea ce rămâne valabil şi în cazul cititorilor care ne beştelesc uneori că nu publicăm în revistă şi bucăţi scrise de cutare sau cutare autor. Am fi încântaţi să le tipărim, dar autorul în cauză trebuie mai întâi să ni le trimită. *Vă rog* să nu uitaţi acest lucru!)

Dar să revenim la genul fanteziei. „Fantezie” *(fantasy)* vine de la cuvântul *phantasia* din greaca veche, care se referă la facultatea mintală a imaginaţiei. Cuvântul este scris uneori *phantasy,* ca omagiu originii greceşti, dar mie

mi se pare o prostie. (De fapt, mie fonemul grecesc *ph* mi se pare oricum o prostie şi cred că ar fi o mare încântare să putem vorbi de *fotografs,* în loc de *photographs,* şi de *filosofy,* în loc de *philosophy,* cum fac italienii!)

Într-un sens foarte larg, toată literatura de ficţiune (şi o mare parte din cea de nonficţiune) este fantezie, prin aceea că provine din imaginaţia umană. În grupul nostru, însă, noi conferim cuvântului o semnificaţie aparte. Nu subiectul unei poveşti o face să fie fantezie — oricât de imaginar ar fi subiectul acela. Cadrul în care se desfăşoară intriga acelui subiect este lucrul care contează.

Subiectul romanului *Nicholas Nickleby,* de pildă, este în întregime imaginar. Personajele şi întâmplările n-au existat decât în imaginaţia lui Charles Dickens, dar cadrul în care se derulează este Anglia anilor 1830, exact aşa cum arăta pe vremea aceea (lăsând loc pentru un pic de satiră, în general binevoitoare şi, pe alocuri, deloc binevoitoare). În acest caz, e vorba de ficţiune realistă. (Putem folosi termenul chiar şi acolo unde cadrul este înfrumuseţat artificial. Mai mult ca sigur, cowboy-ii din viaţa reală trebuie să fi fost destul de murdari şi de nespălaţi, dar nici prin cap nu ţi-ar trece un asemenea lucru, uitându-te la Gene Autry sau la Randolph Scott.)[32]

Dacă, pe de altă parte, cadrul de desfăşurare nu descrie nici un fel de mediu social efectiv, aşa cum este acum (sau aşa cum a fost când s-a petrecut acţiunea), atunci avem ceea ce se numeşte „literatură de imaginaţie”. Literatura ştiinţifico-fantastică şi literatura fantastică sunt două exemple ale genului „literatură de imaginaţie”.

Dacă acel cadru inexistent în realitate ar putea fi considerat ca posibil să existe într-o zi, date fiind schimbările cuvenite la nivelul ştiinţei şi al tehnologiei sau

[32] Doi actori western foarte populari în America anilor 1930-1940. într-un top a celor mai îndrăgiţi actori de cinema ai anului 1940, de exemplu, Gene Autry a ieşit pe locul patru, după Mickey Rooney, Spencer Tracy şi Clark Gable. (n.t.)

date fiind anumite ipoteze care nu contrazic ştiinţa şi tehnologia la nivelul la care se află astăzi, atunci e vorba de literatură ştiinţifico-fantastică.

Dacă acel cadru inexistent nu se poate să existe niciodată, indiferent ce schimbări sau ipoteze *raţionale* postulăm, atunci avem de-a face cu literatură de fantezie.

Ca să dau un exemplu concret: seria *Fundaţiei este* literatură ştiinţifico-fantastică, iar *Stăpânul inelelor,* literatură de fantezie. Iar la un nivel mai general, navele spaţiale şi roboţii ţin de literatura ştiinţifico-fantastică, în timp ce elfii şi magia ţin de fantezie.

Există însă multe feluri de fantezie. Avem „fantezia eroică”, în care personajele depăşesc orice dimensiuni reale. În acest caz, exagerarea însuşirilor personajelor poate fi atât de mare, încât să frizeze grotescul — cum se întâmplă în poveştile cu Superman şi ceilalţi supereroi; sau personajele pot avea atât de multe trăsături umane, încât constatăm că ni se par chiar reale — cum se întâmplă cu elfii şi hobbiţii din capodopera lui Tolkien. Povestea aşa-numit „de vrăjitorie şi spadă”, al cărei progenitor a fost Robert E. Howard, cu saga lui Conan, este o subdiviziune a „fanteziei eroice”.

Avem apoi „fantezia legendară”, care imită deliberat demersurile de creare a miturilor din epoci mai timpurii. De exemplu, puteam avea repovestiri moderne ale războiului troian; ale călătoriei Argonauţilor; ale poveştii despre inelul Nibelungilor; ale poveştii regelui Arthur, cu ai săi cavaleri ai Mesei Rotunde. Un splendid exemplu foarte recent este cartea lui Marion Zimmer Bradley, *Ceţurile Avalonului.*

Avem şi „fantezia pentru copii”, unde exemplul „basmelor cu zâne” este cel mai cunoscut — deşi, în fapt, acestea au fost la început poveşti folclorice pentru adulţi. Exemplele moderne se pot întinde la inspirata nebunie a poveştii lui Lewis Carroll, *Alice în Ţara Minunilor,* la realismul poveştilor cu *Dr. Doolittle,* avându-l ca autor pe Hugh Lofting (sunt atât de realiste, încât aproape uităm că

animalele care vorbesc şi gândesc ca oamenii nu pot fi altceva decât fantezie literară).

Avem „literatura fantastică de groază”, în care poveştile cu fantome şi creaturile malefice — demoni, morţi-vii, feluriţi monştri — sunt folosite ca să ne dea fiori şi să ne înspăimânte. Filmele sunt foarte bogate în această tipologie, începând cu *King Kong* şi *Frankenstein,* perfect satisfăcătoare prin urieşenie, şi terminând cu bine-intenţionata stupizenie a reptilei Godzilla.

Şi mai avem şi „fantezia satirică”, de exemplu, minunatele poveşti ale lui John Collier (aţi citit vreodată *The Devil, George, and Rosie* — „Diavolul, George şi Rosie”?) — în deplină sinceritate, acesta e genul meu preferat de literatură fantastică.[33]

Pot să existe şi alte tipuri, precum şi numeroase subdiviziuni ale fiecărui tip; de fapt, foarte posibil să întâlniţi un cu totul alt mod de clasificare. Totuşi, aspectul cel mai semnificativ şi mai evident este acela că literatura fantastică reprezintă un gen literar extrem de vast şi de eterogen, şi că fiecare tip component poate varia în calitate — de la foarte bun la foarte prost. În toate cazurile, ce e foarte bun ne va tenta. La urma urmei, şi genul fanteziei, la

---

[33] John Collier (1901-1980), şi-a început cariera ca poet, în 1920, dar a trecut la proză în primii ani ai deceniului 1930, cu foarte popularul şi controversatul roman *His Monkey Wife,* despre un bărbat însurat cu un cimpanzeu. În 1935, Collier a plecat la Hollywood, unde a devenit un foarte activ şi prolific scenarist (de exemplu, a scris scenariul *Reginei africane),* iar mai târziu s-a orientat spre televiziune, unde a creat stilul „subversiv de groază”, cu seriale devenite în timp clasice ale genului: „Alfred Hitchcock prezintă” şi „Zona crepusculară”. Câteva colecţii de povestiri publicate antum: *Presenting Moonshine* (1941), *Fancies and Goodnights* (1951), *The John Collier Reader* (1972) şi *The Best of John Collier* (1975). În româneşte, John Collier n-a apărut deocamdată decât cu povestiri incluse în antologii. (n.t.)

fel ca genul ştiinţifico-fantastic, e tot literatură de imaginaţie, şi există momente când această apropiere reciprocă ne poate scuza renunţarea la orice fel de exclusivism.

De fapt, nu-i nevoie de prea mult, ca să treci de la fantezie la SF şi, dacă eşti unul dintre practicienii pricepuţi, o poţi face cu destul de multă uşurinţă. Eu, unul, nu scriu decât foarte rar fantezie; dar când o fac, ocazional, tind să scriu numai ceea ce consider a fi material influenţat de Collier.

Am început poveştile cu George şi Azazel gândindu-le ca „fantezii flegmatice"; motivul pentru care am vrut să le scriu a fost acela că elementul satiric permitea excesul de elaborare literară, dar şi farsa jucată cu o faţă serioasă. Literatura SF pe care o scriu eu este chimic scutită de asemenea lucruri, dar eu sunt suficient de uman încât să tânjesc, din când în când, după ele.

Am vândut unei reviste concurente două mostre, şi răpitoarea Shawna a protestat.

„Dar sunt fantezii", am zis eu, „şi noi nu publicăm aproape niciodată genul ăsta!"

La care Shawna a replicat: „Foarte bine, atunci fă-le să fie SF!"

Ceea ce am şi făcut. Azazel nu mai este drăcuşorul de la început; acum este o fiinţă extraterestră. În perioada iniţială, dădusem de înţeles că a fost adus pe Pământ şi sub puterea de control a lui George prin intermediul unui descântec magic — dar fără să-l descriu. Nici acum nu l-am descris, dar sunteţi liberi să presupuneţi că Azazel a fost adus printr-un salt supraluminic în spaţiu.

Ce face acum Azazel nu mai este simplă magie, fiindcă mă descurc s-o descriu în termenii ştiinţei raţionale (chiar dacă imaginare). Rezultatul este literatură SF, chiar dacă nu una foarte „pură".

Posibil ca, pentru gustul unora dintre dumneavoastră,

poveştile cu George şi Azazel să fie prea aproape de genul „fantezie”, dar eu voi continua să le scriu şi să sper că Shawna va cumpăra una sau două, când şi când, fiindcă îmi plac la nebunie! Iar într-o zi, după ce voi fi scris destule, le voi aduna într-o singură carte.

PARTEA A TREIA - DINCOLO DE FANTEZIE

CITITUL ŞI SCRISUL

Un minuţios studiu finalizat la începutul anului 1990 a arătat că şcolarii americani nu şi-au îmbunătăţit deloc deprinderile în materie de scris sau de citit, în ultimii optsprezece ani. Nu vorbim aici despre matematică şi ştiinţe exacte sau despre istorie şi geografie. Vorbim despre citit şi scris. În proporţie supărător de mare, copiii pur şi simplu nu ştiu să citească sau să scrie la un nivel considerat corespunzător vârstei lor.

Ceea ce înseamnă că am alimentat şi continuăm să alimentăm o imensă masă de americani capabili doar de muncă necalificată, într-o societate tehnologizată care aproape că nu are ce face cu asemenea lucrători. Mai departe, aceasta înseamnă o rezervă de oameni inapţi pentru angajare sau care vor fi obligaţi să muncească pentru salarii derizorii, în ocupaţii dintre cele mai grele fizic şi umilitoare. Iar aceasta înseamnă, mai departe, că vom avea o cerere şi mai mare de droguri, fiindcă e singurul mijloc prin care insuportabilul poate fi făcut să pară suportabil. Cultura drogului — şi toţi ştim ce înseamnă asta — va prinde încă şi mai strâns în cleşte ţara noastră.

De ce nu-i putem învăţa pe copiii noştri să citească şi să scrie? Raportul de sinteză al studiului citat menţionează trei cauze:

prea multă televiziune;

prea puţine materiale de lectură — cărţi, reviste, ziare — în casă;

prea puţine teme şcolare pentru acasă.

Sună perfect raţional, dar ce putem face ca să remediem situaţia? Raportul sugerează ca părinţii să se implice mai mult în activitatea copiilor şi în evoluţia lor intelectuală.

Aici devin un pic cam sceptic. Mă tem că părinţii unor copii care au rămas în urmă cu cititul şi scrisul e foarte probabil să aibă şi ei acelaşi grad de rămânere în urmă, deci şi dacă ar vrea, n-ar putea să le fie de prea mare ajutor.

Eu cred că problema este mai profundă, punându-se la un nivel fundamental. Societatea americană ştie foarte bine ce îşi doreşte şi ce admiră. Doreşte să fie amuzată. Plouă cu faimă şi cu bani peste personalităţile din lumea divertismentului, peste vedetele din lumea sportului, peste cântăreţii de muzică rock şi aşa mai departe. Americanii îşi doresc şi să aibă bani, o mulţime de bani, preferabil fără a fi trebuit să muncească prea mult pentru ei. Aşadar, îi admirăm pe „inginerii financiari” care manipulează obligaţiuni foarte riscante şi tot felul de învestiţii dubioase, ca să câştige sume imense de bani. Mulţi dintre noi, ceilalţi, continuăm să sperăm că vom câştiga câteva milioane de dolari la loterie.

Toate acestea sunt perfect de înţeles şi nu intenţionez, de fapt nici nu-mi doresc, să mă lupt cu universul în privinţa unor asemenea lucruri. Normal că oamenii vor amuzament şi bani câştigaţi fără efort.

Dar ce anume face ca, într-o societate tehnologizată ca a noastră — şi ne lăudăm că Statele Unite sunt societatea cea mai avansată tehnologic din lume — studiul sârguincios şi erudiţia să fie privite cu atâta dispreţ?

Vedem filme în care studenţii de colegiu realmente interesaţi de ce învaţă sunt etichetaţi drept „tăntălăi” şi înfăţişaţi — fete şi băieţi deopotrivă — ca urâţei, bondoci, plângăcioşi şi fără farmec. În deplin contrast cu ei apar glorioşii „jucători de fotbal” şi irezistibilele „majorete”, înfăţişate toate ca nişte starlete de la Hollywood şi a căror principală distracţie constă în a-i umili întruna pe „tăntălăi” — în râsetele publicului spectator.

Cred că acest lucru reflectă realitatea şi că, în multe şcoli, elevii care încearcă să studieze serios sunt luaţi în

derâdere şi devin calul de bătaie al celorlalţi. (Îmi pot aminti şi eu asemenea incidente, din vremea copilăriei mele.)

De ce se întâmplă aşa? l-am auzit pe unii spunând, în chip de explicaţie, că America a luat naştere ca o societate de pionieri colonişti, care avea nevoie de braţe puternice şi de constituţii vânjoase pentru a îmblânzi natura sălbatică, nu de profesoraşi slăbănogi şi miopi. Se prea poate, dar acum nu mai suntem o societate de colonişti şi nu mai trebuie să „domesticim” ţinuturi virgine — ce facem noi acum e să spoliem un mediu natural, deci avem nevoie de „profesoraşi”!

Am mai auzit spunându-se şi că refuzul nostru de a pune preţ pe erudiţie şi studiu este pur şi simplu o chestiune de bani. Învăţătura nu reprezintă nici pe departe o cale spre îmbogăţire — şi bogăţia e criteriul după care se judecă valoarea cuiva, deşi indubitabil că acest mod de a valoriza activitatea umană e mai degrabă sordid: să-l respectăm mai mult pe un baron al drogurilor, care a adunat şaizeci de miliarde de dolari, decât pe un profesor universitar care câştigă şaizeci de mii pe an?!

Realitatea e că America (şi, de fapt, întreaga lume) are nevoie disperată de savanţi. Nu trebuie decât să trecem repede în revistă lista dezastrelor cu care ne confruntăm — poluarea şi otrăvirea mediului natural, distrugerea pădurilor ecuatoriale şi a terenurilor mlăştinoase, dispariţia stratului de ozon din jurul Pământului, ameninţătorul efect de seră. Toate acestea sunt probleme a căror posibilă soluţionare are neapărat nevoie de progrese şi de cunoştinţe în domeniul tehnologiei.

S-ar putea argumenta că problemele — chiar şi ceva atât de fundamental ca sporirea continuă a populaţiei lumii — au fost cauzate exact de progresul tehnologic. Există un grăunte de adevăr aici, dar problemele au rezultat din *utilizarea* nechibzuită a tehnologiei, de către oameni care s-au repezit să exploateze beneficiile pe termen scurt ale

noilor descoperiri şi metode, fără o suficientă considerare a efectelor pe termen lung.

Vedeţi dumneavoastră, avem nevoie nu doar de savanţi, de ingineri şi de specialişti în tehnologie, ci de lideri politici şi industriali dispuşi să încerce să înţeleagă lumea ştiinţei şi a tehnologiei în profunzimea ei, evitând să-şi întemeieze judecăţile pe ultima linie a bilanţului contabil — profitul sau pierderea din viitorul imediat.

Gândiţi-vă la disputele care le ocupă mintea fiinţelor umane din ziua de azi. Nesfârşitul conflict dintre catolici şi protestanţi, în Irlanda de Nord; cel dintre azeri şi armeni, în Uniunea Sovietică; cel dintre palestinieni şi israelieni, în Orientul Mijlociu; cel dintre bulgari şi turci, în Bulgaria. Acestea şi zeci de alte conflicte sunt diavoli care ţopăie pe buza unui vulcan gata să erupă! Se cheltuiesc la nesfârşit bani, eforturi şi sentimente pe aceste probleme aparent insolubile, exact când Pământul alunecă vertiginos spre distrugere, deopotrivă pentru toţi cei implicaţi în dispute!

Şi care e responsabilitatea Americii în toate acestea? Ca ţara cea mai avansată, cea mai puternică şi cea mai bogată din lume, datorăm lumii asumarea unui rol călăuzitor. Nu putem rezolva problemele de unii singuri, dar putem arăta calea, ne putem uni forţele cu cele ale aliaţilor noştri, îi putem mobiliza chiar şi pe inamicii noştri.

Dar suntem şi ţara cea mai liberă din lume, deci nu avem nici un dictator care să ne tragă după el. Avem un preşedinte ales, o legislatură aleasă prin vot, oficiali aleşi la fiecare nivel guvernamental. Trebuie să ne bizuim pe ei să înţeleagă starea lumii în care trăim şi natura măsurilor care se cuvin luate.

Deoarece suntem o democraţie, oamenii înşişi sunt cei care trebuie să-şi aleagă liderii potriviţi. Zâmbetele nu sunt de-ajuns, nici oratoria înălţătoare! Trebuie să avem cunoaştere sau, dacă vreţi s-o spunem altfel, avem nevoie de studiu serios şi de activitate ştiinţifică.

Iar pentru aceasta trebuie să apelăm la un electorat în

mare parte alcătuit din oameni care nu ştiu să citească şi să scrie. Nu vi se pare că e o mare bătaie de joc la adresa democraţiei? Sincer să fiu, pe măsură ce înaintăm în deceniul 1990, starea educaţiei americane îmi dă fiori de spaimă pentru viitorul întregii umanităţi.

RĂSPUNSUL CORECT

Numărul concluziilor generale la care se poate ajunge în legătură cu Universul sau cu o parte semnificativă a lui rămâne de obicei limitat, iar diverşii înţelepţi ai lumii noastre, din trecut sau din prezent, au reuşit (cu ochii închişi, lăsând intuiţia să lucreze) să le formuleze pe toate.

Rezultă, deci, că indiferent la ce concluzie ajung savanţii, în legătură cu orice, rămâne întotdeauna posibil să se citeze vreun exemplu din filosofia speculativă orientală, din mitologia celtică sau din folclorul african ori din filosofia grecilor antici, care să sune exact la fel.

Implicaţia unei asemenea comparaţii este aceea că oamenii de ştiinţă risipesc prosteşte o mulţime de bani şi de efort, doar ca să afle ceea ce înţelepţii orientali (sau celţi, africani ori greci) cu minte ageră au ştiut dintotdeauna.

De pildă:

Există numai trei lucruri care s-ar putea să se întâmple cu Universul pe termen lung.

Universul s-ar putea să fie invariabil ca întreg, deci să nu aibă nici început, nici sfârşit.

Universul s-ar putea să se schimbe progresiv, adică într-o singură direcţie, deci are un început distinct şi un sfârşit diferit.

Universul s-ar putea să se schimbe în mod ciclic, înainte şi înapoi, deci se termină la începutul unui ciclu şi evoluează din nou.

Toţi înţelepţii care au făcut speculaţii intuitive pe tema Universului trebuie să ajungă la una dintre aceste trei variante şi — lăsând neschimbate toate celelalte ipoteze,

există o şansă de unu la trei ca ei să fi reprodus orice concluzii — vor ajunge până la urmă să tragă ştiinţa pe această temă.

În prezent, savanţii sunt înclinaţi să admită cea de-a doua variantă. Universul pare să fi început printr-o mare explozie de energie originară şi să se schimbe progresiv, în aşa fel încât se va sfârşi în infinită expansiune şi maximum de entropie (cu sau fără găuri negre).

Dacă alegeţi versetele potrivite din Biblie, şi le interpretaţi cu suficientă ingeniozitate, puteţi susţine că Biblia spune acelaşi lucru. Nu trebuie decât să hotărâţi, de pildă, că expresia „Să fie lumină” reprezintă transpunerea teologică a „exploziei originare de energie” şi că şase zile nu diferă prea mult de cincisprezece miliarde de ani, deci puteţi susţine în deplină libertate că teoriile astronomice cele mai recente confirmă Geneza.

Ceea ce caracterizează valoarea ştiinţei, însă, *nu* rezidă în concluziile particulare la care se ajunge cu ajutorul ei. Acestea sunt strict limitate ca număr şi deducţiile la întâmplare, „pe ghicite”, vă vor duce la „răspunsul corect” cu şanse mai mari decât aţi putea avea vreodată la cursele de cai.

Ceea ce caracterizează valoarea ştiinţei rezidă în *metodologia* ei — sistemul pe care îl utilizează pentru a ajunge la acele concluzii.

O sută de înţelepţi, oricât de raţional şi judicios ar cugeta, nu vor putea să ofere niciodată ceva mai persuasiv decât un imperativ „Să crezi!”. Din moment ce se pot găsi fiinţe umane care să-l creadă pe fiecare dintre cei o sută de înţelepţi, există nesfârşite certuri în legătură cu aspecte de doctrină, iar oamenii s-au urât viguros unii pe alţii în numele vieţii şi s-au măcelărit cu entuziasm în numele păcii.

Savanţii, pe de altă parte, încep cu observaţii şi măsurători, din care îşi deduc sau îşi induc concluziile. Ei procedează aşa în mod deschis şi nimic nu se acceptă ca

adevărat, decât după ce observaţiile şi măsurătorile pot fi repetate independent. Chiar şi atunci, acceptarea nu e decât provizorie, în aşteptarea unor observaţii şi măsurători ulterioare care să fie mai bune şi mai cuprinzătoare. Rezultatul este acela că, în ciuda controversei asupra constatărilor preliminare, până la urmă se ajunge la consens.

Prin urmare, ce contează în privinţa ştiinţei este *nu* că a decis, pentru moment (şi cu titlu de ipoteză), existenţa unui big-bang primordial; ce contează este lunga înşiruire de investigaţii care a condus la observarea cadrului de unde radio izotropice, care susţine această concluzie.

Ce contează este *nu* că ştiinţa a decis, pentru moment (şi cu titlu de ipoteză), varianta modificării progresive a Universului, prin intermediul unei expansiuni aparent infinite; ce contează este lungul lanţ de investigaţii care a condus la observarea deplasărilor spre roşu din spectrul galactic, care susţin această concluzie.

În consecinţă, nu-mi spuneţi mie că acei perspicace înţelepţi orientali (sau celţi, africani ori greci, sau chiar din Biblie) au vorbit despre ceva care sună a big-bang sau a infinită expansiune! E pură speculaţie.

Arătaţi-mi unde au ajuns acei înţelepţi la ideea că există unde radio izotropice sau deplasări spre roşu ale spectrului galactic, fiindcă numai această idee susţine concluziile respective prin ceva mai mult decât simple presupuneri.

N-aveţi cum. Numai ştiinţa poate face acest lucru!

IGNORANŢA ÎN AMERICA

De multă vreme deja, savanţii se arată îngrijoraţi de nivelul scăzut al instrucţiei matematice şi ştiinţifice din şcolile americane. Rapoarte recente, din 1988 şi 1989, sunt unanime în a arăta nu numai că elevii şi studenţii americani au un grad de educaţie matematică şi ştiinţifică sub cel elementar, ci şi că e mai scăzut decât cel al elevilor şi studenţilor din toate celelalte ţări studiate.

Iată o constatare extrem de deprimantă. La nivel mondial, Statele Unite sunt ţara conducătoare în domeniul ştiinţific. Parţial, acest lucru s-ar putea datora afluxului constant de minţi luminate care au fost educate în alte zone ale lumii, în perioada anilor 1930, opresiunea nazistă a împins numeroşi savanţi să emigreze în Marea Britanie şi în Statele Unite, unde au reprezentat un factor-cheie al construirii bombei nucleare — realizare mult-lăudată în Statele Unite ca având la bază „know-how-ul yankeu”. Doar că practic toţi acei yankei vorbeau cu accent străin.

Cum stau lucrurile astăzi? Trebuie să ne bizuim în continuare pe „importuri” din străinătate, pentru a ne menţine avansul în domeniul ştiinţei?

În tot mai mare măsură, liderii noştri trebuie să se ocupe de pericole care ameninţă întreaga lume, iar înţelegerea acestor pericole şi a posibilelor soluţii depinde de buna stăpânire a cunoştinţelor ştiinţifice. Stratul de ozon, efectul de seră, ploaia acidă, problemele de alimentaţie şi de ereditate — toate acestea impun un grad superior de instrucţie ştiinţifică. Pot americanii să-şi aleagă liderii potriviţi şi să susţină programele de măsuri cuvenite, dacă sunt analfabeţi în materie de ştiinţe exacte?!

Întreaga premisă a democraţiei este aceea că instanţa opiniei publice poate decide, în deplină siguranţă pentru toată lumea, asupra unor chestiuni importante — dar cât de

sigur e să le lăsăm la latitudinea *ignoranţei* publice?

Haideţi să luăm un exemplu: în iulie 1988, Jon Miller de la Laboratorul de Studiere a Opiniei Publice din cadrul Universităţii Northern Illinois a desfăşurat un sondaj telefonic în rândul a 2041 de adulţi, cărora le-a pus şaptezeci şi cinci de întrebări ţinând de bagajul elementar al cunoştinţelor ştiinţifice. Rezultatele anchetei au arătat că, în proporţie de aproape nouăzeci şi cinci la sută, cei chestionaţi erau complet ignoranţi în privinţa unor chestiuni elementare, deci nu puteau fi consideraţi altfel decât „analfabeţi în materie de ştiinţe exacte”. După toate aparenţele, foarte multă lume avea impresia, de pildă, că razele laser se compun din unde radio (în loc de unde luminoase) şi că atomii sunt mai mici decât electronii (deşi, în realitate, e invers).

Ideea s-ar putea să vi se pară niţel cam ezoterică, dar fiţi atenţi cum stau lucrurile: în proporţie de douăzeci şi unu la sută, cei chestionaţi erau de părere că Soarele se învârte în jurul Pământului, iar alţi şapte la sută nu ştiau care în jurul căruia se învârte.

Având în vedere că se împlinesc deja patru secole de când ştiinţa a decis, în mod unanim, că Pământul se învârte în jurul Soarelui, cum e posibil ca un sfert din totalul celor întrebaţi să nu ştie acest lucru?! După mintea mea, nu există decât trei explicaţii posibile.

Cei care nu ştiau:

Fie nu s-au dus niciodată la şcoală şi n-au citit niciodată vreo carte care să vorbească despre ştiinţă într-un mod semnificativ pentru cititori.

Fie s-au dus la şcoală şi au citit ceva cărţi, dar nu le-au acordat absolut nici un fel de atenţie.

Fie s-au dus la şcoală, au citit cărţi şi le-au acordat atenţie, dar nu li s-au predat aşa cum trebuie aceste lucruri.

Mie, unul, primele două posibilităţi mi se par de neconceput, deci mă văd obligat s-o iau în considerare pe cea de-a treia.

Ipoteza că americanilor nu li se predau cunoştinţele şcolare aşa cum trebuie este mai mult decât probabilă, având în vedere că mulţi dintre profesori nu pot fi decât tot atât de „analfabeţi în materie de ştiinţă” ca publicul larg. Şi totuşi, cum se poate ca un profesor, oricât de prost pregătit, să nu-i înveţe pe copii că Pământul se învârte în jurul Soarelui?!

Ei bine, există un pasaj în Biblie care descrie o bătălie a israeliţilor, conduşi de Iosua, împotriva ghibeoniţilor. Israeliţii erau pe cale să învingă, dar se părea că ghibeoniţii ar fi putut să scape la adăpostul întunericului. Pentru ca victoria să fie totală, Iosua a poruncit, aşadar: „Stai, Soare, deasupra Ghibeonului… Şi s-a oprit soarele… Şi nu s-a grăbit spre asfinţit aproape toată ziua” (Cartea lui Iosua 10:12-13).

Păi, cum ar fi putut Iosua să-i poruncească Soarelui să stea pe loc şi cum ar fi putut soarele să se oprească, dacă n-ar fi fost în mişcare?! Aceste versete au fost folosite de oameni în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea pentru a combate ideea că Pământul se învârte în jurul Soarelui. Nu făceau altceva decât să repete pasajul din Cartea lui Iosua.

În realitate, această istorie a fost spusă într-o vreme în care toată lumea de pe Pământ credea că Soarele se mişcă. Acum, ştim că nu-i aşa. Şi chiar dacă pasajul a fost de inspiraţie divină, s-ar putea ca pur şi simplu să fi fost formulat într-un mod apt să le pară raţional oamenilor din acele timpuri.

Cu toate acestea, există milioane de oameni în Statele Unite care continuă să creadă nestrămutat că fiecare cuvânt din Biblie este de inspiraţie divină şi că este absolut şi literalmente adevărat; că Soarele se mişcă şi că Iosua i-a poruncit să se oprească, şi că pentru o vreme s-a oprit în loc.

Poate că, în zonele unde asemenea convingeri încă dăinuie nestrămutate, profesorii îi învaţă pe copii că Soarele se roteşte în jurul Pământului — fie din credinţă obstinată, fie de teamă să nu se vadă concediaţi. Şi poate tocmai de aceea există atât de mulţi americani care ignoră un lucru atât de capital şi de elementar!

Imaginaţi-vă cât de mult rău pot face asemenea lucruri ţării noastre!

Genul acesta de gândire înapoiată nu mai poate continua, dacă vrem ca America să-şi păstreze rolul conducător în lumea ştiinţei moderne!

BATE-N PLASTIC!

Una dintre istoriile mele preferate (neîndoielnic apocrifă, altfel de ce mi-aş aminti-o?) are ca subiect potcoava de cal care atârna pe perete deasupra biroului lui Niels Bohr, marele fizician.

Un vizitator s-a tot uitat lung la ea, mirat foarte, iar în final nu s-a mai putut abţine şi a exclamat: „Domnule profesor Bohr, sunteţi unul dintre marii savanţi ai lumii. Nu se poate să credeţi că obiectul acela vă poartă noroc!”.

La care Bohr a răspuns zâmbind: „Ei, sigur că nu! Nici prin cap nu mi-ar trece să cred o asemenea aiureală. Pur şi simplu mi s-a spus că îmi va purta noroc, indiferent dacă eu cred sau nu acest lucru.”

Şi eu am o slăbiciune benignă… sunt un neobosit practicant al bătutului în lemn. Dacă fac vreo afirmaţie care mi se pare, după ce-am rostit-o, prea încrezătoare sau arogantă sau în orice alt mod exagerat de sigură pe norocul meu, încep să mă uit febril în jur după ceva din lemn în care să bat.

Fireşte, nu cred de-adevăratelea că bătutul în lemn îi va ţine la distanţă pe demonii invidioşi care stau la pândă, în aşteptarea sufletului suficient de imprudent încât să-şi invoce şansa, fără o îmblânzire adecvată a spiritelor şi a demonilor de care depind norocul şi necazul. Şi totuşi… la urma urmei… vedeţi dumneavoastră… dacă stau să mă gândesc bine… ce-am de pierdut?

A început să mă cam îngrijoreze, prin urmare, faptul că lemnul natural se vede tot mai puţin utilizat în construcţiile obişnuite, deci mi-e tot mai greu să-l găsesc în situaţii de urgenţă. Foarte posibil să fi ajuns chiar în pragul unei grave depresii nervoase, dacă nu mi-ar fi ajuns la urechi un lucru spus în treacăt de un amic.

Cu ceva timp în urmă, l-am auzit declarând: „În ultima vreme îmi merge foarte bine.” După care a ciocănit cu degetul în tăblia mesei, adăugând calm: „Să bat în plastic!”

Cerule mare! Uite-aşa arată străfulgerările de bruscă iluminare! Bineînţeles! În lumea modernă, şi spiritele se modernizează. Străvechile driade care vieţuiau în trunchiuri de copac şi confereau pădurilor sacre caracterul lor sacru, dând naştere ideii moderne a „bătutului în lemn”[34], probabil că sunt în majoritate şomere astăzi, când peste jumătate din pădurile lumii au fost transformate în scobitori şi hârtie de ziar. Fără îndoială că acum îşi fac adăpost în rezervoarele de polimerizare a plasticului şi răspund prompt la invocaţia „Bate-n plastic!”. O recomand cu căldură tuturor!

Bătutul în lemn nu este însă decât un singur exemplu între multele superstiţii existente, atât de liniştitoare şi generând un asemenea sentiment de protecţie, încât oamenii se reped să le respecte la cea mai neînsemnată provocare — sau chiar dacă nu-i ameninţă nimic.

Orice dovadă care tinde să susţină o asemenea „Credinţă Protectoare”, oricât de fragilă şi de absurdă ar fi, se vede înhăţată şi ţinută strâns la piept. Orice dovadă care tinde să năruie o Credinţă Protectoare, indiferent cât de concretă şi de logică ar fi, se vede împinsă la o parte. (Practic, dacă dovada împotriva unei Credinţe Protectoare este suficient de concretă, cei care o prezintă riscă să se trezească bruscaţi.)

Prin urmare, este foarte important ca, atunci când se cântăresc meritele oricărei opinii larg împărtăşite, să se analizeze dacă nu cumva poate fi văzută ca o Credinţă Protectoare. Dacă da, atunci popularitatea ei nu înseamnă nimic şi trebuie tratată cu multă suspiciune.

S-ar putea, fireşte, ca opinia în cauză să fie conformă cu

[34] Unii oameni spun că bătutul în lemn simbolizează atingerea Crucii, dar eu nu cred deloc că e aşa. Sunt convins că obiceiul datează dintr-o epocă mult anterioară creştinismului. (n.a)

realitatea. De pildă, un gând reconfortant pentru americani îl reprezintă ideea că Statele Unite sunt ţara cea mai bogată şi mai puternică din lume. În deplină obiectivitate, aşa şi *este,* deci avem de-a face cu o Credinţă Protectoare (pentru americani) care se justifică în acest caz particular.

Totuşi, Universul este un loc cât se poate de nesigur, iar în privinţa principiilor generale, Credinţele Protectoare au mult mai multe şanse să fie false, decât adevărate.

De pildă, un sondaj de opinie în rândul fumătorilor înrăiţi de pe mapamond ar indica, probabil, că aproape toţi sunt convinşi de lipsa de concludentă a argumehtelor care pun cancerul la plămâni în legătură directă cu fumatul. Aceeaşi majoritate covârşitoare s-ar manifesta şi după un sondaj în rândul celor care lucrează în sectorul tutunului. De ce nu? Convingerea contrară le-ar da un sentiment prea puternic de nesiguranţă, în termeni medicali sau economici, pentru a mai putea trăi liniştiţi.

Când eram mult mai tânăr, şi noi, puştanii, aveam convingerea fermă că, dacă ne cădea acadeaua în groaznica mizerie de pe străzile oraşului, nu trebuia decât să ducem acadeaua la buze şi apoi să facem un semn cu ea spre cer („s-o sărutăm spre Dumnezeu”), ca să redevină perfect curată şi igienizată. Credeam acest lucru în ciuda tuturor interdicţiilor menite să ne ferească de microbi, fiindcă, dacă n-am fi crezut, acadeaua ar fi ajuns să fie mâncată nu de noi, necredincioşii, ci de alţii care credeau.

Natural, oricine poate să-şi fabrice dovada necesară în favoarea unei Credinţe Protectoare. „Bunicul meu a fumat un pachet de ţigări pe zi, timp de şaptezeci de ani, iar când a murit, ultimul organ care i-a cedat au fost plămânii." „Ieri, Jerry a sărutat spre Dumnezeu o acadea şi azi a ieşit primul la cursa de cincizeci de metri viteză."

Dacă bunicul a murit de cancer la plămâni când avea treizeci şi şase de ani sau dacă Jerry s-a îmbolnăvit de holeră — nici o problemă, putem găsi alte situaţii!

Dar să evităm, totuşi, cazurile particulare. Eu propun

şase tipuri generale de Credinţe Protectoare, pe care le consider acoperitoare — deşi bunul cititor e invitat să adauge şi un al şaptelea tip, dacă găseşte vreunul.

CREDINŢA PROTECTOARE NUMĂRUL 1: *Există forţe supranaturale care pot fi convinse sau obligate să protejeze specia umană.*

În aceasta constă esenţa superstiţiei.

Când o societate primitivă care supravieţuieşte eminamente prin vânătoare se confruntă cu faptul că vânatul se găseşte uneori din belşug şi alteori deloc, şi când o societate primitivă eminamente agricolă vede că anul acesta e secetă şi în anul următor sunt inundaţii, pare perfect firesc să presupună — în lipsă de altceva mai bun — că nişte forţe mai mult decât umane aranjează lucrurile în acest fel.

Din moment ce natura este capricioasă, s-ar părea că şi zeii, spiritele sau demonii (indiferent cum vreţi să le spuneţi) nu pot fi altfel decât tot atât de capricioşi. Într-un fel sau altul, trebuie convinşi sau constrânşi să-şi subordoneze furtunoasele impulsuri necesităţilor omeneşti.

Cine zice că-i uşor? Evident, pentru „îmblânzirea zeilor” e nevoie de toată priceperea celor mai înţelepţi şi mai experimentaţi membri ai societăţii. Aşa se dezvoltă o clasă specializată de „manipulatori ai spiritului” — o tagmă a preoţilor, ca să folosim acest termen în sensul său cel mai larg.

N-am greşi prea mult, numind „magie” această manipulare spirituală. Cuvântul provine din denumirea dată castei preoţilor în Persia dominată de zoroastrism.

Popularitatea acestei Credinţe Protectoare este aproape totală. Un anumit „personaj influent” din lumea SF-ului, mult înclinat să adopte aceste Credinţe Protectoare şi apoi să pretindă că face parte dintr-o minoritate persecutată, mi-a scris odată aşa: „Toate societăţile în afară de a noastră au crezut în magie. De ce trebuie să fim atât de

aroganţi şi să ne închipuim că toată lumea greşeşte, în afară de noi?"

La vremea aceea, răspunsul meu a fost următorul: „Toate societăţile în afară de a noastră au crezut că Soarele se învârte în jurul Pământului. Vrei să reglezi chestiunea prin majoritate de voturi?".

De fapt, situaţia stă chiar mai rău decât susţine „influentul personaj". Fiecare societate, inclusiv a noastră, crede în magie. Şi nu restrâng această credinţă doar la oamenii naivi şi neinstruiţi din cultura noastră. Chiar şi cele mai raţionale elemente ale societăţii noastre: omul superior instruit şi omul de ştiinţă, păstrează rămăşiţe de credinţă în magie.

Când o potcoavă atârnă deasupra biroului lui Bohr (admiţând că aşa a fost în realitate), acest lucru semnifică devierea magică a nenorocului prin „puterea fierului rece", exercitată asupra unei lumi spirituale rămase în Epoca Bronzului. Când bat în lemn (sau în plastic!) şi eu procedez la manipulare spirituală.

Se poate argumenta, aşa cum face „influentul personaj", că trebuie să fie ceva adevărat în magie, din moment ce atât de mulţi oameni cred în ea!

Ba nu trebuie deloc! E doar mult prea tentant să crezi. Ce poate fi mai uşor, decât să crezi că poţi evita necazurile printr-un procedeu atât de simplu ca bătutul în lemn?! Dacă nu se împlineşte, n-ai pierdut nimic. Dacă se împlineşte, oricum ai câştigat ceva. Chiar că ar trebui să fii din lemn tu însuţi, să nu te laşi tentat de probabilitate.

Bine, dar dacă magia nu aduce rezultatele sperate, cum de nu-şi dau seama oamenii, până la urmă, şi cum de n-o abandonează?

Cine spune că magia nu aduce rezultatele sperate? Ba bine că nu — după părerea celor care cred în ea!

Să zicem că bateţi în lemn şi nu vi se întâmplă nici un necaz. Vedeţi? A funcţionat! Sigur, dacă v-aţi întoarce în timp şi n-aţi bate în lemn, s-ar putea ca nici atunci să nu

păţiţi nimic rău, dar cum să dobândiţi un asemenea grad de control?

Sau să zicem că vedeţi un ac şi-l ridicaţi de jos timp de zece zile la rând; în nouă dintre ele nu vi se întâmplă nimic deosebit; dar în a zecea zi primiţi o veste bună prin poştă. Nu durează decât un moment, ca să vă impregnaţi în memorie cea de-a zecea zi şi să le uitaţi pe celelalte nouă… oricum, ce dovadă mai bună vreţi?

Sau dacă aprindeţi două ţigări de la un singur chibrit şi trei minute mai târziu cădeţi şi vă rupeţi piciorul. Sigur, puteţi susţine că, dacă aţi fi aprins şi o a treia ţigară, v-aţi fi rupt gâtul, nu doar piciorul!

N-aveţi cum să fiţi contrazişi! Dacă vreţi să credeţi, atunci veţi crede!

Aşa e, magia poate aduce rezultate foarte reale. Un acrobat care merge pe frânghie, după ce şi-a vârât pe furiş sub centură talismanul dintr-un picior de iepure, poate să înainteze cu destulă siguranţă încât să realizeze performanţa perfectă. Un actor, păşind pe scenă după ce a auzit pe cineva fluierând la el în cabină, poate fi destul de nervos încât să-şi încurce replicile. Cu alte cuvinte, chiar dacă magia nu funcţionează, credinţa în magie va funcţiona!

Bine, şi-atunci cum fac oamenii de ştiinţă, ca să dovedească lipsa de utilitate a magiei? Nicicum. E imposibil. Şi-aşa, puţini dintre cei care cred, dacă nu chiar nici unul, vor accepta valabilitatea unei asemenea dovezi.

Ce pot face oamenii de ştiinţă este să abordeze *ipoteza* falsităţii „Credinţei Protectoare numărul 1”. Oamenii de ştiinţă nu iau în calcul forţe capricioase, atunci când analizează Universul. Oamenii de ştiinţă stabilesc un număr minim de generalizări (greşit denumite „legi ale naturii”) şi presupun că nimic nu se petrece sau nu poate fi făcut să se petreacă în afara acestor legi ale naturii. Progresul cunoaşterii poate face necesară modificarea, din când în când, a acestor generalizări, dar ele vor rămâne

întotdeauna necapricioase.

Destul de paradoxal, oamenii de ştiinţă înşişi devin o nouă tagmă a preoţilor. Există adepţi ai Convingerilor Protectoare care văd în omul de ştiinţă noul tip de mag. Omul de ştiinţă este acela care, în prezent, poate să manipuleze Universul, prin misterioase ritualuri numai de el cunoscute, în aşa fel încât să asigure supravieţuirea speciei umane în orice situaţie. După părerea mea, această convingere este tot atât de neîntemeiată ca aceea menţionată mai devreme.

Din nou, o Credinţă Protectoare poate fi modificată, pentru a i se conferi un aer ştiinţific. De exemplu, unde altădată aveam îngeri şi spirite care coborau pe Pământ ca să se amestece în treburile noastre şi să împartă dreptate, acum avem creaturi extraterestre avansate, venite în farfurii zburătoare, care fac acelaşi lucru (după unii). De fapt, după părerea mea, popularitatea de care se bucură toată această mistică a farfuriilor zburătoare se datorează, în parte, uşurinţei cu care extratereştrii pot fi văzuţi ca o nouă versiune ştiinţifică a îngerilor de demult.

CREDINŢA PROTECTOARE NUMĂRUL 2: *Nu există, practic, moarte.*

Din câte ştim până acum, omul este singura specie capabilă să prevadă inevitabilitatea morţii. Orice bărbat sau femeie ştie, cu siguranţă, aşa cum n-o poate face nici o altă creatură, că într-o zi va muri.

Iată o certitudine absolut cutremurătoare şi nu putem să nu ne întrebăm cât de mult influenţează, prin sine, comportamentul uman, făcându-l să fie fundamental diferit de comportamentul altor animale!

Sau poate că efectul este mai slab decât ne-am aştepta, din moment ce oamenii refuză, atât de universal şi atât de categoric, să se gândească la această certitudine! Câţi indivizi nu trăiesc de parcă s-ar aştepta să dureze o veşnicie?! Cam fiecare dintre noi, aş zice.

Un mod comparativ mai raţional de a nega moartea îl constituie ideea că familia este adevărata entitate vie şi că, atâta timp cât familia lui trăieşte, individul nu moare cu adevărat. Iată una dintre convingerile care stau la baza cultului strămoşilor: strămoşul va trăi atâta timp cât va avea un descendent care să-l comemoreze.

În asemenea condiţii, evident că lipsa copiilor (şi mai ales cea a fiilor, căci în majoritatea societăţilor tribale femeile nu se pun la socoteală) era suprema nenorocire. Aşa era în societatea israelită timpurie, de exemplu, cum ne spune chiar Biblia. În Biblie se dau reguli categorice, care îi obligă pe bărbaţi să se însoare cu văduvele fraţilor lor morţi fără a fi avut copii, tocmai pentru a le da acelor văduve fii care să poată fi consideraţi descendenţi ai celui mort.

Păcatul comis de Onan („onanismul”) nu constă în ceea ce probabil credeţi că ar consta, ci în refuzul de a îndeplini acest „serviciu” pentru fratele lui mort (vezi Facerea 38:7-10).

Foarte populară este şi o negare ceva mai literală a morţii: în aproape orice societate pe care o cunoaştem există ideea de „viaţă după moarte”, adică acel „undeva” unde se poate duce rămăşiţa nemuritoare a oricărui corp uman.

Umbra poate că duce o existenţă cenuşie şi insuportabilă, într-un loc ca Hades sau Sheol, infernul evreiesc, dar măcar trăieşte!

În condiţii ceva mai imaginative, viaţa de după moarte sau o porţiune din ea poate deveni un sălaş al fericirii, în timp ce altă porţiune poate deveni un sălaş al chinului. Atunci, ideea de imortalitate poate fi legată de ideea răsplatei şi a pedepsei — chestiune care comportă şi un aspect de Credinţă Protectoare, din moment ce omul se simte mai împăcat în sărăcia şi mizeria lui, dacă ştie că va trăi cândva ca un zeu în Paradis, în timp ce bogătanul de peste drum se va duce drept în Iad! (şi ce bine ne pare!)

În lipsa unei vieţi după moarte, undeva în altă parte

decât pe Pământ, puteţi avea una şi pe Pământ, aranjându-vă să credeţi în reîncarnare sau în transmigraţia sufletului.

Cu toate că reîncarnarea nu face parte din grupul credinţelor religioase care domină în lumea occidentală, Credinţele Protectoare sunt atât de valorizate aici, încât orice dovadă în favoarea reîncarnării este acceptată cu mare încântare. Atunci când, în anii 1950, a apărut o cărticică mai degrabă neghioabă, *The Search for Bridey Murphy* („În căutarea lui Bridey Murphy”), care părea să indice existenţa efectivă a reîncarnării, a devenit pe loc un best-seller. Sigur că nu era nimic adevărat.

Şi, fireşte, întreaga doctrină a spiritualismului, toată bateria de atac cu medii, cu ciocănituri în masă, cu ectoplasmă, cu fantome şi spirite „poltergeist” şi cu un milion de alte lucruri, are la bază doar hotărârea fermă cu care specia umană insistă să creadă că nu există moarte; că întotdeauna rămâne ceva; că personalitatea conştientă este, în vreun fel, nemuritoare.

Are atunci vreun rost să încercăm să demascam spiritualismul? Nu prea, fiindcă nu se poate. Indiferent cât de mulţi indivizi care se pretind medii sunt dovediţi ca şarlatani, adeptul pătimaş va crede în următorul mediu pe care-l întâlneşte. Ba s-ar putea să facă şi mai mult: s-ar putea să denunţe dovada şarlataniei ca fiind ea însăşi o înşelătorie şi va continua să creadă în escrocherie, oricât de transparentă ar fi.

Ştiinţa pleacă de la ipoteza că şi „Credinţa Protectoare numărul 2” este tot falsă.

Dar şi oamenii de ştiinţă sunt fiinţe umane, iar dacă-i considerăm ca individualităţi distincte, aparte de ştiinţă ca noţiune abstractă, trebuie să admitem că tânjesc şi ei după sentimentul siguranţei. Un savant cu o remarcabilă reputaţie, Sir Oliver J. Lodge, deprimat de moartea fiului său în primul război mondial, a încercat să-l regăsească prin mijloacele spiritualismului şi a devenit un adept devotat al „studiului parapsihologici”.

Prietenul meu, „personajul influent”, i-a citat adesea pe Lodge şi pe alţii ca el, în chip de dovadă a valorii reale pe care ar avea-o cercetarea în domeniul parapsihologiei. „Dacă ai încredere în observaţiile lui Lodge despre electron, de ce nu ai încredere şi în observaţiile lui despre spirite?”

Răspunsul este, desigur, că Lodge n-are de câştigat nici o fărâmă de siguranţă afectivă din partea unui electron, dar din partea spiritelor, da. Iar oamenii de ştiinţă sunt şi ei oameni…

CREDINŢA PROTECTOARE NUMĂRUL 3: *Universul trebuie să fi fost creat într-un anumit scop.*

La urma urmei, dacă aveţi de gând să puneţi o întreagă armată de spirite şi de demoni să administreze Universul, nu prea aveţi cum să-i convingeţi s-o facă aşa, pe degeaba.

Adepţii zoroastrismului din Persia au conceput o încântător de complicată schemă a Universului, imaginându-şi că tot ce există se află angrenat într-un război cosmic. Ahura Mazda, conducând nenumărate spirite sub stindardul Luminii şi al Binelui, s-a confruntat cu o armată tot atât de puternică, sub conducerea lui Ahriman, care lupta pentru întuneric şi Rău. Forţele erau aproape egal distribuite, deci fiecare om simţea că are puterea să încline balanţa într-o parte sau într-alta. Dacă se străduia să fie bun, contribuia la victoria „taberei binelui”, în cel mai colosal conflict imaginat vreodată.

Câteva dintre aceste noţiuni s-au strecurat în iudaism şi creştinism, şi aşa a rezultat războiul dintre Dumnezeu şi Satana. În optica iudeo-creştină, însă, nu se pune întrebarea cine va învinge. Dumnezeu trebuie să învingă şi va învinge! Ceea ce face lucrurile mult mai puţin interesante.

Şi această Credinţă Protectoare e presupusă ca falsă din perspectiva ştiinţei. Atunci când încearcă să descopere originile şi soarta finală a Universului, ştiinţa refuză să ia în considerare nu doar posibilitatea unui război cosmic, ci şi

posibilitatea unui scop deliberat oriunde în Univers.

Generalizările elementare ale ştiinţei (legile termodinamicii, de pildă, sau teoria cuantică) admit o mişcare aleatorie a particulelor, coliziuni aleatorii, transferuri de energie aleatorii şi aşa mai departe. Din considerente de probabilitate, putem presupune că, având multe particule şi luând în calcul perioade lungi de timp, există un grad rezonabil de siguranţă că anumite evenimente se vor petrece efectiv, dar în privinţa particulelor individuale şi pe perioade scurte de timp, nimic nu poate fi prevăzut.

Foarte posibil ca nici o altă opinie ştiinţifică generală să nu fie mai nepopulară decât aceasta, în rândul celor care n-au tangenţă cu ştiinţa. Pare să facă totul atât de „fără sens”!

Chiar aşa? Chiar este absolut necesar ca întreg Universul sau tot ce ţine de viaţă să aibă vreun sens? Ce ne împiedică să considerăm că un lucru care pare absurd într-un context, va căpăta semnificaţie într-un altul? De exemplu, o carte scrisă în chineză, care pentru mine n-are nici un sens, va fi perfect relevantă pentru un chinez. De ce nu putem considera că fiecare om îşi poate organiza propria viaţă, în aşa fel încât s-o facă să aibă sens pentru el însuşi şi pentru cei pe care îi influenţează? Nu-i aşa că, în acest caz, tot ce ţine de viaţă şi tot ce ţine de Univers ajunge să aibă sens *pentru el?*

Cu siguranţă că tocmai oamenii cărora li se pare că viaţa lor n-are, esenţialmente, nici un sens, sunt cei care se străduiesc cel mai mult să impună un sens Universului — ca mod de a suplini ceea ce le lipseşte lor.

CREDINŢA PROTECTOARE NUMĂRUL 4: *Oamenii au capacităţi speciale, graţie cărora vor putea obţine ceva fără să facă nimic.*

„Dacă-ţi doreşti, aşa va fi”, sună un vers dintr-un cântec foarte îndrăgit şi, o! câtă lume crede acest lucru! E mult

mai uşor să-ţi doreşti, să speri şi să te rogi, decât să-ţi dai osteneala de *a face* ceva.

Am scris odată o carte în care un anumit pasaj descria pericolele pe care le aduce creşterea explozivă a populaţiei lumii, precum şi necesitatea de a se face un control organizat al natalităţii. Cineva care a citit pasajul a adăugat pe margine: „Aş zice că asta-i treaba lui Dumnezeu, nu crezi?”

E ca şi cum i-ai lua ciocolata din mână unui copil mic, ca să scrii dedesubt: „Dumnezeu îi ajută pe cei care se ajută singuri.”

Gândiţi-vă doar la popularitatea de care se bucură poveştile unde personajelor li se îndeplinesc trei dorinţe, li se dă puterea de a transforma în aur tot ce ating, li se dă o suliţă care-şi găseşte întotdeauna singură ţinta sau li se dă o nestemată care-şi schimbă culoarea în apropierea primejdiei.

Şi doar imaginaţi-vă cum ar fi, dacă am avea puteri extraordinare tot timpul, fără să ştim că le avem — telepatia, de pildă. O, cât de mult ne-ar plăcea! (Cui nu i s-a întâmplat să aibă parte de-o coincidenţă şi să strige: „Telepatie!”) Cât de dispuşi suntem să credem în capacităţile mai avansate ale altora, fiindcă aşa ni se îmbunătăţesc şi nouă şansele de a avea aceeaşi putere — cu condiţia s-o exersăm îndeajuns de perseverent.

Unele puteri complet iraţionale reprezintă capacitatea de a vedea în viitor: clarviziunea. Sau, dacă nu, se pot dobândi cunoştinţele necesare pentru a calcula viitorul prin mijloace care ţin de astrologie, numerologie, chiromanţie, cititul în frunze de ceai sau o mie de alte şarlatanii vechi de când lumea.

În acest punct ne apropiem de „Credinţa Protectoare numărul 1”. Dacă putem prevedea viitorul, atunci am putea şi să-l schimbăm, prin demersuri adecvate — ceea ce este aproape echivalentul unei manipulări a spiritului.

Într-un fel, ştiinţa a adus la realitate basmele cu zâne.

Avionul supersonic merge mult mai repede şi mai departe decât calul înaripat şi decât cizmele de şapte poşte ale povestaşilor de anţărţ. Avem rachete care-şi caută singure ţinta, precum ciocanul lui Thor, şi fac stricăciuni cu mult mai mari. Avem nu nestemate, ci brăţări sau insigne care se decolorează în prezenţa unui grad prea mare de radiaţii.

Dar aceste lucruri nu sunt „ceva obţinut fără să faci nimic”. Nu sunt daruri venite dintr-o lume supranaturală şi nu acţionează după cum li se năzare. Sunt produsul obţinut printr-o muncă asiduă de generalizare a legităţilor Universului, depusă de o ştiinţă care neagă majoritatea Credinţelor Protectoare — dacă nu cumva chiar pe toate.

CREDINŢA PROTECTOARE NUMĂRUL 5: *Eşti mai bun decât cel de lângă tine.*

Iată o convingere foarte tentantă, dar în multe cazuri şi periculoasă. Spuneţi-i asta malacului care stă în faţa dumneavoastră şi e foarte probabil să vă rupă gâtul! Aşa că vă desemnaţi un surogat: tatăl dumneavoastră e mai bun decât tatăl lui; colegiul dumneavoastră e mai bun decât colegiul lui; accentul cu care vorbiţi dumneavoastră e mai bun decât accentul lui; grupul dumneavoastră socio-cultural e mai bun decât grupul lui.

Natural că această credinţă se suprapune treptat peste rasism şi, deloc surprinzător, cu cât un individ are o poziţie socială, economică sau personală mai coborâtă, cu atât va fi mai tentat să se lase pradă convingerilor rasiste.

Nu trebuie să ne surprindă nici faptul că oamenii de ştiinţă, ca indivizi, au probleme cu această credinţă. Sigur, unii o vor raţionaliza şi vor spune că e firesc să existe posibilitatea de a împărţi omenirea în categorii, de o aşa manieră încât unele categorii să le fie superioare altora, din anumite puncte de vedere. Unii oameni, ca grupuri sociale, sunt mai înalţi decât cei din alte grupuri, totul fiind o chestiune de moştenire genetică. Nu s-ar putea, oare, ca unele grupuri să fie, în mod congenital, mai inteligente sau

mai cinstite decât altele?

Un savant laureat al Premiului Nobel a cerut, cu ceva timp în urmă, ca oamenii de ştiinţă să nu mai ocolească această chestiune şi să pornească demersul de a stabili dacă „locuitorii cartierelor sărace” (mai pe şleau: negrii americani) nu sunt cumva efectiv „inferiori” celor din alte cartiere — concluzia fiind, aşadar, că tentativele de a-i ajuta se vor dovedi întotdeauna inutile.

Cei de la un anume ziar m-au rugat să scriu un articol în care să-mi prezint opiniile pe această temă, dar eu le-am răspuns că prefer să le spun dinainte, pe gură, cum urmează să sune opiniile mele, scutindu-mă astfel de efortul de a scrie un articol care nu poate fi tipărit.

Am spus că, în primul rând, după toate probabilităţile, cei care manifestau cel mai mare entuziasm pentru o asemenea cercetare erau destul de siguri că au stabilit criterii de apreciere pe baza cărora locuitorii cartierelor sărace se vor dovedi, într-adevăr, „inferiori”. Ceea ce îi va exonera apoi pe superiorii locuitori ai altor cartiere de orice responsabilitate faţă de concitadinii lor „inferiori”, precum şi de orice eventuale sentimente de vinovăţie.

Dacă e să mă înşel, am continuat, atunci am impresia că organizatorii cercetării vor fi tot atât de doritori să găsească o minoritate superioară, nu numai una inferioară. De pildă, mă tem foarte tare că, după normele de apreciere care prevalează în societatea noastră, se va dovedi că membrii Bisericii Unitariene şi cei ai Bisericii Episcopale au o medie a coeficientului de inteligenţă şi a realizărilor personale superioare celor din alte grupuri religioase.

Dacă va fi aşa, am sugerat eu, atunci unitarienii şi membrii Bisericii Episcopale s-ar cuveni să poarte o insignă distinctivă, să fie conduşi pe locurile din faţă în autobuz, să li se ofere cele mai bune locuri la teatru şi la cinema, să li se permită să folosească toalete mai curate etc.

Cei de la ziar mi-au zis s-o las baltă cu articolul şi îi înţeleg foarte bine. Nimeni nu vrea să caute oameni care

să-i fie superiori, ci numai inferiori.

CREDINŢA PROTECTOARE NUMĂRUL 6: *Dacă lucrurile nu ies aşa cum trebuie, nu e vina mea.*

Practic, toţi avem în noi un mic grăunte de paranoia. Cu puţin exerciţiu, acesta ne poate conduce să admitem vreuna dintre teoriile conspiraţiei avansate de-a lungul istoriei.

Ce reconfortant e să ştii că, dacă nu-ţi merge bine în afaceri, asta-i din cauza manevrelor dubioase ale ticălosului de bulgar care ţine prăvălia din colţ; dacă te doare ceva, e din cauza conspiraţiei medicilor nigerieni care au ceva cu tine; dacă te-ai împiedicat şi ai căzut, când te-ai întors să te uiţi după o fetişcană nurlie, e din cauza unui afurisit de ceylonez, care a pus crăpătura din trotuar tocmai acolo!

În sfârşit, aici este punctul în care oamenii de ştiinţă pot fi atinşi direct — căci această Credinţă Protectoare se poate întoarce nemijlocit împotriva lor, fiindcă se ridică împotriva Credinţelor Protectoare în general.

Când adepţilor unei Credinţe Protectoare li se demonstrează fără putinţă de tăgadă că s-au lăsat păcăliţi şi amăgiţi, care e ultima lor cale de apărare şi cea mai bună? Păi, normal: că există o conspiraţie a oamenilor de ştiinţă, îndreptată împotriva lor.

Eu însumi sunt mereu acuzat că particip la o asemenea conspiraţie. În corespondenţa de azi, spre exemplu, am primit o scrisoare teribil de violentă şi de indignată, din care voi cita doar câteva fraze mai moderate:

„Nu ajunge că noi [publicul] suntem luaţi de proşti de către politicieni… acum au ajuns şi cei din câmpul ştiinţei să aplice aceeaşi tactică. Dacă v-aţi propus, indiferent în ce scop, să-i păcăliţi pe alţii, aflaţi de la mine că nu v-a reuşit schema deloc.”

Am citit foarte atent scrisoarea, de la cap la coadă, şi se pare că expeditorul citise un articol de revistă care respingea una dintre credinţele lui preferate. Instantaneu a

fost convins nu că el însuşi s-ar fi putut înşela, ci că oamenii de ştiinţă complotau împotriva lui şi că aveau ordine de la NASA să-l mintă.

Necazul e că se referea la un articol scris de altcineva, nu de mine — şi habar n-aveam despre ce Dumnezeu vorbeşte!

Totuşi, am convingerea că forţele Raţiunii vor ieşi triumfătoare în faţa atacurilor crâncene lansate de adepţii Credinţelor Protectoare, indiferent ce s-ar întâmpla. (Să bat în plastic!)

PIERDUT PRIN NETRADUCERE

La NOREASCON (a douăzeci şi noua Conferinţă Mondială SF), care s-a ţinut la Boston, în week-end-ul de Ziua Muncii din anul 1971, am luat loc în prezidiu, fireşte, deoarece, în calitate de Bob Hope al literaturii SF, face parte dintre perenele mele îndatoriri să înmânez premiile Hugo. În stânga mea stătea Robyn, fiică-mea: şaisprezece ani, blondă, ochi albaştri, bine făcută, frumoasă foc. (Nu, ultimul adjectiv nu reprezintă parţialitatea unui tată mândru. Întrebaţi pe cine vreţi!)

Vechiul meu amic, Clifford D. Simak, care era oaspete de onoare, şi-a început discursul prin a-i prezenta, cu perfect justificată mândrie, pe cei doi copii ai lui, aflaţi în auditoriu. Pe faţa lui Robyn a trecut atunci o umbră de alarmă.

— Tati! mi-a şoptit imperios, cunoscându-mi prea bine capacitatea de a-i pune pe alţii în situaţii stânjenitoare. Ai de gând să mă prezinţi şi tu *pe mine?*

— Te-ar deranja, Robyn? am întrebat-o.

— Da, m-ar deranja.

— Bine, atunci nu te prezint, am liniştit-o, bătând-o uşor cu palma pe braţ.

A stat pe gânduri câteva clipe, apoi a zis:

— Sigur, dacă simţi nevoia să pomeneşti, aşa, în treacăt, de frumoasa ta fiică, nu mă deranjează deloc.

Puteţi fi convinşi că exact aşa am şi făcut, în timp ce ea îşi lăsa privirea să alunece în jos, cu fermecătoare modestie.

Doar că nu m-am putut abţine să nu mă gândesc la stereotipul blond şi cu ochi albaştri al frumuseţii nordice, care a năpădit literatura occidentală din momentul în care triburile germanice au invadat părţile de vest ale Imperiului Roman, cu cincisprezece secole în urmă, şi s-au instalat în timp ca pătură aristocrată…

Şi la maniera în care a fost exploatat acest lucru pentru a submina una dintre cele mai clare şi mai importante lecţii din Biblie — o subversiune care îşi aduce şi ea contribuţia, chiar dacă mică, la criza gravă cu care se confruntă astăzi lumea şi Statele Unite în particular.

În acord cu predilecţia mea spre a începe cu începutul, însoţiţi-mă în secolul al VI-lea î. Hr. Un grup de evrei s-a întors din exilul babilonian şi s-a apucat să reconstruiască templul din Ierusalim, pe care Nabucodonosor îl distrusese cu şaptezeci de ani înainte.

Pe durata exilului, sub călăuzirea profetului Iezechiel, evreii îşi păstraseră neştirbită identitatea naţională, modificând, complicând şi idealizând felul în care îl adorau pe Yahve — într-o formă direct ancestrală iudaismului de astăzi. (De fapt, Iezechiel este numit uneori „părintele iudaismului”.)

Aceasta a făcut ca, o dată exilaţii întorşi la Ierusalim, să se confrunte cu o problemă religioasă. Existau acolo oameni care, pe durata exilului babilonian, trăiseră în ceea ce fusese odată ţara triburilor Iudeei şi care îl cinsteau pe Iahve cu ceea ce considerau ei a fi ritualul adevărat, păstrat neatins de-a lungul timpului. Deoarece oraşul lor principal (o dată Ierusalimul distrus) era Samaria, evreii reîntorşi din exil îi numeau samariteni.

Samaritenii au respins modificările „de modă nouă” ale evreilor reîntorşi, iar aceştia, la rândul lor, se uitau cu dezgust la credinţele „învechite” ale samaritenilor. Între ei s-a născut o nemuritoare ostilitate, genul care ajunge să fie exacerbată din cauză că diferenţele de credinţă sunt comparativ mărunte.

În plus, mai trăiau pe aceleaşi pământuri şi oameni care proslăveau cu totul alţi zei: amoniţi, edomiţi, filisteni şi aşa mai departe.

Presiunea exercitată asupra grupului de evrei reîntorşi nu era în primul rând militară — fiindcă toată zona se afla sub

ocârmuirea, mai mult sau mai puţin benefică, a Imperiului Persan — ci una socială, dar poate tocmai de-aceea mai puternică. Păstrarea unui ritual strict în faţa mulţimilor covârşitoare de necredincioşi este o treabă grea, iar tendinţa de a mai slăbi din stricteţea lui devenea aproape irezistibilă. Apoi, tinerii bărbaţi reveniţi din exil erau atraşi de femeile din vecinătate, deci mariajele mixte nu puteau fi evitate. Natural, pentru a-i face pe plac nevestei, ritualul se vedea relaxat şi mai mult.

Apoi, însă, probabil nu mai devreme de anul 400 î. Hr., adică la peste un secol de la construirea celui de-al doilea templu, în Ierusalim a sosit Ezra, care era un învăţat al legii mozaice — editată şi pusă în formă finală pe perioada exilului babilonian. Ezra a fost îngrozit de regresul ritualului şi s-a pornit să-l redeştepte cu toată vigoarea. I-a chemat pe oameni să se adune, i-a pus să recite legea după el şi le-a tălmăcit-o, le-a aţâţat fervoarea religioasă şi a cerut o mărturisire a păcatelor şi o reînnoire a credinţei.

Un lucru pe care l-a impus foarte riguros a fost abandonarea tuturor nevestelor neevreice şi a copiilor lor. Numai aşa se putea menţine, după părerea lui, caracterul sfânt al iudaismului strict. Ca să cităm din Biblie (şi voi folosi recenta nouă versiune în engleză, în acest scop)[35]:

„Şi s-a sculat Ezra preotul şi le-a zis: «Voi aţi făcut păcat, luându-vă femei de neam străin şi cu aceasta aţi mărit vina lui Israel. Aşadar, pocăiţi-vă de păcatul acesta înaintea Domnului Dumnezeului părinţilor voştri şi faceţi voia Lui şi depărtaţi-vă de popoarele pământului acestuia şi de femeile celor de alt neam». Şi răspunzând toată adunarea, a zis cu glas tare: «Cum zici tu, aşa vom face!»” (Cartea întâi a lui Ezra 10:10-12).

Începând din acel moment, evreii ca popor au început să

[35] Pentru traducerea în româneşte a citatelor din Biblie, reamintesc că am folosit reeditarea din 1994 a Bibliei tipărite de Societatea Biblică Interconfesională din România, cu aprobarea Sfântului Sinod. (n.t.)

practice un exclusivism, o separare voluntară de ceilalţi şi o înmulţire a obiceiurilor distincte care le-au accentuat şi mai mult caracterul separat; iar aceste lucruri i-au ajutat să-şi păstreze identitatea prin toate nenorocirile şi catastrofele ce aveau să vină, prin toate crizele şi prin toate exilurile şi persecuţiile care i-au împrăştiat pe suprafaţa Pământului.

De netăgăduit faptul că exclusivismul a servit şi la a-i face „greu de înghiţit” social, conferindu-le şi un grad înalt de vizibilitate socială — lucruri de natură să ajute la crearea unor condiţii care făceau mai probabile exilurile şi persecuţia.

Nu toţi evreii au aderat la politica exclusivismului. Au existat unii care credeau că toţii oamenii sunt egali în ochii lui Dumnezeu şi că nimeni nu trebuie exclus din comunitate doar pe baza identităţii sale de grup.

Unul dintre ei (dar care a rămas pe vecie nenumit) a încercat să prezinte această convingere sub forma unei scurte pilde de ficţiune istorică. Eroina acestei poveşti din secolul al IV-lea î. Hr. este Rut, o femeie moabită. (Istoria se petrece pe vremea judecătorilor, deci, în opinia tradiţională, se considera că a fost scrisă de profetul Samuel în secolul al XI-lea î. Hr. Nici unul dintre savanţii care studiază Biblia astăzi nu mai crede acest lucru.)

De ce tocmai o femeie moabită, dacă tot veni vorba?

Se pare că evreii reîntorşi din exil aveau tradiţii legate de prima lor sosire la graniţele pământului Canaanului, sub Moise mai întâi şi apoi sub Iosua, cu aproape o mie de ani înainte. În acea vreme, micul popor al lui Moab, care trăia la răsărit de cursul inferior al Iordanului şi de Marea Moartă, pe bună dreptate alarmat de incursiunea viguroşilor năvălitori din pustie, a încercat să li se opună. Moabiţii nu doar că i-au împiedicat pe israeliţi să le traverseze teritoriul, ci, spune tradiţia, l-au chemat pe un proroc, Valaam, şi i-au cerut să-şi folosească puterile magice pentru a aduce năpasta şi distrugerea pe capul invadatorilor.

N-au reuşit, iar Valaam, înainte de a se întoarce în ţara lui, se spune că l-ar fi sfătuit pe regele Moabului să le lase pe femeile moabite să-i ademenească pe bărbaţii din pustie, în ideea că asemenea legături ar fi putut să le submineze dârzenia şi devotamentul tenace. Biblia relatează următoarele:

„Atunci s-a aşezat Israel în Sitim, dar poporul a început să se spurce, păcătuind cu fetele din Moab. Că acestea îi chemau la jertfele idolilor lor şi mânca poporul din acele jertfe şi se închina la dumnezeii lor. Aşa s-a lipit Israel de Baal-Peor, pentru care s-a aprins mânia lui Dumnezeu asupra lui Israel.” (Numerii 25:1-3)

Drept rezultat, „femeile moabite” au devenit chintesenţa tipului de influenţă exterioară care, prin atracţie sexuală, încercau să-i pervertească pe evreii pioşi. Într-adevăr, Moab şi regatul învecinat din nord, Amon, au fost nominalizate explicit prin codul mozaic:

„Amonitul şi Moabitul să nu intre în obştea Domnului; nici în al zecelea neam al lor în veci să nu intre în obştea Domnului, pentru că nu v-au întâmpinat cu pâine şi apă în cale, când veneaţi din Egipt, şi pentru că ei au plătit împotriva ta pe Valaam… ca să vă blesteme… Să nu le doreşti pace şi fericire în toate zilele tale, în veci.” (Deuteronomul 23:3-4, 6)

Şi totuşi, au existat vremuri în istoria de mai târziu când între Moab şi măcar o parte a poporului lui Israel a fost prietenie, poate pentru că i-a unit lupta împotriva unui duşman comun.

De pildă, puţin după anul 1000 î. Hr., Israelul era cârmuit de Saul, care le ţinuse piept filistenilor, îi cucerise pe amaleciţi şi adusese Israelul pe cea mai înaltă culme a puterii de până atunci. În mod firesc, moabiţii priveau cu teamă aceste politici expansioniste, deci căutau prietenia oricui s-ar fi răsculat împotriva lui Saul. Un asemenea rebel a fost războinicul David din Betleemul Iudeei. Prigonit de Saul şi obligat să se retragă într-o cetate fortificată, David a

apelat la Moab, ca refugiu pentru familia lui.

„De acolo David... A zis către regele Moabului: «Lasă pe tatăl meu şi pe mama mea să stea la voi, până voi afla ce are să facă Dumnezeu cu mine.» Şi i-a adus la regele Moabului şi au trăit ei tot timpul la el, cât David a rămas în cetatea aceea.” (Cartea întâi a regilor 22:3-4)

Până la urmă, David a ieşit învingător, a devenit rege mai întâi peste Iudeea, apoi peste întreg Israelul şi a creat un imperiu care se întindea pe toată coasta estică a Mediteranei, din Egipt până la Eufrat, oraşele feniciene rămânând independente, dar în alianţă cu David. Mai târziu, evreii au privit mereu înapoi cu nostalgie spre perioada lui David şi a fiului său, Solomon, ca epocă de aur din istoria lor, iar statutul lui David în mitologia şi mentalitatea evreiască a rămas inatacabil. David a fondat o dinastie care a domnit peste Iudeea timp de patru secole, iar evreii n-au încetat niciodată să creadă că vreun descendent al lui David se va întoarce să-i cârmuiască iar, într-o zi din viitorul idealizat.

Totuşi, plecând de la versetele care arată că David s-a folosit de Moab ca refugiu pentru familia lui, se prea poate să fi apărut o poveste cum că printre strămoşii lui David s-ar fi strecurat şi moabiţi. Din cât se pare, autorul Cărţii Rut a hotărât să se servească de această istorie pentru a scoate în evidenţă doctrina nonexclusivismului, alegându-şi ca eroină prototipul mult-detestatei femei moabite.

Cartea Rut vorbeşte despre o familie din Betleemul Iudeei — un bărbat, nevasta lui şi doi fii — pe care foametea îi mână spre Moab. Acolo, cei doi feciori se căsătoresc cu fete moabite, dar, după un timp, toţi cei trei bărbaţi mor, lăsând în urma lor trei femei: pe Noemina, soacra, alături de Rut şi de Orfa, cele două nurori.

În acele vremuri, femeile erau tratate ca sclave, iar cele nemăritate, fără un bărbat care să le deţină în posesie şi să le oblăduiască, nu puteau supravieţui decât din mila celorlalţi. (De unde şi frecventul îndemn biblic spre a avea

grijă de văduve şi de orfani.)

Noemina a hotărât să se întoarcă la Betleem, unde rudele poate s-ar fi milostivit s-o ajute, dar pe Rut şi pe Orfa le-a îndemnat, cu multe rugăminţi, să rămână în Moab. Deşi nu spune explicit, ar fi destul de plauzibil să presupunem ce gândea: că nişte fete moabite n-ar avea deloc o viaţă uşoară în Iudeea, unde Moabul era privit cu atâta ură.

Orfa rămâne în Moab, dar Rut refuză s-o părăsească pe Noemina, spunând: „Nu mă sili să te părăsesc şi să mă duc de la tine; căci unde te vei duce tu, acolo voi merge şi eu şi unde vei trăi tu, voi trăi şi eu; poporul tău va fi poporul meu şi Dumnezeul tău va fi Dumnezeul meu; unde vei muri tu, voi muri şi eu şi voi fi îngropată acolo. Orice-mi va face Domnul, numai moartea mă va despărţi de tine!" (Cartea Rut 1:16-17)

O dată ajunse în Betleem, cele două femei au de înfruntat cea mai amarnică sărăcie, iar Rut se oferă să câştige cele necesare traiului, pentru ea şi pentru soacra ei, adunând spicele rămase pe câmp. Venise vremea secerişului grânelor, şi obiceiul locului era ca spicele căzute în urma secerătorilor să nu fie culese, ci lăsate acolo ca să fie adunate de cei săraci. Această cutumă a adunatului spicelor era un fel de program de asistenţă socială pentru nevoiaşi. Dar era şi o muncă grea, care-ţi rupea spinarea, plus că orice femeie tânără care o făcea, mai ales una moabită, îşi asuma unele riscuri evidente, la cheremul unor secerători tineri şi viguroşi. Ce se oferise să facă Rut era pur şi simplu o dovadă de sacrificiu eroic.

Povestea spune că Rut a adunat spice pe ţarina unui bogat fermier iudeu, Booz, care, venit să vadă ce-i fac secerătorii, a remarcat cu câtă vrednicie muncea. Booz a întrebat cine este şi lucrătorii i-au răspuns:. Această femeie tânără este moabiteanca aceea care a venit cu Noemina din ţara Moabiţilor." (Cartea Rut 2:6)

Booz îi vorbeşte cu bunăvoinţă, iar Rut spune: „Cu ce am dobândit eu milă înaintea ta de mă primeşti, cu toate că

sunt străină?” (Cartea Rut 2:10) Booz îi răspunde că a auzit cum şi-a lăsat ea propria ţară, din dragoste pentru Noemina, şi cum munceşte cu vrednicie ca să-i poarte de grijă.

Se dovedeşte apoi că Booz era rudă cu răposatul soţ al Noeminei — ceea ce trebuie să fi fost unul dintre motivele care l-au făcut să se arate atât de mişcat de dragostea şi de fidelitatea lui Rut. Auzind ce s-a întâmplat, Noemina are o idee. În acele vremuri, dacă o femeie rămânea văduvă fără să fi făcut copii, avea dreptul să-i ceară fratelui soţului răposat s-o ia de nevastă şi să-i ofere protecţia lui. Dacă răposatul nu avusese nici un frate, obligaţia cădea în sarcina vreunui alt bărbat din familie.

Noemina trecuse de vârsta la care mai putea face copii, deci nu mai îndeplinea condiţiile necesare măritişului, care în acele vremuri avea ca scop principal procreaţia — dar nu acelaşi lucru se putea spune despre Rut! Sigur, Rut era o femeie moabită şi probabil că nici un iudeu n-ar fi primit s-o ia de soţie, dar Booz se dovedise binevoitor cu ea. Aşadar, Noemina a învăţat-o pe Rut cum să se apropie de Booz în timpul nopţii şi, fără nici o intenţie vulgar-seducătoare, să facă apel la protecţia lui.

Mişcat de modestia şi de disperarea femeii, Booz i-a promis că-şi va face datoria, spunând însă că există o rudă mai apropiată decât el şi că, după lege, această rudă are dreptul să-şi încerce norocul înaintea lui.

Nu mai departe de a doua zi, Booz îl caută pe cel în cauză, adică ruda mai apropiată, şi îi propune să cumpere o parte de ţarină ce se cuvenea Noeminei şi, o dată cu bucata de proprietate, să-şi mai asume o responsabilitate: „De cumperi ţarina de la Noemina, atunci trebuie să cumperi şi pe Rut moabiteanca, femeia celui mort...” (Cartea Rut 4:5).

Probabil că Booz a avut grijă să accentueze aşa cum trebuie cuvântul „moabiteanca”, fiindcă ruda în cauză s-a retras imediat. În consecinţă, Booz s-a însurat cu Rut, care

cu timpul i-a dăruit un fiu. Mândra şi fericita Noemina ţinea pruncul la piept, iar femeile din jur i-au spus: „Acesta îţi va fi bucurie şi hrănitor la bătrâneţile tale, căci l-a născut nora ta, care este mai bună pentru tine decât şapte fii.” (Cartea Rut 4:15)

Într-o societate care punea infinit mai mult preţ pe fii, decât pe fiice, acest verdict al femeilor iudee asupra lui Rut — o femeie din neamul detestat al Moabului — cum că s-a dovedit „mai bună pentru tine decât şapte fii”, este morala autorului: nobleţe şi virtute există în orice neam de oameni şi nici unul nu trebuie aprioric exclus şi desconsiderat, pur şi simplu fiindcă se cheamă într-un fel sau altul.

Iar apoi, ca să încheie definitiv discuţia, pentru orice iudeu chiar atât de naţionalist încât să se arate impermeabil la argumentele purului idealism, povestea spune: „Iar vecinele i-au pus nume şi au zis: «Noeminei i s-a născut fiu şi i s-a pus numele Obed.» Acesta este părintele lui Iesei, tatăl lui David.” (Cartea Rut 4:17)

Unde ar fi fost Israelul, atunci, dacă ar fi existat acolo un Ezra care să interzică însurătoarea lui Booz cu „o femeie străină”?

Ce concluzie putem trage de aici? Că povestea din Cartea Rut este una frumoasă, nu contestă nimeni. Aproape întotdeauna se face referire la ea ca la o „încântătoare idilă” sau alte formulări asemănătoare. Că Rut reprezintă o foarte reuşită personificare a unei femei bune şi virtuoase e un lucru de netăgăduit.

De fapt, toată lumea îndrăgeşte aşa de mult povestea, şi pe Rut, încât ideea principală se pierde complet. Prin sine, este o pildă a toleranţei faţă de cei dispreţuiţi, a iubirii faţă de cei urâţi, a răsplatei pe care o aduce înfrăţirea. Prin amestecarea genelor speciei umane, prin formarea hibridului, pe lume vor veni oameni măreţi.

Evreii au înglobat în canon Cartea Rut parţial fiindcă este o poveste atât de minunat spusă, dar în principal (bănuiesc eu) fiindcă arată din cine se trage marele David — o filiaţie

care, în sobru-istoricele cărţi ale Bibliei dinaintea celei a lui Rut, nu este indicată decât până la tatăl lui David, Iesei. Evreii însă au rămas în general exclusivişti şi nu şi-au însuşit lecţia de universalism propovăduită de Cartea lui Rut.

Nici de atunci încoace n-au ajuns oamenii să se ataşeze de învăţătura ei. Şi cum ar putea, din moment ce se fac atâtea eforturi ca învăţătura ei să dispară?! Povestea lui Rut a fost re-spusă de nenumărate ori, în toate tipurile posibile de contexte: începând cu basmele pentru copii şi terminând cu romane serioase. S-au făcut până şi filme cu acest subiect. Rut însăşi a fost înfăţişată în sute de ipostaze şi în absolut fiecare dintre ilustraţiile pe care le-am văzut vreodată, e blondă, are ochi albaştri, e bine făcută şi frumoasă — stereotipul nordic perfect de care vorbeam la începutul acestui articol.

Pentru Dumnezeu, de ce nu se poate ca Booz să se fi îndrăgostit pur şi simplu de ea?! Ce mare merit a fost că a luat-o de nevastă? Dacă o fată ca asta îţi cade la picioare şi se roagă, umilă, să-ţi faci datoria faţă de ea şi s-o iei de nevastă, probabil că te-ai însura cu ea cât ai clipi din ochi!

Da, sigur, era o femeie moabită — şi ce dacă? Ce vă spune dumneavoastră cuvântul „moabit”? Vă declanşează vreo reacţie violentă? Există mulţi moabiţi printre cunoştinţele dumneavoastră? I-a fugărit de curând pe copiii dumneavoastră o gaşcă de moabiţi nenorociţi? Au început să scadă preţurile la case în cartierul dumneavoastră din cauza prezenţei lor? Când aţi auzit ultima dată pe cineva spunând: „Trebuie să-i gonim pe puturoşii ăia de moabiţi de aici. Nu fac altceva decât să îngroaşe rândurile pe listele de ajutoare sociale”?

Practic, judecând după modul în care este descrisă Rut, moabiţii sunt nişte adevăraţi aristocraţi englezi, iar prezenţa lor ar ridica preţurile de pe piaţa imobiliară.

Necazul e că unicul cuvânt căruia *nu i se face traducerea* în Cartea lui Rut este cuvântul-cheie „moabit” — şi, atâta

timp cât nu este tradus, ideea se pierde; se pierde prin netra-ducere.

Cuvântul „moabit” înseamnă în realitate „cineva dintr-un neam care nu primeşte nimic altceva din partea noastră şi nu merită nimic altceva din partea noastră decât ură şi dispreţ.” Cum ar trebui să fie tradus acest cuvânt, printr-un alt cuvânt care să însemne exact acelaşi lucru, dar pentru un alt neam decât cel al iudeilor, de exemplu, pentru grecii din era modernă? „Turc”, evident! Dar pentru mulţi dintre turcii de azi? „Grec”, evident! Şi pentru mulţi americani de azi? „Negru”, evident!

Ca să putem sesiza aşa cum trebuie semnificaţia Cărţii lui Rut, haideţi să presupunem că Rut n-ar fi o femeie moabită, ci o negresă.

Recitiţi povestea şi traduceţi cuvântul „moabit” prin „negru”, de fiecare dată când îl întâlniţi în text. Noemina (să zicem) se întoarce în Statele Unite cu două nurori negrese. Nici nu-i de mirare că le imploră să nu vină cu ea! Mare minune că Rut o iubeşte atât de mult pe soacra ei, încât e dispusă să înfrunte o societate care o urăşte fără nici un motiv şi să-şi asume riscul de a culege spice, sub ochii unor secerători care-i aruncă ocheade pofticioase şi cărora nici prin cap nu le trece s-o trateze cu vreo urmă cât de mică de respect.

Iar când Booz întreabă de ea, nu citiţi răspunsul în forma „Este o moabiteanca” — citiţi-l în traducerea „Este o negresă”. Mult mai probabil, de fapt, ca secerătorii să-i fi spus lui Booz ceva care ar echivala (iertat fie-mi limbajul!) cu: „E o muieruşcă de cioară.”

Privite lucrurile din această perspectivă, veţi constata că întreaga semnificaţie se află în traducere şi numai în traducere. Fapta lui Booz, în sensul că vrea să se însoare cu Rut fiindcă e virtuoasă (şi nu fiindcă e o frumuseţe nordică), capătă astfel un soi de nobleţe. Concluzia vecinelor, cum că e mai bună pentru Noemina decât şapte fii, devine un lucru pe care acele femei nu s-ar fi simţit obligate să-l spună

decât în faţa covârşitoarelor dovezi că aşa era! Iar trăsătura de condei finală, cum că din acest amestec genitoriu s-a născut nimeni altul decât marele David, are un efect de-a dreptul copleşitor!

Ceva asemănător putem găsi şi în Noul Testament. Există o instanţă în care un ucenic al legii îl întreabă pe Iisus ce trebuie să facă pentru a merita viaţa eternă şi îşi răspunde singur la întrebare, spunând: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta şi din tot sufletul tău şi din toată puterea ta şi din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuţi.” (Luca 10:27)

Aceste îndemnuri sunt luate din Vechiul Testament, fireşte. Ultima parte, cea cu aproapele, vine dintr-un verset care spune: „Să nu te răzbuni cu mâna ta şi să nu ai ură asupra fiilor poporului tău, ci să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi.” (Leviticul 19:18)

(În acest caz, mie îmi sună mai bine traducerea folosită de noua versiune în engleză a Bibliei, decât cea din versiunea regelui Iacob: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi.” Cât de sfânt trebuie să fie cineva, ca să poată realmente simţi durerea sau bucuria altcuiva, exact la fel cum le simte pe ale sale?! Nu e cazul să cerem prea mult. Dar dacă admitem pur şi simplu că altcineva este „un om ca tine”, atunci poate fi tratat măcar cu decenţă. Abia atunci când refuzăm să acceptăm măcar atâta lucru, vorbind despre altcineva ca despre un om inferior nouă, încep să ne pară fireşti — ba chiar demne de laudă — dispreţul şi cruzimea.)[36]

---

[36] În noua versiune în engleză a Bibliei, formularea este: but you must love your neighbor as yourself, iar în Biblie Regelui Iacob: but thou shalt love thy neighbor as thyself. Diferenţa sugerată de Asimov ar fi aceea dintre posibila traducere „să iubeşti pe aproapele tău ca pe un om care este ca tine” şi „să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi”. Deşi insesizabilă prin simpla traducere a celor două formulări, cred că este cel mai

Iisus aprobă spusele ucenicului învăţător al legii, iar acesta întreabă imediat: „Şi cine este aproapele meu?” (Luca 10:29) La urma urmei, versetul din Levitic vorbeşte mai întâi despre abţinerea de la a te răzbuna şi de la a avea ură faţă de fiii poporului tău; iar asta nu înseamnă, oare, că noţiunea de „aproapele tău” se limitează doar la cei de acelaşi neam cu tine?

Iisus îi răspunde atunci cu ceea ce s-ar putea să reprezinte cea mai semnificativă parabolă, dintre toate câte sunt: povestea călătorului căzut în mâinile unor tâlhari, care l-au bătut, l-au jefuit şi l-au lăsat să zacă, pe jumătate mort, la marginea drumului. Iisus continuă: „Din întâmplare un preot cobora pe calea aceea şi, văzându-l, a trecut pe alături. De asemenea şi un levit, ajungând în acel loc şi văzând, a trecut pe alături. Iar un samaritean, mergând pe cale, a venit la el, şi, văzându-l, i s-a făcut milă şi, apropiindu-se, i-a legat rănile, turnând pe ele untdelemn şi vin, şi, punându-l pe dobitocul său, l-a dus la o casă de oaspeţi şi a purtat grijă de el.” (Luca 10:31-34)

Apoi Iisus întreabă cine este aproapele călătorului, iar ucenicul se vede nevoit să răspundă: „Cel care a făcut milă cu el.” (Luca 10:37)

Parabola e cunoscută sub denumirea de „Pilda bunului samaritean”, deşi nicăieri nu se spune că salvatorul bietului călător ar fi fost un *bun* samaritean — doar un samaritean, pur şi simplu.

Însemnătatea parabolei este în întregime viciată de folosirea obişnuitei sintagme „bunul samaritean”, pentru că aruncă o lumină falsă asupra a cine erau, de fapt, samaritenii. Spuneţi cuvântul „samaritean” în cadrul unui test de asociere liberă a ideilor şi, foarte probabil, toţi cei supuşi testării îl vor asocia cu adjectivul „bun”. S-a întipărit atât de profund în minţile noastre, că samaritenii sunt buni,

bine exprimată prin ideea pe care o putem găsi în Matei 7:12 : „Ci toate câte voiţi vouă să vă facă oamenii, asemenea faceţi şi voi lor”. (n.t.)

încât ni se pare de la sine înţeles ca un samaritean să procedeze aşa — ba chiar ne mirăm de ce ţine Iisus să sublinieze acest lucru!

Uităm cine erau samaritenii, pe vremea lui Iisus!

Pentru evrei, samaritenii nu erau buni. Erau nişte eretici detestaţi, desconsideraţi şi demni de tot dispreţul, cu care nici un bun evreu n-ar fi vrut să aibă de-a face. Din nou, întreaga semnificaţie se pierde prin netraducere!

Să zicem că în locul călătorului din vechea Iudee avem un american alb din Mississippi, care a fost tâlhărit şi părăsit în drum, aproape mort. Şi să zicem că pe lângă el au trecut un preot catolic şi unul protestant, refuzând amândoi „să se implice”. Şi să zicem că a fost un muncitor la câmp, negru, cel care s-a oprit şi a avut grijă de sărmanul călător.

Acum puneţi-vă întrebarea: cine a fost aproapele pe care trebuie să-l iubeşti ca şi cum ar fi un om ca tine, dacă vrei să fii mântuit?

Parabola bunului samaritean propovăduieşte clar că noţiunea de „aproapele tău” nu comportă nici o semnificaţie limitativă, că nu poţi să-ţi rezervi purtarea omenoasă doar pentru cei din grupul tău social şi pentru cei din neamul tău. Absolut fiecare om, până la cel din urmă, până la cel pe care-l dispreţuieşti cel mai mult, este aproapele tău.

Bun, avem deci în Biblie două exemple — în Cartea lui Rut şi în pilda samariteanului milostiv — de învăţături care s-au pierdut prin netraducere, deşi sunt îngrozitor de relevante pentru noi, cei din ziua de azi.

Pe tot cuprinsul lumii există confruntări între părţi din omenire care se autodefinesc prin rasă, naţionalitate, filosofie economică, religie, limbă sau apartenenţă la grupuri diferite, în aşa fel încât nu se consideră „aproapele” unuia faţă de celălalt.

Aceste diferenţe mai mult sau mai puţin arbitrare între

popoare care aparţin aceleiaşi specii biologice sunt teribil de periculoase şi parcă nicăieri mai mult decât aici, în Statele Unite, unde cea mai primejdioasă dintre înfruntări (nici nu-i nevoie s-o mai spun) are loc între albi şi negri.

După problema generală a creşterii populaţiei, omenirea nu e ameninţată de alt pericol mai mare decât această confruntare — îndeosebi în Statele Unite.

Mi se pare că din ce în ce mai mult, cu fiecare an, atât albii, cât şi negrii se întorc, plini de mânie şi ură, către mijloacele violenţei. Nu văd cum s-ar putea sfârşi în mod raţional această continuă escaladare a violenţei; nu cred că se poate termina altfel decât printr-un război civil.

Într-un asemenea război civil, albii, având preponderenţă numerică şi un grad încă şi mai mare de preponderenţă în materie de forţă organizată, este foarte probabil „să învingă”. Dar ar fi o „victorie” cu preţul unor enorme costuri materiale şi, mă tem, al unui cost spiritual mortal.

Şi de ce? Chiar atât de greu ne este să ne considerăm apropiaţi? Chiar nu putem, de ambele părţi — de ambele părţi! — să găsim o cale de-a accepta învăţăturile biblice?

Sau, dacă versetele din Biblie vă par prea onctuoase şi dacă repetarea vorbelor lui Iisus vă pare un exces de pioşenie, haideţi să punem problema altfel, într-un mod mai practic:

Privilegiul de a putea urî vi se pare o senzaţie atât de voluptuoasă, încât merită infernul material şi spiritual al unui război civil între albi şi negri?

Dacă răspunsul este un sincer „da”, atunci nu ne rămâne decât să ne resemnăm în disperare.

UITAŢI-VĂ LUNG LA MAIMUŢĂ

Ţinând cont ce mult mă străduiesc să proiectez în afară o imagine de orgoliu jovial, uneori sunt absurd de deranjat că se întâmplă să întâlnesc şi oameni care, necunoscându-mă, au impresia că sunt aşa cum par.

Recent, am dat un interviu unui reporter de ziar, care, deşi deosebit de agreabil ca persoană, era clar că nu ştie decât foarte puţine lucruri despre mine. Prin urmare, am fost îndeajuns de curios încât să-l întreb de ce a ales să-mi ia interviu tocmai mie.

Fără nici o ezitare, mi-a explicat:

— Şeful m-a pus!

Apoi a zâmbit pe sub mustaţă şi a adăugat:

— Are sentimente puternice, dar ambivalente, în ceea ce vă priveşte.

— Vrei să spui că-i place cum scriu, dar crede că sunt arogant şi încrezut.

— Exact, a răspuns reporterul, evident surprins. De unde ştiţi?

Am oftat:

— Mi-am dat şi eu cu presupusul…

Vedeţi dumneavoastră, *nu* e vorba de aroganţă şi fudulie; e vorba de orgoliu cordial şi nici unuia dintre cei care mă cunosc nu-i e greu să sesizeze diferenţa.

Desigur, aş putea să mă scutesc singur de problema asta, dacă aş alege un alt gen de imagine exterioară, dacă aş practica modestia sfielnică şi dacă aş învăţa cum să-mi cobor privirea în pământ şi să mă fac roşu în obraji, la cel mai neînsemnat cuvânt de laudă.

Nu, mulţumesc! Scriu despre aproape orice subiect posibil şi pentru orice vârstă, iar din clipa în care aş începe să practic o sfială şarmantă, m-aş face să mă îndoiesc de propria mea capacitate de a scrie — ceea ce ar fi

dezastruos.

Aşa că voi merge în continuare pe drumul pe care mi l-am ales şi voi îndura sentimentele ambivalente care-mi ies în cale, ca să pot avea siguranţa de sine necesară pentru a-mi scrie eseurile pe teme atât de variate — cum ar fi acesta, pe tema evoluţionismului.

Bănuiesc că dacă omul[37] ar fi putut fi lăsat în afara lui, evoluţionismul biologic s-ar fi văzut acceptat fără absolut nici o problemă.

Oricine poate vedea cu ochiul liber, de exemplu, că unele animale seamănă bine cu altele. Cine poate nega că lupul şi câinele seamănă între ei, din puncte de vedere semnificative? Sau tigrul cu leopardul? Sau crabul cu homarul? Cu douăzeci şi trei de secole în urmă, filosoful grec Aristotel a elaborat un „arbore al vieţii", punând laolaltă mai multe tipuri de specii şi aranjându-le în sens ascendent, de la cele mai simple tipuri de plante la cele mai complexe animale, cu omul (inevitabil) în vârf.

O dată făcut acest lucru, noi, oamenii din era modernă, am putut spune, cu perspectiva clară a retrospectivei, că era inevitabil ca oamenii să ajungă să vadă cum s-a transformat o specie în alta; că acelea mai complexe s-au dezvoltat din cele mai puţin complexe; că, pe scurt, există nu doar o ierarhie a vieţii, ci şi un sistem în care formele de viaţă urcă pe treptele acestei ierarhii.

Da' de unde! Nici Aristotel, nici cei care au venit după el, timp de peste două mii de ani, n-au trecut de la scara vieţii, ca noţiune statică, la una dinamică şi evoluţionistă.

Diversele specii, se credea, erau *permanente.* Posibil să

[37] Oricine citeşte aceste eseuri ştie că sun un feminist, dar, pe de altă parte, iubesc şi limba engleză. Mă străduiesc să evit cuvântul man (om, bărbat) atunci când vreau să spun „fiinţă umană" — dar ritmul curgător al frazei are de suferit, când procedez aşa. Vă rog să acceptaţi, în textul acestui articol, sensul general al cuvântului, adică îmbrăţişând şi woman (femeie). (Da îmi dau seama ce-am spus.) (n.a.)

existe familii şi ierarhii de specii, dar aşa fusese creată viaţa de la bun început. Asemănări au existat de la început, se susţinea, şi nici o specie n-a ajuns să semene mai mult — sau mai puţin — cu alta, de-a lungul timpului.

Am sentimentul că această convingere neabătută în caracterul constant al speciilor a rezultat, cel puţin parţial, din neplăcuta senzaţie că, o dată permisă schimbarea, omul îşi va pierde unicitatea şi va deveni „doar un animal”.

După ce creştinismul a devenit religia dominantă în lumea occidentală, optica asupra caracterului constant al speciilor s-a făcut încă şi mai rigidă. Nu numai că Facerea, în primul capitol, descrie clar crearea diverselor specii de vieţuitoare ca deja diferenţiate şi în forma lor prezentă, dar omul a fost creat diferit faţă de toate celelalte. „Şi a zis Dumnezeu: «Să facem om după chipul şi după asemănarea noastră…»” (Facerea 1:26).

Nici o altă vieţuitoare n-a fost croită după chipul lui Dumnezeu şi acest lucru a ridicat o barieră insurmontabilă între om şi celelalte fiinţe vii. Orice viziune care conducea la a crede că barierele dintre specii, în general, nu erau perfect etanşe, tindeau să slăbească acea primordial de importantă barieră care îl proteja pe om.

Ar fi fost frumos, desigur, ca toate celelalte forme de viaţă de pe Pământ să se deosebească atât de mult de om, încât insurmontabila barieră să fie clar oglindită şi în planul aspectului fizic. Din nefericire, lumea mediteraneană avea cunoştinţă, încă din cele mai vechi timpuri, de existenţa anumitor animale pe care azi le numim „maimuţe”.

Diversele maimuţe cu care au venit anticii în contact aveau feţe care, în unele cazuri, semănau cu cele ale unor omuleţi bătrânicioşi. Aveau mâini care semănau vizibil cu cele umane, se jucau cu obiectele la fel ca oamenii şi manifestau o curiozitate tot atât de vie. Totuşi, aveau şi cozi — ceea ce a salvat oarecum situaţia. Fiinţa umană este atât de pronunţat lipsită de coadă, iar majoritatea animalelor pe care le cunoaştem sunt atât de pronunţat

dotate cu coadă, încât, prin sine, coada ar părea să fie un simbol al acelei insurmontabile bariere dintre om şi maimuţă.

Există într-adevăr câteva animale fără coadă sau cu o coadă foarte scurtă, cum ar fi broaştele, cobaii şi urşii, dar acestea, chiar fără cozile lor, nu ameninţă statutul omului. Şi totuşi…

În Biblie se face referire la o maimuţă — una pentru care traducătorii au apelat la un cuvânt special.[38] Vorbind despre negoţul făcut de regele Solomon, Biblia spune (Cartea a treia a Regilor 10:22): „... şi la trei ani o dată veneau corăbiile din Tarsis şi îi aduceau aur, argint, fildeş, maimuţe şi păuni."

Tarsis este adesea identificat cu Tartessus, un oraş de pe coasta spaniolă, imediat în vestul Strâmtorii Gibraltar, care în vremea regelui Solomon era un înfloritor centru comercial, dar cartaginezii l-au distrus în anul 480 î. Hr. În nord-vestul Africii, faţă în faţă cu Tartessus, exista atunci (şi există şi acum) un gen de maimuţă din grupul macacilor. Acestui macac i s-a spus „maimuţă”, iar mai târziu, când nord-vestul Africii a devenit pentru europeni o parte din „ţinutul berber”, a început să i se spună „maimuţa berberă”.

Maimuţa berberă n-are coadă şi, prin urmare, îi seamănă omului mai mult decât celelalte maimuţe. Aristotel, în a lui scară a vieţii, a aşezat maimuţa berberă în vârful grupului maimuţelor, imediat sub om. Galen, medicul grec de prin anul 200 d.Hr., a făcut disecţie pe maimuţe şi a demonstrat că asemănarea cu omul este şi internă, nu doar la exterior.

Tocmai asemănarea cu omul o făcea amuzantă pe maimuţa berberă în ochii anticilor, dar şi supărătoare. Poetul roman Ennius este citat că ar fi spus: „Maimuţa, cea

[38] Cuvântul în cauză este *ape*, care în engleză desemnează orice maimuţă fără coadă, comparativ cu *monkey,* care înseamnă tot maimuţă, dar se referă la cele neantropoide (babuini şi lemuri, de exemplu).

mai ticăloasă dintre lighioane, atât de asemenea nouă!" Chiar să fi fost maimuţa „cea mai ticăloasă dintre lighioane"? Obiectiv vorbind, fireşte că nu! Asemănarea ei cu omul şi, prin urmare, ameninţarea la adresa mult-preţuitei unicităţi a omului era aceea care o făcea să fie „ticăloasă".

În Evul Mediu, când unicitatea şi supremaţia omului evoluaseră în dogmă glorificată, existenţa maimuţei a devenit încă şi mai supărătoare. Maimuţele erau considerate întruchiparea Diavolului. La urma urmei, Diavolul era un înger căzut şi schimonosit şi, la fel cum omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, maimuţa fusese creată după chipul Diavolului.

Şi totuşi, oricâte explicaţii s-ar fi dat, neliniştea nu putea fi înlăturată. Dramaturgul englez William Congreve scria, în 1695: „Niciodată nu m-am putut uita lung la o maimuţă, fără să ajung la concluzii dureroase." Nu-i prea greu de ghicit la ce trebuie să se fi referit aceste „concluzii dureroase" — în sensul că omul ar putea fi descris ca o maimuţă mai mare şi ceva mai inteligentă.

Era modernă a înrăutăţit şi mai mult lucrurile, aducându-i pe europenii mândri de asemănarea lor cu Dumnezeu faţă în faţă cu animale până atunci necunoscute, care le semănau încă şi mai îndeaproape decât maimuţa berberă.

În 1641 a fost publicată descrierea unui animal adus din Africa şi ţinut într-o menajerie din Ţările de Jos, aparţinând prinţului de Orania. După descriere, se pare că era un cimpanzeu. Au existat, de asemenea, şi relatări despre un animal masiv, asemănător omului, zărit în Borneo — un animal pe care azi îl numim urangutan.

Cimpanzeului şi urangutanului li s-a spus „maimuţe" fiindcă, la fel ca maimuţa berberă, n-aveau coadă. Mai târziu, când s-a admis că semănau mai puţin cu maimuţele şi mai mult cu oamenii, cimpanzeul şi urangutanul au devenit maimuţe „antropoide" (asemănătoare omului).

În 1758, naturalistul suedez Carl von Linné a făcut prima tentativă sistematică de clasificare a tuturor speciilor. Fiind un adept convins al fixismului biologic, nu-l interesa că anumite specii de animale îi semănau îndeaproape omului — pur şi simplu aşa fuseseră create.

Ca urmare, n-a ezitat să pună laolaltă diversele specii de maimuţe şi antropoide, inclusiv omul, şi să denumească acest grup „al primatelor”, de la cuvântul latinesc pentru „primul”, din moment ce îl includea şi pe om. Continuăm să folosim acest termen şi în ziua de azi.

Pe maimuţe şi pe antropoide, în general, Linné le-a aşezat într-un subgrup al primatelor botezat „Simia”, care în latină înseamnă „maimuţă”. Pentru fiinţa umană, Linné a inventat subgrupul „Homo”, care în latină înseamnă „om”. Linné a utilizat o dublă denumire pentru fiecare specie (sistemul „nomenclaturii binare”, cu numele de familie în faţă), deci fiinţelor umane li s-a acordat numele *Homo sapiens* (om gânditor). Doar că Linné a mai aşezat un membru în acel grup. Citind descrierea urangutanului din Borneo, l-a botezat *Homo troglodytes* (om trăitor în peşteri).

„Urangutan” provine dintr-un cuvânt malaiezian care înseamnă „omul pădurii”. Malaiezienii, aflaţi la faţa locului, erau mai aproape de realitate cu descrierea lor, căci urangutanul trăieşte în păduri, nu în peşteri — dar oricum am privi lucrurile, urangutanul nu poate fi considerat suficient de apropiat de om, ca să merite denumirea Homo.

Naturalistul francez Georges de Buffon a fost primul, pe la mijlocul anilor 1700, care să-i descrie pe giboni, adică al treilea gen de maimuţe antropoide. Diverşii giboni existenţi sunt cele mai mici antropoide şi cel mai puţin asemănătoare cu omul.

Gibonii sunt uneori puşi la o parte, din acest motiv, restul antropoidelor fiind denumite „marile maimuţe”.

Pe măsură ce clasificarea speciilor devenea tot mai

detaliată, naturaliştii se vedeau din ce în ce mai tentaţi să înlăture barierele dintre ele. Unele specii semănau atât de mult cu alte specii, încât nu era sigur dacă se poate trasa vreo linie de demarcaţie între ele. În plus, tot mai multe animale dădeau semne că ar fi fost surprinse (mă rog, e un fel de-a spune!) în mijlocul unui proces de schimbare.

Calul, a observat Buffon, avea două „oase moarte”, câte unul de fiecare parte a osului de la picior, ceea ce părea să indice că existaseră odată trei linii osoase acolo şi trei copite la fiecare picior.

Buffon era de părere că, dacă oasele şi copitele pot să degenereze, acelaşi lucru s-ar putea întâmpla cu o întreagă specie. Poate că Dumnezeu nu crease decât anumite specii, iar fiecare dintre acestea degenerase într-o oarecare măsură şi formase specii suplimentare. Din moment ce caii putuseră să-şi piardă din copite, de ce nu s-ar fi putut ca unii dintre ei să degenereze în întregime, până la a deveni măgari?

Fiindcă Buffon voia să speculeze pe o temă care reprezenta, la urma urmei, marea noutate din istoria naturală concentrată pe om, a sugerat că maimuţele ar fi oameni degeneraţi.

Buffon a fost primul care să vorbească despre caracterul mutabil al speciilor. Aici însă a evitat marele pericol: acela de a sugera că omul, cel făcut după chipul lui Dumnezeu, ar fi fost altceva, altădată — dar a spus, totuşi, că omul putea *să devină* altceva. Chiar şi numai atât a fost deja prea mult, căci o dată graniţele lăsate să permită trecerea într-o parte, ar fi fost greu să le faci inviolabile din partea cealaltă. Asupra lui Buffon s-au făcut presiuni să retracteze ce spusese — şi retractate au fost.

Dar ideea caracterului mutabil al speciilor n-a dispărut. Un medic britanic, Erasmus Darwin, avea obiceiul să scrie lungi poeme mediocre, în care îşi prezenta adeseori interesantele teorii ştiinţifice. În ultima sa carte, *Zoonomia,* publicată în 1796, Darwin a dezvoltat ideile lui Buffon şi a

sugerat că speciile trec prin schimbări, ca rezultat al influenţei directe exercitate de mediu asupra lor.

Această teorie a fost dusă mai departe de un naturalist francez pe nume Jean Baptiste de Lamarck, care, în 1809, a publicat cartea *Filosofie zoologică* şi a fost primul savant de renume care să avanseze o teorie a evoluţiei — o descriere meticuloasă a mecanismelor prin care o antilopă, de pildă, s-ar putea imagina că ajunge să se transforme, puţin câte puţin, de-a lungul mai multor generaţii, într-o girafă. (Pentru opiniile lor, atât Darwin, cât şi Lamarck au fost practic ostracizaţi de elitele vremurilor lor — atât de elita socială în general, cât şi de cea ştiinţifică.)

Lamarck se înşela, în teoria propusă pentru mecanismul evoluţionist, dar cartea lui a făcut cunoscut conceptul evoluţionismului în lumea ştiinţifică şi i-a inspirat şi pe alţii să caute un mecanism eventual mai aplicabil.[39]

Cel care a reuşit performanţa a fost naturalistul englez Charles Robert Darwin (nepotul lui Erasmus Darwin), care şi-a petrecut aproape douăzeci de ani adunând date şi perfecţionându-şi argumentaţia. A făcut acest lucru în primul rând fiindcă era de la natură un om meticulos. În al doilea rând, ştia ce soartă îl aşteaptă pe cel care avansează

[39] De regulă, antirevoluţioniştii contestă evoluţia susţinând că ar fi „o simplă teorie" şi invocând diverse incertitudini în privinţa detaliilor — incertitudini care sunt recunoscute de biologi. Invocând asemenea argumente, nu fac altceva decât să demonstreze că gândesc incoerent. Că evoluţia a avut loc este un cvasifapt, exact atât cât poate fi orice lucru nedemonstrabil practic. Detaliile exacte ale mecanismului prin care se petrece evoluţia, însă, rămân teoretice din multe puncte de vedere. Dar nu mecanismul contează aici.

De exemplu, foarte puţini oameni înţeleg cu adevărat mecanismul prin care se deplasează un automobil, dar cei care nu sunt siguri în privinţa mecanismului nu se folosesc de acest argument pentru a susţine că automobilul ca atare nu există. (n.a.)

o teorie evoluţionistă şi voia să-şi dezarmeze inamicul, venind cu argumente fără nici un fel de fisură.

Când şi-a publicat cartea, intitulată *Despre originea speciilor prin intermediul selecţiei naturale,* în 1859, a avut grijă să se abţină de la a discuta cazul omului în cuprinsul ei. Sigur, precauţia nu l-a ajutat cu nimic. Charles Darwin era un om blând şi fără pată, tot atât de aproape de sfinţenie ca orice cleric din regat, dar nici dacă şi-ar fi muşcat mama de moarte, n-ar fi fost demascat cu atâta acribie!

Dar dovezile în favoarea evoluţionismului au continuat să se adune. În 1847, cea mai mare dintre maimuţele antropoide, gorila, a fost în sfârşit adusă la lumina zilei europene — şi a fost cea mai spectaculoasă dintre toate! Ca mărime, cel puţin, părea aproape umană, dacă nu chiar superumană!

Apoi, în 1856, au fost descoperite în valea Neander din Germania şi primele rămăşiţe ale unui organism clar mai avansat decât oricare dintre antropoidele existente şi tot atât de clar mai primitive decât orice fiinţă umană existentă. Acesta era „omul de Neanderthal”. Nu doar dovezile în favoarea evoluţionismului creşteau văzând cu ochii, ci şi dovezile în favoarea evoluţiei *umane.*

În 1863, geologul scoţian Charles Lyell a publicat cartea *Vechimea omului,* în care folosea dovada uneltelor din piatră paleolitice, pentru a susţine că omenirea era mult mai veche decât cele şase mii de ani pe care i le dădea Biblia (atât omului, cât şi Universului). De asemenea, s-a pronunţat public şi ferm în favoarea opticii darwiniste asupra evoluţiei.

Iar în 1871, Darwin şi-a dus finalmente argumentaţia până la om, cu cartea *Originea omului.*

Antievoluţionişti mai există şi azi, desigur, ardenţi şi neclintiţi în susţinerea cauzei lor. Primesc de la ei mai mult decât partea-mi cuvenită de scrisori, deci ştiu ce fel de argumente invocă.

Se concentrează pe un singur punct şi numai unul singur: originea omului. N-am primit nici măcar o dată vreo scrisoare care să susţină cu înfocare că şobolanul *nu* se înrudeşte cu castorul sau că balena *nu-şi are* originea într-un mamifer de uscat! Parcă nici nu-şi dau seama că teoria evoluţionistă se aplică tuturor speciilor. Singurul lucru care-i interesează şi pe care insistă este că omul nu, *nu,* NU se poate să se tragă din maimuţe sau să fie înrudit în vreun fel cu ele!

Unii evoluţionişti încearcă să contracareze acest lucru cu argumentul următor: Darwin n-a spus niciodată că omul s-ar trage din maimuţă şi, în plus, nici una dintre primatele actuale nu se află printre strămoşii omului. A pune problema aşa nu reprezintă însă decât un subterfugiu pedant. Optica evoluţionistă este aceea că omul şi antropoidele au un strămoş comun, care nu mai trăieşte astăzi, dar care arăta ca o maimuţă antropoidă primitivă, atunci când trăia. Mergând mai departe în timp, diverşii strămoşi ai omului aveau o înfăţişare distinctă, ca de maimuţă — cel puţin pentru cineva care nu e zoolog.

Ca evoluţionist, prefer să fac faţă acestui adevăr fără să clipesc. Sunt perfect pregătit să susţin că omul *se trage* din maimuţă, ca modul cel mai simplu de a afirma ceea ce cred că este adevărat.

Şi trebuie să rămânem la maimuţe şi în alt mod. Evoluţioniştii s-ar putea să vorbească despre „primii hominizi”, despre „Homo erectus”, despre „australopiteci” şi aşa mai departe. Am putea folosi acest lucru ca dovadă a evoluţiei omului şi a tipului de organism din care se trage.

Ceea ce, mă tem, nu le va părea deloc convingător antievoluţioniştilor sau măcar să-i deranjeze câtuşi de puţin. Optica lor pare să fie aceea că, atunci când o tagmă de necredincioşi care-şi spun oameni de ştiinţă se întâmplă să găsească aici un dinte, dincolo un femur, colea o bucată de craniu, şi le lipesc una lângă alta până le iese un soi de om-maimuţă, chestia asta nu înseamnă absolut nimic.

Judecând după scrisorile pe care le primesc şi după materialul scris pe care l-am văzut, mi se pare că agitaţia emoţională a antievoluţionistului se autolimitează la om şi maimuţă — atât, şi nimic mai mult.

Există două moduri în care un antievoluţionist, mi se pare mie, poate să abordeze problema „om şi maimuţă”. Poate să susţină Biblia trup şi suflet, declarând că este de inspiraţie divină şi, din moment ce acolo scrie că omul a fost făcut de Dumnezeu după chipul şi asemănarea lui, din ţărâna Pământului, acum şase mii de ani, asta e, şi gata! Dacă se plasează în această poziţie, vederile lui sunt clar nenegociabile şi n-are nici un rost să încerci să i le schimbi. Eu aş vorbi despre vreme cu o asemenea persoană, dar despre evoluţionism, nu!

Un al doilea mod constă în încercarea antievoluţionistului de a-şi justifica raţional poziţia; mai bine zis, în a găsi o justificare anume care să nu fie întemeiată pe autoritatea divină, ci verificabilă prin observare sau experiment şi argumentabilă logic. De pildă, ar putea susţine că diferenţele dintre om şi toate celelalte animale sunt atât de fundamentale, încât e de neconceput să poată fi surmontate şi că despre nici un animal nu se poate imagina că ar ajunge să se transforme în om doar prin simpla funcţionare a legilor naturii — este neapărat necesară intervenţia supranaturalului!

Un exemplu de asemenea diferenţă insurmontabilă ar fi ideea că omul are suflet, pe când animalele nu, şi că sufletul nu se poate forma printr-un proces evoluţionist. Din nefericire, nu există nici o metodă de măsurare sau de detectare a sufletului, prin mijloacele cunoscute de ştiinţă. De fapt, nu putem nici măcar să definim noţiunea de suflet — decât prin referire la o instanţă mistică. Ceea ce iese din cadrul metodologic al observării sau al experimentului.

Într-un plan ceva mai puţin exaltat, antievoluţionistul ar putea susţine că omul are noţiunea diferenţei dintre bine şi

rău; că are putinţa de a aprecia dreptatea; că este, pe scurt, un organism moral, în timp ce animalele nu sunt şi nici nu pot să fie.

Ceea ce, cred eu, lasă loc pentru discuţie. Există animale care se manifestă ca şi cum şi-ar iubi puii şi care uneori îşi dau viaţa pentru ei. Există animale care cooperează şi se protejează reciproc în caz de pericol. Un asemenea comportament are valoare de supravieţuire şi este exact genul de lucru pe care evoluţioniştii s-ar aştepta să-l vadă dezvoltându-se puţin câte puţin, până ce atinge nivelul la care se află în cadrul speciei umane.

Dacă ar fi să spuneţi că, la animale, un asemenea comportament aparent „uman” este pur mecanic şi că are loc fără ca animalele să-l conştientizeze, atunci ne-am întoarce iar la argumentaţia bazată pe simple presupuneri. Nu ştim ce anume se petrece în mintea unui animal şi, în plus, n-avem nici o certitudine că propriul nostru comportament nu e şi el tot atât de mecanic ca în cazul animalelor — poate doar un pic mai complicat şi mai versatil.

A fost o vreme când lucrurile erau mai simple decât acum, o vreme când anatomia comparativă se afla abia la început şi se putea presupune că ar exista vreo diferenţă fiziologică enormă, care să-l deosebească indiscutabil pe om de celelalte animale. În secolul al XVII-lea, filosoful francez Rene Descartes credea că epifiza este sălaşul sufletului, fiindcă admitea ideea (considerată normală pe-atunci) că această glandă nu poate fi găsită decât la om şi la nici un fel de alt organism — indiferent care-ar fi fost acela.

Din păcate, nu-i aşa. Epifiză au toate vertebratele şi gradul maxim de dezvoltare este atins în cazul unei reptile primitive care se cheamă tautara. De fapt, nici o porţiune din organismul omului nu-i aparţine numai fiinţei umane, în detrimentul tuturor celorlalte specii.

Să zicem că ne facem niţel mai subtili şi luăm în

considerare biochimia organismelor. Aici, diferenţele sunt şi mai puţin marcate decât în cazul formei fizice a corpului şi al părţilor sale componente. Într-adevăr, există atâtea similitudini în funcţionarea biochimică a tuturor organismelor — nu numai dacă-i comparăm pe oameni cu maimuţele, ci şi dacă-i comparăm cu bacteriile — încât, dacă n-ar exista ideile preconcepute şi înfumurarea noastră ca specie, adevărul evoluţionismului ar fi considerat de la sine înţeles.

Trebuie să ne facem foarte subtili, într-adevăr, şi să începem să studiem foarte detaliata structură chimică a moleculei proteinice, aproape infinit versatile, pentru a găsi ceva care să fie distinctiv în cazul fiecărei specii. Apoi, prin micile diferenţe din acea structură chimică, am putea stabili cu aproximaţie cu cât timp în urmă se poate să se fi desprins două organisme dintr-un strămoş comun.

Prin studierea structurii proteinice, nu vom găsi nici un hiat foarte mare; nici o diferenţă dintre o specie şi toate celelalte nu este suficient de imensă ca să indice un strămoş comun cu atât de mult timp în urmă încât, în toată istoria Pământului, să nu fi existat suficient timp pentru a avea loc o asemenea divergenţă. Dacă ar exista o diferenţă chiar atât de mare între o specie şi toate celelalte, atunci ar trebui ca prima să fi apărut dintr-un alt fel de globulă de viaţă primordială decât cea care le-a dat naştere tuturor celorlalte. Caz în care ar fi descins şi evoluat din specii ceva mai primitive, dar n-ar fi înrudită cu nici o altă formă de viaţă terestră. Repet: nu s-a găsit nici un asemenea hiat şi ştiinţa nu se aşteaptă să-l găsească. *Toate* vieţuitoarele pământeşti sunt înrudite.

Cu siguranţă, omul nu e separat de alte forme de viaţă prin vreo mare diferenţă biochimică. În plan biochimic, omul se încadrează în ordinul primatelor şi nu este în mod particular mai separat decât celelalte. De fapt, pare să fie destul de strâns înrudit cu cimpanzeul. Judecând după criteriul structurii proteinice, cimpanzeul se apropie mai

mult de om decât de gorilă sau de urangutan.

Aşadar, de cimpanzeu se simt obligaţi să ne protejeze antievoluţioniştii. Sigur, vorba lui Congreve, dacă „ne uităm lung la maimuţă”, respectiv cimpanzeul în acest caz, trebuie să recunoaştem că nu se deosebeşte de noi prin nimic capital — cu excepţia creierului. Creierul uman este de patru ori mai mare decât creierul de cimpanzeu!

Ar putea părea că până şi această imensă diferenţă de mărime nu e altceva decât o diferenţă de gradaţie, care ar putea fi simplu explicată prin dezvoltarea evoluţionistă — mai ales din moment ce hominizii fosili aveau creiere de mărimi intermediare, între cel al cimpanzeului şi cel al omului modern.

Antievoluţionistul însă ar putea respinge argumentul hominizilor fosili, ca nedemn de a fi luat în discuţie, şi să susţină, mai departe, că nu mărimea creierului contează, ci calitatea inteligenţei pe care o mediază. Se poate aduce argumentul că inteligenţa umană o depăşeşte atât de mult pe cea a cimpanzeului, încât nici nu se poate pune problema vreunei înrudiri între cele două specii.

De pildă, un cimpanzeu nu poate vorbi. Încercările de a-i învăţa pe cimpanzeii tineri să vorbească, oricât de răbdătoare, de ingenioase şi de perseverente, au eşuat de fiecare dată. Iar fără darul vorbirii, cimpanzeul rămâne un simplu animal; inteligent pentru un animal, dar nu mai mult decât un animal. Având darul vorbirii, omul suie pe culmile reprezentate de Platon, Shakespeare şi Einstein.

Dar nu cumva facem confuzie între comunicare şi vorbire? Vorbirea este, fapt de la sine înţeles, cel mai eficace şi mai delicat mod de comunicare pe care îl cunoaştem. (Instrumentele noastre moderne, de la cărţi la televiziune, transmit limbajul verbal şi în alte forme, dar conţinutul e tot grai.) Dar este oare singurul?

Graiul uman depinde de capacitatea omului de a-şi controla mişcări rapide şi delicate ale gâtului, gurii, limbii şi buzelor, iar toate acestea par să fie dirijate de o porţiune a

creierului care-a primit denumirea de „centrul lui Broca”. În cazul în care centrul lui Broca e afectat de o tumoră sau de un traumatism, omul în cauză suferă de afazie şi nu poate nici să vorbească, nici să înţeleagă limbajul vorbit. Totuşi, îşi păstrează inteligenţa şi se poate face înţeles — prin gesturi, de exemplu.

Zona din creierul de cimpanzeu echivalentă cu circumvoluţiunea lui Broca nu e nici destul de mare, nici destul de complexă pentru a face posibilă vorbirea, în sensul uman al acestui fenomen. Dar gesturile? Cimpanzeii se folosesc de gesturi, pentru a comunica între ei atunci când trăiesc în libertate...

În iunie 1966, aşadar, Beatrice şi Allen Gardner de la Universitatea Nevada au ales o femelă de cimpanzeu în vârstă de un an şi jumătate, pe care au botezat-o Washoe, şi au încercat s-o înveţe limbajul surdomuţilor. Rezultatele i-au uimit şi pe ei, şi întreaga lume!

Washoe a învăţat fără dificultate zeci de semne, folosindu-le în mod adecvat pentru a comunica dorinţe şi noţiuni abstracte. Ba a inventat şi modificări, pe care, de asemenea, le-a folosit corect. A încercat să-i înveţe şi pe alţi cimpanzei limbajul semnelor şi a fost evident că-i place să comunice.

Alţi cimpanzei au fost învăţaţi să aranjeze şi să rearanjeze litere pe suport magnetic. Făcând acest lucru, au demonstrat că sunt capabili să ţină cont de reguli gramaticale şi nu s-au lăsat păcăliţi când profesorii lor au creat în mod deliberat propoziţii lipsite de sens.

Nu poate fi vorba de reflexe condiţionate. Toate datele arată că aceşti cimpanzei ştiau ce fac, în acelaşi sens în care fiinţele umane ştiu ce fac atunci când vorbesc.

Desigur, limbajul cimpanzeului rămâne foarte simplu, în comparaţie cu cel al omului. Omul continuă să fie, de departe, mult mai inteligent. Totuşi, performanţa lui Washoe arată că abilitatea noastră verbală se deosebeşte de a cimpanzeului doar prin grad de performanţă,

nicidecum prin structură.

„Uitaţi-vă lung la maimuţă.” Nu există argumente valabile, cu excepţia celor întemeiate pe autoritatea divină, care să servească la a nega înrudirea dintre om şi cimpanzeu sau dezvoltarea evoluţionistă a lui *Homo sapiens* din non-Homo non-sapiens.

CU GÂNDUL LA GÂNDIRE

Tocmai m-am întors dintr-o vizită în Marea Britanie. Dată fiind antipatia mea faţă de călătorii (rămasă neschimbată), nu m-am gândit niciodată că voi ajunge să mă plimb pe străzile Londrei sau să stau sub pietroaiele de la Stonehenge, dar uite c-am făcut-o. Desigur, am călătorit cu vaporul şi la dus, şi la întors, fiindcă nu-mi place să călătoresc cu avionul.

Călătoria a fost un succes total. Pe durata traversării oceanului, vremea a rămas calmă; pe amândouă vapoarele mi s-a dat să mănânc (din nefericire) cât îmi încape în stomac; britanicii au fost impecabil de amabili cu mine, chiar dacă s-au holbat niţel la hainele mele multicolore şi m-au întrebat frecvent ce reprezintă şnurul pe care-l port la gât (se refereau la cravatele mele texane).

Deosebit de drăguţ cu mine s-a arătat Steve Odell, directorul de publicitate de la Mensa, organizaţia oamenilor cu coeficient de inteligenţă ridicat, care mi-a sponsorizat mai mult sau mai puţin vizita pomenită. Steve m-a însoţit peste tot, mi-a arătat ce era de văzut, m-a împiedicat să cad în şanţuri şi sub roţi de maşină şi în tot acest timp şi-a păstrat ceea ce singur a numit „tradiţionala rezervă britanică”.

Aproape de fiecare dată m-am descurcat să pricep ce mi se spunea, în ciuda bizarului mod în care obişnuiesc să vorbească britanicii. O dată s-a întâmplat totuşi să dau peste o fată pe care n-am înţeles-o deloc şi-a trebuit s-o rog să vorbească mai rar. A părut amuzată de neputinţa mea de-a o înţelege, deşi eu, fireşte, o atribuiam faptului că *ea* nu stăpâneşte bine limba. „Dumneata”, i-am atras atenţia, „mă înţelegi pe mine!”

„Normal că vă înţeleg!” a răspuns fata. „Dumneavoastră vorbiţi împroşcat ca un yankeu.”

M-am şters imediat la gură, într-un gest reflex, până să-mi dau seama că biata fată încerca să spună „tărăgănat”.

Dar cred că partea cea mai stranie a voiajului meu (care a cuprins trei conferinţe, trei recepţii, nenumărate interviuri cu diverse mijloace de presă şi cinci ore de dat autografe în cinci librării de la Londra şi Birmingham) a fost numirea în funcţia de vicepreşedinte al organizaţiei International Mensa.

Mi s-a părut de la sine înţeles că mi se făcuse această onoare graţie binecunoscutei mele inteligenţe, dar, în cele cinci zile ale călătoriei de întoarcere pe vaporul *Queen Elizabeth 2,* am reflectat asupra chestiunii şi mi-am dat seama că nu prea ştiam, de fapt, mare lucru despre inteligenţă. *Presupun* că sunt inteligent, dar cum aş putea şti dacă sunt?

Aşadar, gândesc că ar fi bine să mă gândesc puţin la acest lucru... şi ce loc ar fi mai potrivit pentru reflecţie decât aici, printre bunii mei prieteni şi cititori?

Conform unei opinii larg împărtăşite, inteligenţa are legătură cu: (1) asimilarea fără greutate a cunoştinţelor; (2) memorarea acestor cunoştinţe; şi (3) reamintirea rapidă, la comandă, a acestor cunoştinţe.

Individul mediu, pus faţă în faţă cu o persoană ca mine (de pildă) care manifestă din plin toate aceste caracteristici, se arată destul de înclinat să aplice persoanei în cauză eticheta de „inteligentă”, cu atât mai mult cu cât manifestarea aşa-ziselor caracteristici se face mai spectaculos.

Şi totuşi, neîndoios că ideea e greşită. Având toate cele trei însuşiri, cineva poate da dovadă, totuşi, de neghiobie crasă; pe de altă parte, un om cu nimic ieşit din comun în toate aceste privinţe poate da semne certe de ceea ce toată lumea ar considera, fără putinţă de tăgadă, că este inteligenţă.

În anii 1950, ţara noastră a fost năpădită cu emisiuni de

televiziune în care li se plăteau sume mari de bani celor capabili să-şi amintească, la comandă (şi în condiţii de tensiune), tot felul de informaţii obscure. S-a dovedit că unele emisiuni nu erau în totalitate cinstite, dar aspectul e irelevant în discuţia de faţă.

Milioane de privitori gândeau că gimnastica mentală e un semn de inteligenţă.[40] Cel mai remarcabil dintre concurenţi a fost un lucrător poştal din St. Louis, care, în loc să-şi aplice capacitatea de asimilare a datelor într-o singură categorie, aşa cum făceau ceilalţi, şi-a ales drept domeniu de interes întregul univers al informaţiilor concrete. Demonstrându-şi la scară amplă dibăcia, a lăsat întreaga naţiune cu gura căscată de admiraţie! Într-adevăr, chiar înainte ca voga emisiunilor „ştii şi câştigi” să dispară brusc, producătorii plănuiau să-l pună pe acest om să concureze cu toţi ceilalţi amatori, în cadrul unei emisiuni botezate „Cine-l bate pe geniu?”

Geniu? Sărmanul! Abia dacă avea suficientă competenţă cât să câştige pentru un trai modest, iar talentul mnemotehnic desăvârşit îi era de mai puţin folos decât i-ar fi fost, de exemplu, abilitatea de-a face echilibristică pe frânghie.

Nu toată lumea pune semnul egal între inteligenţă, pe de o parte, şi acumularea şi regurgitarea la comandă a numelor, datelor şi evenimentelor, pe de alta. Foarte adesea, de fapt, tocmai lipsa acestei înzestrări este asociată cu inteligenţa. N-aţi auzit niciodată de „profesorul distrat”?

Conform unui anume stereotip popular, toţi profesorii şi toţi oamenii inteligenţi, în general, sunt distraţi — nici măcar cum îi cheamă nu-şi pot aminti, fără un suprem

[40] *Am fost rugat să particip la o astfel de emisiune şi am refuzat, considerând că n-aş avea nimic de câştigat dintr-o demonstraţie de pirotehnică mentală cu banalităţi şi că aş suferi o umilinţă inutilă, dacă m-aş arăta suficient de uman încât s-o zbârcesc la vreuna din întrebări. (n.a.)*

efort. Bine, şi-atunci ce-i face să fie inteligenţi?

Bănuiesc că explicaţia ar fi următoarea: un om foarte învăţat îşi dedică o parte atât de mare a intelectului domeniului de cunoaştere ales, încât nu-i rămâne prea mult creier şi pentru altceva. Profesorului distrat i se iartă, prin urmare, toate celelalte neajunsuri, de dragul înaltei competenţe în domeniul de cunoaştere pe care şi l-a ales.

Dar nici aceasta nu poate fi întreaga explicaţie, fiindcă obişnuim să ierarhizăm categoriile de cunoaştere şi ne rezervăm admiraţia pentru doar unele dintre ele, etichetând drept „inteligenţă” numai şi numai jongleria cu succes din cadrul acelor categorii.

Ne-am putea imagina un tânăr, de pildă, care deţine cunoştinţe enciclopedice despre jocul de baseball: regulile, procedeele, recordurile înregistrate, jucătorii şi meciurile actuale. Concentrându-se meticulos asupra acestor chestiuni, tânărul în cauză s-ar putea arăta extrem de absent în privinţa matematicii, a gramaticii, a geografiei şi a istoriei. Lui nu i se iartă neajunsurile din aceste puncte de vedere, doar de dragul succesului înregistrat în domeniul jocului de baseball — e considerat *prost!*. Pe de altă parte, strălucitul matematician care nu poate, chiar şi după ce i se explică amănunţit, să facă diferenţa dintre o minge la bătaie şi o minge lungă, e totuşi considerat *inteligent!*

Matematica se vede cumva asociată cu inteligenţa, în judecata noastră, iar jocul de baseball, nu — chiar şi un succes moderat în stăpânirea primului subiect ajunge pentru a primi eticheta inteligenţei, pe când suprema cunoaştere a celui de-al doilea nu-ţi oferă nimic în această direcţie (deşi, probabil, destul de mult în altele.)

Profesorul distrat, aşadar, atâta timp cât doar propriul nume nu şi-l aminteşte, în ce zi suntem, dacă a mâncat sau nu de prânz, dacă are de mers la vreo întâlnire (şi ar trebui să auziţi ce poveşti se spun pe seama lui Norbert Wiener!) continuă să fie inteligent — atâta timp cât învaţă, ţine minte şi îşi aminteşte foarte multe lucruri despre o oarecare

categorie de competenţă *asociată* cu inteligenţa.

Ce categorii să fie acestea?

Putem elimina toate categoriile în care excelenţa presupune un simplu efort muscular sau de coordonare. Oricât de admirabil ar fi un mare jucător de baseball, un mare înotător, un pictor sau sculptor, un flautist sau un violoncelist, oricât de performant, de faimos şi de iubit, excelenţa în aceste domenii nu este, prin sine, un semn de inteligenţă.

Mai degrabă în categoria teoriei vom găsi o asociere cu inteligenţa. A studia tehnica tâmplăriei şi a scrie o carte despre variatele metode şi stiluri folosite de-a lungul istoriei în domeniul tâmplăriei constituie un mod cert de demonstrare a inteligenţei, chiar dacă autorul cărţii respective n-a fost niciodată capabil să bată un cui într-o scândură fără să-şi dea cu ciocanul peste degete.

Iar dacă ne limităm la universul gândirii, e clar că suntem dispuşi să asociem inteligenţa mai mult cu anumite domenii şi mai puţin cu altele. Aproape cert că unui istoric îi vom arăta mai mult respect decât unui autor de reportaje sportive; unui filosof mai mult decât unui autor de benzi desenate, şi aşa mai departe.

Mi se pare o concluzie inevitabilă, că ideile pe care ni le facem despre inteligenţă ne vin ca moştenire directă a zilelor din antica Grecie, când artele manuale erau considerate nedemne de-a fi practicate de altcineva decât de meşteşugari şi sclavi, şi numai artele „liberale” (de la cuvântul latin pentru „om liber”) erau demne de respect, fiindcă n-aveau nici o utilitate practică şi, prin urmare, reprezentau apanajul oamenilor liberi.

Atât de neobiectiv judecăm inteligenţa, încât putem vedea cum i se schimbă criteriile chiar sub ochii noştri. Până de curând, educaţia adecvată pentru tinerii domni civilizaţi consta, în mare parte, din inculcarea brută (prin bătăi, dacă nu se poate altfel) a marilor autori latini. A nu şti deloc latină te descalifica grav de la înregimentare în

rândurile inteligenţilor.

Am putea, fireşte, să atragem atenţia că există o diferenţă între „educat” şi „inteligent” şi că, la urma urmei, un torent de vorbe latineşti fără noimă nu demonstrează decât că vorbitorul e neghiob, dar asta-i doar în teorie. În realitatea practică, omul inteligent, dar needucat este invariabil desconsiderat şi subapreciat, acordându-i-se în cel mai bun caz meritul „isteţimii înnăscute” sau al „judecăţii sănătoase”. Iar femeile, care nu beneficiau de educaţie, erau considerate neinteligente fiindcă n-aveau cunoştinţe de latină, ceea ce constituia pretextul pentru a nu le educa. (Sigur că-i un raţionament în care efectul se confundă cu cauza, dar toate marile nedreptăţi ale istoriei au fost susţinute cu asemenea tautologii.)

Totuşi, priviţi cum se schimbă lucrurile! Latina obişnuia să fie altădată semnul inteligenţei, dar acum este ştiinţa şi eu sunt un beneficiar direct al acestei schimbări: nu ştiu boabă de latină (în afară de ce-a reuşit să prindă din zbor mintea mea lipicioasă ca hârtia de muşte), dar ştiu o mulţime despre ştiinţă — deci, având exact acelaşi creier şi aceleaşi lucruri în el, în 1775 aş fi fost un idiot, iar în 1975, un om extraordinar de deştept.

Mi-aţi putea atrage atenţia că nu cunoaşterea în sine, nici măcar categoria de cunoaştere valorizată în momentul respectiv, nu este aceea care contează, ci modul în care se vede *folosită.* Ce contează, aţi putea spune, e maniera în care se manifestă şi se stăpâneşte cunoaşterea, şi discernământul, originalitatea şi creativitatea cu care este ea utilizată. Indubitabil, acolo putem găsi criteriul de măsură pentru inteligenţă.

Evident, deşi predarea didactică a cunoştinţelor, scrisul cărţilor şi cercetarea ştiinţifică sunt profesii adeseori asociate cu inteligenţa, ştim cu toţii că pot exista profesori, autori şi cercetători destul de neghiobi. Creativitatea sau, dacă vreţi, inteligenţa poate să lipsească şi, cu toate

acestea, să lase în urmă un soi de competenţă mecanică.

Da, dar dacă lucrul care contează e creativitatea, nici aceasta nu contează decât în domenii admise şi actuale. Un muzician fără cunoştinţe teoretice, needucat, eventual incapabil să descifreze o partitură, s-ar putea să fie în stare să pună laolaltă note şi tempouri în aşa fel încât să creeze, în mod strălucit, un curent muzical cu totul nou. Şi totuşi, acest lucru prin sine nu i-ar aduce deloc recunoaşterea ca „inteligent”. N-ar fi decât încă unul dintre acele nenumărate „genii originale” cu „har de la Dumnezeu”. Din moment ce nu ştie în ce fel o face şi nu poate nici să explice ce-a făcut, după ce-a făcut,[41] cum ar putea fi considerat inteligent?

Criticul care, o dată creată muzica, o studiază şi decide, într-un final, cu ceva efort, că nu e vorba de simplă gălăgie, conform regulilor vechi, ci de o mare realizare muzicală, conform anumitor reguli noi — ei da, *el* este inteligent. (Dar câţi critici aţi da la schimb pentru un singur Louis Armstrong?)

În acest caz, de ce este considerat strălucitul geniu ştiinţific un om inteligent? Credeţi că el ştie cum ajunge la teoriile pe care le enunţă sau că poate să vă explice cum de i-a venit ideea să le studieze? Poate un mare scriitor să explice cum anume scrie, în aşa fel încât şi dumneavoastră să puteţi scrie ca el?

Eu nu sunt un mare scriitor, după nici unul dintre standardele pe care le respect, dar am anumite calităţi dovedite, a căror valoare este relevantă pentru discuţia pe care o purtăm aici: aceea că sunt o persoană general recunoscută ca inteligentă, pe care o pot analiza din interior.

---

[41] Marele trompetist Louis Armstrong, când a fost rugat să explice ceva despre jazz, se spune că ar fi răspuns aşa (tradus în limbaj literar): „Dacă ai nevoie să-ntrebi ca să ştii, n-o să ştii niciodată.” Sunt cuvinte care merită gravate în jad cu litere de aur. (n.a.)

Ei bine, argumentul cel mai clar şi mai vizibil cu care îmi susţin inteligenţa este dat de ceea ce scriu — de faptul că scriu o mulţime de cărţi, cu subiecte dintr-o mulţime de domenii, sub forma unei proze complexe şi totuşi clare, demonstrând astfel un grad superior de stăpânire a unui mare bagaj de cunoştinţe.

Şi ce-i cu asta?

Nimeni nu m-a învăţat să scriu proză. Dibuisem elementele de bază ale artei scrisului când aveam unsprezece ani. Şi e clar că nu pot explica nimănui în ce constă această artă.

Îndrăznesc să spun că un critic care ştie mult mai multă teorie literară decât mine (sau decât m-aş obosi să învăţ vreodată) ar putea, dacă ar vrea, să-mi analizeze opera şi să explice în detaliu ce fac eu şi de ce, mult mai bine decât aş putea eu vreodată. L-ar face asta mai inteligent decât mine? Bănuiesc că da, în ochii multor oameni.

Pe scurt, nu cunosc nici un mod de a defini inteligenţa care să nu depindă de judecata subiectivă şi de moda epocii.

Bun, ceea ce ne aduce la chestiunea testării inteligenţei: determinarea „coeficientului de inteligenţă” sau a „QI” -ului.

Dacă, aşa cum susţin şi cred cu tărie, nu există nici o definiţie obiectivă a inteligenţei şi ceea ce numim noi inteligenţă nu reprezintă altceva decât rezultatul modei culturale şi al prejudecăţii subiective, atunci ce naiba testăm, când folosim un test de inteligenţă?!

Nu-mi convine deloc să „dau la cap” testului de inteligenţă, fiindcă beneficiez direct de pe urma lui: mai mereu ajung mult dincolo de nivelul celor 160 de puncte, când sunt testat, şi chiar şi aşa sunt invariabil subevaluat, fiindcă aproape întotdeauna îmi ia mai puţin timp să rezolv testul, decât durata alocată.

Din pură curiozitate, am cumpărat o carte cu un număr mărişor de teste diferite, menite să cuantifice QI-ul

individual. Pentru fiecare test, limita de timp se oprea la o jumătate de oră. L-am rezolvat pe fiecare cât de cinstit am putut, răspunzând la unele întrebări pe loc, la altele după un pic de reflecţie, la altele pe ghicite şi la unele nerăspunzând deloc. Şi, natural, la unele am răspuns greşit.

După ce am terminat, mi-am calculat punctajul conform instrucţiunilor din carte şi-a ieşit că am un QI de 135. Hei, dar staţi puţin! Nu mă prevalasem de limita de timp oferită, ci finalizasem fiecare secţiune a testului după cincisprezece minute şi trecusem mai departe. În consecinţă, mi-am dublat singur scorul şi am hotărât că deţin un QI de 270. (Sunt sigur că dublarea nu se justifică, dar valoarea de 270 sună mai plăcut pentru orgoliul meu jovial, aşa că insist s-o păstrez.)

Dar, oricât de mult mi-ar gâdila vanitatea şi oricât aş aprecia faptul că sunt vicepreşedintele organizaţiei Mensa, ai cărei membri sunt admişi în funcţie de mărimea QI-ului, mă văd nevoit să recunosc, în deplină sinceritate, că nu înseamnă nimic.

Ce altceva măsoară, la urma urmei, un test de inteligenţă, decât deprinderile mentale pe care proiectanţii testului le asociază cu inteligenţa? Proiectanţi care, ca indivizi, sunt supuşi la presiuni şi prejudecăţi culturale de natură să impună o definire subiectivă a inteligenţei.

Aşadar, părţi importante ale oricărui test de inteligenţă măsoară amploarea vocabularului unui individ, dar cuvintele pe care trebuie să le definească individul sunt pur şi simplu cele pe care le-ar putea găsi citind opere literare recunoscute. Nimeni nu cere definiţia unor cuvinte sau expresii cum ar fi „minge scursă”, „doi la gioale” sau „trampă”, din simplul motiv că proiectanţii testului nu ştiu ce înseamnă sau s-ar cam ruşina de ei înşişi, dacă ar şti.

Acelaşi lucru se poate spune despre testele de cunoştinţe matematice, de logică, de vizualizare geometrică şi toate celelalte. Sunteţi testaţi în ceea ce se află la modă din punct de vedere cultural — în ceea ce oamenii educaţi

consideră a fi criteriile de apreciere a inteligenţei, adică a unor minţi la fel ca ale lor.

Toată povestea se reduce la un mecanism care se perpetuează singur. Oamenii care deţin controlul intelectual al unei porţiuni dominante din societate se autodefinesc drept inteligenţi, apoi concep teste sub forma unor praguri abil dimensionate să nu lase să treacă decât minţi ca ale lor, ceea ce le oferă noi dovezi de „inteligenţă” şi noi exemple de „oameni inteligenţi”, deci noi motive să proiecteze şi alte teste de acelaşi fel. Încă o probă de raţionament în care cauza se confundă cu efectul!

Şi din clipa în care ai fost ştampilat ca „inteligent” pe baza unor astfel de teste şi de criterii, nici o demonstraţie de stupiditate nu mai contează. Eticheta contează, nu conţinutul, dar nu-mi place să-i calomniez pe alţii, aşa că voi prezenta două exemple de stupiditate clară comise de mine însumi (deşi pot să vă dau şi sute de exemple, dacă vreţi):

Odată, duminică fiind, mi s-a stricat maşina şi nu ştiam ce să-i fac. Din fericire, fratele meu mai mic, Stan, locuieşte în apropiere şi e notoriu pentru cumsecădenia lui, aşa că i-am dat telefon şi l-am chemat în ajutor. A venit imediat, a asimilat datele situaţiei, a căutat în Pagini Aurii şi a început să telefoneze în căutarea unui atelier auto deschis duminica — în timp ce eu stăteam şi mă uitam la el. În final, după multă strădanie inutilă, Stan mi-a spus, pe un ton uşor iritat: „Isaac, dragă, la cât eşti tu de inteligent, cum se face că n-ai avut destulă minte să te înscrii în Asociaţia Automobiliştilor Americani?” La care eu am răspuns: „A, păi sunt membru AAA!” şi i-am arătat legitimaţia. Mi-a aruncat o lungă şi stranie privire, după care a sunat la AAA. În jumătate de oră, eram din nou pe patru roţi.

La o recentă conferinţă SF, eram în camera lui Ben Bova, aşteptând-o amândoi pe soţia mea, şi eu îmi cam pierdusem răbdarea. Într-un târziu, s-a auzit târâitul soneriei. Am ţâşnit în picioare, exclamând „Asta-i Janet!",

am deschis larg o uşă şi m-am repezit într-o debara — în timp ce Ben a deschis uşa şi a poftit-o pe Janet înăuntru.

Stan şi Ben nu se mai satură să spună istoriile astea despre mine şi nu mă deranjează deloc. De fapt, nici nu mă afectează cu nimic, fiindcă, din moment ce am fost etichetat drept „inteligent”, orice lucru care la altcineva ar fi văzut ca dovadă de prostie, în cazul meu reprezintă „adorabile excentricităţi”.

Ceea ce ne aduce la un lucru foarte serios. S-a vorbit mult în ultimii ani despre diferenţele rasiale în materie de QI. Oameni ca William B. Shockley, care a cucerit un Premiu Nobel (pentru fizică), susţin că rezultatele evaluărilor ar demonstra o diferenţă considerabilă între QI-ul mediu al albilor şi cel al negrilor — lucru care a dat naştere la destule controverse.

Mulţi oameni care, dintr-un motiv sau altul, au ajuns deja la concluzia că negrii sunt „inferiori”, plesnesc de încântare că li se oferă un pretext „ştiinţific” de a presupune că negrii înşişi sunt vinovaţi, dacă se află într-o situaţie nefavorabilă.

Fireşte, Shockley neagă că ar avea prejudecăţi rasiale (şi sunt convins că e sincer, când susţine acest lucru!) şi subliniază că nu putem aborda în mod inteligent problemele rasiale, dacă, din raţiuni politice, ignorăm o constatare ştiinţifică indubitabilă; că ar trebui să investigăm atent chestiunea şi să studiem inegalitatea intelectuală a oamenilor. Şi oricum, problema nu se pune doar în privinţa negrilor faţă de albi; după toate aparenţele, unele grupuri de albi înregistrează scoruri mai slabe decât alte grupuri etc.

După mintea mea, toată urătura asta zgomotoasă nu-i decât o colosală păcăleală. Din moment ce inteligenţa este (aşa cum cred eu) o chestiune de definiţie subiectivă şi din moment ce intelectualii dominanţi ai sectorului dominant din societate au definit-o, fireşte, în aşa fel încât să-i

avantajeze pe ei, ce spunem, de fapt, atunci când spunem că negrii au un QI mediu mai scăzut decât QI-ul mediu al albilor? Spunem că subsistemul cultural al negrilor diferă substanţial de subsistemul cultural dominant al albilor şi că valorile socio-culturale ale negrilor diferă suficient de mult de cele dominante ale albilor, pentru ca negrii să obţină scoruri mai mici în cadrul testelor de inteligenţă atent concepute de albi.

Pentru ca negrii, luaţi ca întreg, să obţină rezultate la fel de bune ca ale albilor, ar trebui să-şi abandoneze propriile valori socio-culturale, înlocuindu-le cu cele ale albilor, fiindcă numai aşa ar putea să se încadreze mai bine în situaţia particulară a testării QI-ului. Un lucru pe care poate nu vor să-l facă; şi chiar dacă ar vrea, condiţiile sunt de aşa natură, încât nimic nu le facilitează efortul de a-şi îndeplini această dorinţă.

Ca s-o spun cât mai succint posibil: negrii din America au un subsistem cultural care a fost creat pentru ei, în principal prin acţiunea albilor, şi au fost ţinuţi acolo în principal prin acţiunea albilor. Valorile acestui subsistem sunt definite ca inferioare celor din cultura dominantă, deci media QI-ului negrilor nu poate fi decât mai scăzută; iar media mai scăzută a QI-ului este apoi folosită ca pretext pentru a se menţine exact condiţiile care au produs-o. Raţionament care confundă cauza cu efectul? Evident!

Dar nu vreau să fiu un tiran intelectual, susţinând că tot ce spun eu trebuie să fie adevărat.

Hai să zicem că mă înşel; că *există* o definiţie obiectivă a inteligenţei, că aceasta *poate fi* cuantificată corect şi că negrii *au,* în medie, calificative mai scăzute ale coeficientului de inteligenţă nu din cauza vreunor diferenţe culturale, ci din cauza unei inferiorităţi intelectuale congenitale, de sorginte biologică. Aşa, şi? Cum ar trebui albii să-i trateze pe negri, în consecinţă?

Greu de răspuns la această întrebare, dar poate că reuşim să scoatem ceva bun de aici dacă presupunem

contrariul. Ce se întâmplă dacă, testându-i pe negri, constatăm, mai mult sau mai puţin uluiţi, că ajung să obţină, în medie, rezultate ce demonstrează un QI *mai mare* decât al albilor?

Cum ar trebui să-i tratăm, în *acest* caz? Să le acordăm un drept de vot dublu? Să le facem un regim preferenţial de angajare, mai ales în posturi de administraţie publică? Să le dăm cele mai bune locuri, în autobuz şi la cinema? Să le dăm toalete mai curate decât cele ale albilor şi un salariu mediu mai ridicat?

Sunt absolut convins că răspunsul ar fi unul ferm, intens şi insultător negativ, pentru fiecare dintre aceste supoziţii şi pentru oricare altele asemănătoare. Bănuiesc că, dacă s-ar publica o statistică doveditoare a superiorităţii medii a QI-ului negrilor, faţă de media albilor, aceştia din urmă n-ar întârzia să susţină, cu multă înfocare, că QI-ul nu poate fi măsurat corect şi că oricum n-ar avea nici o semnificaţie, chiar dacă ar putea fi măsurat, fiindcă un om este un om, indiferent câte cărţi a citit, prin ce şcoli înalte a umblat, ce vorbe mari scoate pe gură şi alte aiureli, că bunul simţ practic şi judecata sănătoasă sunt tot ce-i trebuie unui om, că *toţi* oamenii sunt egali în ţărişoara asta de-i zice Statele Unite şi că profesoraşii ăia comunişti n-au decât să-şi bage undeva testele lor de inteligenţă…

Păi, dacă avem de gând să ignorăm QI-ul atunci când *noi* suntem în zona inferioară a scalei, de ce să-i acordăm atâta pioasă atenţie atunci când se află *alţii* acolo?

Staţi puţin! Poate că mă înşel din nou. De unde ştiu eu cum ar reacţiona grupul social dominant la ideea de minoritate după criteriul QI-ului? La urma urmei, noi *chiar* îi respectăm, într-o oarecare măsură, pe intelectuali şi profesori — nu? După aceea, să ţinem cont că vorbim despre minorităţi oprimate, iar o minoritate cu QI-ul ridicat n-are cum să fie oprimată, deci situaţia artificială pe care am creat-o, presupunând că negrii au obţinut scoruri superioare, nu reprezintă altceva decât o variantă de

sacrificiu şi demontarea ei nu demonstrează nimic.

Chiar aşa? Hai să luăm cazul evreilor care, timp de vreo două milenii, au tot încasat-o de fiecare dată când neevreilor li se părea că viaţa devine cam monotonă. Credeţi că din cauză că evreii, ca grup social, au o medie scăzută a QI-ului? Drept să vă spun, eu n-am auzit *niciodată* pe cineva să susţină un asemenea lucru, indiferent cât de antisemit ar fi fost.

Eu, unul, nu cred că evreii, ca grup, ar avea un QI semnificativ de ridicat. Numărul evreilor neghiobi pe care i-am cunoscut în cursul vieţii mele este enorm. Nu acelaşi lucru îl crede antisemitul, al cărui stereotip referitor la evrei include posesia unei vaste şi periculoase inteligenţe. Chiar dacă nu dau nici jumătate de procent din populaţia unei ţări, evreii sunt veşnic pe punctul de „a lua conducerea”.

Păi şi n-ar fi normal s-o facă, dacă au QI-ul ridicat? A, nu, căci respectiva inteligenţă nu-i decât „şiretenie” sau „viclenie perversă”, iar ceea ce contează cu adevărat e faptul că le lipsesc virtuţile creştine sau nordice sau teutone sau care-or mai fi.

Pe scurt, dacă vă aflaţi de partea perdantă a jocului puterii, se va accepta orice pretext pentru a vă ţine acolo. Dacă se consideră că aveţi un QI scăzut, veţi fi dispreţuiţi şi ţinuţi acolo tocmai din cauza asta. Dacă se consideră că aveţi un QI ridicat, sunteţi temuţi şi ţinuţi acolo tocmai din cauza asta.

Indiferent ce semnificaţie ar avea QI-ul, deocamdată se face din el un joc pentru bigoţi.

Daţi-mi voie să închei, aşadar, prin a vă spune cum văd eu problema. Fiecare dintre noi face parte dintr-un număr de grupuri umane, corespunzător unui număr de moduri în care se poate împărţi specia umană. În fiecare dintre aceste moduri, un individ dat poate fi: superior altora din grup; inferior; ori superior, ori inferior; şi superior, şi inferior, în funcţie de definiţie şi de circumstanţe.

Din această cauză, „superior” şi „inferior” nu înseamnă

nimic care să aibă relevanţă. Singurul lucru care există în mod obiectiv este „diferit”-ul. Fiecare dintre noi este diferit. Eu sunt diferit, dumneavoastră sunteţi diferit, şi dumneavoastră, şi dumneavoastră…

Tocmai în această diferenţă constă groaza teribilă a lui *Homo sapiens* şi cea mai bună salvare posibilă, căci ce nu pot face unii, alţii pot, şi unde unii nu pot să prospere, alţii pot, printr-o mare varietate de condiţii. Eu cred că ar trebui să valorizăm aceste diferenţe, ca principală înzestrare a speciei umane, şi să încercăm să nu le folosim niciodată ca să ne facem viaţa un iad unii altora.

CUPRINS

INTRODUCERE..........4
PARTEA ÎNTÂI - POVESTIRILE FANTASTICE FINALE. 6
SĂNĂTATE!..........7
CRITICUL DE LA GURA SOBEI..........18
DOAR O SLUJBĂ..........30
E FRIG AFARA, DRAGĂ..........47
CĂLĂTORUL ÎN TIMP..........59
UN OCĂRÂTOR ESTE VINUL..........71
SAVANTUL NEBUN..........87
POVESTEA CELOR TREI PRINŢI..........102
ÎN MARŞ SĂ ÎNFRUNTĂM DUŞMANII..........124
SPRE NORD-VEST..........136
PRINŢ ÎNCÂNTĂTOR ŞI DRAGONUL CARE NU SCOTEA FLĂCĂRI..........157
PARTEA A DOUA - DESPRE FANTEZIE..........177
MAGIA..........178
„VRĂJITORIE ŞI SPADĂ”..........184
ÎN LEGĂTURĂ CU TOLKIEN..........190
ÎN VREMURI DE DEMULT..........196
URIAŞII DE PE PĂMÂNT..........201
CÂND A DEVENIT FANTEZIA FANTEZIE..........206
CRITICUL RETICENT..........211
INOROGUL..........217
NECUNOSCUT..........223
CĂLĂTORII EXTRAORDINARE..........230
BASMELE CU ZÂNE..........235
DRAGĂ JUDY-LYNN..........241
FANTEZIA..........247
PARTEA A TREIA - DINCOLO DE FANTEZIE..........254
CITITUL ŞI SCRISUL..........255
RĂSPUNSUL CORECT..........260
IGNORANŢA ÎN AMERICA..........263

Poate că nici un alt scriitor al secolului XX nu are nevoie de mai puțină prezentare decât Isaac Asimov. Pentru milioane de cititori din lumea întreagă, Isaac Asimov se confundă cu însăși literatura SF.

Dar nu toată lumea știe, poate, că Asimov a scris, cu egală plăcere și cu același excepțional talent, și povestiri fantastice!

Antologia *Magie* se constituie într-un tribut final adus memoriei marelui scriitor, culegând laolaltă povestirile fantastice și mai multe eseuri scrise de Asimov și nepublicate niciodată până acum în volum.

Pregătiți-vă, deci, să faceți cunoștință cu miniaturalul demon Azazel, cu cei trei prinți ai regatului Micrometrica și cu prințesa imperială Meliversa, cu zâna Deturnica și cu dragonul care nu scotea flăcări, cu Batman ajuns la vârsta senectuții.

Nu în ultimul rând, pregătiți-vă să-l recunoașteți pe Asimov – cel inteligent, rațional și întotdeauna uman – în colecția de articole inedite cu care se încheie cartea; din ele veți afla, printre altele, ce simbolizează „inelul" lui Tolkien, de unde vine mitul inorogului, de ce nu avea Asimov încredere în testele de inteligență și cum a încercat, timp de două decenii, să devină un... autor necunoscut.

ISBN 973-8465-81-8

www.lucman.ro
comenzi@lucman.ro